

**Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke**

**Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Katedra maďarského jazyka a literatúry**

Lanstyák István

Nyelvi váltakozások az igék körében

Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések

Szenci Molnár Albert Egyesület
Pozsony
2022

Nyelvi váltakozások az igék körében

Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések

Jazyková variabilita sloviés v maďarčine

z hľadiska jazykovej správnosti a jazykovej adekvátnosti

Lektorálta:

Benő Attila (Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár)

Horváth Péter Iván (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest)

Nádor Orsolya (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest)

Recenzenti:

Prof. Attila Benő, PhD. (Univerzita Babeş–Bolyai, Koložvár, Rumunsko)

Mgr., Péter Iván Horváth, PhD. (Katolícka univerzita Petra Pazmáňa, Budapešť)

Doc. Orsolya Nádor, PhD. (Reformovaná univerzita Gáspára Károliho, Budapešť)

Tieto skriptá sú určené študentom Katedry maďarského jazyka a literatúry FiF UK v Bratislave. Obsahujú učebný materiál pre predmet Jazykový manažment.

Kiadja a Szenci Molnár Albert Egyesület, Pozsony, 2022.

Vydalo Združenie Alberta Szenci Molnára, Bratislava, 2022.

ISBN 978-80-974359-0-5

EAN 9788097435905

© Lanstyák István

Tartalom

ELŐSZÓ	4
IGÉK, IGERAGOZÁS	7
IKES IGERAGOZÁS	9
1. Az ikés és az iktelen igeragozás egykori állapota és változása	9
2. Az ikés és az iktelen igeragozás mai állapota	10
3. Az ikesség mértéke	50
4. Összefoglalás	59
ÁLTALÁNOS ÉS HATÁROZOTT IGERAGOZÁS	62
1. Ragozás vonatkozó névmási tárgy mellett	63
2. Birtokos személyjeles tárgy ragozása	66
3. A <i>valamennyi</i> névmás tárgyként vagy tárgy részeként	72
4. Értelmezős tárgy	74
5. Többféle tárgy a mondatban	76
6. Az alany határozottságának zavaró hatása	77
AZ IGE MÓDOKKAL KAPCSOLATOS VÁLTAKOZÁSOK	78
1. A kijelentő móddal kapcsolatos váltakozások	78
2. Váltakozások felszólító módban	88
3. Váltakozások feltételes módban	92
AZ IGEIDŐK HASZNÁLATA	103
1. Igeidők váltakoztatása	103
2. A múlt idő régies alakjai	105
3. Váltakozás jövő időben	111
AZ IGÉK RAGOZÁSÁNAK ÉS JELEZÉSÉNEK EGYÉB KÉRDÉSEI	118
1. Szám és személy eltolódása	118
2. Egyes szavak toldalékolása	124
AZ IGÉKBŐL KÉPZETT IGÉK	152
1. Ige nemek	152
2. Ható igék	167
3. A <i>csuklik</i> ige tippel kapcsolatos váltakozás	182
A JEGYZETBEN EMLÍTETT NYELVI IDEOLÓGIÁK	186
NYELVMŰVELŐ IRODALOM ÉS SZAKIRODALOM	190
VIZSGATÉTELEK	202
JELMAGYARÁZAT	207

ELŐSZÓ

Ez a kiadvány az igékkel kapcsolatos legfontosabb nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdéseket tárgyalja monografikus részletességgel. Olyan, az igék ragozásával és képzésével, továbbá az igeidők használatával összefüggő jelenségekkel foglalkozik, amelyek váltakozást mutatnak, vagyis ún. nyelvi változókat alkotnak. A leírás arra irányul, hogy az adott változó egyes azonos denotatív jelentésű, ill. funkciójú változatai miben különböznek stílusérték és általában használati érték tekintetében, milyen stílusú, ill. milyen minőségű szövegekben szokás, ill. célszerű őket használni.

A kötet elsősorban a pozsonyi Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének kiadványszerkesztő szakos hallgatóinak van szánva, és a Nyelvalakítás (FiF.KMJL/A-boED-119/15 – Jazykový manažment) c. tantárgy anyagának az igékre vonatkozó elméleti tudnivalóit tartalmazza. Az itt tárgyalt nyelvi váltakozások ismeretére a másik két oktatási program keretében tanuló hallgatóinknak, a tanár és a fordító–tolmács szakosoknak is szükségük van, csak éppen az ő tanrendjükben nincs olyan kurzus, melynek keretében ezek a kérdések megfelelő részletességgel tárgyalhatók volnának.

A jegyzet érdemi része hét fejezetre tagolódik. Az első fejezet nem más, mint egy nagyon rövid leíró nyelvészeti bevezetés, melynek célja a legfontosabb fogalmak tisztázása.

A kötet érdemi részének második fejezete az egyik legtöbb gondot okozó váltakozással, az ún. ikes igék ikes, ill. iktelen ragozásával foglalkozik, de kitér az ellenkező jelenségre, az iktelen igék ikesként való ragozására is. Ismerteti a hagyományos igeragozási paradigmákat, s bemutatja azokat a változási folyamatokat, amelyek a váltakozást létrehozták és fenntartják. A hangsúly azonban – a jegyzet többi részéhez hasonlóan – nem a rendszer leírásán, hanem az egyes igealakok mai használatán van.

A következő, harmadik fejezet az általános és a határozott (az alanyi és a tárgyas) ragozás azon kérdéseit vizsgálja, melyek a beszélőknek gondot okozhatnak. Az esetek egy részében itt is szabályszerű váltakozásokról van szó, más esetekben a „szokatlan” nyelvi forma inkább fogalmazási hibának, ill. nyelvbottlásnak tekinthető, mintsem egy nyelvi változó egyik változatának.

A negyedik fejezet az igemódokkal kapcsolatos váltakozásokról szól. Ide tartozik két olyan váltakozás, melynek a magyar nyelvközösség számottevő része tudatában van, az ún. suksükölés és az ún. nákozás, de más olyan jelenségek is, amelyek olykor gondot okozhatnak a nyelvhasználóknak.

A kiadvány ötödik fejezete az igeidők használatáról szól. Ez a fejezet zárja a kötetnek az igeragozási kérdéseket tárgyaló részét, az igeragozást tágan értelmezve, beleértve az igéknek nemcsak ragokkal, hanem jelekkel való ellátását, továbbá az így felfogott ragozás során létrejövő igealakok használatát is.

A hatodik fejezet az igék ragozásával kapcsolatos egyéb olyan tudnivalókat tartalmaz, amelyeket nem lehetett „erőszakmentesen” elhelyezni az előző fejezetekben. Két nagyobb egy-

ségre oszlik, az egyikben a szám és a személy eltolódása folytán létrejövő váltakozásokról van szó, olyan kérdésekről, melyek leginkább a pragmatika tárgyköréhez sorolhatók. A fejezet második része két olyan szónak, amely elsődlegesen névszói szerepet tölt be, a *szabad*-nak és a *muszáj*-nak az igeként való használatával, az ezzel kapcsolatos váltakozásokkal foglalkozik.

A jegyzet érdemi részének utolsó fejezete az igeképzés néhány kérdését tárgyalja: az igenemekkel (a visszaható és a műveltető igékkel) és a ható igékkel kapcsolatos legfontosabb váltakozásokat veszi sorra. A fejezetet – és egyszerre mind a kötet érdemi részét – egy olyan fejezet zárja, amely egyaránt kapcsolódik az igeragozáshoz és az igeképzéshez. Olyan igékről van benne szó, melyek tövéhez csak bizonyos nehézségek árán lehet (ha lehet) a felszólító mód jelét, a határozói igenév képzőjét vagy a ható igék képzőjét kapcsolni.

Az igékkel kapcsolatos váltakozásokat bemutató fejezetekben gyakran esik szó azokról a nyelvi ideológiákról, amelyek erőteljesen befolyásolják főként a nyelvvelők nyelvhelyességi ítéleteit. Ezeket az ideológiákat zavaró volna akár az első, akár az összes előfordulási helyükön meghatározni, mivel ez kitérőt jelentene a váltakozások tárgyalásában. Ezért a kötetben említett összes nyelvi ideológia meghatározása egy külön fejezetbe került.

A kötet szövege a jobb áttekinthetőség és könnyebb tanulhatóság érdekében nem tartalmaz hivatkozásokat (a hosszabb szó szerinti idézetek kivételével). Ezt némiképp pótlendő, a legfontosabb felhasznált, ill. a kérdés további tanulmányozásához felhasználható nyelvvelő irodalom és nyelvészeti szakirodalom témakörök szerint van rendezve.

A jegyzet legvégén ellenőrző kérdéseket találunk, melyek a hallgatók figyelmét ráirányítják a legfontosabb tudnivalókra, s így megkönnyítik a zárthelyi dolgozatokra, valamint a félév végi vizsgára való felkészülésüket. Ezek egyben vizsgatételek is.

Fontos tudni, hogy a kötetekben található képek nem az én tulajdonom. Nagy számuk miatt szóba sem jöhetett, hogy a szerzőjük után nyomozzak.

Ez a kiadvány egy jegyzetsorozat egyik darabja. A sorozat többi része más váltakozásokkal foglalkozik. Azoknak az általános kérdéseknek a tárgyalását, melyekre a sorozat mindegyik darabjának használatához szüksége van a hallgatóknak (és más olvasóknak), egy külön kötetben szándékozom hamarosan közreadni. Ebben lesz szó a váltakozások tárgyalási módjának elméleti háttéréről kezdve egészen az olyan gyakorlatibb kérdésekig, mint amilyen pl. a források felhasználásának módja.

Köszönettel tartozom azoknak, akik a jegyzet megjelentetését lehetővé tették: lektoraimnak, Horváth Péter Ivánnak, Nádor Orsolyának és Benő Attilának, továbbá a Magyar Tudományos Akadémiának, amely Domus ösztöndíjprogramja keretében támogatta a témával kapcsolatos kutatásaimat, részben közvetlenül, részben a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézetben működő Gramma Nyelvi Iroda közvetítésével. A nyelvalakítás némely általánosabb vonatkozásával a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén foglalkoztam a Szlovák Kutatás- és Fejlesztéstámogató Ügynökség APVV-17-0254 számú projektjének keretében.

Köszönet illeti a munkahelyemet is, a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának mindenkori vezetését, valamint a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék mindenkori tanszékvezetőjét, akik évtizedekig nyugodt körülményeket biztosítottak nekem a kutatási (és persze az oktatási) munkámhoz. Nem ők tehetnek róla, hogy a minisztérium abnormális követelményeket támasztó minősítési rendszere az elmúlt években egyre inkább lehetetlenné tette az elmélyült kutatást és azt, hogy igazán kiérlelt munkákat adjak ki a kezemből.

& IGÉK, IGERAGOZÁS

IGERAGOZÁSON az igealakok jelekkel és ragokkal való ellátását értjük, **igei paradigmán** pedig ezeknek a toldalékos alakoknak a rendszerét, ill. rendszereit. Az *igeragozás* műszó tehát az igejelezést is magába foglalja, vagyis az igealak jelekkel való ellátását (pl. a felszólító mód jelével: *vár + -j*), nemcsak a szó szerint vett igeragozást, vagyis az igealak ragokkal (pl. az egyes szám 1. személyű, általános ragozású igeraggal: *vár + -ok*) való ellátását.

Az **igei személyrag** a mondat alanyának személyét és számát jelöli, pl. *én megyek, mi megyünk, Józsi megy, Józsiék mennek*. Az igeragozásban **egyes számot és többes számot** különböztetünk meg, továbbá mindkét számban **három személyt** (első, második, harmadik).

A személyrag lehetséges tárgyi bővítményének határozott vagy határozatlan voltára is utal (**általános** vagy **határozott ragozás**).

Az általános személyragok funkciója **a)** tárgyatlan igeik esetében az *igealany számának és személyének* jelölése; **b)** tárgyas igeiken ezeken kívül a *tárgyatlan használat* vagy *3. személyű határozatlan tárgy* jelölése. Lehet általános ragozású az ige határozott tárgy esetén is, ha az 1. és 2. személyű személyes névmás (pl. *te vársz engem, te vársz minket, ő vár engem, ő vár téged, ő vár minket, ő vár titeket, mi várunk titeket*). Ide soroljuk az E/1. alany esetén megjelenő *-lak/-lek* ragot is (*én várlak téged, én várlak titeket*).

A határozott személyragok funkciója az *igealany számának, személyének* és *3. személyű határozott tárgyának* jelölése.

Az **ikes személyragok** egyes számú, jelen idejű igealakokban használatosak, mindhárom módban. Az ikes személyragok tehát *nem alkotnak teljes paradigmát*, s a legtöbb esetben nincs is sajátos jelentésük, amely eltérne a nekik megfelelő iktelen ragokétól (pl. az *eszem valamit* és az *eszek valamit* csak stílusértékében különbözik egymástól, denotatív jelentésük teljesen azonos).

Az igeidő az idő fogalmával összefüggő nyelvtani kategória; a magyarban **jelen, múlt** és **jövő időt** különböztetünk meg. **Az igemód** az egész mondat tartalmával kapcsolatos. A magyarban **kijelentő, feltételes** és **felszólító módot** különböztetünk meg.

Az igeidők és igemódok összefüggése

	Kijelentő mód	Feltételes mód	Felszólító mód
Jelen idő	+	+	+
Múlt idő	+	+	-
Jövő idő	+	-	-

Ahogy a táblázatból kiolvasható, jelen időben mindegyik mód paradigmája megtalálható, múlt időben viszont csak a kijelentő és a feltételes mód él, jövő időben pedig csak a kijelentő.

Nézzünk meg egy példát!

	Kijelentő mód	Feltételes mód	Felszólító mód
Jelen idő	ülök	ülnék	üljek
Múlt idő	ültem	ültem volna	–
Jövő idő	ülni fogok	–	–

& IKES IGERAGOZÁS

IKES az az ige, amely szótári alakjában, azaz általános (alanyi) ragozásban a kijelentő mód jelen idő egyes szám 3. személyben *-ik* ragot kap, pl. *eszik, lakik, dolgozik, mászik*.

Az **IKES IGERAGOZÁS** az ikes igék egy részének sajátos ragozása kijelentő, feltételes és felszólító mód jelen idejében, általános (alanyi) ragozásban. Az ikes igeragozás mintegy 3500 igét érint, külön-külön számítva az igekötős igéket is (pl. *ugrik, leugrik, felugrik, megugrik, átugrik, beugrik, kiugrik*).

1. Az ikes és az iktelen igeragozás egykori állapota és változása

Az ikes igeragozás teljes paradigmája korábban ilyen volt:

<i>személy</i>		<i>kijelentő mód</i>		<i>felszólító mód</i>		<i>feltételes mód</i>	
1.	én	lakom	eszem	lakjam	egyem	laknám	enném
2.	te	lakol	eszél	lakjál	egyél	laknál	ennél
3.	ő	lakik	eszik	lakjék	egyék	laknék	ennék

Hasonlítsuk ezt össze az iktelen igeragozás megfelelő paradigmájával:

<i>személy</i>		<i>kijelentő mód</i>		<i>felszólító mód</i>		<i>feltételes mód</i>	
1.	én	hozok	kérek	hozzak	kérjek	hoznék	kérnék
2.	te	hozs	kérsz	hozz∅	kérj∅	hoznál	kérnél
3.	ő	hoz∅	kér∅	hozzon	kérjen	hozna∅	kérne∅

Látjuk, hogy a két ragozásban a toldalékok a *feltételes mód 2. személyének kivételével teljesen eltérőek voltak*.

Az ikes igeragok egykor szenvedő és visszaható jelentésűek voltak. Ennek az egykori jelentésbeli különbségnek mára csak a nyomai maradtak meg a *tör* és a *török* kettősségében.

Megemlíthetjük még a *lát* és *látszik* kettősséget, de e két forma nemcsak a rag hiányában és meglétében különbözik, hanem az ikes forma töve egy *sz*-et is tartalmaz, amely valamikor gyakorító képző volt. A 19. századi szépirodalomból ismerünk még ilyen kettősségeket: *hall* és *hallik* 'hallatszik', *érez* és *érezik* 'éreződik'.

Az ikes igeragok sajátos funkciójának visszaszorulásával a kétféle ragozás is **összekeveredett**. A nyelvújítás korában **Révai Miklós újraélesztette** a kihalóban lévő ikes ragozást, de az egykori rendszert nem sikerült korábbi állapotában teljesen helyreállítani, annak ellenére, hogy a 19. század második felében az iskolák is elkezdték terjeszteni.

Az ikes igeragozás **eltérő mértékben és eltérő stílusértékkel maradt meg az egyes igemódokban**, azon belül pedig az egyes **személyekben**, ezért mindegyikkel külön kell foglalkoznunk.

Az ikes igeragozás köznyelvi visszaszorulását az is elősegítheti, hogy a **legtöbb nyelvjárásból** az igeragozásnak ez a sajátossága **kipusztult** (ezért a neves nyelvész, Simonyi Zsigmond 1918-ban „**úri ragozásnak**” nevezte). A nyelvújítók is tudomásul veszik az ikes igeragozás visszaszorulását. A Nyelvújító kézikönyvtárban (NymKsz.² 2005: 256) ezt olvassuk: „Még inkább a művelt, választékos nyelvhasználatban és az írott nyelvben tartja magát, de ebből is visszaszorulóban van.”

Az ikes igeragozás visszaszorulása nem új fejlemény: már a 16. századi szövegekből is kimutathatók iktelenül ragozott alakok (ikes igékénél), a 17. század végére pedig az ikes igeragozás rendszere felbomlott. Magával Révai Miklóssal is, akinek az ikes igeragozás újjáélesztését „köszönhetjük”, megesezt, hogy amikor nem figyelt oda, iktelenül ragozott egy-egy ikes igét.

 # 2. Az ikes és az iktelen igeragozás mai állapota

Az 1. és a 3. személyű ikes ragok legnagyobb mértékben a **kijelentő** módban használatosak, kiseb mértékben a **felszólító** módban (de ott inkább csak a **formális** stílusban), a **feltételes** módban pedig már szinte teljesen kihaltak. A 2. személyű ikes ragok nem szorultak vissza, csak radikálisan megváltoztak használati szabályaik. Mindezekből következően az ikes igeragozás állapotáról nem lehet általánosságban beszélni, hanem külön-külön kell számba venni a három igemódot, azon belül pedig a három személyt. Erről szólnak a következő alfejezetek.

 # A) Az ikes és az iktelen igeragozás mai állapota kijelentő módban

Az ikes igeragozás legjobban a *kijelentő módban* őrződött meg. Ez különösen az *első* és a *harmadik* személyről mondható el.

Első személyben mindenütt *behatolt az ikes ragozású alak mellé az iktelen is*, de *az ikes is megmaradt*, így nagyfokú *váltakozás* jött létre az ikes és iktelen ragozású formák közt (pl. *eszem : eszek, dolgozom : dolgozok*). Ezért ezek használata valós gondot okozhat.

A második személyben alapvetően *hangtani alapon történt átrendeződés* az ikes és iktelen rag használatában (pl. a *viszesz* helyett ma *viszel*, de a *lakol* helyett *laksz*). Ezek a formák ritkán jelentkeznek helyénvalósági problémaként. Ilyen ritka kivétel, amikor gondot okoz a második személyben a ragválasztás, a *tetszel* vagy *tetszesz* választásának dilemmája. (A nyelvjárási háttérű beszélők egy része számára hasonló problémát jelenthet a *kapsz* vagy *kapol* közötti választás.)

A harmadik személyben az *-ik* rag nemhogy nem szorult vissza (az ikes igék ható alakjainak kivételével), hanem inkább átterjedt némely, eredetileg iktelen igére is (pl. *hazud* → *hazudik*); ezeket a nyelvújítók – amint alább látni fogjuk – álikes igéknek nevezik. Az ikes és iktelen formák váltakozása harmadik személyben ritkán okoz problémát (pl. *bomol* : *bomlik*, *heverész* : *heverészik*).

Nézzük most meg az egyes személyeket részletesebben!

a) 1. személy

Fontos, hogy a kijelentő mód első személyében az **ikes igeragozást** megkülönböztessük a bármilyen (ikes vagy iktelen) igék **határozott (tárgyas) ragozásától**. Mind a kettőnek az *-m* a ragja, ezért jöhet létre keveredés. Ha egy mondatban határozott tárgy van, az alany pedig első személyű, az *-m* rag nem az ices igeragozás ragja, hanem a határozott (tárgyas) ragozásé. Csak olyankor beszélhetünk ices igeragozásról, ha a mondatban vagy **határozatlan a tárgy**, vagy **nincs is tárgy**. Pl.:

<u>Iszom</u> a kávét.	a mondatban határozott tárgy van (<i>kávét</i>), ezért az <i>iszom</i> nem ices ragozású alak, hanem határozott (tárgyas) ragozású
<u>Iszom</u> valamit, mert szomjas vagyok.	a mondatban határozatlan tárgy van (<i>valamit</i>), úgyhogy itt az <i>iszom</i> ices ragozású forma
<u>Iszom</u> , <u>iszom</u> , nem bírom befejezni, olyan szomjas vagyok.	a mondatban nincs tárgy, úgyhogy az <i>iszom</i> ices ragozású forma

Azt, hogy első esetben tárgyas, nem pedig ices ragozású alakról van szó, onnan is tudhatjuk, hogy ha az *Iszom a kávét* helyett a *-k* ragos **Iszok a kávét* formát használnánk, nyelvtanilag helytelen mondatot kapnánk. Ezzel szemben az *Iszok valamit, mert szomjas vagyok* és az *Iszok, iszok, nem bírom befejezni, olyan szomjas vagyok* mondatok nyelvtani szempontból *-k* raggal is helyesek.

		<i>ices rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ices igék	én	lakom	tetszem	lakok	tetszek
iktelen igék	én	*hozom	*kérem	hozok	kérek

aa) Váltakozás az ices igékben

Látjuk, hogy az ices igék ragozási paradigmájába behatolt az iktelen igék *-(e)k/-(o)k* ragja, miközben megmaradt az eredeti *-(e)m/-(o)-m* rag is, vagyis 1. személyben **kétféle rag váltakozik**, akár ugyanannak a beszélőnek a nyelvében is, pl. a beszédhelyzettől függően.

<i>eredeti ices raggal</i>	<i>későbbi iktelen raggal</i>
Eszem és <u>iszom</u> valamit, aztán <u>elmosogatok</u> .	Eszek és <u>iszok</u> valamit, aztán <u>elmosogatok</u> .
Mostanában keveset <u>dolgozom</u> , inkább csak <u>dolgozgatok</u> .	Mostanában keveset <u>dolgozok</u> , inkább csak <u>dolgozgatok</u> .

Mára az ices : iktelen ragozású formák váltakozása az ices igék kijelentő mód 1. személyében (*lakom* : *lakok*, *tetszem* : *tetszek*, *eszem* : *eszek*, *dolgozom* : *dolgozok*, *késem* : *kések*) részben **stilisztikai kérdéssé**, részben **egyéni tetszés kérdéssé** vált: nem lehet azt mondani, hogy az

ikes igék iktelen ragozása nyelvtanilag helytelen volna, csupán azt, hogy bizonyos esetekben az **iktelen** ragok **kevésbé formálisak** vagy **kevésbé választékosak**, mint az ikesek.

A nyelvész Jakab László szerint „van jó néhány ikes ige, amelyet semmiképp sem lehet ikesen ragozni első személyben. Ki mondaná így: *cukrot szopom*. Nyilván senki; helyesen: *cukrot szopok*.”

Nézzünk meg hiteles példákat az internetről néhány ikes ige iktelen ragozására!

1. Soha nem sejtettem, hogy az, hogy „én alig <u>eszek</u>, mégis <u>hízok</u>” mondat fordítva is igaz lehet: ha <u>eszek</u>, akkor fogyni fogok?! Remélem van olyan nő, akinek segíteni tudok azzal, hogy leírom, hogy én hogy jártam azzal, hogy fogyózni kezdtem.
2. Még fájnak a veled töltött régi emlékek, próbálok nem rád gondolni, de beugranak a képek. <u>Emlékszek</u> a forró csókjaidra, <u>emlékszek</u> a féltő karjaidra, <u>emlékszek</u> minden veled töltött percre, hogy is felejthetnélek el?! Életem legszebb emléke. De neked nem voltam elég jó. Sajnos. Ez az érzés szívembe belemaradt, már nem vagyok nélküled senki, lelkem már nem él, a szívem darabokban fekszik.
3. Olyan érzésem támad, mintha figyelne a függöny mögül, de <u>mosdok</u>, szappanozom magam. A test, még ilyen eltorzított formában is, egyszerűnek és semmitmondónak tűnik ebben az öreg tükörben.
4. Másnap suliban, épp léptem volna be a terembe, amikor a Ricsi leszóltott. Amikor elkezdünk beszélgetni, kijött a barátnője, az osztálytársam és elkezdett féltékenykedni. Nem kértem belőle, és inkább bementem a terembe. / Amikor hazaértem, felmentem FB-ra, és láttam, hogy Ricsi írt. Azt írta, hogy nagyon <u>tetszek</u> neki, meg az a lány igazából nem is a barátnője. Elkezdünk beszélgetni, találkozni, persze a csajt lekoptatta. Két hét után össze is jöttünk.
5. Nagyon szöszöl a törülköző. Lehet vele valamit csinálni, vagy kuka? / Ha <u>megtörülközők</u> vele, a bőrömrre tapad, és koszosnak <u>tűnök</u>. / Már többször mostam. / Mit tehetek? (gyakorikerdesek.hu)
6. Egy éve folyamatosan viszketek. Semmiféle gyógyszer nem használt. Canesten combi, Candibene, semmi. Nincs folyás, nincs kellemetlen szag, csak iszonyú viszketés a külső nemi szerveken, vagy inkább a bugyival fedett részekben. / Éjjel arra kelek fel, hogy <u>vakaródzok</u>. / Többször voltam orvosnál, sok mindent kipróbáltam. Semmi eredmény. Kérem, ha tud, segítsen!
7. Most augusztus közepe van, így pont 5 hónapja <u>sínylődök</u> igaztalanul bezárva erre a poloskatanyára (már közeledek a 200 csípéshez). Viszont ez egyben egy másik évfordulót is jelent, ugyanis ezzel éppen 3 évet töltöttem már börtönben ebben az átkozott koncepció ügyben, amely a maximális idő jelenleg Magyarországon, amit ítélet nélkül letartóztatásban lehet tölteni.
8. Jó hír, hogy már kaphatóak egyes áruházakban az újrahasználató tasakok. Ahogy az egyik nagyáruház boldogan el is újságolja honlapján, hogy ők már csatlakoztak is a környezettuda-

tos vásárláshoz, így nevelve a vásárlókat is. A kezdeményezéssel csupán csak két problémám van: / 1. Csak olyan városokban kaphatóak a zacskók, amelyekben nem lakom. 😊 Ergo vagy elutazok abba városba, s veszek magamnak egyet, vagy nem lesz ilyen zacskóm, s marad a műanyag. / 2. Környezettudatosság ide, környezettudatosság oda – nagyon drágák ezek a zacskók! Tudva azt, hogy ugyanilyen zacskók Németországban 50 cent per két darab, kicsit túlzásnak tartom az itteni árakat.

9. Sajnos csak ritkán jutok el Miskolcra, de annál gyakrabban álmodok róla, például a Sötétkapuról és a Villanyrendőrrel... Szerencsére néha meghívnak fellépni a városba, önálló esteket tartani, és olyankor mindig örömmel megyek! Jó látni azt a dinamikus fejlődést, amit gyermekkoromban elképzelni se tudtam volna. Amikor hazalátogatok a rokonsághoz, sose hagyom ki gyerekkori színhelyeimet, a Győri kaput és a Földes gimnáziumot, ahová két évig jártam, mert tizenhat éves koromban Budapestre kerültem...

A 8. sz. idézetben az iktelenül ragozott *elutazok* az ikesen ragozott *lakom* szót követi, csak két szó ékelődik közéjük.

NE VIDD EL, MERT MESSZE LAKOK,
MATRICA BICIKLIRE, ROLLERRE

f t p Tetszik 0

2014. március 10. hétfő / Iga

Repülővel elutazok – hova parkoljak le addig?

Parkoljon nálunk!
Reptéri parkolás
már 500 Ft / nap-tól

Sokan hagyják járműüket a reptéri őrzés nélküli parkolóban, ha elutaznak néhány napra, de ha hosszabb utat is terveznek, előnytelen a ház előtt, szintén őrizetlenül hagyni

PUSZTAI VIOLA | 2021.04.30 14:46 | Frissítve: 2021.04.30 16:43

Válogatott: Álmodok arról, hogy
hatvanezren szurkolnak nekünk –
Marco Rossi

EGYETEM

Barbara Oakley: ha mindenre
emlékszek, sosem látom át a „teljes
képet”

SZERZŐ: ZÁDOR BENCE | 2022. ÁPRILIS 7. CSÜTÖRTÖK

Nézzünk most hiteles példákat ugyanezeknek az igéknek az ikes ragozására!

1. Mostanában sokat eszem és hízom is rendszeren. Miért van az, hogy állandóan éhesnek érzem magam, és mit tehetnék ez ellen? Miket egyek? Gyümit nem, azt nem kívánom, rá se tudok nézni, pedig sok van itthon. Csak hizlaló kajákat es édességet kívánok. Miért van ez? Hogy változtassak?

2. Nem nagyon emlékszem az elmúlt 30 évből olyan focistára, aki Neymarnál jobban irritált volna. Gusztustalan, de valahol érthető, ha egy tétmeccsen minden eszközt bevetsz a győzelemért, de ez már vicckategória, hogy még egy hahnimeccsen is dobálja magát.

3. Reggelente felkelek, mosdom, reggelizem, mint mindenki más, bemegyek a hivatalba, dolgozom, hazafelé bevásárolok. Este otthon általában együtt készítjük a vacsorát, aztán elszórakozgatunk. Általában későn fekszem, aztán másnap reggel kezdődik minden előlről.

4. Hasonló cipőben jártam, mint te. Az épületben, ahol dolgozom, két cég van, de vannak közös helyiségeink. A srác, aki tetszett, a másikban dolgozott. Olyan jeleket adott le, amiből egyértelműen éreztem, hogy tetszem neki. De nem kezdeményezett.

5. Nekem is műszálas köpenyem van, és szerintem jó dolog. Igaz, nem szívja a vizet, de hát ki szeretne vizes köpenyben grasszálni, inkább megettörülközőm. Ellenben gyorsan szárad, könnyű, kis helyet foglal.

6. Bangkokban figyeltünk fel rá, hogy gyanúsán sokat vakaródzom. Biztos szúnyogcsípés, hiszen piros kis dudor mi más lehet? Talán a melegtől kiütés. Vagy gomba? Az útikönyv szerint bármelyik lehet, de esély van még a rühre is. Rüh... na ne... Viszont orvoshoz menni itt már nincs idő, de holnap, vagy azután, mikor már Yangonban leszünk, Myanmarban.

7. Most biztosan azt kérdezed magadtól, hogy akkor mégis miért kínozom magam? Miért sínylődöm az érzelmek börtönében? Miért hagyom, hogy rabja legyek az érzéseimnek? Sokszor megpróbáltam már szabadulni, de valamiért nem sikerült. Mindig visszatértem hozzá, és mindig mellette kötöttem ki. A férfi mellett, akinek odaadtam a lelkemet, aki lassan már úgy ismer, mint a tenyerét, és akivel szavak nélkül is megértjük egymást.

8. Gondolkodtam azon is, hogy valahova elutazom. Munkám miatt idén rengeteget utaztam, majdnem fél esztendőt töltöttem más kontinensen, de turistaként már nagyon rég nem jártam sehoh. Ha nem lesz parti, elutazom egy olyan országba, amely már rég szerepel a bakancslistámon. Peru vagy Guatemala – nem tudom még, de mindenképp valami olyan helyre vágyom, ahol meg lehet pihenni, van őserdő. Hátizsákos kirándulásra gondoltam, pár napra, és egyedül.

9. Egy érdekes problémával, de annál inkább zavaró dologban kérem a véleményét. Párommal 2,5 éve vagyunk együtt, ő legtökéletesebb férfi, akit ismerek, kedves, okos, jóképű, egy főnyeremény. A kapcsolatunk teljesen normális, szuper. Azonban velem gyakran előfordul (egy héten 3-4 alkalommal), hogy más férfiakkal álmodom, a saját párommal soha, de kollégáimmal, barátokkal, ismerősökkel igen.

Amint az 5. és a 6. sz. példa is mutatja, az **ikes rag** a **kevésbé formális stílusba** is beleillik.

*Emlékszem, régen
a holminknak helye volt,
a szavaknak lényege,
a tetteknek súlya,
a nehézségnek értelme,
a szeretetnek értéke.*

Figyelem! A Felnőtt párkapcsolatok kategória kérdései kizárólag felnőtt látogatóinknak szólnak! Amennyiben még nem vagy 18 éves, a böngésződ Vissza gombja segítségével hagyd el az oldalt.

Hatalmas érzelmi viharban sínylődöm. :D Valaki segítene kibogozni?

Figyelt kérdés

Hova tegyem a cicámat, ha elutazom?

Nyáron mindig kardinális kérdés, hogy mit csináljunk a háziállatainkkal, ha útnak indulunk, és nincs lehetőségünk magunkkal vinni a szeretett állatot. Hasznos tanácsok következnek macskásoknak a nyaralási szezonra.

PetraPekar567 kérdése:

Az baj h egésznap vakaródzom? Osztyaltarsaimat zavarja? Mi legyen?

Figyelt kérdés

Mi a bajom? Mindig vakaródzok fürdés után.

Figyelt kérdés

Amikor ki jövök a fürdőkádból, nagyon el kezd viszketni mindenem. Úgy is hogy nem is használok tusfürdőt.(nagyon meleg vízben fürdök) Mi a bajom? Valaki segítsen mert nem tudom ezt kibírni! 14/f

Arra, hogy az **ikes ragok** a **kevésbé formális stílusba** is beleillenek, jól utal a következő példában az, hogy míg az indító mondatban a *lakik* igét **ikesen** ragozta, vagyis az *-m* raggal látta el a beszélő, a következő mondatban az *iszik* igét már az **iktelen** ragozásban szokásos *-k* raggal látta el:

Szegeden lakom és egy ideje az Anna-kúti ásványvizet isszuk a férjemmel. Én eddig alig ittam valamicskét naponta, de azóta állandóan szomjas vagyok és akár 3 liter vizet is megiszok egy nap alatt. Lehet ezt a vizet ilyen mennyiségben fogyasztani?

További hasonló példák:

23 éves vagyok, Pest megyében lakom és jelenleg dolgozok. :) Ha jobban meg szeretnél ismerni, nézd meg a Tag videóimat! ;)

Fülöp István vagyok, 1955-ben Perbenyikben születtem ahol lakok és dolgozom. A fényképezés számomra örömforrás, kikapcsolódás, az a tevékenység amiben igazán meg tudok pi-henni.

Mert 4-5 lépés után úgy érzem, hogy elesni készülök. Ilyenkor gyorsan megtámasztom a mellettem lévő házfalat, oszlopot, vagy megtámaszkodom a legközelebb lévő kirakatban. Mert, hogy venné ki magát, hogy csak úgy, ott heverészek az utca kövén, a segítségemre jövők pedig kínlódhatnak velem.

Hogy mik a rossz tulajdonságaim? Lássuk csak, ez könnyű! Folyton elkésem, káromkodom mint, a kocsis, ki nem állhatom a kollégáimat, utálom az adminisztrációs feladatokat, tre-hány vagyok, a munkahelyi gépen csak facebookozom és torrentezem, könnyen felhúzó magam, nincs humorérzésem, nem bírom a kritikát, makacs és sértődékeny vagyok és mindig enyém az utolsó szó, ja, és néha szívesen kínoznék macskákat is.

Kifejezetten **bizalmas stílusértékű** igék is előfordulnak ikesen ragozva:

Hello, haver! Mi ez a nagy búslakodás? Ma sem melózol?

Ja, szia! Ma nem melóزام, mára kértem egy nap szabadságot.

Nofene, te meg a szabadság! Erre még nem volt példa, mióta ismerlek.

(Hetei Gyula: Elképesztő, hogy mik vannak! Rövid történetek párbeszédese formában.)

Ne gondoljuk, hogy csak rossz stílusú műkedvelő írók írnak le ilyeneket, amikor a besznyét imitálják. Vannak hiteles példáink is. Nézzünk először néhány példát a melóزام alakra!

Sziasztok én egy nagyon csúnya fiú vagyok sajnos. Nem tudom még mái napig hogy minek élek egyáltalán és minek születtem meg. Sokan lánynak hisznek pedig fiú vagyok. Szeretnék barátnőt de semmi esélyem rá meg majd később kisbabát talán. nagyon sokat melóزام, volt barátnőm, akit még mindig szeretek de a melóm miatt nem jár velem mert sokat melóزام, és nincs rá időm.

Üdv. Mindenki Gyors kölcsönre vagy személyi hitelre lenne szükségem, de sajna feketén melóزام. Nagyon-nagyon sürgős, minden, tényleg minden megoldás érdekel, csak mihamarabb kp.-hez jussak. Mindegy mibe kerül ez nekem. Van valamilyen lehetőség?

Épp nagyban melóزام, mikor megjelenik a 10 évvel ezelőtt hön imádott férfi, én meg a leg-lepukkantabb állapotban... / Beszélgetni kezdünk, közben melóزام, kolleganőim szemei majd kiesnek hogy ki ez az Adonis. :) / És ő elkezd beszélni és a szép kis világom egyre jobban omlik össze...

Feleségem és két éves kislányom szinte csak vasárnap lát engem. Hetente hét edzése van, de nem elég, hogy ott elfáradok, mellette még kőkeményen melóزام, hiszen a pénzre szükség van. Nincs könnyű helyzetben az ország és ugyanez igaz az MMA-sokra is. Biztos anyagi háttér nélkül igazából nem is álmodhatok kecsegtető külföldi fellépésekről – magyarázta a Hegylakó becenévre hallgató Felföldi Szabolcs, aki szombatán a Papp László Budapest Sport-arénumban lép kötelek közé.

Más „bizalmas” és/vagy „durva” stílusértékű szó ikés ragozására sem nehéz példákat találni az interneten:

Megtaláltam a receptjét, rengetegféle változatban. Itt ennyi cukor, ott ennyi, itt ennyi víz stb. Így kikalkuláltam az arányokat, 20 dkg mandulához. 15 dkg kell a kalácshoz, így még nasizni is maradt. Abszolút elégedett vagyok a végeredménnyel, azt kaptam amit szerettem volna. Utólag, talán lehetne még egy kicsit sötétebb a színe. De akkor, már kukacoskodom egy kicsit. holnap hozom a hozzá pasz-szoló kalácsot.

Én meg óvatoskodom, bizonytalankodva vacakolok, hogy elébb elolvasom a szabályzatot, de csak olvasnám, mert már a harmadik mondat után nem értek semmit. Legfeljebb annyit, mint ami Dante Poklának kapujára van írva: „Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!” Hát akkor, nem gatyázom tovább, kattintás és bele. Nézem, olvasom és furcsálkodom. Mert, a magamfajta határozatlan névelővel birkózónak, furák az olyan mondatokahologybeirnakalanytállítmányt.

Érdekes, amit írtok, én szinte ahogy megjelent, megvettem a telót, de lekopogom, üzemi-dőben, megbízhatóságban olyan, mint a vásárláskor. Most: aktív: 34 ó 11p és 58%-on áll, pedig beszéltem rajta, igaz nem sokat. / Mondjuk én extrém felhasználó vagyok, nem baszakodom az akksitöltéssel, felrakom normál töltőre egy éjszakára, és hagyom a töltőelektronikát kibontakozni, nem mokolok x% merít, csak y% tölt meg hasonló „akksikímélő” okoskodásokkal.

Én tényleg nem szoktam gyilkolni, komolyan, a vérontás csak elméletileg megy nekem baromi jól, a gyakorlatban általában problémázni szoktam egy sort a dolog morális hátterén, és ez a problémázás általában éppen akkor kezdődik és éppen addig szokott tartani, míg éppen elmúlik a megfelelő pillanat – utána meg már szinte mindegy is. Főleg, hogy az elszalasztott pillanat miatt meg dühös leszek magamra, és akkor meg az a bajom, hogy miért vagyok ilyen nyámnyila, amiért totojázom ahelyett, hogy hidegvérrel és ösztönösen cselekednék.

Ülök az ágy szélén és írom ezt a posztot. Ebben nem lenne semmi különös, csak hát ez nem az én ágyam. Ez egy kórházi ágy. Hétfő óta újra vendég vagyok, pedig nem kértem, hogy az legyek. November 12-e óta sarakodom egy olyan bajjal, amiből évente kettő van Magyarországon. Kényes az ízlésem. Elvileg 2 hét és túl leszek az egészen. Két hónap úgy telt el, hogy senkinek fogalma sem volt. Volt minden. Kórházi szilveszter. Csak peca nem volt. De majd lesz márciusban. Addigra összeraknak.

Főzéskor én is ügyelek arra, hogy ha meg kell valamit kóstolni, akkor csakis tiszta kanállal nyúlhatok bele, főleg ha olyan étel ami nem lesz hőkezelve (sütve, főzve) utána. / Sajnos nekem is van idős rokonom, aki biztosan szarik az ilyesmibe főzéskor, és pazarlásnak tartaná a „plusz mosatlant”, de nekem tisztább a lelkiismeretem, ha nem disznólkodom bele mindenki ételeibe, és kicsit elkiserít hogy ők viszont nem foglalkoznak semmivel, és így esznek.

Az ajánlatok elbírálásánál két szempont létezik, az egyik a beajánlott suska, a másik pedig a javasolt utcanév mögött meghúzódó személyiség közéleti súlya. Tehát, ha én, teszem azt, hat milliárdot beajánlok azért, hogy az eddigi Kölcsey utca ezentúl Früschenheisser Húgó névre hallgasson, jó eséllyel projektezek. Tojom rá, hogy egy érvényes rendelet szerint élő emberről nem nevezhető el emlékmű vagy utca. Van az a pénz, amiért flepni születik arról, hogy Früschenheisser Húgó halott, függetlenül attól, hogy a hatmilliárd felét ő fizeti.

Igazgatom a fiamat, még épp időben jöttünk rá, hogy holnaptól négy nap Pesten kell lennie nyári gyakorlaton... / Ma pár dolgot el is intéztünk. Amúgy csak itt punnyadozom a gép előtt, fél füllel a tévét hallom. / Belekezdtem egy régi kedves krimibe, amit antikvárban sikerült megvenni, de nincs kedvem olvasni...

Én csak dögledezem és tespedek itthon, aludni egy picit sikerült, mert a nővérem felhívott (ő Svájcban lakik), és klasszul felébresztett, utána meg már nem tudtam aludni, pedig még mindig álmos vagyok (no nem a hét vezérből). / És nagyon fini desszertet ettem, Excuisa Fruttamora túrókrém, ha tehetitek kóstoljátok meg, a meggyes isteni fincsike! Most epreset ettem, de tegnap este a meggyes jobban ízlett. Domos is szereti, mert akkorát dorbézol

odabenn, hogy csak no!

Persze azon is elgondolkoztam, hogy miközben ide írogatok, lehet, hogy rám ismer valaki, és elkezd itt szenyózni velem. Persze az is eszembe jutott, hogy miért is tenné ezt bárki, hiszen én sem szenyózom senkivel, és senkiről sem írok negatívumokat, pedig itt nem is ismerik az ellenségeimet, tehát megtehetném.

A mosogatással kapcsolatban tanultok tőlem, úgy látom. Kezdték nagyvonalúan kezelni a kérdést. Nem igaz ám, csak szemétkedem, hogy néha a tökéletes háziasszonyok is elcsábulnak.

Csak anyám előtt úgy adja elő, hogy minek vagyok folyton pasik körül, és hogy ő mivel vállalkozónál dolgozik mint beosztott, „mit szólnak majd a kollégái, hogy engem látnak pasikkal” címszóval, de én nem kurválokodom, hanem pasi haverral vagyok vagy randizok, ismerkedem. Úgy beszél rólam, mintha nem is tudom, milyen bűnököt követnék el szabad független nőként... Anyám meg ahelyett, hogy megvédene, és azzal jönne, hogy és akkor mi van, ha te láttad őt, hiszen nincs se gyereke, se férje, és akkor mi van, és én vagyok lecseszve, és úgy beszélve rólam, mintha a világ legrosszabb dolgait tenném.

Látjuk, hogy a legtöbb esetben nemcsak a találati szó **bizalmas stílusértékű** (főleg ragozatlanul, ill. más ragokkal), hanem a szövegrészlet egésze **bizalmas stílusú**, ami arra utal, hogy az ikes ragozást a **beszélők nem érzik stíluskérdésnek**.

VÁROSI KERTÉSZKEDÉS: „AMIVEL
KÜSZKÖDNI KELL, AZZAL NEM
SZARAKODOM”

Nem sokat baszakodom a múlttal, de sokat
baszakodom a jövővel

július 10, 2022

Azt, hogy az ikes igék ikes vs. iktelen ragozása **nem kezelhető pusztán stíluskérdésként**, jól mutatják azok az esetek, amikor **ugyanabban a szövegben** fordul elő **ugyanaz az ige** mindkét raggal.

Ha két **különböző** ikes ige közül van az egyik ikesen, a másik iktelenül ragozva (ilyet föntebb már láttunk), az még nem bizonyíték arra, hogy a szöveg stílusának nincs szerepe az ikes vagy iktelen forma kiválasztásában, mivel **az egyes ikes igék eltérnek egymástól abban, mennyire gyakoriak iktelenül ragozva**, s egyenként is **más-más lehet az egyes ikes igék ikes, ill. iktelen ragozású formájának a stílusértéke**.

Az alábbi két szövegrészletben viszont **ugyanaz az ige** szerepel **ugyanabban a jelentésben**, és nagyon hasonló nyelvi környezetben eltérően ragozva.

1. Miért hízok egyre többet, sokat eszek? Fél év alatt kb. 15 kg-t híztam... / Szinte mindig ugyanazt eszem. / Reggel 5-kor kelek, és fél 8-kor eszem egy szendvicset, mikor beérek a suliba, aztán később eszek még egyet. Ebédelek 3 óra körül, mert akkor érek haza. Általában csak másodikat eszem. Este 6-7 óra körül már csak egy joghurtot, rudit vagy valamilyen gyümölcsöt eszek.

2. Ha kell, elutazok a kedvenc helyszínre, fotókat készítek és benyomásokat gyűjtök / Ha van konkrét fotód, vagy kedvenc városod, egy hely, amit szeretnél festményként megörökíteni, akkor azt festem meg Neked. / Ha kell, elutazom arra a helyszínre, amelyről a festményt szeretnéd, hogy még hitelesebb legyen, lássam, hogy mely helyről is kéred a festményt, mi az a hangulat, érzés, amit szeretnél visszakapni a festményen. / Ha nincs konkrét helyszín, témát gyűjtök az alkotáshoz, fotókat készítek, a megbeszéltek alapján, és a méret-

nek megfelelő vásznat megrendelem, amelyet egyedi méretben gyártanak nekem.
(<https://lisaelinor.hu/festmeny-megrendelesre/>)

Az 1. sz. idézetben ugyanaz az *eszik* ige fordul elő egyes szám első személyben négyszer, ebből háromszor iktelenül, egyszer ikesen, pedig a közvetlen előzmény egy iktelenül ragozott iktelen ige, a *kelek*. A 2. sz. idézetben figyelemreméltó, hogy igényes weboldalról való, s épp a címben, vagyis kiemelt helyzetben szerepel az iktelen ragozású forma, majd nem sokkal lejjebb a szövegben ugyanolyan tartalmú mondatban ikes ragozású formát találunk. Az ember azt várná, hogy a szerző a cím megfogalmazására figyel oda jobban, ott fogja az ikes formát használni, míg a folyó szövegben, mikor a figyelme már lanyhul, jön elő az iktelen forma. De épp az ellenkezőjét látjuk:

Ha kell elutazok a kedvenc helyszínre, fotókat készítek és benyomásokat gyűjtök

Ha van konkrét fotód, vagy kedvenc városod, egy hely, amit szeretnél festményként megörökíteni, akkor azt festem meg Neked.

Ha kell, elutazom arra a helyszínre, amelyről a festményt szeretnéd, hogy még hitelesebb legyen, lássam, hogy mely helyről is kéred a festményt, mi az a hangulat, érzés, amit szeretnél visszakapni a festményen.

Ha nincs konkrét helyszín, témát gyűjtök az alkotáshoz, fotókat készítek, a megbeszéltek alapján, és a méretnek megfelelő vásznat megrendelem, amelyet egyedi méretben gyártanak nekem.

Mindezekből a példákban azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az ikes vagy iktelen rag választását valószínűleg **több tényező** határozza meg:

- 1. a beszédhelyzet:** a formálisabb stílusba inkább az ikes, a bizalmasba inkább az iktelen ragok illenek, ugyanakkor a bizalmas stílusú szövegekben az ikes ragozású formák egy része sem okoz stílusterést;
- 2. a beszélők iskolázottsága:** valószínű, hogy minél iskolázottabb a beszélő, annál inkább ikes formát választ kevésbé formális, sőt informális (bizalmas) stílusú megnyilatkozásaiban is;
- 3. metanyelvi tudatosság:** mennyire végez önellenőrzést a nyelvhasználó, miközben beszél: minél inkább odafigyel a beszédére, annál nagyobb valószínűséggel képes az ikes igéket ikesen ragozni;
- 4. a beszélő egyénisége,** habitusa;
- 5. a beszélő nyelvi ideológiái:** az az ember például, aki a **nyelvi standardizmusban**, a **nyelvi platonizmusban**, a **nyelvi homogenizmusban** stb. hisz, nagyobb valószínűséggel fog akár informális stílusú szövegben is ikes igeragokat használni, mint az, aki inkább a **nyelvi vernakularizmussal**, **nyelvi ruralizmussal**, a **nyelvi pluralizmussal** stb. rokonszenvez; ez utóbbi – főképp a nem teljesen formális, ill. nem nagyon választékos stílusú megnyilatkozásaiban – az iktelen formákat fogja előnyben részesíteni.

A nyelvművelők a hagyományos ikes ragozást (*lakom, tetszem*) már csak **(1) a tiszta és állandó** (nem ingadozó) ikes igék esetében várják el, azt is inkább csak **formális és választékos** stílusú szövegekben; az **informális** stílusú szövegekben az iktelen ragozású alakokat (*lakok, tetszek*) sem ítélik el élesen. (Az ikes igék csoportjairól, így a tiszta és állandó ikes igékről is alább lesz szó.)

(2) A többi csoportba tartozó igék esetében a nyelvőrök **elfogadják** – vagy inkább tudomásul veszik? – az **iktelen ragozást** (pl. *adakozok, akadozok, bújok, megjelenek, rádiózik, tévézik, válok, videózik, züllök*).

A nyelvművelők **megengedő álláspontját** jól tükrözi a Magyar nyelvhasználati szótárban és a Magyar nyelvhasználati lexikonban olvasható tanács, mely szerint a választékos nyelvhasználatban „törekedjünk az *-m, -l, -ik* kijelentő módú ikes ragok használatára”, viszont abban az esetben, ha „mesterkéltnek, erőltetettnek” éreznék, „mégse használjuk”.

Ezt a tanácsot a formális beszédhelyzetekre nézve érdemes megfogadni a kijelentő mód első személyére nézve: **formális és választékos stílusban** számos ige esetében helyénvalóbbak az ikes ragok, **bizalmas stílusban** viszont **tetszésünk szerint** választhatjuk akár az ikes, akár az iktelen formát.

Mások kézirataiban csak akkor javítsuk ki az ikes ige iktelen formáját ikesre, ha az a szövegből nagyon kirí, azaz **stílustörést** okoz, vagyis ha a szöveg **erősen formális** vagy **választékos** stílusértékű, olyan mértékben, hogy az iktelen ragozású ikes ige stilisztikailag erősen jelöltnek érződik. Ilyenkor a javítás a szerző védelmét is szolgálhatja: elkerülhető vele, hogy az olvasók egy része műveletlennek gondolja.

Mivel – amint később látni fogjuk – minden ikes ige más egy kicsit, ha bizonytalanok vagyunk egy-egy konkrét ige ragozásában, nézzük meg, hogy a **szövegkorpuszokban** (elsősorban a Magyar Nemzeti Szövegtárban) és általában az **interneten** milyen arányban fordulnak elő az

adott konkrét igénél az ikes és iktelen nyelvi formák a különféle mértékben formális, választékos, ill. informális stílusú szövegekben.

[Blog / Velünk történt](#) / "A saját kishitűségem, önbizalm..."

VELÜNK TÖRTÉNT - 2022.11.14. - 3 p. olvasás

"A saját kishitűségem, önbizalomhiányom sokkal nagyobb gát, amin tudatosan dolgozom"

ab) Váltakozás az iktelen igékben

Az iktelen igék ragozásában továbbra is csak az iktelen *-(e)k/-(o)k* rag számít szabályosnak, de előfordulnak *-(e)m/-(o)-m* ragos alakok is.

Példák a nyelvművelő irodalomból:

<i>ikes raggal (túlhelyesbítés)</i>	<i>iktelen raggal</i>
Beszállhatom a kocsiba?	Beszállhatok a kocsiba?
Hetente kétszer edzem.	Hetente kétszer edzek.
Könyörgöm, ne táncolj az idegeimen!	Könyörgök, ne táncolj az idegeimen!

Az iktelen : ikes ragozású formák váltakozása itt is **stíluskérdés**, ill. egyéni **választás** kérdése, de itt az **ikes formákat az iskolázottabb és nyelvtudatosabb beszélők túlhelyesbítésként értelmezhetik**, s emiatt **nem tekintik formális vagy választékos stílusba illőnek**.

A túlhelyesbített alakokat a nyelvművelők – a *könyörgöm* kivételével – **helytelennek** tartják. Mivel a túlhelyesbítés alapvetően **iskolázottsági kérdés**, valóban célszerű a túlhelyesbített formákat **kerülni, mások kéziratában pedig kijavítani**.

Ugyanakkor az egyes túlhelyesbített alakok **megítélése egyenként is eltérhet**. Pl. az *edz* gyakrabban ragozódik első személyben ikesen, mint a ténylegesen ikes *elkésik*. Gyakorinak tűnnek az ikes alakok az iktelen *mozog* ige egyes szám első személyében is. A nagyszámú empirikus adat közül íme néhány példa (kijelentő módban).

165 cm és 88–89 kg vagyok. Itthon folyamatosan mozgom (taposógépezek, biciklizek és más egyéb gyakorlatokat végzek amit az interneten láttam) nagyon kevesett eszem és még sem fogyok. Mit tegyek, hogy lemenjen pár kiló? (gyakorikerdesek.hu)

155 cm magas vagyok és 55 kg körül mozgom. Úgy érzem, hogy van rajtam súlyfölösleg és szeretném leadni valami zsírétető edzéssel, amellet, hogy sokszor eszem sokat, mert mindig éhes vagyok. Ti mit javasolnátok nekem? (gyakorikerdesek.hu)

<p>Öhm, most le fogtok hurrogni, de a leírásban nem „<u>mozgom</u>”, hanem „<u>mozgok</u>”:D Szerző válasza: dehogy hurroglak le, erre vannak a figyelmes kritikaírók, köszi h szólsz, kijavítom. :) (http://fanfic.hu)</p>
<p>Sajnos én takarékos típus vagyok, egészségeset <u>eszek</u>. Szerencsére megtehetem. De ha nem <u>mozgom</u> sokat, akkor is tudok hízni, ha éppen csak nem <u>koplalok</u>. Meg kevés a tartalékom, és kalória igényes a munkám. (http://www.hoxa.hu)</p>
<p>Sziasztok! Én még új vagyok itt, de ezt a pécsi találkozót jó ötletnek tartom... Kaposváron <u>lakom</u>, de Pécs nem távolság és nem is igazán <u>mozgom</u> a toyotás környezetben, uh szívesen megnéznék pár autót és szívesen meghallgatnám a tapasztalatokat és én is szívesen megmutatnám a kis méregzsákom, mert így is sokan megnézik az utakon... ;) (https://forum.toyotaclub.hu)</p>
<p>Az elmúlt évek során több társadalomtudományi kutatásban vettem részt, többek között határon túli magyarok problémakörét érintő kutatásokban, ahol szakmailag rengeteget tanultam a társadalmi rendszerekről, a kisebbségpolitika témaköréről, vegyes házasságokról vagy éppen az asszimiláció folyamatáról, így úgy érzem magabiztosan <u>mozgom</u> kihívást jelentő terepen is. (http://www.petofiprogram.hu)</p>
<p>Jelenleg egy határvonalon <u>mozgom</u> a Közgáz falain belül. Egyszerre vagyok hallgató és a hallgatóképző is J Úgy gondolom, hogy laza és humoros vagyok, de azért erről majd várok visszajelzést Tőletek is. Na de a viccet félretéve, következetes és felelősségteljes munkát szeretnétek Veletek végezni, azonban ehhez nem csak az oktatói jelenlét szükséges, hanem a Tiétek is.</p>
<p>Outdoor trénerként otthonosan <u>mozgom</u> a természetben, és szívesen használom eszközként a természet adta lehetőségeket. (www.utravalotrener.hu)</p>
<p>Egyelőre csak éjjel gyakorolom a táplálkozás szüneteltetését, és bajom van a mozgással is. <u>Mozgom</u>, ha kell, s nem <u>mozgom</u>, ha nem kell. Általában nem kell. Hiába gondolom, hogy mozog a föld, hát <u>mozgom</u> vele én is, ez nem igaz. (http://emmausz.blog.hu)</p>

Annak ellenére, hogy ezeknek az iktelen igéknek az ikes ragozására több példánk van, ezeket **mindenképpen iktelenül** célszerű ragozni, mások szövegében pedig iktelenre **javítani** épp azért, mert a túlhelyesbítés **iskolázottsági kérdés**.

Könyörgök : könyörgöm

Ami a *könyörgöm* formát illeti, erről és a rokon jelentésű *esdeklemről* a Magyar nyelvhelyes-ségi lexikon így ír: „szabályosabb az *esdeklek*, *könyörgök* forma, de annyira elterjedt az ikes, hogy az utóbbi esetben már egészen megszokottnak mondható” (112. o.)

Ezzel a fogalmazással a nyelvművelők nyilvánvalóan azt akarják jelezni, hogy ezeket többé-kevésbé **elfogadják**, amivel egyet is lehet érteni.

Nézzünk néhány példát a használatára az MNSZ2-ből!

<p>No de drágám! Turistaházba kutyát bevinni éjszakára – nem formáság! Ez szigorúan tilos! – Tilos, tilos! Ha mások is egyre csak azt nézték volna, mi tilos, mi nem, még mindig rabszolgaságban élünk! – Rabszolgaságban... de <u>könyörgöm</u>, ez nem politika, itt pofonegyszerű dolgról van szó! „Kutyát a turistaházba bevinni szigorúan tilos!” – mindössze erről! (Rákos Sándor)</p>
<p>A magyarok jószerivel szeretnek a legfrissebb aktualitásokból bevásárolni a piacon, és hagyni</p>

a feledés homályába veszni a korábban keletkezett, soha meg nem oldott problémákat. Például most mindenki az államnyelvtörvény módosításával foglalkozik, hogy az milyen rossz lesz. És ez igaz: rossz lesz. De, <u>könyörgöm</u> , ne feledjük el, hogy nem a módosítás a fő baj, hanem maga a nyelvtörvény. (sajtó)
Arra az eljárásra, amely eljárás hivatott a polgármestert felmenteni a tisztsége alól, semmiféle mentelmi jog nem vonatkozik. Tehát annak a pernek az időben történő benyújtására és lefolytatására nézve semmiféle akadály nem állott fenn. Eljutott a vita egy olyan pontra – bocsánatot kérek, senkit meg nem akarok bántani –, mint amikor az óvodások azt mondják: de igen, de nem, de igen, de nem. Ezt a részét, <u>könyörgöm</u> , hagyjuk abba, mert akkor ennek már nincs tovább értelme. (hivatalos)
Na most én akkoriban úgy éreztem magam, mint egy egyszemélyes fáklyásmenet, mert száj-hagyomány útján terjedt, hogy van itt egy nő, aki megtartja azokat a kényes osztályfőnöki órákat, aki jár házról házra és a gyerekeknek elmeséli, hogy ezek hogy vannak. Na most egyszer megpróbáltam összeszámolni, körülbelül kettőezer órát tartottam szextémában. Na de <u>könyörgöm</u> , harminc év telt el azóta! Ez a könyv ez semmi mást nem csinált, mint összegyűjtötte a normális gyerekeknek a normális kérdéseit. (besznye)
Először is bocs, amiért ilyenekkel zavarlak titeket. De <u>könyörgöm</u> , segítsetek. Hogy lehet szövegszerkesztőből elküldeni a hozzászólást egy topikba? Az új hozzászóláskor vagy a jelszót rontom el vagy megszakad a kapcsolat. A lényeg újra kell írnom a szöveget. Előre is kösz! (fórum)
Sajnálattal kell bejelentenem a T. Asztaltársaságnak, hogy az APEH szakmailag egy nagy nulla. Nekem megnézték a könyvelésem három éve ún. prevenciós ellenőrzés keretében – és mit mondtak? „Szép. Milyen nyomtatóval készült?” Ha bemegy az ember kérdezni valamit, már a kérdést sem értik. Nyugtaadási ellenőrzések és mulasztási bírságolás. Nagyjából erre futja náluk. Attól tartok, hogy egy nagy hal leleplezéséhez sokat kellene fejlődniük. Adórendőrségre szükség volna. De kiből fog állni, <u>könyörgöm</u> ? És a begyűjtött bizonyítékokat ki fogja áttekinteni? Számviteli-jogi végzettségű alkalmazottai jóformán nincsenek. (fórum)
Tehát te azt sugallod, hogy győzni csak lopva, csalva, aljasul lehet. Oké. Én pragmatikus vagyok, legyen. De összetett kézzel <u>könyörgöm</u> , én pont arról beszélek, hogy ez a ballib nem elég, hogy aljas, lop, hazudik, és még amit akarsz, hanem mindezek mellett még választást se képes nyerni, és a közvélemény-kutatásokban is ott áll, ahol a part szakad. (közösségi)

Az MNSZ2 összesen mintegy 2700 találatot adott a *könyörgöm* alakra (tisztítás nélkül). Ezek legtöbbszörben – nemcsak az idézettekben – a *könyörgöm* nem értendő szó szerint, hanem egyfajta kliséként szerepel, melynek alig van több funkciója, mint érzelmi töltést adni a szövegnek. Kivételszámba mennek az alábbihoz hasonló esetek, amikor a beszélő valóban arra utal, hogy szó szerint könyörög:

– Ha lehetnék olyan szerencsés – dadogott Dobróczky –, hogy... hogy... – Hogy, na?! – Nem, nem tudom kimondani. – Csókot szeretne? A fiú vörös lett. – De kérem! – Hát repülni akar? – Nem! – Akkor hát?! Dobróczky nem értette meg a célzást. – Könyörgöm, igazán <u>könyörgöm</u> , hogy bocsásson meg – szedte össze minden erejét. – Nem tudom, hogy ön ki lehet. Csak azt tudom, hogy ilyen nőt még nem láttam soha. Igazán soha. És ez a magyarázata, kérem szépen, a szokatlan módnak, amellyel közeledtem. (Tamási Áron)
--

Ami az iktelenül ragozott *könyörgök* formákat illeti, az MNSZ2-ben ezekből háromszor kevesebb van, számuk még a 900-at sem éri el. Itt is abszolút többségben vannak a klisészerű használat esetei, bár a *könyörgök* példái közt valamivel könnyebb találni olyan eseteket, amikor a beszélő szó szerint könyörög, vagy legalábbis nagy erőfeszítéseket tesz arra nézve, hogy valamit valakinél elérjen:

Visszafelé megyünk. Riadtan, szökellve kerülgetjük a torzsokos alattomosan lapuló zombék-jait. Először magyarázok, majd <u>könyörgök</u> , végül káromkodom. Tehetetlenül szidom féltékenységüket. De ez még rosszabb, ez csak vadítja a másik kettőt, és még gyorsabban talpalnak a biztonságot ígérő szőlőrengeteg felé. (Dobos László)
– Apa! – és most kiáltott. Az igazgató úgy felkapta a fejét a hangjára, mintha az asztalra is rávágott volna. – Apa, nagyon kérek, <u>könyörgök</u> , gyere el meglátogatni! Gyere! – Mihelyt tudok – hallotta a távoli hangot. – Egyelőre lehetetlen. De felhívlak minden héten. Szervusz kicsim. (Szabó Magda)
Nem <u>könyörgök</u> , mert könyörgésre képtelen vagyok, hanem büntelenségem tudatában, életem első szerénytelenségét követem el, amidőn a legmélyebb tisztelettel, de elvárom a nagytekintetű Országos Tanácstól, hogy felmentő ítéletével véget vet szenvedéseimnek, és visszaad az életnek, munkámnak és elhagyott családomnak. (sajtó)
A szakmai együttműködés, akár a közlekedés, energia-gazdálkodás, bűnüldözés, rendőrségi ügyek, hadügy területén teljesen normális, de a hadigondozással kapcsolatosan még mindig nincs egyezmény. Nyolc éve tárgyalok, <u>könyörgök</u> , levelezek. (sajtó)
– Bocs, Öcsi, de most tényleg kiszállok. Nem hittem neki. Kéthavonta eljátszotta. – Szét van a derekam. Hiába <u>könyörgök</u> a baromállatnak, hogy cseréltesse ki a gumikat, mert tönkkréazák a vesém. A bal első kerék már tisztára elkopott. Azt mondja, jó lesz az még. (sajtó)
Én évek óta <u>könyörgök</u> a kormánynak, hogy lássa be: adócsökkentések nélkül nem lehet megerősíteni a magyar gazdaságot. Úgy látszik, egy világméretű válság kell ahhoz, hogy észre térjenek a magyar döntéshozók. (besznye)
Állatmentő vagyok. Edzett acélból vagyok. Fegyver torkolata előtt állok és egy megláncolt kutya életéért <u>könyörgök</u> ; egy kutyáért, akiről a „gazdája” azt hiszi, az ő tulajdona, és úgy használhatja ki, ahogy neki tetszik. Állatmentő vagyok. Edzett acélból vagyok. (közösségi)

Mindezek alapján azt lehet nyelvhasználati tanácsként mondani, hogy különösen **választékos** stílusú **gondozott** szövegben érdemes a szó szerinti könyörgés, kérés esetében a *könyörög* igét **iktelenül** ragozni, más esetekben pedig **tetszésünk szerint** választhatjuk az egyik vagy a másik formát. Mások kéziratában nincs szükség az ikés forma iktelenre való javítására, akkor sem, ha szó szerinti könyörgésről van szó.

Kiss Olga
2022.09.24. 05:25 • Herself

Könyörgöm, ne úgy legyél "jó" nagymama, hogy tönkretesz a gyerek nevelését!

Rovatok ▾ Magazinok ▾ Napilap For foreigners ▾ Véleményváró

Könyörgök, csak így ne!

Könyörgök, ne így védekezz a brutális hőség ellen

2019. június 26., szerda - Medve

Egy brandenburgi robogós úgy érezte, hogy a rekkenő hőség ellen a legjobb, ha semmilyen ruhadarabbal nem melegíti magát tovább. Semmilyenel.

Tizenkét csatornafedél, könyörgöm!

GYŐR | Folytatjuk a keddi közmeghallgatáson felmerült problémák, kérdések-válaszok feldolgozását. Cikksorozatunkkal Kisbácsára, a Boglárka utcába érkezünk.

ÜZLET

Gyerekek, könyörgöm, akasszuk fel!

Titeket is megőrjít, amikor könyörgömöt írnak vagy mondanak könyörgök helyett?

Figyelt kérdés

A kijelentő mód 2. személyében a köznyelvben az **ikes igék nagy része felvette az -sz ragot**, de **elveszítette az -l ragot**.

a) Az *-l* ragot csak a *sz, z, c, dz, s* sziszegő vagy susogó mássalhangzóra (szibilánsra) végződő ices igék őrizték meg, nyilvánvalóan azért, mert az **esz-sz* 'eszél', **törülköz-sz* 'törülközöl', **es-sz* 'eszél', **fos-sz* 'fosol' vagy **alsz-sz* 'alszol' alakok nehezen ejthetőek.

b) Más végű igékből viszont az eredeti *-l* rag csaknem teljesen eltűnt, és ma jobbra csak az eredetileg az iktelen ragozásra jellemző *-sz* raggal használjuk őket, pl. *bánsz, szoksz, szopsz, rogysz, vágysz*.

		<i>ikes rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ikes igék	te	~~lakol~~	tetszel	laksz	tetszesz
iktelen igék	te	hozol	~~kérel~~	kérsz	hozs

A kijelentő módban, 2. személyben bekövetkezett **hangtani szempontú átrendeződést** a **nyelvűvelők is elfogadták**, így ott a **hagyományos ices ragozás kifejezetten helytelennek számít**. Erre jól rámutat a következő részlet, amely Lőrincze Lajostól való (1953: 209):

Van-e azonban valaki is közöttünk, aki azt állítaná magáról, hogy ő szabályosan használja az ices igéket? Mielőtt jelentkezik, tegyünk próbát. Mit szólna ahhoz az íráshoz, amelyben ilyen mondatok vannak:
 „Barátom, te hazudol, de majd elbánom én veled! Most elválom tőled, elbújom néhány órára. Ha hiszesz nekem, holnap addig nem teszesz semmit, míg meg nem jelenel nálam. Remélem, rendes emberré váol!” stb. stb.
 Bizony ebben a mondatban minden igét ki kell javítanunk, pedig nagyon pontosan, az igeragozás szabályai szerint vannak mondva. Az icesek ices személyragokat kapnak: hazudik – hazudol, elbánik – elbánom, elválík – elválom, elbújík – elbújom, jeleník – jelenem, válík – váol; az iktelenek ugyancsak a megfelelőt: hisz – hiszesz, tesz – teszesz; a *hiszel, teszel* ugyanis „szabálytalan”, ices ragozás lenne.
 [...] Ezzel a példával nem akartam egyebet bizonyítani, csak azt, hogy a kérdés nem olyan egyszerű, mint igen sokan látják.

A *hazudol, hiszesz, teszesz, jelenel, váol* alakokat a helyesírás-ellenőrző is hibásként húzza alá, pedig eredetileg ezek voltak a szabályos ices formák. Ez jól mutatja, hogy **kijelentő mód 2. személyben az ices igeragozás szinte teljesen megszűnt**, az egykori ices *-l* és iktelen *-sz* rag használata nagyrészt hangtani szabály alapján történik.

Amint fentebb láttuk, a köznyelvben eredetileg az iktelen igékhez 2. személyben az *-sz* személyrag járult (pl. *adsz, kérsz*), az ices igékhez pedig az *-l* rag (pl. *lakol* 'te laksz', *fürdöl* 'te fürödsz'). Az ices igeragozás bomlása során hangtani alapon ment végbe egy olyan változás, melynek következtében ma attól függetlenül, hogy egy ige iktelen-e vagy ices, ha *-l-re* vég-

zódik, mindenképpen -sz ragot kap (pl. az iktelen *élsz* éppúgy, mint az ikes *fénylesz*), ha pedig sziszegőkre vagy susogókra végződik, mindenképpen -l ragot kap (pl. az iktelen *ásol* éppúgy, mint az ikes *eszel*). Amikor a kiejtés nem okoz nehézséget, a szokásos rag az -sz, akkor is, ha eredetileg ikes igéről van szó (pl. *laksz*, *érdeklődsz*), s természetesen akkor is, ha eredetileg iktelen igéről van szó (ott mindig is -sz volt a rag, pl. *kopogsz*, *védesz*).

Ezeket a fejleményeket a nyelvművelők tudomásul veszik, nem harcolnak ellenük. Lőrincze Lajos például így fogalmaz (1953: 211):

De egyéb tényezők is érvényesülnek az ikes és az iktelen igeragozás régi egységének megbontásában. Igen fontos ilyen tényező a széphangzás. A szabályos igeragozási rendben mutatózó hézagokat felhasználta a nyelv arra, hogy kiküszöbölje a kellemetlenül ható, nehezen kiejthető hangkapcsolatokat. Ezért lett a *teszesz*, *leszesz*, *veszesz*, *ássz*, *véssz*-ből (az egyhangúság megszüntetése, illetve a nehezen kiejthető s/sz kapcsolat kiküszöbölése céljából,) *teszel*, *leszel*, *veszel*, *ásol*, *vésel* — tehát iktelenből ikes. De alighanem ugyanilyen okból, az egyhangúság megszüntetésére lett másfelől az ikes *válol*, *múlol*-ból is iktelen *válsz*, *múlsz* stb.

A legtöbb igében a mai nyelvben **nincs váltakozás**, mert a fent jelzett átrendeződés végbe ment, az új szabály megszilárdult. Ahol mégis van némi váltakozás, olykor elbizonytalanodhatunk, hogy az ikes vagy az iktelen forma a helyénvaló (pl. *vágyol* vagy *vágyysz*?). Ilyenkor – különösen ha **gondozott** szöveg létrehozására törekszünk – a legjobb, ha megnézzük a két forma gyakoriságát az MNSZ2-ben (lehetőleg alkorpuszok szerinti bontásban), esetleg más forrásokban.

Például a *vágyol* : *vágyysz* váltakozás esetében az MNSZ2 adatai egyértelműen a *vágyysz* választása mellett szólnak: a *vágyysz* forma mintegy 25-ször gyakoribb a korpuszban. Nézzünk meg az érdekeskedés kedvéért a jóval ritkább alakra, a *vágyolra* néhány találatot!

Borosták, kavargó csipők, lapos, megemelt mellek, kátrányozott falú WC, eldugult lefolyó fölé emelkedő zavaros, sárga tó, elmázolt szemöldökök, fölrepedt ajkak, vérerek által körbejárta szemgolyó, savanykás száj- és áporodott hónaljiszag, elgurult sliccgombok, soha nem záruló cippek és a sok női far – mint megannyi humanista rekvizitum – között jól eligazodsz. És akkor vedd észre magadon, hogy mindjobban vágyol arra – benn a munkahelyeden és a szabad ég alatt egyaránt –, hogy a kezed üres legyen, csuklódon ne érezd szivárgó folyadékot, és ezáltal céltalanul hadonászhas. (Esterházy Péter)

Én már úgy vagyok (ne csúfolj érte!), hogy némely kedves virágú, a megtévesztésig az ültetthez hasonló, a nemest utánzó gazocskát megszerettem; nem bánom, hiszen színfolt az

<p>is. Csak az erőszakos, mély gyökerű tarackot utálok, meg azt a nem is tudom, miféle liánt, ami eredetétől öt méterre is elfut, mindenre rácsavarodik, s csak áldozatával együtt tudod megsemmisíteni... Ehhez a hálátlan küzdelemhez képest a fű ápolása élvezet! Feltéve, ha nem angol gyepre <u>vágyol</u>: mert akkor folyton nyírhatod, taszigálhatod az akadozó gépet a fűben, s még öntözheted is; ha nincs szerkentyűd, foroghatsz magad a locsolóval, mint a ringlispil, körbe-körbe! (Jókai Anna)</p>
<p>Mit dicséred örökösen azt a nyugalmat? Mit játszod itt az öreg kínai takarítót, aki matat a szótárban, söpörgeti a port a szavak jelentése körül? A forró összetartozásból jó időnként távozni. Van kezem-lábam, de nincsenek államhatárait. Fénybe <u>vágyol</u>, mert az a jó. A fénynek az a természete, hogy odagyűlik a többi fényhez, nem oszlik el a pusztán egyenletesen. (Konrad György)</p>
<p>Ha csak arra <u>vágyol</u>, hogy fesztelenül, netán büszkén viselj egy ujjatlan pólót is, itt az ideje elgondolkozni azon, hogyan is kezd el formába hozni magad. Még mielőtt elkezdenél edzőterembe járni, győződj meg róla, hogy megfelelő kondiban vagy-e hozzá. Ha van bármilyen gerincbetegséged, először mindenképpen kérd ki egy orvos véleményét is arról, vajon elkezdhet-e komolyan erősíteni. A cukorbetegség és az asztma is két olyan veszélyforrás, amiről először mindenképpen konzultálni kell egy orvossal (sajtó)</p>
<p>És a legfontosabb: ha hirtelen azon veszed észre magad, hogy egy szép napon lemondod az internet-hozzáféréseidet, mert valami olyasmire <u>vágyol</u>, ami legalább egy kicsit érdekesebb, akkor azt gondolom, ideje lesz elgondolkozni azon, hogy hol rontottuk el ezt az egészséget! Tartsuk életben az Internetet! Szóval, életben marad az Internetkultúra? Nem tudom. De azt tudom, hogy eddig igazán figyelemre méltóan erőteljes teremtménynek bizonyult. Hiszek benne, hogy csak egy kis gondoskodásra és táplálékra van szüksége, s még jó sokáig élni fog. (tudományos)</p>
<p>Hát arra vonatkozóan valóban nem kaptál volna útmutatást, hogy kit kell utálni. Ha gyűlölködési szaktanácsokra <u>vágyol</u>, azt fáklyás felvonulásokon, ill. György Pétertől, Demszkytől és barátaitól megkaphatod. (fórum)</p>
<p>Mert amit én ajánlottam, az nemes küzdelem. Persze ha Te más csajokra is <u>vágyol</u>... Nefelejcs van az ablakomra hímezve, de akkor áthímezem felejsre... (fórum)</p>
<p>Ha magányosnak érzitek magatokat, tegyetek valamit másokért. Néha az emberek panaszkodnak: Szegény vagyok, senki sem szeret engem, senki sem törődik velem. Akkor megkérdezem: Nem gondolod, hogy mások még nálad is nehezebb helyzetben vannak? Mindig így válaszolnak: Igen, tudom. Erre csak azt mondom: Miért panaszkodnál, menj, segíts másokon, mert ha segítesz, megtapasztalod, hogy te is megkapsz minden támogatást. Ez a szeretet titka. Amit meg akarsz kapni, azt kell adnod. Ilyen egyszerű, ha szeretetre <u>vágyol</u>, adj szeretetet. (közösségi)</p>
<p>Próbáld meg egy kicsit ne irigy lenni, és az objektív tényeket leírni, és főleg meg ne hazudj, mint a fideszes banda, és még egy: a Jobbikkal minket ne tévessz össze mert, lehet, hogy te <u>vágyol</u> közéjük, de mi nem akadályozunk meg téged abban, hogy támogatóid legyenek, ez a te felelősséged... Azt meg, hogy kétes eredetű pártok vagyunk-e, ezért ha komolyan vennék, akkor be is perelnék, de mivel abszolút komolytalan vagy, így betudom pusztán annak, hogy sárga irigység kerülget, és ezért most még nem haragszom rád... (közösségi)</p>
<p>Nos ha egy igazán tiszta strandra <u>vágysz</u>, akkor két dolgot tehetsz, te magad sem mégy oda, s csak <u>vágyol</u> rá reménytelenül, vagy elfogadod az ítéletet, s rá a kegyelmet, s akkor Isten Jézusért megbocsát neked, tisztának nyilvánít, beenged a strandra. Ne a cigányokat vizslasd, hanem előbb saját magadat, s ha attól is képes vagy megundorodni, akkor nézz Jézusra! (közösségi)</p>

Az idézett és a nem idézett példák egyaránt arra mutatnak, hogy a *vágyol* és a ma közkeletű *vágysz* között **nincs lényeges stílusbeli különbség**, s az sem valószínű, hogy ezek használata a beszélők iskolázottságához kötődne. Ezért ez esetben nyugodtan használhatjuk a *vágyol*

formát is, legfeljebb szokatlannak fogják érezni, de valószínűleg nem ütköznek meg rajta azok sem, akik mindig a *vágy* formát használják.

Azt, hogy a váltakozás még élő, vagyis a *vágyol* nemcsak valamiféle zárványként él egy kisebb földrajzi területen vagy valamilyen regiszterben, jól mutatja, hogy az utolsó idézetben mind a két változat megtalálható, ugyanabban a mondatban, egészen közel egymáshoz.

GRILLEZZI · 2022.06.17.

14 könnyed kedvenc főétel, ha nem vágyasz húsrá

Magyar rendszám, amire nem vágyol

Lehetnek nevek, vicces vagy obszcén szavak „elrejtve” a magyar rendszámok hárombetűs karakterében. Itt egy olyan, amelyet valószínűleg nem akarsz az autódra.

Vezess · 2018.09.08. szombat 17:41

Csak vágyol rá, vagy szerelmes vagy belé?

Szerző: Zsóka · Rovat: Látó

A jobb oldali képek arra engednek következtetni, hogy a **ritka használat korántsem jelent automatikusan széles körű elfogadhatatlanságot**: úgy látszik, a *vágyol* még kiemelt helyen, címben sem kelt megütközést. Ennek egyik oka az lehet, hogy **nem kötődik iskolázatlan beszélőkhöz**, de még **bizalmas stílushoz sem**, hiszen **választékos** szövegekbe is tökéletesen beleillik.

Fontos még tudni, hogy a **nyelvjárások egy részében** nemcsak az *-s*, *-sz*, *-z*, *-dz* végű igék után terjedt el az eredetileg ikes *-l* rag, hanem az igéknek egy szélesebb köre után, pl. *adol*, *kapol*, *fogol*, *sütöl*. Ide tartoznak a csallóközi *adú*, *kapú*, *fogú*, *sütű* alakok is, ahol az *-l* hang vokalizálódott, azaz beépült a megelőző magánhangzóba. Itt is lehet különbség a kétféle alak közt, akárcsak az *adj – adjál* esetében (l. alább), *adol* ‘kedveskedő’, *adsz* ‘semleges’.

Arra is van példa a nyelvjárásokból, hogy sziszegő-susogó hangra végződő ikes ige olykor iktelen *-sz* ragot kap (pl. *tetszesz* ‘tetszel’), ill. a sziszegő-susogó hangra végződő iktelen ige olykor megtartja eredeti *-sz* ragját (pl. *metszesz* ‘metszel’, *edzesz* ‘edzel’, *célzasz* ‘célzol’, *vonzasz* ‘vonzol’).

c) 3. személy

		<i>ikes rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ikes igék	ő	lakik	tetszik	lak ~~Ø~~	tetsz ~~Ø~~
iktelen igék	ő	hoz ~~ik~~	kér ~~ik~~	hoz ~~Ø~~	kér ~~Ø~~

A példaként hozott igékben a 3. személyben nincs váltakozás, ám **számos más, eredetileg iktelen ige az elmúlt évszázadokban 3. személyben felvette az -ik ragot**, pl. *akadozik, ébredzik, egerészik, gyűlik, hazudik, lábadozik*: korábban *akadoz, ébredez, egerész, gyűl, hazud, lábadoz*.

Másfelől viszont **eltűnt az -ik rag** az ices igék **ható képzős** alakjaiból: *alszik, de: alhat, lakik, de: lakhat, dolgozik, de: dolgozhat*. Ennek ellenére első személyben előfordulnak az ices ragok: *alhatom, lakhatom, dolgozhatom*.

Amint alább látni fogjuk, azzal, hogy a nyelvújítók külön csoportként különböztetik meg az álikes igeiken belül az **ingadozó álikeseket**, tudomásul veszik, **nem helytelenítik** az ices és iktelen formák ingadozását.

3. személyben **nyelvérzékünk szerint** használhatjuk vagy hagyhatjuk el az *-ik* ragot. Ha bizonytalanok vagyunk, nem is feltétlenül szükséges a szövegtörzshöz folyamodnunk, mivel még a szótárak is kellő eligazítást adnak a rag használatát illetően.

B) Az ices és az iktelen igeragozás mai állapota felszólító módban

A felszólító mód első és harmadik személyéből az iktelen igeragozás **nagyobb mértékben szorult vissza**, mint a kijelentő mód első és második személyéből. A második személyben viszont nem visszaszorulás történt, hanem kiegyenlítődés, ám más jellegű, mint a kijelentő mód második személyében.

a) 1. személy

Az 1. személyben a kijelentő módhoz hasonlóan **az iktelen rag behatolt az ices ragozásba**, viszont az **ikes rag a köznyelvben nem, ill. csak kivételesen, túlhelyesbítésként hatolt be az iktelen ragozásba**.

Ebből következően az ices igeiknél *van* váltakozás (*lakjam : lakjak*), ikteleneknél viszont nincs, ill. csak minimális, túlhelyesbítő indítékú (*mozogjak : mozogjam*; vö. még *Aki lángot látni akar, mind leguggoljék*).

		<i>ikes rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ikes igék	én	lakjam	tetsszem	lakjak	tetsszek
iktelen igék	én	hozzam	kérjem	hozzak	kérjek

aa) Váltakozás az ikes igékben

Az ikes és iktelen felszólító módú formák váltakozása (*lakjam : lakjak, tetsszem : tetsszek*) felszólító módban is részben stilisztikai kérdés, részben egyéni habitus, valamint **pillanatnyi hangulat** és **tetszés** kérdése, akárcsak a kijelentő módban (*lakom : lakok, tetszem : tetszek*).

A különbség a kijelentő móddal összehasonlítva az, hogy míg kijelentő módban számos igét sok iskolázott beszélő **még bizalmas stílusú szövegekben is ikesen ragoz**, beleértve a **besznyt**, addig felszólító módban a **bizalmas stílusban az ikes ragozású formák használata ritkább**, bár korántsem ismeretlen, legalábbis írásban. Néhány internetes példa:

1. Ne haragudjon már senki azért, hogy pánikolok, de engedtessek meg nekem, hogy rémül-dözzem: ott ülök két kis gyerekekkel, akikért felelős vagyok, és az összes, amit tenni tudok, az az, hogy megragadom a kezüket. / Most éppen áll a Budakeszi út, a Szép Ilonától másfél kilométert gyalog jöttem fel. A hírek szerint egy busz robbant le valahol a két település határára. De ez nem biztos, még nincsenek pontos hírek. / Lehet, hogy én vonzom a bajt?
2. Két alfajt használok rendszeresen: az olívaolajosat és a kávéosat, és az előbbit arcmosáshoz is. Szemmel láthatóan puha és kellemes tapintású tőle a bőröm. El sem tudom képzelni, hogy mással fürödjem. Az egész család ezt használja. (újságcikk)
3. Az elmúlt hetekben sok mindent megpróbáltam, hogy emlékezzem az álmaimra, mondhatni, gyűjtöm az álmaim, mert menni fogok az Álmaim földjén. c tanfolyamra, ahol – ki gondolta volna ezt a furcsaságot? – álmokkal fogunk foglalkozni. (blogbejegyzés)
4. Mivel egyetlen fogyókúra sem vezetett sikerre, kitaláltam, hogy sokkal egyszerűbb, ha a környezetemet hizlalom fel. Ördögi tervem véghezviteléhez nem volt más dolgom, csak annyi, hogy süssek, amennyit csak tudok, aztán szépen osztogassam a környezetemnek, mindezt feltűnés nélkül, nehogy lebukjam, és piffpuff így lett a Vikipicipéksége! (blogbejegyzés)
5. Én amúgy srác vagyok, de akkor hogyan mosakodjam, hogy ne legyen mindig vizes a hajam? A csajok hogy csinálják, vagy nektek is vizes, vagy elég ha épp csak bevezem a kezem, és akkor a hajam sem lesz olyan? (fórum)
6. 13 éve volt, de jól emlékszem rá, klassz nap volt. Örömmel mentem dolgozni, mert a legjobb barátom már ott melózott, és a többiek is nagyon vártak már (azért, hogy melózzam helyettük, de ez csak később derült ki). (fórum)
7. Nagy, minden szóval egyetértek! Ezért írtam arról, hogy ne hancúrozzam egy serpenyővel. Óvatosan tegye le, óvatosan vegye ki.
8. Én nem káromkodom, pedig körülöttem gyakran hallom, de valahogy nem érek indíttatást arra, hogy káromkodjam. Attól senki sem lesz nagyobb. / Már megfelelsz, akarva akaratlanul, mert egy társadalomhoz tartozol, ahol elvárások vannak. / Nem akartalak megbántani, nem állt szándékomban. (fórum)
9. De, hogy ne csak baszakodjam: / Nekem ezzel a WDM driverrel is 4 perc 2 GB felvenni valamit (digitalizálni VHS-ről...) / Tömörítetlen avi, pedig a gép jó lenne on-the-fly tömörítésre is szvsz, nézzétek meg az adataimnál... (fórum)
10. Bánifiam, na jó nem bánom, tényleg jó ez a gúglimepes variáció. a gps-em odahagytam az előző munkahelyen, most marad a jó öreg memória, mer' hogy még a patron is kifogyott a

nyomtatómból itthon. :-) Hiába a recesszió, vissza a papírraceruzával irományokhoz! De komolyan, a napokban megvonaltam egy füzetet, és hamar megcsináltam inkább egy táblázatot, mint Excellel szarakodjam, amit aztán nem emlékszem melyik könyvtárban kell keresni a több ezer fájl között, és így mindig kéznél van a füzet, nagy derűtséget keltettem vele a kollegáim közt. :-)) (fórum)

11. Mindig is szartam a testemre. Ha beteg lettem, akkor is csak az zavart, hogy programot csinált, és nem tudok elmenni ide-oda. Sport, mozgás, micsoda hülyeség, gondoltam. Gyerekkoromban ennek semmi kultúrája nem alakult ki bennem, kamaszkoromban pedig már csak az érdekelt, hogy bulizzam, kocsmázzam, meg ilyenek. Egyszerűen az a csávó voltam, akit ez hidegen hagyott. Nyilván komplexusból is, rejtett irigységből, de az alap tényleg az volt, hogy teljesen más dolgok érdekeltek. (online női magazin)

12. Segítene nekem valaki, hogy megváltozzam? / Olyan valakit keresek, aki segítene elindulni azon az úton, ahol meg tudnák változni. Sajnos nincs olyan ember az életemben, akivel beszélhetni. Nagyon zárkózott és keveset beszélek, itthon szeretek lenni, valahogy nincs kedvem kimozdulni, és így nem nagyon tudok ismerkedni, de legbelül tudom, hogy kellene, de nem megy. Olyantól várok segítséget akinek sikerült az ilyen gátlásokat leküzdeni. (gyakorikerdesek.hu)

Amint látjuk, nemcsak a **formális**, ill. **választékos**, hanem még a **kevésbé formális** stílusban is használatosak még az eredeti, ikes raggal ellátott változatok. A 11. sz. idézetben megfér egymással az ikesen ragozott *bulizzam* és *kocsmázzam* a durva *szartam* és több bizalmas stílusértékű szóval. A 9. és a 10. sz. részletben pedig maga a „durva” stílusértékű szó ragozódik ikesen (*baszakodtam; szarakodtam*).

Feltehető, hogy a **kevésbé formális** vagy egyenesen **bizalmas** stílusban főként az **iskolázottabb**, ill. a **nyelvtudatosabb** beszélők ragozzák ikesen az ikes igéket felszólító mód 1. személyben. (Akár még az is számíthat, hogy a konkrét embernél az iskolában a magyartanárok mennyire lovagoltak az ikes igeragozási szabályok követésén.)

A 12. sz. idézet szerzője nyilvánvalóan iskolázatlan beszélő (lehet, hogy nagyon fiatal is), mégis az ikes ragozású *megváltozzam* formát használja. A szövegben az erősen megbélyegzett, az iskolázatlan beszélők nyelvhasználatára jellemző *tudnák* forma is előfordul benne, és nagyon sok helyesírási és tipográfiai hiba (csak ezek ki lettek javítva). „A weboldalon megjelenő anyagok nem minősülnek szerkesztői tartalomnak, előzetes ellenőrzésen nem esnek át, az üzemeltető véleményét nem tükrözik” – olvassuk a nyitólapon, s valóban nagyon gyakran lehet címekben is kifejezetten hibás, elírásos nyelvi formákkal találkozni. Így nem jöhet számításba, hogy szerkesztői beavatkozás nyomán került volna be a címbe a *megváltozzam*.

Nagyon valószínű, hogy a felszólító módú, egyes szám első személyű ikes formák már nem részei a beszélők anyanyelvének, hanem mindenki **később sajátítja el őket az iskolában**. Ezért a hétköznapi besznyében, valamint a kevésbé nyelvtudatos beszélők mind informális, mind formális nyelvhasználatában az **iktelen formák a természetesek**.

Jól mutatja az alábbi mondatban, hogy az ikes igeragozás – főleg felszólító módban – betanult jelenség, hogy az ikes ragozású felszólító mód előtt egy kifejezetten informális inessivusi *-ba/-be* áll (*sorba*).

Ilyenből elég a sorba kettő is előttem hogy elkészsem még onnan is ahova csak másnap men-
nék, persze a másik pénztárt miért is nyitnák meg akkor nem tudnák kibeszélni a tegnapi
mozifilmet! (fórum)

Az alábbi mondatban egymás mellett áll egy ikes ige felszólító módú alakja ikesen ragozva
(*fürödjem*) és egy iktelené (*tusoljam*): az utóbbi **túlhelyesbítés**, hiszen a *tusol* nem ikes ige.
Ez a botlás arra utal, hogy az ikes igeragozás felszólító módban nem természetes, hanem
tanult jelenség:

Én nyáron elképzeldhetetlennek érzem hogy ne fürödjem/tusoljam mindennap akár több-
ször... De még télen is kötelezettségnek érzem, havonta 1-2 alkalmat hagyok ki maximum.
(hozzászólás, gyakorikerdesek.hu)

Akad példa más iktelen igék **túlhelyesbített** ikes ragozására is:

Tök uncsi az életem, de tényleg. Snassz kis mezei hétköznapok. / Nincs ezzel gond, én bírom,
bár így nagy esélyem van rá, hogy lecsúszom a nagy világmegváltásról. / De, titkon azért
készülök rá, le ne maradjam majd róla ha nagy hirtelen... / meg ugye, felkészült legyek, hogy
simán, csípőből tudjam kezelni a nagy megváltás okozta terheket.

Nem is írok, de az a legkevesebb. Nem is hiányzik. A blogok hetek, sőt hónapok óta szüne-
telnek, ahogy a történetek is. Azt is meguntam, hogy könyörögjem a visszajelzésekért. Feles-
legesen nem erőlködöm, ha az olvasókat sem érdekli a folytatás. (blogbejegyzés)

A meccs után Bernd megvárta a bőrdzsekijében, a hátrafésült hajával. Angolul beszélt, el-
mondta, hogy a jövőben is megnéznék majd. Még két meccset látták, aztán Martin Bader,
a menedzsmen egyik asszisztense Magyarországra jött, hogy ajánlatot tegyen. Azt mondta,
egyelőre csak három napra hívnak Berlinbe, hogy eddzem velük. (interjúrészlet)

A túlhelyesbített alakok is arra utalnak, hogy az ikes ragok használata sokszor jóval inkább
tudatos döntés kérdése, **nem annyira a spontán nyelvhasználat** megnyilvánulása (persze a
gyakori használat folytán az ikes ragozás szabályai is beidegződhetnek, s követésük termé-
zetessé és spontánná válhat a beszélő számára).

A nyelv művelők az ikes *-m* rag visszaszorulását a felszólító mód egyes szám 1. személyében
tudomásul veszik, nem harcolnak az iktelen formák ellen.

Az ikes igék iktelen ragozása felszólító mód egyes szám első személyben **nem iskolázottsági
kérdés**.

A tanácsunk az, hogy a **bizalmas** és a **kiegyenlített** stílusú szövegekben **iktelenül** ragozzuk
felszólító mód 1. személyében az ikes igéket is, kivéve, ha **stilisztikailag jelölt, mesterkélt**
formát szeretnénk használni, **stíluselemként**. **Formális** és **választékos** stílusú szövegekben
egyéniességünk és **tetszésünk** szerint választhatunk az ikes és az iktelen rag között: az **ikes**
ragozású alak **formálisabb**, ill. **választékosabb** az **iktelen** ragozású **közömbös** stílusértékű.

Mások szövegében az ikes igék iktelen ragját felszólító módban **sose javítsuk ikesre!** Az
ikeset iktelenre akkor javítsuk, ha az **stilisztikailag jelölt** és ez **zavaró** a szövegben.

Válás után, hol lakjam?

Figyelt kérdés

Elváltam és a közös lakás lévén annak az árát feleztük, tehát van induló tőkém.
Új párkapcsolat nincs így csak a magam fizetésére számíthatók, ami nem túl sok, de legalább van.
férfiként lakhatom ismét a szüleimmel, van rá lehetőség, de akkor (esetleg)"luzernak tartanak". (és részben feladom az eddigi önállóságom)

Mit tegyek? Hol lakjak?

Figyelt kérdés

Barátommal 2 éve vagyunk együtt. Távkapcsolat. Most végeztem az iskolával, lett egy szakmám.
Megbeszéltük már korábban, hogy jövőhéten oda költözök. Dilemmázok. Utóbbi időben nagyon megromlott vele a kapcsolat, és a kedves édesanyját is sikerült kiismernem. Úgy érzem kiszolgáltatott helyzetbe lennék, mert végülis mégis csak én egy vendég leszek ott mindig is (még ha havi 30ezret leadok akkor is) Szívesebben laknék barátommal csak ketten együtt, persze ehhez kell kiinduló pénz is.

ab) Váltakozás az iktelen igékben

Nemcsak az ikes igék iktelen felszólító módú ragozása 1. személyben nem iskolázottsági kérdés, hanem úgy tűnik, hogy **az iktelen igék ikes, azaz túlhelyesbített ragozása sem** az.

Ennek az lehet az oka, hogy a felszólító módú alakokat az iskolázott emberek sem anyanyelv-ként sajátítják el, hanem az iskolában, s így a természetes nyelvérzékük nem vagy csak kevésbé tiltakozik az iktelen igék túlhelyesbített ikes ragozása ellen.

Ennek ellenére az **iktelen igék ikes ragozását formális stílusban sem ajánljuk**, sőt mások szövegében is ajánlatos ezeket **iktelenre javítani**.

b) 2. személy

A felszólító mód 2. személyében akképp történt a **kiegyenlítődség**, hogy ma **minden ikes ige felveheti a zéró ragot** (vagyis elmaradhat az ikes ragja), és **minden iktelen ige felveheti az ikes -ál/-él ragot**.

Ezért **teljes körű a váltakozás** az ikes és iktelen ragozású formák között mind az ikes, mind az iktelen igék körében.

		<i>ikes rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ikes igék	te	lakjál	tetsszél	lakj∅	tetssz∅
iktelen igék	te	hozzál	kérjél	hozz∅	kérj∅

A hosszabb, *-ál/-él* ragos és a rövidebb zéró ragos formák közt **enyhe jelentésbeli különbség** kezd kialakulni: a hosszabb formák inkább **kérlelést**, míg a rövidebbek inkább **határozott parancsot** fejeznek ki:

<i>hosszabb forma (eredetileg ikes)</i>	<i>rövidebb forma (eredetileg iktelen)</i>
<u>Mondj</u> ál valamit, kicsim!	<u>Mondj</u> igazat!!!
<u>Vigyed</u> nyugodtan, ha tetszik, neked adom!	<u>Vidd</u> innen azt a rühes dögöt!!!

Amint láttuk, 2. személyben valamikor az iktelen igék felszólító módja **mindig rövid** volt (pl. *adj, kérj*), az ikeseké pedig **mindig hosszú** (pl. *lakjál, fürödjél*). Mára az iktelen igékben is elterjedtek a hosszú alakok és az ikésekben is a rövid alakok, így minden igének van egy hosszabb és egy rövidebb formája a felszólító mód egyes szám 3. személyében:

<i>iktelen igék</i>		<i>ikes igék</i>	
rövid alak (ez az eredeti)	hosszú alak (ez az újabb)	rövid alak (ez az újabb)	hosszú alak (ez az eredeti)
<i>adj</i>	<i>adjál</i>	<i>lakj</i>	<i>lakjál</i>
<i>kérj</i>	<i>kérjél</i>	<i>fürödj</i>	<i>fürödjél</i>

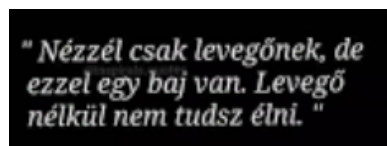
Ezeket a fejleményeket a nyelvvelők tudomásul veszik, nem harcolnak ellenük, sőt inkább nyereségnek tekintik a kialakuló jelentéskülönbség miatt.

Ebben a **nyelvi izomorfizmus** ideológiája is megnyilvánul.

Mindezekből következően a rövidebb és a hosszabb alakokat elvileg **bármilyen stílusú** szövegben **tetszésünk szerint használhatjuk**, a **nyelvérzékünkre** támaszkodva. A kérdésről később majd még szó lesz.

Túl sok gabonát adtak el az ukránok, nem lesz miből kenyeret sütni

c) 3. személy

Akárcsak az első személyben, harmadik személyben is **váltakozás** van **mind az ikes, mind az iktelen igékben**, bár nem egyforma mértékű, és megítélése sem teljesen egyforma.

ca) Váltakozás az ikes igékben

Míg a kijelentő módban azt láttuk, hogy a **ható igék kivételével az -ik rag inkább terjed**, mintsem visszaszorulóban volna, addig felszólító módban a helyzet más: itt **az ikes rag mellé behatolt az iktelen, és az terjed erőteljesen az ikes rovására**, váltakozást hozva létre (*lakjék : lakjon, tetsszék : tetsszen*).

Bizalmas stílusú beszélt nyelvi szövegekben az ikes rag már kevésbé használatos, a **választékos** és a **formális** írott nyelvben viszont még előfordul, de ott is **váltakozik** az iktelen raggal.

		ikes rag használata		iktelen rag használata	
ikes igék	ő	lakjék	tetsszék	lakjon	tetsszen
iktelen igék	ő	hozzék	kérjék	hozzon	kérjen

A 3. személyű ikes formák visszaszorulására a Nyelvművelő kézikönyvtár (NymKsz.² 2005: 258) egy érdekes példát hoz:

A nyelvérzék elbizonytalanodását mutatja, hogy már évtizedekkel ezelőtt tiltakozást keltett a „*Ne ugorjék a villamosra!*” plakátfelirat (tehát a felszólító módban már szokatlannak, hibásnak tűnt a szabályos ikes alak, az *ugorjék*).

Az idézethez hozzá kell fűzni, hogy nem annyira a feliraton meglepődő beszélők nyelvérzéke volt elbizonytalanodva, inkább azoké, akik a feliratot készítették, nem voltak ugyanis tisztában azzal, hogy a hagyományos használati szabályok már idejétmúlttá váltak. Ha a beszélők szokatlannak, hibásnak tartották az *ugorjék* formát, akkor az is volt, mivel **a normát nem a nyelvészek, hanem maguk az emberek „állapítják meg”**.

Ennek ellenére még ma is bőven található az interneten **ikesen ragozott ikes igéket** felszólító mód 3. személyében. Néhány példa:

Az épületek hőszigetelése az 1970–80-as években kapott igazán nagy figyelmet, és terjedt el az egész világon, aminek kiváltó oka az 1973-as olajválság volt. A cél az volt, hogy minél kevesebb anyagi ráfordítással **emelkedjék** az épület komfortfokozata, és egyben csökkenjen az épület energiafelhasználása.

Köszöntöm az ELTE új polgáraként! Gratulálok a sikeres felvételihez, és kívánom, hogy a Pedagógiai és Pszichológiai Karon folytatott tanulmányai során tovább **gazdagodjék** szellemi és emberi értékekkel, sikeresen éljen azokkal a lehetőségekkel, amelyeket az ország legpatinásabb, egyedülálló színvonalú és leggazdagabb képzési kínálatú egyeteme nyújt. (ELTE weboldala)

Az utóbbi időben nagyon elszaporodtak a hasonló bűncselekmények, ráadásul sok sértett

nem is tesz feljelentést, például olyankor, ha megússzák értékvesztés nélkül. A nyomozók mégis azt kérik, hogy az árendőrök bűnlajstromának felderítése érdekében <u>jelentkezzék</u> mindenki, akitől az elmúlt időszakban hasonló módon próbáltak ismeretlenek pénzt szerezni. (újságcikk)
Nagy feltűnést keltett nemrégiben Ferenc pápa kijelentése, aki nem tartotta kizártnak, elutazik Kijevbe, ha ezzel hozzájárul a békéhez. Korábban, kivált az első világháború ellen számos békefelhívást tett XV. Benedek óta a pápák több kezdeményezést tettek a megbékélésért, de olyanra még nem volt példa, hogy az egyházfő a háborúba sújtott övezetbe <u>utazzék</u> . (Népszava)
Csatlakozzanak hozzánk orvosok, betegek és hozzátartozóik, illetve mindazon állampolgárok, akik egyetértenek céljainkkal, törekvéseinkkel és együtt éreznek az egészségügyi szakdolgozókkal! / Számítunk leendő munkatársainkra, a hallgatókra és a tanulókra is! Álljunk ki együtt a jövőnkért! Tegyünk közösen azért, hogy ismét vonzóvá <u>váljék</u> itthon az egészségügyi pálya! (A MESZK felhívása demonstrációra.)
Csak a hangulat és az érdekesség kedvéért – jó tudni, hogy ma már csak (?) pénz kérdése, hogy az ember kigyóbbörben <u>lakjék</u> – ez az öko-barát lakóház Angliában található, és a Featherstone Associates tervezőiroda munkája. A környezetéhez szervesen illeszkedő és abba beolvadó tetőszerkezet igazi csemege az építészet rajongóinak!
Nem várhatja, hogy az a kérdés, probléma, amely mondandóját mozgatja, eleve ismert, érdekes vagy fontos legyen az olvasó számára. Különösen áll ez akkor, ha nem a legszűkebb szakmai környezetét szeretné megszólítani. Minél szélesebb réteghez kívánja eljuttatni gondolatait, minél több olvasót törekszik megnyerni a párbeszédnek, annál elkerülhetetlenebb, hogy témáját közel hozza az idegenségből. <u>Törekedjék</u> rá, hogy az érdeklődés felkeltése nem menjen a mondanivaló igényes, színvonalas kifejtésének a rovására. (módszertani témájú anyag Miskolci Egyetem honlapján)
A szülő legelemibb kötelessége, hogy a játékra helyet, időt, alkalmat biztosítson – persze a családban meghonosodott elemi rend és szabályok betartása mellett. Időnként, ha lehet, vegyen részt gyermeke játékában, de ne irányítsa azt. Ne próbálja befolyásolni a játék menetét, eszközeit, történéseit, engedje, hogy a gyermek szabadon <u>gondolkodjék</u> , és minden kötöttség nélkül fejezhesse ki magát játéka során. (Ranschburg Jenő)

Ezenkívül vannak olyan állandósult szókapcsolatok, melyekben az ikes forma mintegy kövületként használatos (pl. *Váljék egészségedre; Nyugodjék békében*). Itt is van némi változás e formák és iktelen párjuk közt (pl. *Váljon egészségedre; Nyugodjon békében*), ám ezekben a kifejezésekben **az ikes forma erősebben tartja magát**, mint máshol, lévén szó állandósult (ikes formában állandósult) szókapcsolatról. Ezenkívül pedig az ikes forma **nem korlátozódik a formális vagy a választékos stílusra**, mivel használata **részben udvariassági kérdés**.

Itt említhetjük meg a *tessék* szót is, amely csak ilyen formában használatos udvarias felszólításra (*Tessék befáradni!*), átadást kísérő szóként (*Neked adom, tessék!*) és számos más funkcióban. A *tessék* formát a beszélők már nem is szokták összekapcsolni a *tetszik* igével, ami annak a jele, hogy a *tessék* **kiszakadt az igei paradigmájából, lexikalizálódott**. Az értelmező szótárak ezért a legtöbb funkciójában **mondatszónak**, nem pedig igealaknak tekintik.

Érdekes példa a mai használat **következetlenségére**, vagyis tulajdonképpen a **váltakozás** tényére a *Hogyan legyünk úrrá a bipoláris betegségen* c. cikk, amely több tanácsot is tartalmaz, melyekben több egyes szám 3. személyű, felszólító módú igét találunk. Az iktelenek mind iktelenül vannak ragozva (*mozogjon, jusson, konzultáljon, iktasson be*), s az ike-

sek többsége is (*étkezzen, aludjon, törekedjen*). Egyedüli kivétel az *utazzék*, amely ikesen ragozva „virít” ebben az iktelen környezetben. Részlet a cikkből:

Mozogjon minden nap

A napi 30 perces, mérsékelt erősségű fizikai aktivitás kordában tarthatja a hangulatingadozásokat.

Étkezzen kiegyensúlyozottan

Biztosítsa, hogy jusson a szervezetébe valamennyi tápanyagfajtából. Fontos a rendszeres időpontokban való étkezés, mert ez csökkenti a stresszt.

Ha lehet, ne utazzék más időzónába

Ha útnak indul, előbb konzultáljon orvosával, mert megszakadhat a gyógyszerek bevételi rendje, ami mániás fázist válthat ki.

Aludjon minden nap ugyanannyit

Az alvás rendjének megváltozása néha mániás vagy depressziós rohamot válthat ki. Törekedjen arra, hogy egy óránál nagyobb eltérés ne legyen a lefekvés és az elalvás megszokott időpontjában.

A nyelvújítók **elfogadják** a bekövetkezett nyelvi változást, és **nem bélyegzik meg az ikes igék iktelen formáit** a felszólító mód 3. személyében sem. A magyar nyelvhasználati szótár (MNYSz. 2007: 113) erről így ír:

A felszólító mód egyes szám 3. személyében az iktelen ragok váltak általánossá a tiszta ikes igék esetében is.[...]

A harmadik személyű ikes alak ünnepélyes hangulatú: *emelkedjék, gazdagodjék, jelentkezzék, nyugodjék (békében), utazzék, váljék*.

A megfogalmazásból arra következtethetünk, hogy a nyelvújítók **még a tiszta ikes igék esetében is elfogadják az iktelen formákat**, sőt ezeket **tartják stilisztikailag jelöletlen** formáknak, míg az **ikes** formákat **sajátos stílusértékűeknek** (ünnepélyes hangulatúnak) mondják. Ezzel egyet is lehet érteni.

Saját nyelvhasználatunkra nézve az a tanács adható, amit az 1. személyre adtunk: az **bizalmas** és a **kiegyenlített** stílusú szövegekben **iktelenül** ragozzuk felszólító mód 3. személyében is az ikes igéket, kivéve ha **stíluselemként stilisztikailag jelölt**, mesterkelt formát akarunk használni. **Formális** és **választékos** stílusú szövegekben **egyéniségünk** és **tetszésünk** szerint választhatunk az ikes és az iktelen rag között; az **ikes** ragozású alak **formálisabb**, ill. **választékosabb**, az **iktelen** ragozású **közömbös** stílusértékű.

Mások szövegében az ikes igék **iktelen** ragját felszólító módban **ne javítsuk ikesre** 3. személyben se. Az **ikeset iktelenre** akkor javítsuk, **ha az ikes forma stilisztikailag erősen jelölt** és ez **zavaró** a szövegben.

Nézzünk meg néhány példát az iktelenül ragozott *aludjon* alakra kiegyenlített, választékos és formális (azaz *nem* bizalmas) stílusú szövegekből, hogy lássuk: **felszólító módban** az iktelen ragozású formák nem bizalmas, hanem **közömbös stílusértékűek**. (Egyébként az iktelenül ragozott *aludjon* 7-8-szor gyakrabban fordul elő az MNSZ2-ben az ikésen ragozott *aludjéknál*.)

1. – A legborzalmasabb lenni. – Lenni? – Igen. Azt érezni egyáltalán – hogy elégtelenek vagyunk. Isten számára, az emberek számára, az igazság számára elégtelen figurák vagyunk. – Gyarlók? – Nemcsak az. Borzalmak születnek az ember elégtelenségéből. Kicsik és nagyok, de majdnem állandóak. Ilyen egy fizikai fáradtság, egy verseny elvesztése, egy történelmi pillanat tragikuma vagy egyszerűen az elalvás... Mit mondjak? – Elalvás? – Igen. Amikor minden kész egy emberben, hogy aludjon, pihenjen, természetyszerű és törvényszerű lenne – és mégis a halál kapujában érzi magát: nem tud elaludni. A lélek ugyan kész, de a test erőtlen. Erőtlen, hogy megszabaduljon önmagától, zakatol, van, de nem a nagy értelemben, hanem a kicsiben, vegetatíve, mint egy poroszló, aki a végtelenségig strázsált, de már értelmetlen az őrködése, értelmetlen az egész. (Gyurkovics Tibor)

2. Kibontakozott a nő karjai közül, és kiment a házból. Ágnes az ablakból még látta, amint tétova mozdulatokkal elbúcsúzik Kalló Dezsőtől, majd elsőnek indul meg lefelé a városba vezető úton. Béla nem bocsátotta meg öccseinek azt az áldozatot, melyet meg kellett hoznia értük. A Kálvária utcai kis házban egymást követték a veszekedések, mindig Béla kezdeményezte őket. Méltánytalannak tartotta, hogy ő, aki a sztálini műszak után a gyár legjobb esztergályosai közé emelkedett, és háromezer forint körül keres, továbbra is ötödmagával aludjon egy szobában, ne öltözködjön rendesen, és néha hetekig ne egyen más húst, mint felvágottat. (Moldova György)

3. Egy katona megsebezte kedvesét, egy csavargó elrabolta könyveit, egy vakbuzgó pap lerombolta hitét. Hiába tölt poharába, hogy igyék hiába vet ágyat, hogy aludjon, hiába vár, hogy vendége érkezzen. Felkészülne a végső birkózásra de kivel mérhetné össze izmait ki előtt bizonyíthatná igazát. (Kassák Lajos)

4. Ma már nincs jó király, széplelkű uraság, aki sarkallja és díjazza az alkotókat, nincs vidám és szokásait szigorúan őrző nép, amely maga is kultúrát teremtett. Ha úgy gondoljuk, hogy a mai körülmények között a remélt harmonikusabb jövő javára ne aludjon ki a kultúra világsága, képtelenség nem hinni az összefogás erejében. Annál is inkább, mert a jogvédelem sajátosan féloldalassá fejlődött, a művészet „szelíd eszelősei” szellemi életük minimális működtetéséhez koldulni kénytelenek. És ami még rosszabb, egymást is sanda szemmel nézik. Saját birtokukon belül is sújtja őket a jogfosztottság, az anyagi elérhetetlenség réme. (sajtó)

5. Soha ne aludjon ki a szeretet lángja // A közelmúltban országszerte ünnepélyes keretek között emlékeztünk a Csemadok megalakulásának 50. évfordulójára. Az 1949-ben alakult országos szövetség az elmúlt félévszázad alatt nemzeti közösségünk társadalmi és kulturális fórumává vált és tevékenységével nagymértékben hozzájárult a szlovákiai magyarság kultú-

rájának, nemzeti létének megőrzéséhez. A jeles évforduló alkalmával elhangzott értékelések, az előkerült régi fényképek iratok és visszaemlékezések korhű képet nyújtottak a szövetség sok ezer lelkes tagjának évtizedeken keresztül végzett sokrétű, áldozatkész tevékenységéről. (sajtó)

6. A felmérés azt igazolta, hogy a kórházi újszülöttsztyályok többsége a háton fekvést részesíti előnyben más testhelyzetekkel szemben, viszont a legtöbb újszülöttsztyályon még kevés figyelmet fordítanak a gondozók arra, hogy az újszülött az anyával közös szobában aludhasson, vagy hogy a baba ne legyen túlóltóztatva, egészséges, kemény fekhelyen aludjon. Márpedig a látottakat, hallottakat – bár első hallásra elhanyagolhatónak tűnhetnek – a gyakorlatlan anyák továbbviszik, ezzel is felerősítve vagy gyengítve a bölcsőhalál kockázatát. (sajtó)

7. Általában a domináns ezüsthátú hím határozza meg a csoport mozgását, az év különböző szakaszaiban a megfelelő táplálékszerző helyre vezetve a csoportot. A csoportban kialakuló konfliktusok rendezésében is szerepet vállal, és védi a csoportot a külső fenyegetésektől. A pihenő során ő a figyelem középpontja, a fiatalok gyakorta a közelében tartózkodnak és játékukba bevonják. Ha egy anya elpusztul, vagy elhagyja a csoportot, általában az ezüsthátú hím az, aki az elhagyott ivadékot gondozza, néha még azt is megengedi, hogy a fészében aludjon. A gyakorlott ezüsthátú hímek még a vadorzók hurkait is képesek eltávolítani a csoport tagjainak végtagjairól. (tudományos)

8. A vizsgálata feltárta, hogy a gégeje kipirosodott és vizenyőssé vált, s a hangszalagjai duzzadtak voltak. A kórisme refluxbetegség miatti gégegyulladás lett, amelyre az orvos gyógyszerrel rendelt, s azt ajánlotta, hogy a páciens csökkentse a cigaretta- és kávéadagját, hagyjon fel a késő esti étkezéssel, s párnával felpolcolt fejjel aludjon. (tudományos)

A 2. sz. példában két további ikes igét is iktelenül ragozva látunk felszólító mód egyes szám 3. személyben. A 3. sz. példában is három ikes ige található, ugyanúgy felszólító mód egyes szám 3. személyben, de ezek közül az egyik ikesen van ragozva, az *igyék*, a másik iktelenül, az *érkezzen*. Ez is azt mutatja, hogy az **iktelen** ragozású alakok **közömbös** stílusértékűek, **beleil- lenek a választékos vagy formális stílusú szövegekbe is**, s nem okoznak akkor sem stílustö- rést, ha ikesen ragozott forma áll mellettük.

cb) Váltakozás az iktelen igékben

A 3. személyű **ikes ragok** némely nyelvjárásokban (mindenekelőtt az Alföld tiszántúli részén) **kiterjedtek az iktelen igékre is**:

menjék, jöjjék, állják, adjék

a) Mivel ezekben a nyelvjárásokban az eredeti iktelen ragok sem tűntek el, ilyen szópárok jöttek létre:

<i>eredeti iktelen ragok</i>	<i>újabb ikes ragok</i>
üljön le	üljék le
jöjjön ide	jöjjék ide
kerüljön beljebb	kerüljék beljebb
adjon	adjék

b) Hasonló párok az eredetileg ikes igék esetében is létrejöttek, mert ott is lejátszódott a köznyelvre jellemző folyamat, az iktelen ragok átterjedése az ikes igékre: *egyen* : *egyék*, *ugorjon* : *ugorjék*.

Mindkét esetben a második, **az ikes ragot tartalmazó forma udvariasabb, kedvesebb** az elsónél.

A nyelvjárásnak mondott formákra az interneten is találunk példákat, íme néhány ezek közül az *áll* igére:

Már nagyon kíváncsi vagyok, de szerintem leghamarabb is késő este lesz, mire eredményt prezentálhatok, addig is álljék itt egy egyveleg az előkészületekről és a részeredményekről (blogbejegyzés).
Még mindig szomorkás vagyok, sőt most Millu miatt is! / Én (is) nagyon szeretem őt olvasni, még ha nincs is mindennap rá időm és nagyon fog hiányzni, ráadásul szerintem félreértés történt. Bár távol álljék tőlem, hogy én beleszóljak! (blogbejegyzés)
Általában azt gondolom, semmi teljesítményen felüli nincs abban, amit és ahogyan csinálok, mert számomra ez a természetes, és azt szoktam mondani, hogy én csak teszem a dolgom, illetve szerintem mindenki másban jó, másban tehetséges, másképp tud kibontakozni. Én például csapnivaló háziasszony vagyok... Mégis sokszor magasztalnak, és azt mondják, „nem tudom, hogy csinárod”, vagy „én nem lennék erre képes”. Ha így van, és valóban van ebben valami rendkívüli, akkor álljék itt az én történetem, hátha valóban sikerül vele másokat inspirálnom. (blogbejegyzés)
Álljék ő példaképpen bárki előtt, aki valaha, bármit is kezdeni akar önmagával vagy az életével. (blogbejegyzés)
Ismét hangra kaptak azok a vélemények, amik szerint a demokrata pártoknak a Jobbikkal közösen kell megdönteniük a Fideszt, aztán majd lesz valahogy. Remélhetőleg nem kell sokat ecsetelni, ezzel az elképzeléssel mi is a baj, de ha mégis, akkor álljék itt egy tüzetes felsorolás. (blogbejegyzés)
Távol álljék , hogy rosszmájú legyek, de a film rendezője nem Meshkini, hanem Marzieh Makhmalbaf... (fórumhozzászólás).
Egy hűséges olvasónk hívta fel figyelmünket az alábbi történetre. Aki esetleg még nem olvasta más site-okon, azoknak álljék itt tanulság gyanánt a történet. Hátha ilyen helyzetbe kerülve kétszer is körülnéztek, mikor zöldre vált a lámpa. (újságcikk)
itt pedig álljék a kolozsvári Babes–Bolyai Tudományegyetemen eltöltött rövid időszakom legszebb szösszenete az egyik professzortól: „A lengyel egy nemzet, a magyar egy nép, romának lenni pedig foglalkozás” (Tumblr-poszt).
Képzeljétek mi történt! ☹ Távol álljék tőlem, hogy magamról írjak Gergő oldalára, de szerintem ez tetszeni fog (FB-poszt).
Ha pedig ez a bébiállat éppen egy másik állattal játszik, kergetőzik, főleg egy olyan állat, ami felnőttként akár egy embert is képes megölni, akkor végképp elolvadunk. Ezen kritériumoknak megfelelően álljék itt ez a kis szösszenet. (újságcikk)
A minap napvilágot látott közleményben az LMP képviselője azt kéri a kormánytól, hogy tegyen erélyesebb diplomáciai lépéseket állampolgárság-ügyben. Nocsak, nocsak! Lehet más a diplomácia? Nyilván lehet, de azt már nem tudjuk meg a közleményből, hogy konkrétan miben álljék ez a bizonyos erélyesség. Nyomjunk egy barackot a szlovák nagykövet fejére? Zárjuk be a nagykövetséget Pozsonyban? (újságcikk)

Az adatok azt mutatják, hogy valószínűleg **nemcsak nyelvjárási háttérű beszélők** használják ezeket a formákat, hanem mások is, tényleges **túlhelyesbítésként**, még hozzá **nemcsak na-**

gyon formális és választékos, hanem **bizalmas stílusú** szövegekben is. (Feltűnő gyakoriságát esetleg a *válljék* analógiás hatása magyarázhatja.)

Találtunk példát az *álljék* kifigurázására is:

A tanulságos dokumentumok közé tartozik a szolnoki műsorfüzet is, mely A velencei kalmár bemutatójához készült. Abban először röviden közzé tétetik, hogy kultusz van, mely Shakespeare-t a világ legnagyobb drámaírójának keni fel, s magasztalja mind a mai napig. Azután egy ellenvélemény következik hosszasan. „*Álljék* itt egy másik óriás, Lev Tolsztoj értékelése:” – így a füzet, s valóban, ott *állik* Tolsztoj ítélete, mely szerint Shakespeare jelentéktelen, művészietlen, sőt egyenesen erkölcstelen író. Aha – gondolja az olvasó –, s az előadás közben némi rosszmájúsággal azon kezd morfondírozni, hogy a Szigligeti Színház vajon nem eme lesújtó véleményt kívánja-e igazolni?!

Azzal, hogy szerző kijelentő mód egyes szám 3. személyben ikesen ragozza az áll igét (*állik*), finoman jelzi, hogy észlelte az *álljék* hiperkorrekt formát, és megvan róla a véleménye. Az *állik* ikealak kurziválásával jelzi a szerző, hogy nem véletlen elírás a szokatlan ikes forma.

Okulásul, tanulságul és információforrásként álljék itt összegezve mindaz, amit a hajfestésekről, szőkítésekről és az átmenetes varázslatokról tudni érdemes.

Élvezd a szemezgetést, klikkrólklikkre.

A top 5 kávétermelő országból kontinensenként szemezgetünk, főként a valamilyen szempontból érdekes, vagy meghökkentő nemzeteket fogjuk kivesézni, de mindenekelőtt álljék itt a 2021-es lista.

Valószínű, hogy **nem minden iktelen ige ragozódik előszeretettel ikesen** felszólító mód 3. személyében, de pl. úgy néz ki, hogy az *álljék* igen, mindenekelőtt valamilyen szöveg, kép stb. bevezetéseképpen.

Nézzünk meg néhány internetes példát **más igékre** is:

Más esetben, ha valaki indítani akar, vagy igényt tart egy ilyen karakterre, akkor a staff gárda ülljék össze, és beszéljék meg a dolgot.

A tanítvány megválaszthatja a mesterét. Sose igazi mester az, aki a tanait rád erőlteti, erőszakosan férkőzik hozzád, a lelkedet gyötri meg, és követ dob a kételkedőre!
Véleményedet nem hallgatja meg, és sárba tipor, ha felismeri, hogy látod és bizonyítani tudod az igazadat. Az ilyen nem tanító, az ilyen menjék el a TV-shop-ba szeletelőként meg hamis brillgyűrűt árulni!

Hát ez az... bagózzon az, aki akar, de a nagyarcukból vegyenek vissza (már aki ebben érintett).

Nagyon jó kis kifogás, hogyha nem tetszik, akkor menjék el. Hányszor megkapom. (fórum)

Itt és itt van egy fa kivágva tíz éve, és minden fiú menjék el oda, mindegyik vigyék egy száraz ágat a templomba. (népies-régies szövegből)

Ez semmilyen újságban nem szerencsés, akármelyik oldalhoz is <u>húzzék</u> , vagy <u>ne húzzék</u> . (fórum)
Az ország törvényeire, a hitelrontásra és becsületsértésre vonatkozó többszöri utalás pedig: megmosolyogtató. Őszintén kívánjuk a cikk szerzőjének, hogy nyugodjék meg és a frázispuffogatástól <u>haladjék</u> lassan-lassan az önálló, értelmes gondolatok megfogalmazása felé. (fórum)
Az angoloknak általában valamilyen speciális, egybeöntött műanyagból, polipropilénből, vagy üvegszállal megerősített poliészterből készülnek. Oldalukat erős, jó teherbírású merevítő-bordákkal szokás ellátni. Ez a kialakítás lehetővé teszi, hogy az akna oldala ne <u>repedjék</u> , s elviselje a talaj-és a víz nyomását is. (szakmai szöveg)
Aki mellőzöttnek érzi magát, nem kap elegendő figyelmet környezetétől, következképp elveszíti belső egyensúlyát, éppen a szédülés érzésével fogja biztosítani, hogy ismét „minden körülötte <u>forogjék</u> ”! (ismeretterjesztő szakszöveg)
Ez elvi kérdés. Valóban: „Nyelvében él a nemzet” / mondta Széchenyi... Másrészt Nagyon is gyakorlati. A Magyar Szabványügyi Testület csinos kis vagyont (székházat és nyaralókat) és nem csekély felhatalmazást, nemkülönben kizárólagos jogot kapott az államtól, hogy működni <u>tudjék</u> . (Lásd: 1995. évi XXVIII. Törvény a nemzeti szabványosításról.) Hát akkor tessék működni... (hozzászólás egy cikkhez)

Amint látjuk, elvéve olyan helyről is vannak adatok, ahol elvárnánk, hogy a túlhelyesbített alakokat kijavítsák a kéziratokban.

Ez is arra utal, hogy az ikes igeragozás **mesterségesen fenntartott jelenség**, s mintha az átalakulás abba az irányba mutatna, hogy **ikes toldalékot (szinte) bármilyen ige kaphat felszó-lító módban, ha választékosak vagy formálisak** akarunk lenni:

Erdeinek ezt a tanulmányát értékelve azonban mindenképpen figyelembe kell venni, hogy olyan írásról van szó, amelyet maga Erdei nem publikált; bármilyen ok álljék is ennek hátterében (a Valóság c. folyóiratból).

A megvizsgált adatok alapján úgy tűnik, hogy **inkább átvitt értelmű használatban ragozódik ikesen**, *Megkértem, hogy álljék a fa alá* típusú adatok eddig alig kerültek elő köznyelvi közegekből. A megvizsgált anyagban egyetlen ilyen példa akadt, egy csaptelepeket reklámozó oldalon az egyik csaptelep leírásában ez áll:

Szilárd tartás. Egy kiegészítő rögzítőlap gondoskodik arról, hogy a csaptelep mindig szilárdan álljék a mosogatón.

Igaz, itt sem az elsődleges ‘lábára nehezedeve egy helyben marad’ jelentésben találjuk az *áll* igét, hanem ‘valamilyen helyzetben van’ jelentésben, de még ez is konkrétan tekinthető a fenti példák teljesen elvont jelentéséhez képest.

A nyelvőrök a fentebb említett nyelvjárási jelenséget, az ikes toldalék használatát iktelen igék után, **helytelenítik**, a köznyelvben „**kerülendőnek**” és „**fölöslegesnek**” tartják. Nyilván még szigorúbban ítélik meg az ilyen használatot, ha köznyelvi beszélőről van szó, akinek ez nincs meg az anyanyelvjárásában, hanem túlhelyesbít.

A túlhelyesbített formák itt sem számítanak iskolázottsági kérdésnek, ennek ellenére jobb, ha saját nyelvhasználatunkban kerüljük őket, s mások kéziratában is ki lehet őket javítani.

A helyzet bonyolultságára való tekintettel egy szerkesztőnek jól meg kell gondolnia, mikor javítja még az ilyen hiperkorrekt alakokat is. Nyilván **igényesebb lapokban** kellene, ám ha van rá mód, jó lenne ott is a javítás előtt a szerzővel konzultálni.

C) Az ikes és az iktelen igeragozás mai állapota feltételes módban

Feltételes mód első és harmadik személyében az ikes igeragozás **teljesen viaszorult**, még **választékos** stílusú szövegekben is csak **kivételesen** használatosak az egykori ikes ragok. Második személyben viszont **sosem voltak külön ikes és iktelen ragok**, így ott nem is történt változás.

a) 1. személy

Szemben a kijelentő és a felszólító móddal, ahol első személyben még **váltakozás** van, feltételes módban a **váltakozás gyakorlatilag megszűnt**, a *laknám*, *tetszeném*-féle alakok ma már általában a **formális stílusban nem használatosak**, a **választékosban** is **ritkák**.

Mivel az ikes igéknél szinte egyáltalán nincs váltakozás, érthető, hogy **az iktelen igék se használatosak túlhelyesbítésként sem ikes ragokkal** (azaz nincsenek például **én hoznám valamit* vagy **én kérném valamit* típusú alakokra).

		<i>ikes rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ikes igék	én	~~laknám~~	~~tetszeném~~	laknék	tetszenék
iktelen igék	én	~~hoznám~~	~~kérném~~	hoznék	kérnék

Mai példák gyűjtése még nem történt meg (ha egyáltalán vannak mai példák), ezért nézzünk néhány **történeti** példát az internetről.

1. Mert most <u>feküdném</u> és <u>nyugodnám</u> , <u>aludnám</u> és akkor nyugton <u>pihenhetnék</u> . (Jób. 3,14; Károli 1908)
2. Inkább <u>laknám</u> Moldovába, Bukarestbe, / Mintsem a candra, pénz-sípos, fene Pestbe. / Búcsúzz hát el innen, hasam és erszényem, / Mert itt pénzbe kerül minden kedves kényem. (Csokonai Vitéz Mihály, 1795)
3. Gazdag, ifjú vagyok, van akaratom mindazt végbevinni, amit vállalni egy férfira sohasem szégyen. Ha ezt megtehetném, lelkem mélyéből éjtszakákon keresztül <u>imádkoznám</u> , hogy üdvöt és áldást hozó lény lehessen hazám és az emberiség számára. (Széchenyi István, 1818)
4. Mint <u>gyógyulnék</u> fel sebemből, / Ha szívemet bú lakja? / Ha szüntelen foly szememből / A keservek patakja? / Bár keserű könnyeimmel / Vérem s velőm kifolyna! / Indúlatom hadd húnyna el, / És elmém ne gondolna; / Hogy róla ne <u>emlékezném</u> , / Hogy bennem őt ne érzém: / Míg bennem vér s velő lesz, / Búmon semmi ki nem tesz. (Kisfaludy Sándor, 1833)
5. A perzekutor szörnyű zavarba jött. Dühös lett. / – Ne veszekedjék kend! – ordíta a csaplár-ra félig ijesztve, félig engesztelve. / – Hogyne <u>veszekedném</u> ! – ordíta az még hangosabban. / – De velem nem veszekedik kend, azt megmutatom. / – Azt szeretném látni. / – No hát lássa meg kend – rikolta dühösen, s kiment a szobából, bevágva az ajtót, felült a lovára és pandúr-jaival együtt odábbment, diadalmas pátozzsal kiáltva le a tornácból utána nyelvelő csaplár-

nak, már most pöröljön kend maga magával! s azzal elporolt onnan. (Jókai Mór, 1850)
6. De bár mily nevetséges helyzet ez rám nézve, azt hiszem, még nevetségesb volna, ha forma szerint ellennyilatkozatot írnék, s tiltakoznám lapokban, hogy nem való, nem igaz! – Így csak hagyom a világot „hadd forogjon keserű levében” – megszoktam úgy olvasni nevemet, mint ha nem is énrólam, de egy harmadikról beszélnének. (Arany János, 1857)
7. Volnék bár hegyeken lebegő szél, messze röpnélék, / Messze, hol érzelmim kínja nem érne utól. / Volnék bérci patak, lerohannék sziklatetőkről, / S eltűnném a nagy tengerek árja közé. (Bajza József, 1861)
8. Tisztában vagyok ugyan magammal és törekedném keresztül vinni, a mi meggyőződésem. Miben sem vagyok azonban óvatosabb, mint ígéreteken. Még ha engedném is magamat kapacitáltatni bizonyos dolgokban, ezt a jelen esetben nem tartom elégségesnek. Mielőtt valamit ígérhetek, nem csak azokat a nehézségeket kell szemügyre vennem, a melyekkel itt találkozom, hanem azokat is, a melyek Magyarországon vannak. (Deák Ferenc, 1866)
9. Mindezek által nézeteim a nemzetiségi kérdés iránt oly tisztán s oly szabatosan világosságba vannak helyezve, hogy csak haszontalan ismételtetést követnék el, ha azoknak újabbi fejtegetésébe bocsátkoznám. (Kossuth Lajos, 1867)
10. Elmélyedve léptem a fegyvermúzeumba. Oly benyomást éreztem itt, mintha a Vértesben utaznám. Egek ura, mennyi vért! Láttam fővezéreket, hercegeket, lovagokat kitömvé páncéljokban izzadni. (Borsszem Jankó, 1872)
11. Ki végig néz gyűjteményünkön, eme állításomat fényesen igazolva látja. Nagyon messze távoznám célomtól, ha most bocsátkoznék részletekbe, itt csak a legfontosabbat akarnám kiemelni. (A Pozsonyi Lyceum Értesítője, 1885)
12. Mert ez a kabát méltóan jelképezi ugyan a tisztas munkát, de arra már nem való, hogy a világ előtt díszeljen benne... Én, édes fiam, ha a te helyedben volnék, most már mindig úgy öltözködném, mint egy herceg, hogy a menyasszonyom, aki éppolyan hiú, kis csacsi, mint minden fiatal leány, még a külsőre is büszke legyen. (Szomaházy István, 1911)
13. Ha nekem szerződésem volna egy berlini gyárral, nem gondolnék semmire, még a melletttem ülő csinos szőke lánnyal se törődném, nem mérgeledném a szemben ülő Szabó úr közhelyein, hanem boldogan vigyorogva tapogatnám a szerződést a zsebemben és észre se venném, hogy már Berlinben vagyok. (Nyugat, 1932)
14. A kéjes, narkotizált érzés egyre fokozódik, néha a reszketésig és csöndes könnyekig (melyek inkább az idegek felajzottságától erednek, mint elérékenyüléstől); ebből az ernyedte és bódult állapotból, mintha jeges vízbe ugranám, hirtelen és kínos elhatározással kell a cselekvésbe, a vers megírásába kezdenem. (Vörös Sándor, 1938)

Amint látjuk, egyetlen kivételtől eltekintve az ikes igék következetesen ikesen vannak ragozva (*feküdném, nyugodnám, aludnám, lagnám, imádkoznám, emlékezdném, veszekedném, tiltakoznám, eltűnném, törekedném, bocsátkoznám, távoznám, öltözködném, törődném, mérgeledném, ugranám*), az iktelen igék pedig iktelenül (*pihenhetnék, gyógyulnék, írnék, volnék, röpnélék, lerohannék, követnék el, gondolnék*). Kivétel a 11. sz. idézetben olvasható *bocsátkoznék*, amely *bocsátkoznám* volna ikesen ragozva, úgy, ahogy azt a 9. sz. idézetben találjuk.

Nem tévesztendő össze az ikesen ragozott (és mindig határozatlan ragozású) formák a határozott ragozásúakkal, melyeknek a todaléka egyes szám első személyben szintén *-m*, attól függetlenül, ikes vagy iktelen-e az ige. **Ennek nincs köze az ikes igeragozáshoz!** A két rag egybeesése a nyelvtani homonímia körébe tartozó jelenség. Ilyen határozott ragozású nyelvi forma a *megtehetném* (3. sz. idézet), az *engedném* (8. sz. idézet) és a *tapogatnám* (13. sz. idézet).

A nyelvművelők tudomásul veszik a fejleményeket mind a most tárgyalt 1. személyre, mind az alább tárgyalt 3. személyre nézve: „Feltételes mód egyes szám 1. és 3. személyben ma már iktelenül ragozunk” – írja a Magyar nyelvhasználati szótár és a Magyar nyelvhelyességi lexikon.

Olyannyira így van ez, hogy a legtöbb ember már nem is sejtí, hogy a *laknék* eredetileg nem első, hanem harmadik személyű igealak volt az ikes igéknél. Itt fontos hangsúlyozni, hogy az ikes formák ma már **elavult** alakok; tehát nem régiesek, nem választékosak, hanem elavultak.

Lőrincze Lajos (1953: 210) **pozitív fejleményként** kezeli az ikes ragok eltűnését:

Minden ilyen egységesülés egyben gazdagodást is jelent, mert feleslegesnek érzett különbségek eltűnésével célszerűbbé, egyszerűbbé, világosabbá válik a nyelv. Milyen zavart okoz pl. sokszor, hogy a feltételes módban az iktelen ige első személye és az ikes harmadik személye egybeesik: Én is *enném* húst, ha *vennék*, s ő is *ennék*, ha *venne*. Ennél nyilván egyszerűbb, világosabb, ha azt mondjuk: én is *ennék*, ha *vennék*, ő is *enne*, ha *venne*.

Mivel a Lőrincze által említett eltérés az ikes és iktelen igék közt valóban **zavaró** lehetett bizonyos esetekben, az **egyszerűsége** és könnyebb **érthetősége** való **törekvés** csakugyan motiválhatta ezt a nyelvi változást.

A mai magyar nyelvben úgy tekinthetjük, hogy **szinte egyáltalán nincs váltakozás**, hanem mind az ikes, mind az iktelen igék feltételes mód 1. személyében **iktelenül** ragozódnak. Az **ikes** ragozású formák legfeljebb **nagyon választékos, ünnepélyes hangulatú szövegben** lehetnek helyénvalók. Ezeket a formákat tehát csak akkor ajánljuk használni, ha stilisztikailag jelölt formával kívánunk élni, **stíluselemként**. Mások kéziratában is csak akkor nem javítjuk, ha a szöveg **erősen választékos**, ill. ha nyilvánvaló, hogy a szerző stilisztikailag jelölt formát kívánt használni. A **formális** stílusú szövegekben is az **iktelen** formák a helyénvalók.

A fent idézett mondatok mai nyelven így hangzanának:

Mert most feküdnék és nyugodnék, aludnék és akkor nyugodtan pihenhetnék.

Mint gyógyulnék fel sebemből, / Ha szívemet bú lakja? / Ha szüntelen folyik szememből / A keservek patakja? / Bár keserű könnyeimmel / Vérem s velőm kifolyna! / Indulatom hadd hunyna el, / És elmém ne gondolna; / Hogy róla ne emlékeznék, / Hogy bennem őt ne érzem: / Míg bennem vér s velő lesz, / Búmon semmi ki nem tesz.

A kéjes, narkotizált érzés egyre fokozódik, néha a reszketésig és csöndes könnyekig (melyek inkább az idegek felajzottságától erednek, mint elérékenyüléstől); ebből az ernyedte és bódult állapotból, mintha jeges vízbe ugranék, hirtelen és kínos elhatározással kell a cselekvésbe, a vers megírásába kezdenem.

DOLGOZNÉK.HU
A kézzelfogható segítség

HOGYAN TOVÁBB?

Feladatunk és küldetésünk segíteni a munkakeresőket

b) 2. személy

A 2. személy semmiféle nyelvhelyességi vagy nyelvi helyénvalósági kérdést nem vet fel, mivel **nincs és korábban sem volt külön ikes és iktelen rag**. Ezért aztán ebben a személyben **nincs és nem is lehet váltakozás**.

		<i>nincs külön ikes és iktelen rag</i>	
ikes igék	te	laknál	tetszenél
iktelen igék	te	hoznál	kérnél

c) 3. személy

A 3. személyben feltételes módban **az egykori ikes ragok már szinte egyáltalán nem használatosak**, az ezzel azonos alakú ragok ma **1. személyűnek** számítanak (azaz a *laknék* ma nem azt jelenti, hogy *ő laknék*, hanem azt, hogy *én laknék*).

Az **ikes igék** is tehát **szinte mindig iktelen ragot kapnak**, csak a **nagyon választékos, ünnepélyes** hangulatú írott nyelvben fordulnak még elő olykor-olykor a **mesterkéltnek** érződő (és sokak számára már zavart is okozó) ikes ragok.

		<i>ikes rag használata</i>		<i>iktelen rag használata</i>	
ikes igék	ő	~~laknék~~	~~tetszenék~~	lakna $\emptyset$	tetszene $\emptyset$
iktelen igék	ő	~~hoznék~~	~~kérnék~~	hozna $\emptyset$	kérne $\emptyset$

Mivel a mai használatot még empirikusan nem vizsgáltuk, álljon (álljék ☺) itt néhány **történeti** adat a történeti korpuszból:

1. Hogy a' kecske sok tejet adgyon, egynehány napokig ez füvet véle etetni kelletik, minekelötte <u>innék</u>. (1775)
2. Ő azt elértvén, aszerént cselekedett. Elvezette őtet egy kis kunyhócskába: gyengéded neveddegéléssel megbátorította: mindenféle gyümölcsöket rakott eleibe, hogy azokból <u>ennék</u>, és mutatott néki egy gyönyörű forrást, melyből szomjúságát <u>megolthatná</u>. Nyájasan forgolódott körülötte. Felette húségesen vigyázott reá, és az ő boldogsága felől ki-mondhatatlanul gondoskodott. (1789)
3. Ha magok nem jöhetnek, a documetumokat vármegye notariusával vidimáltassák. Akkor már készen lévén a mi reflexiónk, előveszi T. Sinai úr is, nyújtja Őexcellenciájának s kéri, hogy megolvasni méltóztassék, minek előtte beadódnék, hogy ha mi nem <u>tetszenék</u> Őexcellenciájának, azt kihagynók. (1790)
4. A közjóért sokat elbírhaz az ember! S átlátom, ellehet, könnyen ellehet minden köszönet és taps nélkül; de a községért önmagának úgyszólván kínzó helyet alkotni, arra több kell mint halandó; s illy magasságra én legalább nem vágyok, míg sorsom emberi. S vajon mostani privilegiált rendbontóink csúfságai közt, nem <u>válnék-e</u> minden becsületes embernek egy magyar színház kinpaddá? (Széchenyi István, 1832)
5. Kérem kegyedet édes S... úr, – mondám neki – hát a város lakóit oly ízlés nélkülieknek tartja? Kolozsvár lakóit, azt a szép nemesi és polgári közönséget nem szabad csak egy durva és műveletlen néptömegnek néznünk. Európában Bécszet kivévén, nincs egy város is, hol

<p>annyi gróf és báró <u>laknék</u> együtt, mint Kolozsváron: s ily szép közönséget azzal vádolni, hogy ily csekélységet sem tudna eszközölni, vétek <u>leendene</u>. (1837)</p>
<p>6. A prókátor valósággal elaludt! Ám aludjék békével, nem árt legalább senkinek, s napjainkban ez már magában is nagy érdem. Bár akkor is inkább <u>aludnék</u> a derék prókátor, midőn hétvásári napokon a Duna partját, kecskeméti kaput és kerepesi utat végigbarangolja, s a tojásos és baromfias kocsik közt gondosan fülel és hallgatózik, hogy nem lehetne-e „János gazdát” vagy „Misa szomszédot” valamiképp pörlekedésre bírni, és ezáltal előre is néhány pár tojásra, vagy csirkére szert tenni, s utóbb tőlök az egyetlen tinó árát is kicsikarni, azon épületes ürügy alatt, hogy bizony még az igazság szekere is elakad, ha nem kenik. (1844)</p>
<p>7. S nem kezd-e Zsigmond fejedelem e monomániában sínyleni? Ki értené meg különben, hogy ő, ha kegyenc egy lóról mély szakadások közé, ha szeretője egy csolnaktól örvénybe buknék, először <u>fölnevetne</u> e furcsa eseten, s aztán <u>segítene</u>? (1847)</p>
<p>8. Ki-ki végzi dolgát, nem mert kötelesség, hanem mert jól esik neki. Mintha a magáéban <u>dolgoznék</u>. De mind ennek Kupecz Mihály nem tud örülni. (1857)</p>
<p>9. Lajos e közben a tavál visszafoglalt veres Russziát Kazimir lengyel királyra szállította oly feltétel alatt: hogy azon esetre, ha Kazimirknak még fia <u>születnék</u>, Galiczia és Lodomeria haladék nélkül a magyar koronához visszakerüljenek, mihelyest a lengyel király ama százezer arannyal megkínáltatik, melyeket most Kazimir e tartományok birtoklásáért a magyarnak fizetend; ha pedig Kazimir örökösök nélkül <u>múlnék ki</u>, akkor veres Russzia Lengyelországgal azonegy időben szálljon a magyar koronára. (1862)</p>
<p>10. Van valami sajtóságosan fájdalmas azon helyzetben, midőn a művelt világ egész fénye, pompája és bősége közepett a vad élet átka, az éhség támad meg. A fonáság eszeveszettnek látszik, mintha Páris legnépesebb utcái közepett egy tigris <u>ugranék</u> nyakunkba. (1872)</p>
<p>11. Chernelházy nem tartja ügyeit olyan rendben mint kellene. Szerencsére azonban az adósságcsinálás tökéletesen összefér a „perfekt gentleman” fogalmával, mindaddig legalább, míg csúful ki nem sül és ezen kellemetlen eshetőség megakadályozására komolyan azon kezdett gondolkodni, hogy megnősül, t.i. elveszi azt a megváltó milliót, melynek kényelmetlen lógósa a feleség. S a sors mintha csak kezére <u>játszanék</u>, oly gyorsan tálalja fel neki azt, amire szüksége van. (1883)</p>
<p>12. Már nem olyan szép, mint amilyen volt. Mi történt ezzel a gyerekekkel? Hát csak az történt, hogy ötéves, mégis úgy néz ki, mint egy háromszentendős. Teste visszamaradt, feje megnőtt, és úgy süppedt bele kimagasló válla közé, mintha óriási két szeme véghetetlen szomorúsággal a két magas válla közül <u>fénylenék elő</u>. Nem volt púpja a Zsigának, és mégis mintha púpos lett volna. (1927)</p>

Itt is láthatjuk, hogy az ikes igék következetesen ikésen ragozódnak (*innék, ennék, tetszenék, válnék, laknék, aludnék, buknék, dolgoznék, születnék, múlnék, ugranék, játszanék, fénylenék elő*), az iktelenek pedig iktelenül (*megolthatná, leendene, fölnevetne, segítene*).

A feltételes mód 3. személyének megítélése ugyanolyan, mint az 1. személyé, azaz a mai nyelvben **ebben a személyben sincs már szinte egyáltalán váltakozás**, hanem mind az ikes, mind az iktelen igék feltételes mód 3. személyében iktelenül ragozódnak.

Ezért aztán nem is javasoljuk az egykori ikes formák használatát **semmilyen stílusú** szövegben. Mások kéziratában csak akkor nem javítjuk ki, ha a szöveg erősen választékos stílusú, ünnepélyes.

A történeti korpusz idézeteiben a példaként hozott igealakok **mai magyar nyelven** csaknem mindig így ragozódnának: *inna, enne, tetszene, lakna, aludna, bukna, dolgozna, ugrana, játszana, fénylene elő*.

Az ikes ragozású formák valószínűleg **legfeljebb nagyon-nagyon formális** vagy **választékos** szövegben lehetnek helyénvalók. Biztosat azonban – empirikus adatok híján – egyelőre nem mondhatunk.

D) A szenvedő igék és az ikes igeragozás

Mivel a szenvedő igemód visszaszorulásával a szenvedő igék (melyek mind ikes igék) **választékos**, sőt **emelkedett**, **olykor** esetleg **formális** stílusértékűvé váltak, **ezekhez nem illik az iktelen igeragozás**. Sajnos ezt a tényt a Nyelvművelő kézikönyvtár (NymKsz.² 2005: 258) elég primitív módon fogalmazza meg:

Aki pedig szenvedő ige használatára vállalkozik, annak okvetlenül tudnia kell ikesen ragozni: *engedtesék meg...; hallgattassék meg a másik fél is!*

A megfogalmazás rejtve kioktató, ám valószínűleg helytálló az észrevétel, hogy ti. **szenvedő igemódban nemigen ragozódnak az igék iktelenül**. Ennek nyilvánvalóan a főntebb említett tény az oka, az, hogy a szenvedő formák eleve **választékosak**, **emelkedettek**, ill. **nagyon formálisak**, így az **iktelen**, **hétköznapi toldalék** nem illik hozzájuk.

Nyelvhasználati tanácsunkat úgy fogalmazhatjuk meg, hogy **ha ikes igét szenvedő igemódban használunk, ragozzuk ikesen**, különösen **kijelentő** és **felszólító** módban, esetleg **feltételes** módban is, **ha az ikes forma nem zavaró vagy félreérthető**.

A POLGÁRMESTER VÁLASZOL

Engedtesék meg nekünk a hosszú távú előrelátás!

Lassan nyakunkon a nyár, bár ezt az időjárás nem támasztotta alá az utóbbi hetekben. Ennek ellenére a város beruházásai szépen és ütemterv szerint haladnak, a kátyúzások nagy része megtörtént. A nyárra tervezett építések előkészítése is gőzerővel folyik, így a Szelistye sétányon létesülő új futópálya megépítése vagy a gyermekorvosi rendelő felújítása is hamarosan megkezdődhet. A fontosabb témákról ezúttal is Vicsi László polgármester számol be az olvasóknak.

Rovatok ▾ Magazinok ▾ Napilap For foreigners ▾ Véleményváró

Engedtesék meg az önálló gondolkodás!

MNO

2002.03.20. 15:10

E) Az ikes és iktelen igék ható képzős alakjainak túlhelyesbített ragozása

A ható igék **ma elvileg iktelen igék**, hiszen kijelentő mód, egyes szám 3. személyben az **-ik** ragos formák **elavultak**:

<i>elavult ikes változat</i>	<i>mai iktelen változat</i>
alhatnak, dolgozhatnak, ehetik, ihatik, játszhatnak, lakhatnak, utazhatnak	alhat, dolgozhat, ehet, ihat, játszhat, lakhat, utazhat

Az *-ik* ragos formák visszaszorulásában szerepet játszott a **műveltető formák hatása**: *al-tat, dolgoztat, etet, itat* stb.

Egy kísérő felnőtt ölében csak egy csecsemő <u>utazhat</u> . A poggyász helyett babakocsi vihető fel ingyenesen a fedélzetre.
Örök dilemma, hogy <u>ihat</u> -e alkoholt egy szoptató kismama, édesanya – egy védőnő és a VOUS ügyeletes anyukája megadta a választ.
A fáradt agy egyszerre <u>alhat</u> és lehet ébren.
Mivel ezek online elérhetőek, a gyerekünk <u>játszhat</u> velük számítógépen, okostelefonon, iPaden és bármilyen internethez kapcsolódó eszközön.
Uniók pénzből épített házban <u>lakhat</u> Izsák fideszes polgármestere.

Nézzünk most hiteles példákat az internetről ható képzővel ellátott, ikesen ragozott igékre:

Miért zavarna, hogy hajnalban 3 órakor 2 órára, tehát egy órával vissza kell állítani az órákat? Természetesen úgy, mint mások, én is örülök annak, hogy egy órával tovább <u>alhatom</u> . Van egy emlékezetes esetem is, amikor az óraátállítást egy bálban éltem meg. Az egész társaság roppantul örült annak, hogy egy órával tovább mulathatunk, beszélgethetünk. (interjúalany véleményének idézése, újságcikk)
Nagyon hálás vagyok, hogy itt <u>dolgozhatom</u> [a cikk címében] [...] Én minden alkalommal tanulok, nagyon hálás vagyok, hogy itt <u>dolgozhatok</u> . Minden csoportnak meg szoktam köszönni, hogy befogadnak engem, hiszen én vagyok az egyetlen közöttük, aki nem daganatos beteg. [a cikkben] (a Richter Aranyanyu Díj honlapja).
Bangkok. „Nem <u>nyughatom</u> addig, amíg nem bizonyosodom meg arról, hogy az AIDS-re adott globális válasz elegendő lesz megfordítani a járvány árhullámát” – jelentette ki tegnap Nelson Mandela. (újsághír)
Az emlékezés csodajármű, oda is elvihet, ahol még sohasem voltam. Az is meggyökeresedhet az elmémbe, amit többször elmeséltek nekem, és arra is <u>emlékezhetem</u> , amit nem éltem át. (Konrád György)
A tévé előtt ülő Petike az anyjához: / – De mama, én még nem <u>fekhetem</u> le! / – Hogyhogy, kislíam? / – Azt hallottam, hogy a gyerekek átlagosan naponta hét órát töltenek a tévé előtt, és én még csak ötnél tartok!
Tegnap ismét megütött a párom. Eddig túrtem, megbocsájtottam, visszamentem. [...] Azt mondja mindig, hogy soha nem <u>szökhetem meg</u> , a gyerekét nem vihetem el tőle. (gyakorikerdesek.hu)
Mivel egy ismerősömnél <u>lakhatom</u> , hülyeség lenne kihagyni, hiszen viszonylag kevés pénzből megnézhetem a Nyugati partot, max. majd kintről éjszaka fogom intézni a céges dolgokat.” – az <u>lakhatok</u> , miért nem tudja egy 30000 olvasóval rendelkező blog tulajdonosa* használni az alanyi és tárgyias igeragozást?* (tumblr.com)

*Természetesen a *lakhatom* alak használatának semmi köze az alanyi és társas ragozáshoz, viszont a reakció jól mutatja, hogy a bíráló nem érzi ikes igének a *lakhat* igét.

Amint az utolsó idézett példa mutatja, az ikes ragozást ilyenkor **sem feltétlenül csak a formális stílus kedvéért** alkalmazzák, hiszen **az utolsó a mondatnak nem formális, hanem bizalmas a stílusa**. Hanem az emberek az iskolában **megtanulták**, hogy a kijelentő mód egyes szám 3. személyben *-ik*-re végződő igéket kijelentő mód egyes szám első személyében *-m*

személyraggal kell ellátni, s amikor ez eszükbe jut, akkor alkalmazzák a szabályt, egyszerűen azért, mert „helyesen” akarnak beszélni vagy fogalmazni, akkor is, ha a szöveg nem formális.

Ebben a magatartásban a **nyelvi platonista** és a **nyelvi standardista** ideológia is megnyilvánulhat.

Mivel a ható igéket nem érzik önálló lexikális egységeknek, a ható képző nélküli igét veszik alapul annak eldöntésében, hogy ikes-e az ige. Vagyis az, aki azt mondja, hogy *dolgozhatom*, **nem a *dolgozhat* ható igéből indul ki, hanem a *dolgozik* alapigéből.**

Stílusos is lehet persze az ikes rag, mint például Horváth Lajos: A szelfi bárdok c. versében, melyet Arany János A walesi bárdok c. balladája ihletett. A vers utolsó négy versszaka így hangzik:

Ha, ha! mi zúg?...mi éji dal
Csak nem kisvonat ez?
Lőrincet is elüttetem,
Ha bosszant bármi nesz!
Áll néma csend, a stadion
Lopva omladozik!
„Fejére szól, ki szót emel!
Orbán nem alhatik.”

Álmatlan éjben így motyog,
Birkáknak ostora:
Jobbra szeretnék tartani,
De nincsen már hova!
Túl Felcsúton, túl éjszakán,
Huzatos kürtön át:
Több száz CÖF-ös éneklé még
A bértanúk dalát!

Arra, hogy az ikes igék ható képzős alakjaiban az ikes igeragozás ma már **túlhelyesbítésnek** tekinthető, bizonyíték az, hogy az **eleve iktelen igék ható képzős alakjaiban is találkozunk ikes ragozással**, ami nem is lehet más, mint túlhelyesbítés:

És itt értettem meg azt is, hogy sorsom elől nem <u>menekülhetem</u> (internetes folyóirat cikke). Bocsánatkérésemet, bevallom, elsősorban az motiválta, hogy én nem vagyok tábornok, és nem hiszem, hogy megúsznék 25 év rendészeti tevékenységet felfüggesztett büntetéssel, vagy úgy, hogy a priuszom tiszta <u>maradhassék...</u> (FB-poszt)
Itt hideg van Svédben akkor amikor ott <u>lubickolhatom</u> a vízben. Novemberben lehet még fürödni. Úgyhogy amikor nagyon megunom itt a fagyos telet akkor jegyet váltok és kiutazom nyaralni. (fórumbejegyzés)
Megélésem legyen záloga e napnak – Lelkem nyiladozzék ismét – virágszirmot bontó tavaszi hajnal <u>hasadhassék.</u> (Fb-poszt)

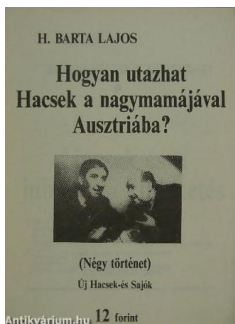
Ezek **sokkal inkább érződnek túlhelyesbített alakoknak**, mint az előbbieik.

A ható képzős igék iktelenné változását **a nyelvművelés is tudomásul veszi**, s ilyen példákkal illusztrálja:

<i>iktelen ragozású</i>	<i>ikes ragozású</i>
Bátran <u>utazhat</u> , estére vissza is <u>érkezhet</u> .	Bátran <u>utazhatik</u> , estére vissza is <u>érkezhetik</u> .
Ebből baj <u>származhat</u> .	Ebből baj <u>származhatik</u> .
Könnyen <u>megeshet</u> .	Könnyen <u>megeshetik</u> .

Mivel tehát kijelentő mód 3. személyben nincs *-ik* rag, más személyekben, módokban is természetes az iktelen ragozás, pl. *alhatok*, *utazhatsz*, *fürödhetne*, *ihasson*.

Nyugodtabban alhat, ha komplex hatású gombaölő szert használ

- Stresszforrás származhat:
- El nem fogadás
- Feltételhez kötött elfogadás
- Tudat alatt alakul ki, belső lelki feszültség
- „Stresszoldó”: anyagok: kábítószer, dohányzás, gyógyszerek

Mivel ma az **iktelen** formákat tartjuk **normatívnak a legtöbb stílusrétegben**, az **ikeseket túlhelyesbítettnek** (hiperkorrektnek) kell tekintenünk. A ható képző nélküli formájukban **ikes igék icesen ragozott** ható képzős alakjai csak a **nagyon formális** nem tekinthetők túlhelyesbítettnek, de ott is **stilisztikailag erősen jelöltek**. Ugyanakkor a ható képző nélkül is **iktelen igék icesen ragozott** ható képzős formái a **formális** szövegben is **túlhelyesbítésnek** tekintendők.

Ható képző nélküli formájukban ices igék ható képzős formái:

<i>túlhelyesbített vagy stilisztikailag erősen jelölt</i>	<i>közhasználatú</i>
ehetik, utazhatom, fürödhetném, ihassék	ehet, utazhatok, fürödhetnék, ihasson

Ható képző nélküli formájukban iktelen igék ható képzős formái:

<i>túlhelyesbített</i>	<i>közhasználatú</i>
megdagadhatik, lubickolhatom, menekülhessék	megdagadhat, lubickolhatok, menekülhesen

3. Az ikesség mértéke

Az ices igeragozás helyzetét bonyolítja, hogy az **egyes ices igék ikességének mértéke eltér**. Az ices igéken belül többféle csoportot szoktak megkülönböztetni aszerint, mennyire gyakori használatúak az ices igeragok, elsősorban a kijelentő mód 1. személyében.

Maguk a nyelvújítók is beismerik, hogy az ezekre vonatkozó szabályok megtanulhatatlanok. A Magyar nyelvhasználati szótár (MNYsz. 2007: 112) így ír erről:

Ma kb. 3500 ices (igekötős) ige van a magyarban. Használatukat bonyolítja, hogy vannak tiszta, szabályos és ettől eltérő további típusok: ezeket külön-külön megjegyezni gyakorlatilag lehetetlen, élőbeszédben nem állhatunk meg, hogy egyenként megvizsgáljuk az igéket.

Ebből következően az ices igeragozás esetében elegendő, ha megjegyezzük a fentebb ismertetett, az egyes igemódokra és személyekre vonatkozó **általános szabályszerűségeket**, s megkülönböztetjük a **ténylegesen ices igéket** az ún. **álikes igéktől**.

Ezen túl legjobb, ha alapvetően a **nyelvérzékünkre** támaszkodunk. Ha pedig úgy érezzük, hogy a nyelvérzékünk egy-egy ige esetében nem működik jól, **szövegkorpuszokban** érdemes a mai használatnak utánanézni.

Nem szabad azonban szem elől téveszteni azt, hogy csak a tárgyatlan igék ikes és iktelen alakjait lehet közvetlenül összehasonlítani a tekintetben, hogy melyikből van több a korpuszban (pl. *alszom* : *alszok*), de ugyanezt nem tehetjük meg a tárgyas igékkel: az iktelenek számát ugyan megkapjuk gond nélkül (pl. *iszok*), de az ikes igeragozásúak ömlesztve jelennek meg a határozott (tárgyas) ragozásúakkal, vagyis pl. az *iszom* alakra vonatkozó számadatban egyaránt benne van az is, amikor az *iszom* általános (alanyi) ragozású iktelen alak (pl. *vizet iszom*, *valamit iszom*), de az is, amikor az *iszik* ige határozott (tárgyas) ragozásáról van szó (pl. *iszom a vizet*), ez utóbbinak – amint láttuk – semmi köze sincs az ikes igeragozáshoz, hiszen az nem terjed ki a határozott (határozott ragozásra).

Az ikes igék csoportjaihoz előljáróban meg kell jegyezni, hogy **a nyelvművelő források nem egységesek az egyes igék besorolásában**, ezért az itt közölt példákban nem lehet megbízni.

Sokkal megbízhatóbb forrás **Jakab Lászlónak Az ikes ragozás a mai magyar nyelvben** c. tanulmánya, ezt kell használni a konkrét igék besorolásához.

Bár ez a munka elsősorban a tövégi mássalhangzó alapján csoportosítja az ikes igéket, nem az ikesség mértéke szerint, ilyen módon még sokkal könnyebben megtaláljuk a minket érdeklő problematikus igealakra vonatkozó használati adatokat.

Az ikes igéket két nagy csoportba szokás sorolni: **a tiszta ikes igék** és az **álikes igék** csoportjába. Amint a megnevezésük is mutatja, a második csoportba tartozó igék valójában iktelenek, legalábbis eredetibb jellegük szerint.

A) Tiszta ikes igék

TISZTA IKES IGÉKNEK azokat az ikes igéket nevezhetjük, melyeket **a mai nyelvművelői megítélés szerint ikesen kellene ragozni, legalábbis kijelentő mód 1. személyben**. E csoporton belül is meg szoktak különböztetni két csoportot, az ún. **állandó ikes igéket** és az **ingadozó ikes igéket**.

a) Állandó ikes igék

Az **ÁLLANDÓ IKES IGÉK** azok volnának, amelyek a nyelvművelők megítélése szerint az **iskolázott** beszélők **formális** nyelvhasználatában még **jobbára ikesen** ragozódnak (nyilván a kijelentő mód első személyére kell gondolni). Ide sorolják például a következő igéket:

<i>1. személy</i>	<i>3. személy</i>
tetszem, alszom, nyugszom, emlékszem, eszem, iszom, lakom	tetszik, alszik, nyugszik, emlékszik, eszik, iszik, lakik

Ide tartozónak tartják a összes *-d, -z, -dz* tövű ikes igét is, pl.:

<i>1. személy</i>	<i>3. személy</i>
mosdom, álmodom, dolgozom, fogódzom, öltözködöm	mosdik, álmodik, dolgozik, fogószik, öltözködik

Informális beszédben ezek is ragozódhatnak a nyelvőrök szerint iktelenül:

<i>formális</i>	<i>informális</i>
tetszem, alszom, nyugszom, emlékszem, eszem, iszom, lakom	tetszek, alszok, nyugszok, emlékszek, eszek, iszok, lakok
mosdom, álmodom, dolgozom, fogódzom, öltözködöm	mosdok, álmodok, dolgozok, fogószok, öltözködök

Az ún. állandó ikes igék közt is vannak különbségek: feltehetőleg azokat ragozzuk leggyakrabban ikesen, amelyek **tárgyatlanok**, és így **nincs** bennük olyan **homonímia**, mint a tárgyasoknál, pl.: *eszem* 1. 'eszek valamit', általános ragozásban, ikesen ragozva; 2. 'eszem (pl. a kenyeret)', határozott ragozásban.

Az *alszom, nyugszom, tetszem* stb. esetében nincs ilyen kettősség, mivel ezek csak kivételesen használatosak tárggyal, vagy egyáltalán nem használatosak, ezért érthető, hogy ezek maradtak meg leginkább ikesnek.

b) Ingadozó ikes igék

Az **INGADOZÓ IKES IGÉK** a nyelvújítók felfogása szerint azok, amelyeknek (főként) **kijelentő mód 1. személyében** az **iskolázottabb** beszélők is használják az **mind az ikes, mind az ikte-len** ragokat.

Ide tartozónak mondják egyes nyelvújítók például az alábbi igéket:

<i>1. személy</i>	<i>3. személy</i>
álmodozom, botlom, ébredezem, mérközöm, távozom, ugrom, utazom, vágyom	álmodozik, botlik, ébredezik, mérkőzik, távozik, ugrik, utazik, vágyik
álmodozok, botlok, ébredezek, mérkőzök, távozok, ugrok, utazok, vágyok	

Jellemzően a **-z, -l, -sz mássalhangzóra** végződő tövek tartoznak ide.

Az állandó és az ingadozó ikes igék megkülönböztetése nagyon **bizonytalan**, emiatt nem tűnik túlságosan hasznosnak. Ebből kifolyólag **nem szükséges tudnunk**, hogy a nyelvújítók mely igéket sorolják melyik csoportra, **elegendő, ha tudunk a két csoport létezéséről**.

Nyelvhasználatunkat **semmilyen stílusban nem kell befolyásolja**, hogy a nyelvújítók egy igét állandó vagy ingadozó ikes igének tartanak. A tiszta ikes igék mindkét csoportjában ugyanazt az alapszabályt érvényesíthetjük: **bizalmas** stílusú szövegekben **szabadon** választunk a két forma közt, **választékos** és **formális** stílusú szövegekben pedig az ikes ragot részesítjük előnyben, legalábbis kijelentő módban (1. személyben).

B) Álikes igék

ÁLIKESNEK azokat az ikes igéket szokás nevezni, amelyek **csak kijelentő mód, egyes szám 3. személyében** ragozódnak ikesen, azaz kapják meg az **-ik** ragot. Ezek az igék a **többi személyben és módban** elvileg **iktelenek**, viszonylag **ritkán ragozódnak ikesen** (és ezt nem is várják el a nyelvújítók). Ezeket is két csoportra szokás osztani, tiszta és ingadozó álikes igékre.

a) Tiszta álikes igék

Az álikes igék egy része **mindig -ikre végződik** kijelentő mód egyes szám 3. személyben; ezeket **TISZTA ÁLIKES IGEKNEK** nevezik. Ilyenek például a következők: *bújjik, gyűlik, hazudik, hullik, illik, lábadozik, megjelenik, születik, telik, törik, tűnik, válik, züllik.*

Ezekben tehát **formális beszédhelyzetben is helyesnek számít az iktelen ragozás** a nyelvművelők megítélése szerint is, sőt épp az **iktelen ragozású** forma számít igazán **helyesnek**.

bújjik, gyűlik, hazudik, hullik, illik, megjelenik, múlik, telik, tűnik, válik

Az e csoportba tartozó igék közt a nyelvművelők szerint vannak olyanok, amelyek **felszólító** módban (talán olykor **feltételes** módban is) előfordulnak **ikes raggal**:

<i>formális</i>	<i>informális</i>
bújok, gyűlök, hazudok, hullok, illek, megjelenek, múlok, telek, tűnök, válok	bújok, gyűlök, hazudok, hullok, illek, megjelenek, múlok, telek, tűnök, válok
bújjon/bújjék, gyűljön/gyűljék...	bújjon, gyűljön, hazudjon, hulljon...
bújna/bújnék, gyűlne/gyűlnék	bújna, gyűlne, hazudna, hullana

Ezekre nem nehéz példát találni **felszólító** módban a **régebbi** és **mai irodalomban**, beleértve a **szépirodalmat**:

„Ördög <u>bújjék</u> az uradba, Te pedig menj a pokolba!... (Petőfi: Falu végén kurta kocsmá)
A pocok <u>bújjék</u> kendbe, vén kutya! (Móricz Zsigmond: Magyarosan)
Én nem hiszek a szóvirágban, sem a könnyben. És nem hiszem, hogy szereti Erdélyt, aki elmegy. Vegyen kalapácsot minden magyar, vagy <u>bújjék</u> a földbe, de maradjon itt! (Tamási Áron: Hajnali madár)
Esztendőnként háromszor <u>jelenjék meg</u> minden férfiad az Úr Isten színe előtt. (Károli-Biblia)
Baradlay EUGEN kormánybiztos úr. <u>Jelenjék</u> ön <u>meg</u> azonnal a pesti hadbírósnál, Újépület II-ik pavilon. Aláírva a hadbíró. (Jókai Mór: Kőszívű ember fiai)
Atyám! ha lehetséges, <u>múljék el</u> tőlem e pohár; mindazáltal ne úgy legyen a mint én akarom, hanem a mint te. (Károli-Biblia)
Partodon már évezredek / múltak el ép ily csendesen; / <u>múljék el</u> ez az egy nap is (Szabó Lőrinc: Beszélgetés a tengerrel).
Ne má', hogy egy miniszterelnökön <u>múljék</u> , hogyan nézek fűre, fára, csillagra, a fiamra, férfira, nőre, filodendronra – mondja Esterházy Péter (168 óra online).

Példák **feltételes** módú igealakokra:

A királyné rózsás teste kékülni kezd a hidegben. Áll, topog, reszket és <u>bújnék</u> már az ingébe. Nincs irgalom. Le a kesztyűkkel, vissza az inget a főkomornához, majd attól a fejedelmi grófnéhoz, s ez végre a szerencsétlen áldozatot belerángatja a nevezetes pendelybe. (Ráth-Végh István: A felségbálvány, 1957)
Míg a megyei szerkezet nem más, mint egypár százezer kiváltságosak előjogainak summázata: addig én azt a nép érdekében működő intézménynek tartani nem fogom; hanem tartani fogom a legarisztokratikusabb intézetnek, mely valaha a világon létezett, habár annyira fájulnának is megyei tanácskozásaink, hogy bennök fütykössel fölfegyverzett

tömegén kívül más nem jelennék meg, habár az arisztokrácia minden hibáihoz a legtúlzottabb demokrácia minden kinövésai járulnának is e szerkezetben. (Eötvös József, 1846)

Fejdelmök Athlamos is Laczfi kezébe esett, és lenyakaztatott. Az ütközet három egymás után következett nap meg-megújítot, de mindannyiszor győztek a mieink, s a vajda több tatár zászlót és számos foglyot küldött a királyhoz Visegrádra. Lajos e közben a tavall visszafoglalt veres Russziát Lajos e közben a tavall visszafoglalt veres Russziát Kazimir lengyel királyra szállította oly feltétel alatt: hogy azon esetre, ha Kazimirnak még fia születnék, Galiczia és Lodomeria haladék nélkül a magyar koronához visszakerüljenek, mihelyest a lengyel király ama százezer arannyal megkínáltatik, melyeket most Kazimir e tartományok birtoklásaért a magyarnak fizetend; ha pedig Kazimir örökösök nélkül múlnék ki, akkor veres Russzia Lengyelországgal azonegy időben szálljon a magyar koronára. A szerződés kivált az éjszakeleti végek biztosabb oltalmára köttetett, melyekre a hős székelyek egymagok nem voltak képesek. (1861)

Tánc a lábam, kutya a föld, eb az ég / Hadd mulatok, mikor sírnom illenék! (Nagy László: Táncbéli tánc-szók)

Némely igénél a **mai** használatra is találtunk – többnyire alacsony számban – hiteles példákat az interneten:

Túlságosan sok bizonyíték merült fel amellet, hogy ennek a programnak úgy szabták a ruháját, hogy az elsősorban a nemzetközi olajtársaságok alakjára illjék. Az olaj, ahelyett, hogy csak egyik tényezője lenne a külpolitika kialakításának, döntően befolyásolja azt.

Annak, hogy egy írás mely rovatban jelenjék meg portálunkon, talán soha nem volt még akkora jelentősége, mint e rövid emlékezés esetében.

Azt akartam, hogy a kép úgy jelenjék meg, méghozzá pontosan úgy, „ahogy én azt le tudom festeni”. (festészeti weboldalon)

A szabadság, ami olyan elementáris erővel csap le, hogy azt kívánod, sose múljék el. Egy legális kábszer, amiből reméled, mindig jut számodra. Egy véget nem érő dal, ami csak neked lett komponálva.

Bármilyen kert szeretnénk, fontos a jól kidolgozott koncepció és az igényes megvalósítás ahhoz, hogy a mindennapokban kedvünk teljék benne.

Tűzz a csokorba fátvirágot vagy száraz leveleket, hogy minél természetesebbnek tűnjék.

Kabay János tovább folytatta kutatásait, hogy még gazdaságosabbá válják a morfingyártás, azonban 1936-ban egy sérvműtétet követően vérmérgezésben váratlanul elhunyt.

Ott nagyobb a példák száma, ahol az ikes forma mintegy „belemerevedett” egy **állandósult szókapsolatba**: válják egészségedre (erről föntebb már volt szó).

Feltételes módban:

Ha a népszavazáson múlnék, biztosan visszalépnénk az olimpiarendezéstől.
Segíteni az egészséges vagy beteg egyént egészségét megtartó vagy helyreállító, vagy békés halálra irányuló mindazon tevékenységében, melyet maga végezne, ha erejéből, akaratából és tudásából erre telnék.

Az **illenék** pedig mintegy kiszakadt, „megmerevedett” és ilyen formában rögzült a nyelvhasználatban (pl. az *illenék tudni, illenék ismerni, illenék szólni* és ezekhez hasonló állandósult szókapcsolatokban), a **szépirodalomtól** kezdve a **sajtónyelven** keresztül a **blogokig** sok helyen találunk rá példákat, még **informális** jellegű szövegekből is:

Fájdalomról, gyászról illenék szólni, amikor búcsúzunk korunk egyik legnagyobb írójától (Népszava, 2014).
NA, de arról a bronzérmesről is illenék *szólni!* Imre! Lennél szíves a kedves rokont bemutatni! (hozzászólás egy weboldalon).

A kézikönyv **nem foglal állást** abban a kérdésben, hogy ezeket a formákat hogyan kell megítélni. **Elvileg** a *bújjék, illjék, megjelenjék* stb. **túlhelyesbített** (hiperkorrekt) alakok, és ezért **hibásnak kellene** őket minősíteni, ettől azonban a nyelvújítók **tartózkodnak**, feltehetőleg azért, mert a **szépirodalomban** is előfordulnak. (Ha csakugyan erről van szó, akkor ez példa a **nyelvi belletrizmus** ideológiájára.)

Bár ezen alakok nagy része csupán **szórványosan** fordul elő ma, nem **lehet** őket egyértelműen **túlhelyesbítettnek** tekinteni, mivel valószínűleg az **iskolázott** beszélők se érzik őket túlhelyesbítettnek. Épp ezért ilyeneket **csak informális szövegekben indokolt kerülni, a stílustörést elkerülendő. Formális** vagy **választékos** szövegekben **tetszésünk szerint** választhatjuk az **ikes** vagy az **iktelen** formát, de tudni kell, hogy a nyelvújítás hivatalos álláspontja szerint is az **iktelenek** a megfelelőbbek.

Bár a megítélés szempontjából ez a nyelvújítók számára kevésbé fontos vagy nem fontos, amint láttuk, a **szépirodalmon kívül is** bőven vannak példák ezeknek az ígéknek az **ikes** ragozására, legalábbis felszólító módban.

Az **analógia** hatására **más személyekben** is megjelenhet az **ikes** rag **kijelentő** módban is, pl. *hazudom, hazudol*. Ezekről azt lehetnének, hogy ezek aztán már csakugyan a túlhelyesbítés termékei, mégis vannak rá adatok még a **szépirodalomból** is:

Igazat mondok Krisztusban, nem hazudom. Tanúskodik mellettem lelkiismeretem a Szentlélekben. (Biblia, Szent István Társulat.)
De mivel bizonyítsam én azt, hogy nem hazudom? – kérdezte Gánya, – mert ha hazudom, akkor az egész játéknak nincs értelme (Dosztojevszkij: A félkegyelmű.)
Igen, csak a két szemem miatt. Jó, egyebet sem teszek a világon, csak hazudom; hazudom mind halálig (William Shakespeare: Felsült szerelmesek).

Virág Martina
Miért hazudom

Miért hazudom még mindig neked,
Miért töröm szét a szíved,
A szótlanúság kést dőf belém,
Elveszitem azt, ami az enyém.

Miért hagytál el,
Miért akard te szétörni a szívem,
A magány fog megölni,
Csak a szívem tud még remélni.

Miért akarok hazudni neked,
Miért csinálom ezt veled,
Miért hazudom,
Mikor ez a te napod.

2011. február 25.

b) Ingadozó álikes igék

Az álikes igék másik része a nyelvművelők szerint kijelentő mód egyes szám 3. személyben sem tartalmazza mindig az *-ik* ragot; ezeket **INGADOZÓ ÁLIKES IGÉKNEK** nevezzük. Ilyeneket sorolnak ide a nyelvművelők:

a) az *-ászik/-észik* képzős igéket, pl. *egerészik* : *egerész*, *heverészik* : *heverész*;

b) sok *-z(ik)* képzős igét, pl. *akadozik* : *akadoz*;

c) olyan igéket, mint *bomol* – *bomlik*, *tündököl* – *tündöklök*.

Az ingadozó álikes igéknél is találkozunk az interneten **ikes ragozású** formákkal is, méghozzá kijelentő módban is.

Internetes példák a *heverészik* ige ices ragozására:

Mondjátok, ha ágyamban <u>heverészem</u> , / „Maro tartotta így fejét egészen”; /s ha meghalok, kérlek, vegyétek észre, / Homér is meghalt háromezer éve (Pope, Alexander: Levél Dr. Arbuthnotnak)
Kedvenc tartózkodási helyem a bejárati ajtó előtti lábtörlő, nyáron a virágoskertben <u>heverészem</u> , a tuják alatt vagy a kosaramban (egy macska nevében írott blogbejegyzés).
Ha pl. egész nap <u>heverészem</u> az ágyon, az rohadt unalmas. De ha egy nehéz edzés vagy egy egész napos lőtás-futás után dőlök le, az pihentető. (Hozzászólás egy blogban.)
Hatalmas meglepetés és örületes élmény számomra ez az elsőpró új-régi egyveleg. / Meggyógyultam. / Reggel jó érzéssel <u>heverészem</u> a nyitott sátorban. Felettem hársfa. Alulról szagolom. / A fesztivál közösségi terén végigsétálva egy őszibarack, egy szilva és egy körte kacsint rám akusztikus trióként a „shake and take” turmixokat áruló sátorból. S lassan előtűnnek háttértáncosaik is görög- és sárgadinnye, áfonya, szeder és mangó képében. Mmm... vitamint az agynak, fruktózt a vérnek!

Érdeemes viszont megfigyelni, hogy az alábbi idézetben a két költő következetesen iktelenül ragozza az álikes *heverészik* igét, de icesen a tiszta ices igéket:

József Attila: József Attila <i>József Attila</i> , hidd el, hogy nagyon szeretlek, ezt még anyámtól örököltem, áldott jó aszszony volt, látod, a világra hozott Az életet hiába hasonlítjuk cipőhöz vagy vegytisztító intézethez, mégiscsak másért örülünk neki Naponta háromszor megváltják a világot, de nem tudnak gyufát se gyújtani, ha így megy tovább, nem <u>törődöm</u> velük Jó volna jegyet szerezni és elutazni Önmagunkhoz, hogy bennetek lakik, az bizonyos Minden reggel hideg vízben fürdetem gondolataimat, így lesznek frissek és épek A gyémántból jó, meleg dalok nőnek, ha elültetjük a szívünk alá Akadnak olyanok, akik lovon, autón és repülőgépen is gyalog vannak, én a pacsirták	Szenteleky Kornél: Fületem rányomom a földre Tikkadt nyári éj, milliárd csillag hunyorog s dermeszti a vért bennem. Egy kis gyöpön <u>fekszem</u> , körülöttem sok ezer hold a paraszti munkát zengi, éli, érleli a csendben. Messze van a falu, messze minden: ember, szerelem, gyűlölet, élet. Itt-ott messzi szállások felül ugatás bugyog fel, majd elül... Éjjel. Bácska. Csak én <u>heverészek</u> fáradt földek tikkadt kebelén. Csak én. Piheg a föld. <u>Hallgatózom</u> . Hátha valahol szekér jön messze, messze? Fületem rányomom a földre, mintha gyermek volnék, ki lihegő lovast
--	--

hajnali énekében <u>heverészek</u> , mégis túljutot- tam a szakadékon Igazi lelkünket, akárcsak az ünneplő ruhákat gondosan őrizzük meg, hogy tiszta legyen majd az ünnepekre.	vár az alvó földben hangot lesve. [...]
--	--

Internetes példák az *akadozik* ige ikes ragozására:

1914. április 28-án pedig ezt jegyezte fel naplójába: „tudom a verset, {685.} és <u>akadozom</u> , nem találom meg a szavakat – rettenetes tortúra, és miért? Meggyőződésből nem. Tehát, hogy az életemet hosszabbítsam a színpadon, hogy forgalomban legyek.(Idézet Jászai Mari naplójából, 1914).
Esze éles, felfogása gyors, magyarázatra nem igen szorul, kitapasztalta a tanulás technikáját: ha <u>akadozom</u> , vagy nem találom a gondolatomat segít. Ilyenek az első napok benyomásai... minden érdekli, a tananyagon túlmenően honorálja az egyéni nézeteket, saját véleménye ellenében is, és mindenekfölött élvezi és méltányolja a szellemességet, a gyors és ötletes eszméváltást. (Várkonyi Nándor 1918/1919).
„Z”: Maga tényleg tud németül? – „R”: Tudok egy kicsit, amit főleg már itt tanultam kint, de sokszor <u>akadozom</u> , ezért örülök, ha magyarul beszélhetek valakivel. (Soós Mihály: „Z”: egy megfigyelés története.)

Példák az *akadozik* iktelen ragozására:

– Megbánta, hogy eljött Újvárból? / – Meg. Javítani kellene a házat, de egyszerűen nincs miből. A főzéssel is <u>akadozok</u> , de azért próbálom megoldani. / – Vízzeték van? / Van, für- dőszoba is, de nem lehet használni. Meleg víz úgy van, hogy a sparhelten melegítem. Bele- öntjük a kádba és hideggel megkeverjük.
Négy-öt évenként csinálhatok filmet, soha sem vagyok igazán tréningben, dadogok, <u>akado- zok</u> , izgulok, amikor végre hozzájuthatok. Negyvenéves koromra kisujjamban kéne lennie a szakmának! És nincs a kisujjamban.
Szerettem volna betekintést nyerni a tényleges munkákba, de erre lehetőségem nem volt már csak azért se mert nem volt kellő mennyiségű licence a szoftverekre, így hiába szeret- tem volna bármit is csinálni annak fizikai korlátai is voltak. Úgyhogy a maradék 6 órában általában csak ültem valaki mögött és néztem ahogy dolgozik... (biztos nagyon örültek ne- kem, hogy ott <u>akadozok</u> ...).
„Szóval arra jutottam, hogy nagyon-nagyon béna lehetek, de az interjúkon ez nekem nem tűnik fel, nem <u>akadozok</u> , nem ő-zök, mindenre azonnal tudok válaszolni, szemkontaktust tartok, csak ezek szerint bizonytalanak tűnök” – emelte ki Rita.
Olyan kérdéssel fordulok hozzátok hogy megvettük testvéremmel eredetibe a játékot hogy tudjunk ketten együtt játszani, feltettük leszedtük az 1.3 as patchet is de viszont az lenne a probléma hogy csinálunk egy szervert fellépünk mind a 2 en de aki csinálta a szervert az nem szaggat (akadozik a játék) de a másik fél igen. De ha fellépek egy olyan szerverre amit vki ismeretlen csinált azon is ugyan úgy <u>akadozok</u> . Valaki tud megoldást a problémára?

Mindezek az adatok arra engednek következtetni, hogy az ikes igeragozás spontán módon
már valószínűleg nagyon kevés (tiszta ikes) ige esetében működik; a többinél **mesterségesen
tartják fenn a beszélők, nem a nyelvérzékük szerint beszélnek, hanem a harmadik sze-
mélyben -ik ragot tartalmazó igét egyszerűen ikesen ragozzák olyan helyzetekben, amikor
úgy gondolják, hogy az ikes ragozás a „helyes”.**

Előfordul, hogy az ingadozó álikes igék ikes és iktelen alakjai közt némi **jelentéskülönbség** ismerhető fel: *gyűlik* vagy *gyűl* a tömeg, de a seb csak *gyűlik*; *hull* a hó, a levél a fákról, térdre *hull*, de: *hullik* a haja, a szőre. Tárgyatlanul ikesen használjuk a *bújik* igét (*valahova bújik*), de tárgyasan inkább iktelenül: *könyveket búj*.

4. Összefoglalás

Az eredeti ikes ragozási paradigma már nem él, **csupán egyes ikes ragozású alakok élnek**. Ezek igemódonként eltérő mértékben használatosak:

1. A legelevenebb a kijelentő mód 1. személyének -m ragja, amely főleg a **tiszta ikes igék** esetében (*dolgozom, alszom, emlékszem*) eléggé széleskörűen használatos, és nemcsak **formális** és **választékos** stílusú szövegekben, hanem sokszor **bizalmasban** is. Ez a rag okozza a legtöbb nyelvhelyességi problémát.

2. Az előzőnél jóval ritkább használatú, de még **élő a felszólító mód 1. személyének -m ragja** és **3. személyének -ék ragja**, igaz, nem az élőbeszédben, hanem inkább csak a nagyon formális írott nyelvi stílusban (*én aludjam, ő aludjék*). Ez a rag már nem okoz sok nyelvhelyességi problémát, mivel az iktelen forma a formális stílusban is elfogadható. Érdekes, hogy az álikes igéknél olyankor is felbukkan, amikor, kijelentő módban nem vagy jóval ritkábban (vö. nem nagyon van én *megjelenem*, de van: én *megjelenjem*, ő *megjelenjék*).

3. Kijelentő mód egyes szám 3. személyében az -ik rag az ikes igék egy csoportjában, az ún. ingadozó álikes igékben, zéró raggal váltakozik (pl. *bomlik : bomol*), de ez ritkán okoz problémát, egyrészt mivel eleve nem túlságosan széles körű a váltakozás, másrészt némely esetben jelentéskülönbség is van a két forma közt, így tulajdonképpen szóhasadásról beszélhetünk.

4. Csaknem kihaltnak tekinthető a feltételes mód 1. személyének -m ragja és 3. személyének -ék ragja (*én aludnám, ő aludnék*); emiatt ez már szinte egyáltalán nem okoz nyelvhelyességi problémát. Érdekes, hogy néha viszont megjelenik olyankor is, amikor kijelentő mód 1. személyében már nem vagy alig ragozódik ikesen (pl. nincs nagyon *én illem*, de van *ez/az ille-nék*).

5. Ugyancsak szinte kihaltnak tekinthetők a kijelentő mód 2. személyére vonatkozó hagyományos ikes és iktelen igeragozási szabályok. A szabályok megváltozása csak **nagyon kevés ingadozást** eredményezett a köznyelvben (pl. *vágysz : vágyl, tetszesz : tetszel*), nagyobb mértékű ingadozás csak egyes nyelvjáráásokban tapasztalható.

6. Feltételes mód 2. személyében nem volt sohasem különbség az ikes és az iktelen igék ragozása közt, s nincs különbség ma sem. Mivel tehát nincs váltakozás, eleve nem is merülhet fel semmiféle nyelvhelyességi vagy nyelvi helyénvalósági probléma.

Az ikes igeragozásnak egykor **nyelvtani funkciója** is volt: az ikes ragozású formák **szenvedő** vagy **visszaható** jelentésűek voltak. Miután ez a funkció megszűnt, az ikes és iktelen ragozás elkezdett **összekeveredni**, ill. az ikes bizonyos személyekben **eltűnni**.

A 18. század vége felé részlegesen sikeres kísérlet történt a folyamat visszafordítására: valószínűleg ennek „köszönhetjük” a mai problémák jelentős részét. Az ikes igeragozási **rendszer nem sikerült** hagyományos formájában **helyreállítani**, viszont **sikerült** bizonyos **ikes igealakokat konzerválni** (vagy legalábbis elavulásukat lelassítani).

Ezeknek ma **nem nyelvtani, hanem stilisztikai funkciójuk van**, méghozzá elég egyértelmű: az ikesen ragozott alakok mindig választékosabbak, ill. formálisabbak, mint az iktelenül ragozottak.

Jakab László nyelvésznek az értelmező szótárt és szóvégmutato szótárt forrásként használó kutatásai alapján ilyen **hangtani fogódzókat** adhatunk arra nézve, mely ikes igéket „illik” legalábbis az iskolázottabb beszélőknek ikesen ragozni, mindenekelőtt kijelentő, kisebb mértékben felszólító módban.

a) a *d* tövűek túlnyomó része

– ezek nagy része *-od/-ed/-öd, -ód/-őd* és *-kod/-ked/-kőd* képzős

b) a *-koz/-kez/-köz* és *-kóz/-kőz* képzős igék

c) a *dz* tövűek nagy része

– ezek közt az *-ódz/-ődz* képzős ikes igék (a *dz* tövűek közül kivétel az *edz, megedz* és *pedz*, ezek iktelenek)

d) a *t* tövű szenvedő igék nagy része (de a szenvedő igemód kihalóban van).

Jakab Lászlónak (1999: 13) a folyamatról ez a véleménye (teljes mértékben egyetérthetünk vele):

Az ikes alakok háttérbe szorulását megakadályozni nem lehet, és nem is szükséges. Az iktelen alakok használata nem nyelvi hiba, hanem az élő, az eleven, fejlődésben levő nyelv tükörképe. Az ikes ragozás pusztulásával a nyelvet kár nem éri, sőt bizonyos értelemben pontosabbá, egyértelműbbé válik beszédünk, írásunk, amint erre már többen is rámutattak [...].

Ezen azt kell érteni, hogy **megszűnik a homonímia** a kijelentő módban az *eszem* általános ragozású, ikes egyes szám. 1. személy (*valamit eszem, kenyeret eszem*) és a határozott ragozású egyes szám 1. személy (*eszem a kenyeret*) között, s ezzel analóg módon a feltételes módban az *enném* általános ragozású, ikes egyes szám 1. személy (*valamit enném, kenyeret enném*) és a határozott ragozású egyes szám 1. személy (*enném a kenyeret*) között.

Feltételes módban az ikes igeragozás nagymértékű visszaszorulása egy további ponton is megszünteti a homonímiát: a 3. személyű, általános ragozású alakok (*ő ennék valamit*) egybeesése az 1. személyű, ugyancsak általános ragozású, de iktelen formákkal (*én ennék valamit*).

Lőrincze Lajos (1953: 210–211) szintén pozitívan értékeli az ikes igeragozás bomlását:

Az ikes–iktelen különbség elhalványulása helyenként utat enged egy fontosabb nyelvi funkció, a tárgyas és tárgyatlan ragozás erősödésének, határozottabb kidomborodásának. Az ikes igék ugyanis 1. személyben nem tesznek különbséget tárgyas és tárgyatlan ragozás között. Tehát: *iszom, innám, igyam* egy kis vizet, *iszom, innám, igyam* a vizet, pedig az iktelen ragozás megkülönbözteti: *fát vágok, vágnék, vágjak*; — de: *vágom, vágnám, vágjam* a fát. Tehát nem ok nélkül s nem feleslegesen alakult ki az ikes igéknél sem ez a kettősség rendszerszerűen: *innék — innál — inna; innám — innád — inná*.

Végszóként még egy idézet Lőrincze Lajostól (1953: 210–211):

Az ikes és iktelen ragozás szigorú és következetes megkülönböztetéséről ma már nem beszélhetünk. Nincs meg sem mai köz- és irodalmi nyelvünkben, sem nyelvjárásainkban. S ez a változás nem újabb keletű, már évszázadokkal ezelőtt megindult. Erre nagy íróink, klasszikusaink műveiben is találunk példákat. Ezt a jelenséget nem könyvelhetjük el kizárólag veszteségnek, hiszen láttuk, hogy a régi rend felbomlása új lehetőségeknek nyitott utat.

& ÁLTALÁNOS ÉS HATÁROZOTT IGERAGOZÁS

A magyar nyelv egyik, a környező nyelvektől elütő sajátossága az **általános** (alanyi) és **határozott** (tárgyas) ragozás megléte. A **tárgyas igék**hez minden módban, időben és személyben **kétféle személyrag** kapcsolódhat: **általános** vagy **határozott**, attól függően, hogy a mondatban van-e tárgy, s ha van, az határozatlan-e vagy határozott.

A **tárgyatlan** igék természetesen **általános** ragozásúak, kivéve, ha olykor tárgyasan használjuk őket (de akkor határozott tárgy is van a mondatban, pl. a költői nyelvben: *neveti a félelmet*).

Általános ragozású az ige a következő esetekben:

- a) ha egyáltalán nincs tárgya (pl. *jól lát*),
- b) ha olyan tárgya, van, amely:
  - 3. személyű és határozatlan (pl. *lát egy magas házat*),
  - 1. személyű (*lát engem*),
  - 2. személyű, s az alany nem egyes szám 1. személyű (pl. *lát téged*).

Határozott ragozású az ige a következő esetekben

- a) ha a tárgy 3. személyű és határozott (pl. *látom a házat, látjuk házat, látja Julcsit*),
- b) ha a tárgy 2. személyű, az alany pedig egyes szám 1. személyű (pl. *látlak téged, látlak titeket*).

Bár az általános és a határozott igerag közüli választás **elsősorban a más anyanyelvűeknek okoz gondot**, előfordul, hogy a **magyar anyanyelvűek is eltévesztik** a ragozást. A fő probléma az, hogy **nem mindig nyilvánvaló, a tárgy határozott-e vagy határozatlan**. Ezenkívül előfordul, hogy **egy olyan mondatrész hatására** történik tévesztés, amely **nem tárgy ugyan, de határozatlan és közelebb áll az igéhez**, mint a határozott tárgy. Mivel az ilyen tévesztések **elég rendszeresen előfordulnak**, indokolt a kérdést nyelvhelyességiként kezelni.

Ennek a problémának a szó szoros értelmében vett nyelvi helyénvalósági vonatkozása nincs, mivel a botlások, a tévesztések beszédhelyzettől, szövegtípustól, a szöveg stílusától stb. függetlenül hibának minősülnek. Persze a felsoroltaktól és más tényezőktől függ, hogy mennyire feltűnőek ezek a tévesztések, mennyire okoznak zavart, szükséges-e őket javítani. Ennyiben pedig mégis beszélhetünk helyénvalósági problémáról: a kérdés az, mennyire szükséges, mennyire helyénvaló az adott helyzetben a hibát javítani.

Meg kell még jegyezni, hogy a tárgyas ragozás e. sz. 1. személyű *-m* ragjának a mai nyelvi rendszer szempontjából semmi köze nincs az ikes igeragozás e. sz. 1. személyű *-m* ragjához. Ezt a banális tényt azért fontos hangsúlyozni, mert a hallgatók rendre összekeverik a kettőt, akárcsak a laikus beszélők, amikor metanyelvi megjegyzéseket tesznek.

1. Ragozás vonatkozó névmási tárgy mellett

A) A főmondat 3. személyre vonatkozik

Az *amelyet, melyet, amit, akit* vonatkozó névmási kötőszókkal és ezek többes számú alakjaival (*amelyeket, melyeket, amiket, akiket*) bevezetett mellékmondatban a leíró nyelvtanok és a nyelv művelők szerint az állítmány mindig általános ragozású. Pl.:

Nem jött el, <u>akit</u> vártunk.	Nem jöttek el, <u>akiket</u> vártunk.
Amit ma <u>megtehetsz</u> , ne halaszd holnapra!	<u>Amiket</u> ma <u>megtehetsz</u> , ne halaszd holnapra!

Ez a szabály a magyar nyelv **minden változatában** érvényesnek látszik, s ezért egyet is értünk a leíró nyelvészek és nyelv művelők megállapításával.

Ennek ellenére találkozhatunk azzal, hogy a vonatkozó névmási kötőszók után az ige **határozott** ragozású. Ezt a használatot **kontextustól, stílusértéktől függetlenül nyelvbottlásnak** tekintjük, és ha írott szövegben találkozunk vele, **feltétlenül javítjuk**.

<i>hibás</i>	<i>helyes</i>
A spanyolok és a franciák kerültek <u>a döntőbe</u> , <u>amelyet</u> május 4-én és 18-án <u>játsszák</u> .	A spanyolok és a franciák kerültek <u>a döntőbe</u> , <u>amelyet</u> május 4-én és 18-án <u>játszanak</u> .
A polgármester leleplezte <u>az emléktáblát</u> , <u>amelyet</u> a Bacsányi-plakett <u>díszíti</u> .	A polgármester leleplezte <u>az emléktáblát</u> , <u>amelyet</u> a Bacsányi-plakett <u>díszít</u> .
A <u>háborús aggodalmakat</u> , <u>amelyeket</u> , mint említettük, Nyugaton tovább <u>szítják</u> és <u>erősítik</u> .	A <u>háborús aggodalmakat</u> , <u>amelyeket</u> , mint említettük, Nyugaton tovább <u>szítanak</u> és <u>erősítenek</u> .
<u>Edényeket</u> , <u>evőeszközöket</u> kölcsönöznek, <u>melyeket</u> főleg az esküvői ebédek <u>rendezői bérelik</u> .	<u>Edényeket</u> , <u>evőeszközöket</u> kölcsönöznek, <u>melyeket</u> főleg az esküvői ebédek <u>rendezői bérelnek</u> .

Az első három mondatban a főmondatban lévő főnév, amelyre a mellékmondatban lévő ige vonatkozik, mint „virtuális” vagy valódi tárgy határozott (*a döntőt játsszák, az emléktáblát díszíti a plakett, a háborús aggodalmakat szítják és erősítik*), ám az állítmány formálisan (nyelvi, nem értelmi szempontból) nem erre a határozott tárgyra vonatkozik, hanem a mellékmondatban található *amelyet*, ill. *amelyeket* névmási kötőszóra – ezért kell általános ragozásúnak lennie.

Ha a mellékmondat tartalma önálló mondatban volna megfogalmazva, határozott ragozású igealakra lenne szükség: Pl. az első mondat így festene: *A döntőbe a spanyolok és a franciák kerültek. A döntőt május 4-én és 18-án játsszák.* Ha viszont a második mondatot beágyazott mellékmondatként alakítjuk (... *a döntőbe, amelyet...*), a vonatkozó névmási kötőszó mint határozatlan tárgy már általános ragozású állítmányt vonz: *játszanak*.

A negyedik mondatban a tárgy határozatlan (*edényeket, evőeszközöket*); itt a tévesztést az eltévesztett igealak előtt álló, határozott névelős alanyi szerkezet (*az esküvői ebédek rendezői*) segíthette elő.

Némely nyelvűvelő „durva hibáról” beszél, más csak „pongyolaságról”.

A „durva hiba” minősítés nem fogadható el, s a ragozás eltévesztése nem is iskolázottsági kérdés.

Persze mint minden botlás, **formális** vagy **választékos** stílusú írásban feltétlenül javításra szorul. **Informális** stílusú írott nyelvi szövegben ezeket a tévesztéseket akkor illik kijavítani, ha a szerző gondozottságra vagy rendezettségre törekszik; a rendezetlen szövegekben ezek nem okoznak feltűnést. **Beszélt nyelvi, informális stílusú** diskurzusokban sokszor sem a beszélő, sem a hallgató nem veszi észre a tévesztést, így javításra nincs is lehetőség, de értelme sem volna.

Érdekes, hogy ez a tévesztés még olyan munkákban is előfordul, melyek elvileg lektoráláson mentek át. Kemény Gábor például egy múlt századi klasszikus angol regény fordításában találta ezt:

<i>hibás</i>	<i>javított</i>
... a körözőlevelet, melyet emiatt [ti. a skót felkelésben való részvétele miatt] <u>bocsátot-ták ki</u> ellene, nem vonták vissza.	... a körözőlevelet, melyet emiatt <u>bocsátot-tak ki</u> ellene, nem vonták vissza.

Itt a botlásban a *körözőlevelet* határozott tárgy hatása mellett annak is szerepe lehetett, hogy a főmondatnak határozott ragozású állítmánya van (*nem vonták vissza*).

B) Ha a főmondatban 2. személyű névmás vagy megszólítás van, a mellékmondat alanya pedig egyes szám első személyű

Ha a főmondatbeli 2. személyű névmásra vagy megszólításra vonatkozik az *akit* tárgy, s a mellékmondat alanya egyes szám 1. személyű, akkor a nyelvűvelők szerint az **általános ragozású** forma váltokozhat a 2. személyű tárgyra utaló (*-lak, -lek* ragos) igealakokkal. A nyelvűvelők **mindkét** alakot elfogadják **helyesnek**.

<i>általános ragozás</i>	<i>határozott ragozás</i>
Vége itt vagy <u>te, akit</u> már oly régen <u>keresek</u> .	Vége itt vagy <u>te, akit</u> már oly régen <u>kereslek</u> .

Meg kell jegyezni, hogy az idézett példa stilisztikai szempontból problémás: mintha beszélt nyelvi volna, de a beszélt nyelvben nem szoktunk így fogalmazni (s főleg nem használjuk az *oly* változatát az *olyan* névmásnak, hacsak nem gúnyolódunk). Beszéltnyelvből példa lehetne:

<i>általános ragozás</i>	<i>tárgyas ragozás</i>
<u>Te</u> vagy az, <u>akit</u> tegnap a buszmegállóban <u>láttam</u> ?	<u>Te</u> vagy az, <u>akit</u> tegnap a buszmegállóban <u>láttalak</u> ?

Persze ez a megfogalmazásmód sem teljesen természetes, mert a való életben valószínűleg így kérdeznénk meg: *Téged láttalak tegnap a buszmegállóban?*

Az általános és a határozott ragozású alakok váltakozásának tényét az internetes adatok is alátámasztják, s valószínűleg a legtöbb ember nyelvérzéke szerint is elfogadható mind a két változat. Nézzünk meg néhány példát mindkét megoldásra!

Példák az **általános ragozású** formára:

Mondd meg nékem, <u>te, akit</u> az én lelkem <u>szeret</u> , hol legeltetsz, hol delettetsz délben; mert miért legyek én olyan, mint aki elfátyolozza magát, társaid nyájainál? (Biblia: Énekek éneke)
Álmomban megjelentél, <u>te, akit</u> nem is <u>ismerek</u> . Te jössz elélem, te ölelsz, te csókolsz. Te, akinek annyi arca, annyi neve van.
<u>Te, akit</u> már nem is <u>látok</u> teljesen tisztán, valóban te vagy, aki nekem kell? Tudom én egyáltalán, hogy mit akarok?
És <u>te, akit</u> annak idején testvéremnek <u>tekintettem</u> , beengedtelek az otthonomba, mindig számíthattál rám, hazugságokat terjesztasz rólam.
Itt vagy <u>te, akit</u> életemben egyszer <u>láttam</u> , nem is ismerjük egymást, mégis próbálsz vigasztalni, mikor meg sem érdelem – halkul el ismét a hangja, majd lehajtja a fejét és cipőjével a földön lévő kavicsokat kezdi rugdosni.
SZERETELEK: ebbe benne vagyok én, aki szeret; <u>te, akit szeretek</u> ; és maga a szeretet is ugye.
Te vagy az, még mindig <u>te, akit szeretek</u> , pedig a jelen állandó tanúja vagyok, sőt a bűneiben is részes, te, még mindig te, az igazi egyetlen!

Példák a **határozott ragozású, -lak/-lek** ragos formára:

<u>Te, akit</u> a föld határaitól <u>hoztalak</u> elő, / és a világ végéről <u>hívtalak meg</u> : / te, akihez így szól-tam: Szolgám vagy, / kiválasztottalak, ezért nem vetlek el. (Biblia: Ésaías könyve)
Barátom – szolt Seleukos –, hát <u>te, akit</u> barátságommal s kegyeimmel úgy <u>elhalmoztalak</u> , akinek erénye s bölcsessége ritkítja párját, te nem mentened meg nekem ezt az ifjú királyi sarjat? (Ókori dekameron)
Zokogva hívlak: – Hol vagy? / <u>Te, akit</u> úgy <u>karollak</u> , / hogy fuldokolva sírsz (Váci Mihály: Hol vagy?).
Hogy <u>te, akit</u> mindig csak úgy <u>láttalak</u> , mint akibe hol jobb felől, hol bal felől karol egy-egy lány, nőtlenül szentelődj? Szó sem lehet róla!” – figyelmeztette a papi lét után türelmetlenül vágyakozó végzős teológust a bölcs pedagógus.
Merre vagy most <u>te, akit</u> úgy <u>kerestelek</u> a fák, bokrok, a virágok között, az erdei madárdalok között, a hús orgonáilatok között?

Az esetleges stílusbeli és gyakorisági eltérések a két változat között nem ismeretesek, de érdemes lenne feltárni őket korpuszadatok segítségével.

Addig is, amíg nincsenek empirikus adataink a két forma esetleges stílusértékbeli különbségeire nézve, a **nyelvérzékünkre** támaszkodhatunk.

2. Birtokos személyjeles tárgy ragozása

A **birtokos személyjel** általában **határozottá** teszi a tárgyat, ezért az ilyen tárgy mellett rendszerint **határozott ragozású** ige áll, még **akkor is, ha a tárgy előtt nincsen határozott névelő**. Pl.:

Szabadságért <u>fömládozom Szerelmemet</u> (Petőfi: Szabadság, szerelem!)
Lehúnyja kék <u>szemét</u> az ég,   <u>Lehúnyja</u> sok <u>szemét</u> a ház (József A.: Altató)

Az általános ragozású forma **nyelvbtlásnak** tekinthető: tehát **nem iskolázottsági** kérdés, de feltétlenül **javítandó gondozottságra** vagy legalább **rendezettségre** törekvő írott nyelvi szövegben **mindenfajta stílusváltozatban**. Ha nem törekszünk rendezettségre sem, akkor többnyire nem szükséges javítani, mivel a tévesztés nem okoz félreértést.

<i>hibás</i>	<i>hibátlan</i>
Az ezerféle nyelvhelyességi szabály egy részét még laikusok <u>állítottak össze</u> .	Az ezerféle nyelvhelyességi szabály egy részét még laikusok <u>állították össze</u> .

A beszélőt nyilvánvalóan az zavarta meg, hogy az állítmányt egy határozatlan alany (*laikusok*) előzi meg közvetlenül, a tárgy, az *egy részét*, amely határozott, távolabb van tőle.

Ám **nem minden esetben** minősíthető **nyelvbtlásnak** az általános ragozású ige használata.

Alább három olyan esetet említünk meg, amelyben a birtokos személyjelnek más a státusza, s ezért önmagában nem határozza meg azt, hogy az ige általános vagy határozott ragozású lesz-e.

A) Ragozás a jelölt birtokos jelzős összetételekben és összetételhez közel álló birtokos szerkezetekben

a) Birtokos jelzős összetételekben

Vannak a magyarban olyan birtokos jelzős összetételek, melyekben a **birtokviszonyt birtokos személyjel jelöli**, pl. *barátfüle, falurossza, vásárfia* stb. Mivel ezeknek a tövéhez a birtokos személyjel szervesen hozzátartozik (nem léteznek **vásárfi, *barátfül, *falurossz* stb. formák), ezek **határozottsága** vagy **határozatlansága nem függ a birtokos személyjel meglététől**, hanem egyedül a **névelőhasználatától**. Pl.:

<i>általános ragozású ige</i>	<i>határozott ragozású ige</i>
Jancsi <u>hozott</u> a vásárból <u>egy vásárfiát</u> (<i>határozatlan névelős tárgy</i>).	Jancsi <u>elhozta</u> a vásárból <u>az ígért vásárfiát</u> (<i>határozott névelős tárgy</i>).
Vacsorára <u>barátfülét evett</u> (<i>névelőtlen tárgy</i>).	Vacsorára <u>megette</u> <u>a barátfülét</u> (<i>határozott névelős tárgy</i>).

Itt tehát valójában nem beszélhetünk váltakozásról, mivel az általános és a határozott ragozású formák jelentése eltér. Nincsenek adataink arra nézve, vezet-e ez a kettősség tévesztésekhez, s ha igen, ezek a tévesztések okoznak-e valamilyen problémát. Ha volnának ilyen tévesztések, akkor ezek – mint minden tévesztés – **minden beszédhelyzetben, ill. bármilyen stílusú szövegben hibának** minősülnek, az viszont, hogy mennyire szükséges őket javítani, a szöveg minőségétől és stílusától függ, hasonló módon, ahogy főntebb, más tévesztéseknél már jeleztük.

b) Birtokos jelzős összetételhez közel álló birtokos szerkezetekben

A már egyértelműen **összeforrott** tagokból álló, „igazi” összetételek mellett ugyanilyen szabályosság érvényesül a **még ennyire össze nem forrott, de állandósult szókapcsolatot alkotó birtokos szerkezetekben**. Pl.:

<i>általános ragozású ige</i>	<i>határozott ragozású ige</i>
<u>Petrezselyem zöldjét is veszek a piacon.</u> (névelőtlen a birtokos szerkezet)	<u>A petrezselyem zöldjét a piacon veszem.</u> (határozott névelős a birtokos szerkezet)
<u>Vacsorára vett egy csirke combját.</u> (határozatlan névelős a birtokos szerkezet)	<u>A csirke combját vacsorára vette.</u> (határozott névelős a birtokos szerkezet)

Az ilyen szerkezetekből nyelvi **gazdaságossági okokból elmaradhat a birtokos jelző**, s **egy-magában** marad a **birtokos személyjellel ellátott birtokszó**. A tárgy határozottságát vagy határozatlanságát, s ennek következményeként az ige ragozását ilyenkor sem a birtokos személyjel szabja meg, hanem a **névelő**.

<i>általános ragozású ige</i>	<i>határozott ragozású ige</i>
<u>Combját kérek</u> (névelőtlen tárgy).	<u>A combját kérem</u> (határozott névelős tárgy).
<u>Tarját főzöl</u> ebédre (névelőtlen tárgy)?	<u>Megfőzted már a tarját</u> (határozott névelős tárgy)?
<u>Nekem mellét adjon</u> (névelőtlen tárgy)!	<u>Nekem a mellét adja</u> (határozott névelős tárgy)!

Arra nézve sincsenek adataink, hogy ez a kettősség (amely természetesen szintén nem váltakozás, mert a két forma nyelvtani jelentése eltérő) okoz-e gondot a beszélőknek. A nem megfelelő ragozású ige használatát itt is tévesztésnek érdemes tekinteni.

Mivel a nyelvben folyamatosan keletkeznek újabb összetett szavak, vannak alakulatok, amelyek az **összetétellé válás útjára léptek**, s **úgy is ragozhatók már, mintha összetételek volnának, de úgy is, mintha még csak egyszerű szószerkezetet alkotnának**:

<i>általános ragozású ige</i>	<i>határozott ragozású ige</i>
<u>Öregek napközi otthonát avattak fel</u> Kőbányán.	<u>Öregek napközi otthonát avatták fel</u> Kőbányán.
<u>Más megyeszékhelyeken is ünnepeltek építők napját.</u>	<u>Más megyeszékhelyen is ünnepelték az építők napját.</u>

Az előző esetektől eltérően itt **valódi váltakozásról** beszélhetünk, amely egy folyamatban lévő nyelvi változás megnyilvánulása. Az egyes formáknak valószínűleg **nincs eltérő társas jelentése**, vagyis nem kötődik az egyik például az értelmiségiekhez, a másik pedig a kevésbé iskolázott emberekhez, s valószínűleg **stílus tekintetében sincs köztük különbség**. Ezért egész addig, amíg az egyik forma (hihetőleg a régi) el nem avul, a kettő valószínűleg minden korlátozás nélkül használható bármilyen szövegben.

B) Ragozás részelő értelmű birtokos személyjeles tárgy mellett

A birtokos személyjeles tárgy olykor **RÉSZELŐ** (partitivusi) értelmű, vagyis azt fejezi ki, hogy **több hasonló** személy vagy dolog közül **egyről** vagy **néhányról** van szó. Ilyenkor az ige **régebben általános ragozású volt**, de nagyon elterjedt a **határozott** ragozású változat is:

<i>általános ragozás</i>	<i>határozott ragozás</i>
Elvitt <u>három könyvünket</u> .	Elvitte <u>három könyvünket</u> .
Kimosott <u>egy ingemet</u> .	Kimosta <u>egy ingemet</u> .
Jó erős a hágcsó: ha megbirt engemet, Mért nem <u>birna</u> meg egy csapat <u>emberemet</u> . (Arany: Murány ostroma IV.)	Jó erős a hágcsó: ha megbirt engemet, Mért nem <u>birná</u> meg egy csapat <u>emberemet</u> . (átírva)
Még a nádasból is <u>szedtek</u> össze <u>lábasunkat</u> a nádvágók. (Szabó Magda: Az őz.)	Még a nádasból is <u>szedték</u> össze <u>lábasunkat</u> a nádvágók. (átírva)

A **nyelvművelők megoszlanak** a hagyományos forma megítélésében. Vannak, akik úgy gondolják: kár lenne, ha az általános ragozásnak az említett igen **magyaros**, jó **íróinktól** is szentesített és **finom jelentésárnyalatot** kifejező használata kiveszne nyelvünkől.

Ezt személyes véleménynek kell tekinteni: a nyelvből folyamatosan vesznek ki finom jelentésárnyalatokat, és újak alakulnak ki helyettük, amelyeket aztán szintén szentesítenek a jó írók, úgyhogy az, hogy egy forma a múltban jó volt, még nem indok, hogy visszaerőltsük a nyelvhasználatba. Ez nem más, mint **nyelvi konzervativizmus**, továbbá (a magyarosságra való utalás miatt) **nyelvi idiomizmus** és (az írókra való utalás miatt) **nyelvi belletrizmus**.

Más **nyelvművelők** a hagyományos formát **enyhén bizalmasnak-népiesnek** értékelik, az írott nyelvben pedig egyenesen **pongyolaságnak** (vagyis írásban egyáltalán nem támogatják használatát). Konkrétan ilyen mondatokat idéznek:

<i>általános ragozás</i>	<i>határozott ragozás</i>
Közölt is <u>egy versemet</u> (ti. egyet a verseim közül).	Közölte is <u>egy versemet</u> . (ti. összesen egyet)
Megnézett <u>három edzésemet</u> (ti. hármat az edzéseim közül).	Megnézte <u>három edzésemet</u> . (ti. összesen hármat)

Empirikus vizsgálat kellene annak megállapításához, hogy milyen e formák stílusértéke a beszélt és az írott nyelvben; lehet, hogy regionális különbségek is vannak.

A legbölcsebb talán az, ha mások szövegében, ha stílustörést nem követ el a szerző, **sem az egyiket, sem a másikat nem javítjuk**, mi pedig **tetszésünk szerint** használjuk, nyelvérzékünk-re figyelve.

Ügyelni kell azonban egy sajátos esetre: ha egy birtokos jelzős szerkezetnek **csak a birtokos jelzője részelő** vagy **határozatlan** értelmű, nem az egész szerkezet, **az ige határozott ragozása**.

Ilyenkor az általános ragozás **nyelvbottlásnak** minősíthető: azaz nem „bunkóság”, de feltétlenül **javítandó** a gondozottságra vagy legalább rendezettségre törekvő szerzők szövegeiben.

<i>hibás</i>	<i>hibátlan</i>
A kubai bíróság halálra <u>ítélt</u> egy ellenforradalmi csoport <u>vezetőjét</u> .	A kubai bíróság halálra <u>ítélte</u> egy ellenforradalmi csoport <u>vezetőjét</u> .

C) Ragozás birtokos személyjeles névmási tárgyak mellett

a) Mindannyiunkat, valamelyikünket, egyikünket stb. tárgyak mellett

Váltakozás van az általános és a határozott ragozás közt olyankor is, amikor a **tárgy** szerepét olyan **általános, határozatlan, kérdő** vagy **vonatkozó** névmás, ill. hozzájuk hasonló **számnév** látja el, amely **1. vagy 2. személyű birtokos személyjellel** van ellátva.

Példák az ilyen névmásokra:

<i>általános névmás</i>	mindannyiunk, mindannyi(a)tok; mindnyájunk, mindnyájatok; valamennyiünk, valamennyi(e)tek; akármelyikünk, akármelyik(e)tek; bármelyikünk, bármelyik(e)tek
<i>határozatlan névmás</i>	valamelyikünk, valamelyik(e)tek; egyikünk, egyik(e)tek; másikunk, másik(a)tok
<i>kérdő névmás</i>	melyikünk, melyik(e)tek
<i>vonatkozó névmás</i>	amelyikünk, amelyiketek
<i>számnév</i>	kettőnk, kettőtök; mindkettőnk, mindkettőtök; hármunk, hármatok; mindhármunk, mindhármatok

Példák a váltakozásra a ragozásban:

<i>határozott ragozás</i>	<i>általános ragozás</i>
valamennyiünket <u>üdvözölte</u>	valamennyiünket <u>üdvözölt</u>
mindkettőnket <u>szeretted</u>	mindkettőnket <u>szeretsz</u>
mindnyájatokat <u>meghívták</u>	mindnyájatokat <u>meghívtak</u>

A régebbi nyelvújító irodalom inkább az **általános** ragozású formákat (2. oszlop) támogatja, a mai nyelvújítás szerint ma ilyenkor az ige rendszerint **határozott** ragozású. A megfogalmazásokból látszik, hogy ezt a **változást** a nyelvújítás **tudomásul veszi**.

Az átváltozást az okozza, hogy a tárgyat a beszélők **kétféleképpen értelmezhetik**:

1. A ma gyakoribb értelmezés szerint, mivel az ilyen névmási vagy számnévi tárgy **birtokos személyjellel** van ellátva, ugyanúgy **határozottnak** értelmeződik, mint pl. a főnévi birtokos személyjeles tárgyak, s ezért éppúgy, amint emezek, határozott ragozású.

	<i>analógia</i>
bármelyikünket megszólíthatja	képviselőnket megszólíthatja *képviselőnket megszólíthat

2. A régebben gyakoribb értelmezés szerint az ilyen tárgyhoz **odaérthető** a *minket, bennünket; titeket, benneteket* személyes névmási tárgyak; mivel ezek mellett az ige általános ragozású, az ige itt is általános tagozású lesz:

	<i>analógia</i>
bármelyikünket megszólíthat	minket (bármelyikünket) megszólíthat *minket megszólíthatja

Különösen gyakorinak mondják a nyelvújítók a **határozott ragozást** olyankor, amikor **-ik végű névmási tárgy** kap birtokos személyjelet:

<i>határozott ragozás</i>	<i>általános ragozás</i>
indegyikünket <u>szere</u> ted	mindegyikünket <u>szere</u> tsz

A nyelvújítók ilyenkor is **mindkét formát** helyesnek tartják, csak **gyakorisági különbséget** tételeznek: meglátásuk szerint az **1. oszlopban** található határozott ragozású forma a **gyakoribb**, a **2. oszlopban** található általános ragozású **ritka**.

A jelenséget alaposabban nem vizsgáltuk, a szűrőpróbaszerűen összekeresett mondatok **nem igazolják egyértelműen a határozott ragozás** nagyobb dominanciáját.

Pl. a *mindnyájunkat* és a *mindannyiunkat* névmások mellett a ragozás csak nagyon ritkán volt határozott:

<i>határozott ragozás (nagyon ritka)</i>
És ezért megy vissza a Szaharába, ez alkalommal nem azért, hogy valami különleges dolgot tegyen, ami mások fölé emeli, legyen még az a minden megpróbáltatást kiálló jámborsága és buzgósága, hanem, hogy tanúságot tegyen egész lényével a minden ember iránti barátsággal arról, hogy Isten <u>mindnyájunkat szereti</u> és hogy Jézus, az Ő egyetlen Fia azért jött ebbe a világba, hogy mindegyikünk őhöz hasonlóan újra Isten gyermekei és különbségtétel nélkül egymásnak testvérei legyenek.
Mivelhogy Krisztus <u>mindnyájunkat szereti</u> , amint felvette Magára a bűneinket, azt látjuk, hogy a vízben az emberek vannak jelképezve, és Krisztus vére pedig a borban.
Lehet, hogy az egyetlen dolog, amit tudnunk kell – jobban, mint bármi mást – hogy Isten <u>mindnyájunkat szereti</u> .

A Ramses <u>mindannyiunkat szereti</u> és mindenkiel barátságos, kivéve az anyósomat, őt ki nem állhatja. Hiába, jó emberismerő!
Szondi György <u>mindannyiunkat szereti</u> , szeret mindent, ami bolgár, és ez a legfontosabb. Mert ahol szeretet van, azt még a levegőben is lehet érezni.
Isten <u>mindannyiunkat szereti</u> , még a bűnöst is, és várja, hogy visszatérjünk hozzá, hogy megbocsájtasson.

Példák az általános ragozásra:

<i>általános ragozás (jóval gyakoribb)</i>
Ó, igen, ha majd újra megszületik, sok gyereket, kertet, katedrát, s írig élő szerelmet szeretne, amúgy <u>mindnyájunkat szeret</u> és csókolgat, ne bőgjünk nélküle, majd csak hazajön...
Ki írta a „Szerelmes vagyok a Fullextrába” című verset? / [...] / Anna írta, bizonyítékként, hogy <u>mindnyájunkat szeret</u> . (Flúgos Kvíz)
De nem szabad félnünk az úton. Mindnyájunk szívében lángol a vágy, csak odaérjünk már, és elmondhassuk a többieknek is: <u>Mindnyájunkat szeret Megváltónk!</u>
Az én anyukám szereti, ha jól érzem magam és ha átölelem. Szeret engem és én is őt. Szőke hajú, szép. Jól öltözik. <u>Mindannyiunkat szeret</u> . Sokat játszunk együtt.
„Szeretjük a gyerekeket, játszunk velük, és elmondjuk nekik, hogy Jézus <u>mindannyiunkat szeret</u> ” – foglalta össze programjuk lényegét a holland hölgy, hozzátéve, hogy alapítványuk nemcsak a gyerekeket, iskolásokat segíti, hanem a rászoruló családokat is.
Isten egyikünket sem szeret vagy becsül kevésbé, mint másokat. Bizonyosságom van arról, hogy <u>Ő mindannyiunkat szeret</u> – bizonytalanságainkkal, aggályainkkal, énképünkkel és mindennel együtt.

A kérdést beható empirikus vizsgálatnak kellene alávetni; amíg ez nem történik meg, addig **mindkét formát megfelelőnek** kell tartanunk **mindenfajta stílusváltozatban**, egyiket sem szükséges tehát javítanunk. Saját szövegünkben bátran támaszkodhatunk a **nyelvérzékünkre**, mivel egyik forma sincs megbélyegezve.

Ha az ilyen típusú mondatokban **az alany egyes szám első személyű**, a **tárgy pedig többes szám 2. személyű birtokos személyjeles névmás**, akkor a **3. személyű tárgyra utaló tárgyas igealak** nem az általános ragozású, hanem a **2. személyű tárgyra utaló (-lak, -lek ragos)** formával váltokozhat.

<i>határozott ragozás, 3. személyre utaló -m rag</i>	<i>határozott ragozás, 2. személyre utaló -lak/-lek rag</i>
<u>valamennyiteket meghívom</u>	<u>valamennyiteket meghívlak</u>
<u>mindkettőtöket szeretem</u>	<u>mindkettőtöket szeretlek</u>
<u>mindegyikteket szeretem</u>	<u>mindegyikteket szeretlek</u>

Ebben az esetben sem tudunk részletes empirikus vizsgálatok nélkül semmit mondani az egyes formák gyakoriságáról, stílusértékéről; mindenesetre annyit leszűrhetünk, hogy egyik sem megbélyegzett, így aztán a legjobb, ha itt is a **nyelvérzékünkre** hallgatunk.

b) Mindenemet, semmidet, valaminket stb. tárgyak mellett

A *minden, semmi, valami* és még néhány más névmás – mint a legtöbb általános, ill. határozatlan névmás – **határozatlan tárgy a mondatban**, s így **általános** ragozású igealak áll mellette. Ha ezekhez a névmásokhoz **birtokos személyjel** járul, az ige **határozott ragozású is lehet**.

A nyelvújítók szerint a **határozott ragozású formák gyakoribbak** s valamivel **természetesebbek**. Ez valószínűleg így is van, mivel a birtokos személyjeles névszók a legtöbb esetben határozott ragozású igékhez kapcsolódnak, de azért hasznos volna a kérdést empirikusan is megvizsgálni.

<i>határozott ragozás</i>	<i>általános ragozás</i>
Mindenemet <u>elverte</u> a jég.	Mindenemet <u>elvert</u> a jég.
<u>Semmimet</u> sem <u>találom</u> .	<u>Semmimet</u> sem <u>találok</u> .
Nem <u>hagytad</u> itt <u>valamidet</u> ?	Nem <u>hagytál</u> itt <u>valamidet</u> ?

A ritkább, **általános** ragozású formát inkább csak szándékoltan népies vagy archaizáló szövegekben kellene **javítatlanul hagyni**. Saját szövegeinkben a ma normatív **határozott ragozást** célszerű használni, a szöveg stílusától függetlenül, az általános ragozású formák fennakadást, zavart okozhatnának. Mindez **mindenfajta stílusváltatra** egyaránt vonatkozik.

Hasonló a megítélése annak az esetnek is, amikor a *minden* névmás **jelzőként kapcsolódik a birtokos személyjeles tárgyhöz**. A nyelvújítók elismerik, hogy **határozott** ragozás használata ilyenkor is szokásosabb, de **nem hibáztatják az általános ragozású** formákat sem.

<i>határozott ragozás</i>	<i>általános ragozás</i>
<u>Minden</u> régi osztálytársunkat szeretettel <u>várjuk</u> .	<u>Minden</u> régi osztálytársunkat szeretettel <u>várunk</u> .
<u>Elvitte</u> <u>minden</u> könyvemet.	<u>Elvitt</u> <u>minden</u> könyvemet.

Erről az esetről ugyanazt mondhatjuk el, mint az előzőről. Az **általános** ragozású formákat csak akkor célszerű **javítatlanul hagyni**, ha **stíluselemként** funkcionálnak, esetleg ha egy adott **régió** élő nyelvhasználatának megfelelnek. Saját szövegünkben a **határozott** ragozású formákat ajánlatos használni minden stílusban, mivel a mai normának azok felelnek meg, az általános ragozásúakat a nyelvújítók valószínűleg **nyelvi konzervativizmusuk** miatt fogadják el helyesnek.

3. A valamennyi névmás tárgyként vagy tárgy részeként

A *valamennyi* névmásnak kétféle jelentése van:

1. Uthalhat **meghatározatlan mennyiségre** vagy kevés mennyiségre; ilyenkor **közömbös** stílusértékű, azaz bármilyen stílusú szövegben előfordulhat. Ilyenkor **tárgyként** vagy **tárgy részeként határozatlan**, s ezért mellette az ige általános ragozású. Pl.:

Megevett valamennyi süteményt.

Megevett valamennyit.

A mondat így – **általános ragozású igével** – azt jelenti, hogy néhány süteményt megevett, de nem az összeset.

2. **Formálisabb** stílusban a *valamennyi* névmás jelentése ‘minden, mindegyik’ is lehet. Ilyenkor tárgyként vagy tárgy részeként hagyományosan **határozott igeragozást** vonz. Pl.:

Valamennyi süteményt megette.

Valamennyit megette.

A mondat így – **határozott ragozású igével** – azt jelenti, hogy az **összeset** megette, a kevésbé formális nyelvben ilyesféléképpen szoktuk mondani:

Az összes süteményt megette.

Minden süteményt megevett.

Az összeset megette.

Mindent megette.

Mind megette.

Amint az egyik példánkban láttuk, a *valamennyi*nek egyik szinonimája, a **minden**, ilyenkor **általános ragozást** vonz. Ez lehet az oka, hogy egy idő óta ebben a jelentésben is szokták a beszélők általános ragokkal ellátni. Nyilván ehhez az is hozzájárul, hogy ebben a jelentésben a *valamennyi* ritkább, s ezért a **határozott ragozás kevésbé beidegzett**.

<i>hibás</i>	<i>hibátlan</i>
A gerillák <u>valamennyi</u> támaszpontot <u>elfoglaltak</u> [= minden támaszpontot elfoglaltak].	A gerillák <u>valamennyi</u> támaszpontot <u>elfoglalták</u> .
Az első emeleten <u>valamennyi</u> lezárt helyiséget <u>feltörték</u> [= minden lezárt helyiséget feltörték].	Az első emeleten <u>valamennyi</u> lezárt helyiséget <u>feltörték</u> .

Addig, amíg empirikus vizsgálatok nem bizonyítják, hogy az új forma már nem tekinthető pusztán botlásnak, szerkesztőként mindenképpen az a helyes, ha **botlásként** kezeljük az **általános ragozást**, és **bármilyen stílusú szövegben határozottra** javítjuk (de a **bizalmas** stílusban a *valamennyi* ‘minden’ jelentésben **nem használatos**). Saját szövegeinkben is **határozott** ragozást szükséges alkalmaznunk, amikor a *valamennyi* jelentése ‘minden, mindegyik’.

Sajtónyelvi példák nyelvművelő kiadványokból:

<i>így jelent meg</i>	<i>javítva</i>
Annak ellenére, hogy hét mérkőzés közül <u>valamennyit megnyertünk</u> , azt kell mondanom, hogy a csapat nem játszott teljes erőbedobással.	Annak ellenére, hogy hét mérkőzés közül <u>valamennyit megnyertük</u> , azt kell mondanom, hogy a csapat nem játszott teljes erőbedobással.

Abból, hogy a cikkíró ellentétet tétel az győzelmek és aközött, hogy nem játszottak teljes erőbedobással, világos, hogy a *valamennyit* névmást ‘mindet’ értelemben használja („mindet megnyertük”), s így az általános ragozású igealak (*megnyertünk*) tévesztésnek minősíthető. Elképzelhető, hogy a mondat eredetileg szóban hangzott el, ott könnyebben létrejön a tévesztés, de – ha így volt – figyelemreméltó, hogy a hiba átkerült a szöveg írott változatába is.

<i>így jelent meg</i>	<i>javítva</i>
Következetességet ígér a szövetség technikai bizottsága a hajókat illetőleg. <u>Valamennyi</u> kajákat és kenut <u>megvizsgál</u> nak.	Következetességet ígér a szövetség technikai bizottsága a hajókat illetőleg. <u>Valamennyi</u> kajákat és kenut <u>megvizsgálják</u> .

Világos, hogy ha technikai bizottság csakugyan következetes akar lenni, az összes kajákat és kenut megvizsgálja, vagyis az általános ragozás tévesztés.

4. Értelmezős tárgy

Gondot okozhat az igeragozás olyankor, amikor a **tárgynak értelmezője** van. Ilyenkor „elvi- leg” a ragozásnak az **igazi tárgyhoz kellene igazodnia**, ám ez sokszor **nem természetes**, mert **maga az értelmező is mintegy tárgyként viselkedik**.

Hasonlóan gondot okozhat, még két további eset is:

1. ha **két tárgy** van a mondatban, **a másik értelmezőszerűen kapcsolódik az elsőhöz**, s olyan szavak vezetnek be, mint pl.:

főképp, elsősorban, különösen, így, például, egyebek közt, közte/köztük, benne/bennük

2. a mondatban van egy olyan **határozó**, amit a **mint kötőszó** vezet be, s amely a **tárggyal alak szerint egyezik**.

Ezeket a problémákat legcélszerűbb **fogalmazási kérdésként** kezelni, és **átfogalmazni** a mondatot. Ezt, ha nagyon zavarónak érezzük a szerző megoldását, még mások kéziratában is megtehetjük.

Nézzük meg a részleteket a Nyelvművelő kézikönyv alapján!

A) A tárgy határozott, az értelmező határozatlan tárgy értékű

Ha a **tárgy határozott**, az **értelmező** stb. pedig **határozatlan** tárgy értékű, az ige a Nyelvművelő kézikönyv szerint általában **határozott** ragozásba kerül.

Ilyenkor a kézikönyv szerzői szerint az értelmező többnyire amúgy is **közbevetésszerű**, tehát nemigen lehet hatással az ige ragozására.

<i>hibátlan</i>	<i>hibás</i>
Az első díjat – egy aranyveretet – a mai versenyzőnk <u>nyerte</u> .	Az első díjat – egy aranyveretet – a mai versenyzőnk <u>nyert</u> .
Vendégeinket – köztük két professzort – melegen <u>üdvöztünk</u> .	Vendégeinket – köztük két professzort – melegen <u>üdvöztünk</u> .

Ha az értelmező **nem közbevetés jellegű**, a kézikönyv szerzői szerint nagyobb gondot okoz a helyes igealak megválasztása.

<i>hibátlan</i>	<i>kétes helyességű</i>
Kedvenc <u>darabomat</u> , <u>egy Ibsen-drámát</u> holnap <u>előadja</u> a Nemzeti Színház.	Kedvenc <u>darabomat</u> , <u>egy Ibsen-drámát</u> holnap <u>előad</u> a Nemzeti Színház.

a) A legegyszerűbb a mondatot úgy javítani, hogy **megváltoztatjuk valamelyik tárgy határozottságát**:

Kedvenc darabomat, Ibsen egyik drámáját holnap előadja a Nemzeti Színház.

b) Ha a tárgy határozottságát valami miatt nem akarjuk megváltoztatni, akkor megpróbálhatjuk **megváltoztatni a szórendet** úgy, hogy **az állítmány a tárgy elé** vagy esetleg **a tárgy és az értelmező közé kerüljön**. Ilyenkor az ige **mindenképpen a tárgyhöz** igazodik.

c) Egy harmadik lehetőség, hogy **az értelmezős tárgyat a mondat élére helyezzük át**, az állítmány elé, **kiemelt** szerkezetként. Ilyenkor az ige ragozása **az értelmezőhöz igazodik**, vagyis példánkban általános lesz:

a)	b)	c)
A Nemzeti Színház holnap <u>előadja</u> kedvenc <u>darabomat</u> , <u>egy Ibsen-drámát</u> .	A Nemzeti Színház holnap kedvenc <u>darabomat</u> <u>adja elő</u> , <u>egy Ibsen-drámát</u> .	Kedvenc <u>darabomat</u> , <u>egy Ibsen-drámát</u> <u>ad elő</u> holnap a Nemzeti Színház.

B) A tárgy határozatlan, az értelmező határozott tárgy értékű

Fordított esetben, azaz ha a **tárgy határozatlan**, az **értelmező** stb. pedig **határozott** tárgy értékű, akár **általános**, akár **határozott** a ragozás, a mondat **nem hangzik természetesen**:

<i>nem természetes</i>	<i>nem természetes</i>
<u>Egy mérnököt</u> – <u>Kovács Pált</u> – tanulmányútra <u>küldünk</u> .	<u>Egy mérnököt</u> – <u>Kovács Pált</u> – tanulmányútra <u>küldjük</u> .

Ezért itt **mindenképpen az átfogalmazást** ajánlják a nyelvújítók s ezzel egyet is lehet érteni. Itt is két lehetőségünk van. Az egyik a szórendcsere:

1.	2.
Tanulmányútra <u>küldünk</u> <u>egy mérnököt</u> , <u>Kovács Pált</u> .	<u>Egy mérnököt</u> tanulmányútra <u>küldünk</u> , (mégpedig) <u>Kovács Pált</u> .

A másik lehetőség a **tárgy és az értelmező egyneművé alakítása** határozottság szempontjából:

Egy mérnökünket, Kovács Pált tanulmányútra küldjük.
Az egyik mérnökünket, Kovács Pált tanulmányútra küldjük.

Végül nézzük meg Grétsy László példáját, és annak lehetséges javításait!

problémás	lehetséges javítások
Tizenhárom ország <u>egy csapatot – a második helyezettet – indíthat.</u>	Tizenhárom ország <u>egy csapatát – a második helyezettet – indíthatja.</u>
	Tizenhárom ország <u>egy csapatot indíthat, mégpedig a második helyezettet.</u>

5. Többféle tárgy a mondatban

Gyakori probléma, hogy egy mondatban **több eltérő** tárgy van, s ezek közt van olyan, amely **általános**, de olyan is, amely **határozott** ragozás kíván.

Nemcsak a <u>bemutatót</u> , hanem azóta is <u>minden egyes előadást</u> a legnagyobb siker <u>kíséri</u> .
Ezen a kiállításon másfél évszázad legszebb mezőtúri <u>cserépedényeit</u> és régi <u>céhemlékeket mutatnak be</u> .
Több mint 350 lakás <u>építését</u> , a galyatetői üdülő <u>rendbehozatalát</u> , a népművelési gimnáziumi <u>építkezéseit</u> , az Ikarusz gyár <u>kultúrházát</u> és még sok más fontos <u>munkát készítenek elő</u> .

Az első példában az első tárgy **határozott** igeragozást követel meg (*a bemutatót... kíséri*), a második viszont **általános** igeragozást (*minden egyes előadást ... kíséri*).

Ezt az esetet is **fogalmazási kérdésként** kezelhetjük, s nem kell visszariadnunk attól se, hogy mások kéziratában javítsuk az esetlenül ható megfogalmazásokat.

Itt is a legjobb megoldásként nyelvművelőink azt ajánlják, hogy **egyneműsítsük a tárgyakat határozottság tekintetében**:

<i>eredeti fogalmazás</i>	<i>javított fogalmazás</i>
Nemcsak a <u>bemutatót</u> , hanem azóta is <u>minden egyes előadást</u> a legnagyobb siker <u>kíséri</u> .	Nemcsak a <u>bemutatót</u> , hanem azóta is <u>valamennyi előadást</u> a legnagyobb siker <u>kíséri</u> .
Ezen a kiállításon másfél évszázad legszebb mezőtúri <u>cserépedényeit</u> és régi <u>céhemlékeket mutatnak be</u> .	Ezen a kiállításon másfél évszázad legszebb mezőtúri <u>cserépedényeit</u> és a céhélet régi <u>emlékeit mutatják be</u> .
Több mint 350 lakás <u>építését</u> , a galyatetői üdülő <u>rendbehozatalát</u> , a népművelési gimnáziumi <u>építkezéseit</u> , az Ikarusz gyár <u>kultúrházát</u> és még sok más fontos <u>munkát készítenek elő</u> .	Több mint 350 lakás <u>építését</u> , a galyatetői üdülő <u>rendbehozatalát</u> , a népművelési gimnáziumi <u>építkezéseit</u> , az Ikarusz gyár <u>kultúrházát</u> és más fontos <u>munkák sokaságát végzik el</u> .

Ha csak két tárgy van a mondatban, az előző jelenséghez, az értelmezős tárgy kezeléséhez hasonlóan, itt is jelenthet megoldást a **szórendváltoztatás** is: az egyik tárgyat lazábban az ige mögé lehet vetni:

<i>eredeti fogalmazás</i>	<i>javított fogalmazás</i>
Nemcsak <u>a bemutatót</u> , hanem azóta is <u>minden egyes előadást</u> a legnagyobb siker <u>kíséri</u> .	Nemcsak <u>a bemutatót kísérté</u> nagy siker, hanem azóta is <u>minden egyes előadást</u> .
Ezen a kiállításon másfél évszázad legszebb mezőtúri <u>cserépedényeit</u> és régi <u>céhemlékeket mutatnak be</u> .	Ezen a kiállításon másfél évszázad legszebb mezőtúri <u>cserépedényeit mutatják be</u> , és/valamint régi <u>céhemlékeket</u> .

Fogalmazási kérdésről lévén szó, bátran belejavíthatunk mások szövegébe, a szöveg stílusától függetlenül. Természetesen szerkesztőként csak **gondozottnak** vagy **rendezettnek** szánt szövegek kerülnek a kezünkbe, ill. ha a szöveg nem ilyen, gondozottá vagy esetleg rendezetté kell alakítanunk, így aztán gyakorlatilag mindig el kell végezzük az átfogalmazást.

6. Az alany határozatlanságának zavaró hatása

Előfordul, hogy **a mondat alanya közelebb áll az állítmányhoz, mint a tárgy**, s a beszélők **tévedésből az igeragozást nem a tárgy, hanem az alany határozottságához igazítják**.

Ez **nyelvbtlásnak** tekinthető, s mint ilyen **gondozottnak** vagy **rendezettnek** szánt írott nyelvi szövegekben természetesen **mindenképpen javítandó**, a szöveg stílusától függetlenül. Ez mások kéziratára is vonatkozik.

Bencédy József példájában az első oszlopban a **tévesztéses** mondatot találjuk, a másodikban annak az **eredeti szórendet őrző javítását**. Mivel azonban a mondatnak a szórendje is nehézkes, a harmadik oszlopban a **szórend tekintetében is megváltoztatott** javított változatot találjuk:

<i>hibás</i>	<i>az igeragozás javítva</i>	<i>igeragozás és szórend javítva</i>
Az <u>amerikaiakat minden angol kezdeményezés</u> a világ ügyeiben kínosan <u>érint</u> .	Az <u>amerikaiakat minden angol kezdeményezés</u> a világ ügyeiben kínosan <u>érinti</u> .	Az <u>amerikaiakat kínosan érinti minden angol kezdeményezés</u> a világ ügyeiben.

Az ilyen fogalmazási tanácsokat érdemes követni, e tekintetben általában nem kell kételkednünk a nyelvművelők hozzáértésében.

& AZ IGE MÓDOKKAL KAPCSOLATOS VÁLTAKOZÁSOK

A **MÓD** az egész mondat tartalmával kapcsolatos kategória, amely a modalitás kifejezésére szolgál. A **MODALITÁS** nem más, mint a beszélőnek a mondat valóság tartalmához való viszonya, pontosabban: ennek az a része, amely nyelvi eszközökkel fejeződik ki.

Az igemódra az ige tőhöz kapcsolódó **módjel** utal. A magyarban köztudomásúan három igemódot különböztetünk meg alakai eszközökkel, a **kijelentő**, a **feltételes** és a **felszólító** módot.

1. Kijelentő módú igeik mind a jelen, mind a múlt, mind a jövő idejű igeikből képezhetők zéró módjellel (*ad, kér*).

2. A feltételes mód jele jelen időben a *-na/-ne, -ná/-né* jel (*adna, kérne; adná, kérné*); múlt időben nem módjellel, hanem analitikusan, a *volna* segédigével hozzuk létre a feltételes módú igeiket (*adta volna, kérte volna*).

3. A felszólító mód jele történetileg a *-j*, ez azonban az ige tő véghangzójának függvényében különféle változásokat szenvedett. Ezeket a helyesírás az esetek egy részében jelöli (pl. *üss, ossz*), más esetekben nem (pl. *adj* [aggy]), de arra is van példa, hogy sajátos módon utalunk az egykori változásra (pl. *tarts* [tarcs]).

Amint az előzőekből is kiderült, **jelen** idejű igeiknek **kijelentő**, **feltételes** és **felszólító** módja is van, a **múlt** idejű igeiknek **kijelentő** és **feltételes** módja van (a régiségben, ahogy majd említeni fogjuk, felszólító módja is volt), a **jövő idejű** igeiknek csak **kijelentő** módjuk van.

<i>jelen idejű igeik</i>	<i>múlt idejű igeik</i>	<i>jövő idejű igeik</i>
kijelentő mód (<i>mondom</i>)	kijelentő mód (<i>mondtam</i>)	kijelentő mód (<i>mondani fogom</i>)
feltételes mód (<i>mondanám</i>)	feltételes mód (<i>mondtam volna</i>)	–
felszólító mód (<i>mondjam</i>)	–	–

1. A kijelentő móddal kapcsolatos váltakozások

A **kijelentő móddal** kapcsolatban egyetlen váltakozással fogunk foglalkozni: azzal az esettel, amikor a **kijelentő módnak** a kevésbé iskolázott beszélők köznyelvében és számos nyelvjárásban a **módjele azonos a felszólító mód jelével**. Ez az egyik legismertebb – ha nem „a” legismertebb ún. nyelvhelyességi jelenség, melynek meglétéről nagyon sok laikus beszélőnek is tudomása és (rendszerint elítélő) véleménye van. (Valójában, amint látni fogjuk, nincs szó nyelvhelyességi kérdésről, hanem a beszélők társas jellemzőitől, regionális hovatartozásától és a beszédhelyzettől függő váltakozástól.)

A) Suksük

A „suksük”, ill. a „suksükölés” vagy „suksüközés” **megbélyegző** jellegű megnevezés a többes számú, első személyű *lássuk, vessük*-féle igealakok alapján, amelyek számos nyelvjárásban és a kevésbé iskolázott beszélők köznyelvében nemcsak **felszólító**, hanem **kijelentő** módúak is lehetnek. A nyelvtani homonímia egyik esetéről van szó, amikor ugyanaz a toldalék két funkcióban is használatos.

A megnevezés egy **középiszkolai tanártól** származik, de két nyelvész, Fábíán Pál és Deme László terjesztette el a nyelv művelő irodalomban: „A suksük-nyelv kifejezést először Győrben hallottuk Deme László kartársammal 1951-ben. Lakatos László gimn. tanár használta nyelv-művelő előadásunk utáni hozzászólásában... Nyelvész körökben ezután a győri előadás után a mi révünkön terjedt el, s íme, most bevonul a nyelvtudományi irodalomba is” – írja büszkén Fábíán Pál 1953-ban a *Magyar Nyelvőr* 77. évfolyamában, a 224. oldalon.

Megbélyegző jellege ellenére ezeket a „műszavakat” rövidségük miatt használni fogjuk, természetesen **minden megbélyegző szándék nélkül**.

A nyelv művelő irodalom egy része **a jelenség lényegét félreismeri**: azt állítják sokan, hogy azok, akik suksükölnek, „nem különböztetik meg a kijelentő és a felszólító módot”.

Ez **egyáltalán nem így van**, ami egyértelműen kiderül például abból, hogy az amúgy suksükölő beszélők soha nem mondanak kijelentő módban ilyeneket: *Várhassuk meg itt a tanárt* ‘Megvárhatjuk itt a tanárt’ értelemben (illetve semmilyen egyéb értelemben sem). Mindig azt mondják, hogy *Megvárhassuk itt a tanárt*, tehát a szórend olyan, mint amilyen a kijelentő, és nem amilyen a felszólító mondatokban szokott lenni.

Abban a vélekedésben, hogy az *Ezt elolvashassuk* mondatban felszólító módú az ige, a **nyelvi platonizmus** és a **nyelvi standardizmus** ideológiáját láthatjuk. Valójában **az ige kijelentő módú, csak éppen nincs alaki különbség a kijelentő és a felszólító mód között**, hasonlóképpen, ahogy a köznyelvben sincs más végű igék esetében, pl. *olvassuk* (*Épp most olvassuk a levelet; Olvassuk hangosan a levelet!*).

Abban a **vádban**, hogy a suksükölő beszélők nem tudják megkülönböztetni a kijelentő és a felszólító módot, a **nyelvi kompetencionizmus** ideológiája nyilvánul meg, az a meggyőződés, hogy közvetlen kapcsolat van a helytelennek bélyegzett nyelvi formák használata és a beszélők nyelvtudása között, azaz a helytelennek tartott nyelvi formák használata gyöngébb nyelvtudásra vall. Vannak, akik a suksükölő beszélők értelmi képességeit is megkérdőjelezzik, elsősorban logikus gondolkodásukat, ami nem más, mint **nyelvi mentalizmus**, ill. részben **nyelvi logicizmus** is.

A nyelv művelők vádaskodása **minden alapot nélkülöz**. Az *olvassuk* igealak kétféle funkcióban való használatának éppúgy nincs köze a beszélő nyelvtudásához vagy értelmi képességeihez, mint az *olvassuk* igealak kétféle funkcióban való használatának.

Az egyik nyelvűvelő kiadvány szerzői szerint amikor valaki suksüköl, „**felszólító módot használ kijelentő módban**”. Elég szomorú, hogy egy nyelvűvelő kiadvány (lexikon!) állítása nemcsak **tartalmilag**, ill. **szakmailag elfogadhatatlan**, hanem **nyelvileg** is: a szerző **a saját gondolatát is rosszul, pongyolán fogalmazza meg**, mert valójában azt akarja mondani, hogy felszólító módú formákat használ kijelentő módban. Természetesen ez sem igaz, mert nem felszólító, hanem kijelentő módú formákról van szó, amelyek az adott nyelvváltozatban természetesen egybeesnek a felszólító módúakkal.

a) A suksük mibenléte

A legtöbb magyar igében a **határozott** ragozás **jelen** idejében a következő személyekben **egybeesnek** a kijelentő és a felszólító módú alakok:

a) ha az ige **veláris** hangrendű: **egyes szám 3. és többes szám 1., 2., 3. személyében**, pl.:

zárja, zárjuk, zárjátok, zárják

b) ha az ige **palatális** hangrendű: **többes szám 1. személyében**, pl.:

védjük

Azokban az esetekben, amikor **a köznyelvben is egybeesnek** a kijelentő és a felszólító módú igealakok, a nyelvűvelők is tisztában vannak azzal, hogy **nincs szó a kijelentő és a felszólító mód összekeveréséről**. Pedig a **-t** végű igék nemstandard ragozásával ugyanaz a helyzet. Éppúgy, ahogy a **várja** nem felszólító módú alak: a **Péter Zsuzsit várja** mondatban, csak azért, mert a **Várja meg Péter Zsuzsit** mondatban az, nem felszólító módú alak a **Péter Zsuzsit lássa** mondatban a **lássa** csak azért, mert a **Lássa meg Péter Zsuzsit** mondatban az.

A nyelvűvelők itt **a standard nyelvváltozat alapján határozzák meg a nemstandard kategóriát**, felszólító módúnak tekintve a nemstandard változat kijelentő módú igéit, csak azért, mert az érintett formák a standardban felszólító módúak. Ez megbocsáthatatlan **szakmai hiba**. Ezt azért nem veszik észre, mert hisznek a fentebb említett ideológiákban, a **nyelvi platonizmusban**, a **nyelvi standardizmusban** és a **nyelvi kompetencionizmusban**.

Az ilyen, a köznyelvben és persze a nyelvjárásokban is meglévő alaki egybeesések **analógiájára** szorulhattak ki számos nyelvjárásból, valamint a kevésbé iskolázottak budapesti köznyelvéből a **-t** végű igéknek a felszólítóktól eltérő kijelentő módú alakjai, s esett egybe a két módban a ragozás. Pl.:

<i>nemstandard</i>	<i>standard</i>
Ezt mindenki <u>mondhassa</u> .	Ezt mindenki <u>mondhatja</u> .
<u>Itassa</u> az egereket.	<u>Itatja</u> az egereket.
Mi ezt nem <u>szeressük</u> .	Mi ezt nem <u>szeretjük</u> .
Minden évben <u>kifessük</u> a garázst.	Minden évben <u>kifestjük</u> a garázst.
Miért nem a jobbikat <u>válasszátok?</u>	Miért nem a jobbikat <u>választjátok?</u>
Ezt már régóta nem <u>tanítsák</u> .	Ezt már régóta nem <u>tanítják</u> .

Tóthék a tyúkólban tartsák a kutyát. Tóthék a tyúkólban tartják a kutyát.

Nézzük meg a **különbségeket** és az **azonosságokat** a **standard** és nemstandard formák között két ige:

1. A **nem -t végű ige**k határozott ragozása **kijelentő** és **felszólító** mód **jelen** idejében a **standardban** és a **legtöbb magyar nyelvjárásban** (aláhúzással jelöljük a két módban egybeeső alakokat):

	<i>veláris hangrendű ige</i>	
	<i>kijelentő mód</i>	<i>felszólító mód</i>
én	zárom	zárjam
te	zárod	zárjad
ő	<u>zárja</u>	<u>zárja</u>
mi	<u>zárjuk</u>	<u>zárjuk</u>
ti	<u>zárjátok</u>	<u>zárjátok</u>
ők	<u>zárják</u>	<u>zárják</u>

	<i>palatális hangrendű ige</i>	
	<i>kijelentő mód</i>	<i>felszólító mód</i>
védem	védem	védjem
véded	véded	védjed
védi	védi	védje
<u>védjük</u>	<u>védjük</u>	<u>védjük</u>
véditek	véditek	védjétek
védik	védik	védjék

2. A **-t végű ige**k határozott ragozása **kijelentő** és **felszólító** mód **jelen** idejében a **standardban** és a magyar **nyelvjárások egy részében**; nincsenek egybeeső alakok:

	<i>veláris hangrendű ige</i>	
	<i>kijelentő mód</i>	<i>felszólító mód</i>
én	látom	lássam
te	látod	lássad
ő	látja	lássá
mi	látjuk	lássuk
ti	látjátok	lássátok
ők	látják	lássák

	<i>palatális hangrendű ige</i>	
	<i>kijelentő mód</i>	<i>felszólító mód</i>
vetem	vetem	vessem
veted	veted	vedsed / vesd
veti	veti	vesse
vetjük	vetjük	vessük
vetitek	vetitek	vessétek
vetik	vetik	vessék

3. A **-t végű ige**k határozott ragozása kijelentő és felszólító mód jelen idejében a **kevésbé iskolázott köznyelvi beszélők** nyelvváltozataiban, valamint **számos magyar nyelvjárásban**; aláhúzással jelöljük a két módban egybeeső alakokat:

	<i>veláris hangrendű ige</i>	
	<i>kijelentő mód</i>	<i>felszólító mód</i>
én	látom	lássam
te	látod	lássad
ő	<u>lássá</u>	<u>lássá</u>
mi	<u>lássuk</u>	<u>lássuk</u>
ti	<u>lássátok</u>	<u>lássátok</u>
ők	<u>lássák</u>	<u>lássák</u>

	<i>palatális hangrendű ige</i>	
	<i>kijelentő mód</i>	<i>felszólító mód</i>
vetem	vetem	vessem
veted	veted	vedsed / vesd
veti	veti	vesse
<u>vessük</u>	<u>vessük</u>	<u>vessük</u>
vetitek	vetitek	vessétek
vetik	vetik	vessék

Látjuk, hogy a suksükölés létrejötté által az érintett nyelvjárásokban és a kevésbé iskolázott beszélők köznyelvében szabályosabb lett az igeragozási rendszernek ez a részrendszere, ki-küszöbölődött belőle egy zavaró rendhagyóság: az eltérés a **-t végű** és a **más végű ige**k ragozásában. A többi nyelvjárásban és az iskolázottabb beszélők köznyelvében ezzel a rendhagyósággal továbbra is együtt kell élni.

b) A suksükölés válfajai

1. Szűkebb értelemben vett **suksükölés**: ha az ige -t véghangzója előtt magánhangzó vagy s áll, az í kivételével. Ide tartoznak a *-hat/-het*, *-at/-et* és *-tat/-tet* képzős igék is, pl.:

<i>tőszavak</i>	hat, mutat, matat, vet, üt, köt, üget; fest
<i>-hat/-het képzős igék</i>	adhat, ihat, köthet, hihet
<i>-at/-et képzős igék</i>	mosat, írat, kéret, lövet
<i>-tat/-tet képzős igék</i>	hánytat, léptet; vágat, büntet

2. **Szüksükölés**: ha a -t előtt sz áll, pl.:

ereszt, halaszt, választ, oszt, hervaszt, ragaszt

3. **Csukcsüközés**: ha a -t előtt í áll vagy mássalhangzó, az sz és s kivételével, pl.:

épít, vakít, tanít, tisztít; ért, sért, tart; dönt, ront; gyűjt, nyújt; kelt, vált

Az egyszerűség kedvéért összefoglalóan mind a három esetet – a szűkebb értelemben vett suksükölést, a szükséükölést és a csukcsükölést – egyaránt suksükölésnek szokás nevezni.

Internetes példák:

Mit is várunk az RMDSZ-től, most is összeállott a PSD-vel, akik az országot eladták, koldusbotra jutattak, és azt gondolják, hogy annyira buták vagyunk, hogy nem <u>lássuk</u> , mi történik az országba.
Nem fogja őt senki úgy szeretni mint én. Nem fog vele senki annyit törődni mint én. Fáj hogy ezt nem <u>lássu be</u> .
Én is így látom. Edina a legjobb első perctől, csak a vak <u>nem látssa</u> , hogy füles után kell játszszanak, mert ha nem, becsukták volna a szaunaajtót, hogy ne lásson be a kamera.
Hol írja, hogy csak a katolikus egyház <u>olvashassa</u> , vagy kivételes emberek? Miért <u>nem olvas-hassa</u> minden ember? Nem elég a sok félrevezetés, még tovább kellene folytatni? Baj, ha az átlagember rávilágít a biblia hamis használatára az egyház által? Ha ilyet szeretnél, átlagon aluli vagy.
Aztán, hogy a tanárokat kigúnyolják, mikor a holúkausról beszél!?! Így ezeket ki is hagyja a tanár, <u>nem tanítsa</u> , mert ők másként tudják!?! Gondolom, nem az igazat mondják, mennyi zsidót kinyírtak!!?
Nyilván nem is tehetünk most mást, mint nyugal munkat valamennyire megőrizve óvjuk magunk és szeretteink egészségét, <u>betartsuk</u> a szabályokat, de hogyan ne örüljünk meg otthon?
Kedves hölgyeim, akik <u>megosszák</u> ezt a posztot, azok közül <u>válasszuk ki</u> a 10 szerencsés nyertest, akik kapnak egy Instantly Ageless mikro szuperkrémet, ami 2 perc alatt eltünteti a ráncokat, és 9 órán át tart!
Akik <u>megosszák</u> az étlapunkat, azok között hétvégén kisorsolunk egy pizzát!!!
Majd <u>szétosszák</u> maguk közt!!!
Kellemesen <u>lefárasza</u> a túrázót. Vadregényes útvonal a csodás erdőn keresztül.
Ezek a cicák egyszerűen szeretnivalóan bolondok! 2013 nagyon vicces macskavideói, amelyek garantáltan <u>lefáraszák</u> rekeszizmaink...
Mer őnekik a 400 adag az 4 gramm. Úgy <u>szétosszák</u> a fasszopók.
Ha már belénk bújt az ördög, szombaton <u>kieresszük!</u> ☺ / DUPLA RAP STAR NIGHT!! Nyári

Degu-titkok

 Kedvencek 2022. 05. 03.

 Tetszik Az ismerőseid közül te lehetsz az első, akinek ez tetszik.

A Chiléből származó degu egyre népszerűbb házi kedvenc nálunk is. Az általános tudnivalókat minden kereskedésben megosszák az új gazdikkal, de íme néhány érdekesség, amiket jó tudni azoknak, akik degu-tartásra adják fejüket.

c) Nyelvhelyességi és helyénvalósági megítélése

A mai nyelvművelői megítélés szerint a suksükölés a köznyelvben **súlyos nyelvhelyességi hiba**, melynek okvetlenül **gátat kell vetni**. A **nyelvjárási** beszédben a suksükölést **nem kifogásolják**.

A suksükölés okát abban látják, hogy a suksükölő beszélő úgymond „pontatlanul fejezi ki magát”.

Ez az indok azonban **logikátlan**. Ha egyszer a nem -t végű igék többségében (pl. *óvjuk, védjük, várjuk, kapjuk, vágjuk*) senki sem kifogásolja az alaki megkülönböztetés hiányát a közlés pontossága érdekében, akkor nincs okunk a -t végű igékkel kivételt tenni, és kárhoztatni azt, amikor a beszélők azonos todalékokkal fejezik ki a kijelentő és a felszólító módot. Pontatlanságról – pontosabban kétértelműségről – csak akkor beszélhetnénk, ha az adott szövegből, ill. a beszédhelyzetből sem derülne ki, kijelentő vagy felszólító módú-e az ige. De az ilyen kétértelműség lehetősége a nem -t végű igék többségénél a köznyelvben is fennáll.

Továbbá: ha a **nyelvjárási** beszédben nem kárhoztatjuk, pedig nyilván (e vélemény szerint) ott is „veszélyezteti a közlés pontosságát”, akkor nincs okunk a **nem nyelvjárási** beszédben sem kárhoztatni. Vagy az nem baj, ha a nyelvjárási beszélők közlése pontatlan? Az nem baj, ha ők félreértik egymást? Csak a köznyelvi beszélőktől várható el, hogy pontosan fejezzék ki magukat? Nem lenézése ez a nyelvjárási beszélőknek?

A szigorú megítélés alól **kivételt** képez a *lát* és a *meglát* ige, pl.:

<u>Lássa</u> , megmondtam!
<u>Lássa, lássa</u> , nem hallgatott rám!
<u>Meglássa</u> , vihar lesz!
<u>Meglássa</u> , ebből nagy baj lesz!

Ebben az igében a kijelentő és a felszólító mód egybeesését **enyhébben ítélik meg** a nyelvőrök, az állítva, hogy ezek „nyomósító igealakok”, amelyek ma már „csupán indulatszói szerepűek, igei jellegük alig érződik”.

Valójában nincs okunk azt gondolni, hogy ezek „alig érződnek” igének, ezt valószínűleg azért állítják a nyelv művelők, hogy **indokolt legyen** ezeket az alakokat kevésbé szigorúan elbírálni.

Az enyhébb megítélés nem azt jelenti, hogy ilyenkor a suksükölő formákat helyeselnék, csak **elnézőbbek** velük szemben. Jobbnak, helyesebbnek tartják a standard nyelvi formákat:

<i>nemstandard</i>	<i>standard</i>
<u>Lássa</u> , megmondtam!	<u>Látja</u> , megmondtam!
<u>Lássa, lássa</u> , nem hallgatott rám!	<u>Látja, látja</u> , nem hallgatott rám!
<u>Meglássa</u> , vihar lesz!	<u>Meglátja</u> , vihar lesz!
<u>Meglássa</u> , ebből nagy baj lesz!	<u>Meglátja</u> , ebből nagy baj lesz!

Elképzeltető, hogy a *lássa*, *meglássa* ilyen értelemben csakugyan gyakoribb, mint más „suksükölő” alakok (ha nem is feltétlenül a példaként hozott, népies hangulatú mondatokban), azaz esetleg olyanok is használják, akik amúgy nem suksükölnek, ez lehet az oka az enyhébb nyelv művelői megítélésnek. Ezt a feltevést lehetséges volna empirikusan tesztelni. Ám azt, hogy ennek az igének a suksükölő alakjai kevésbé érződnének igének, elég nehéz lenne empirikus eszközökkel is bizonyítani.

Bár a jelenség nyelv művelői megítélésének **indoklását elfogadhatatlannak** tartjuk, azzal egyetérthetünk, hogy a **választékos** és a **formális** stílusú írott és beszélt nyelvi szövegekben, továbbá az írott nyelvi **bizalmas** stílusú szövegekben **kerülendő** a suksük, ugyanis a suksükölés **iskolázottsági kérdésnek** minősül a magyar nyelv közösségben, mindenekelőtt annak magyarországi részében. Olyan környezetben, ahol a köznyelvi nyelvhasználatot várják el, még a szóbeli **bizalmas stílusban** is érdemes kerülni a suksükölő igealakokat – önvédlemből, mivel a suksükölő beszélőket nagyon sokan kevésbé iskolázottnak (**nyelvi doktizmus**), gyöngébb nyelvtudásúnak (**nyelvi kompetencionizmus**), sőt kevésbé intelligensnek (**nyelvi mentalizmus**) gondolják. S hiába gondolják ezt alaptalanul, a kedvezőtlen megítélésnek bizonyos helyzetekben kedvezőtlen következményei lehetnek.

Ahogy a Magyar nyelvhasználati szótár fogalmaz: „a közelvárásnak nem felel meg bizonyos foglalkozás, hivatás betöltésekor (pl. újságíró, politikus stb.)” Azt is helyesen állapítják meg a szótár szerzői, hogy a suksüköt „[n]em feltétlenül csak a nyelvészek, hanem az igényes köznyelvet beszélők is megbélyegzett, kifogásolt (stigmatizált) formának tartják, ezért a nyilvános megszólalók igyekeznek elkerülni.”

Ez valóban így van, csak azt nem teszik hozzá a szerzők, hogy ez az állapot épp a **nyelvművelői megbélyegzés következménye**. A két világháború közti időszakban a suksüköt a nyelv művelők még csak „népies pongyolaságnak” tartották, csupán a **második világháború után szigorodott a megítélése**, s vált a suksükölés az iskolázatlanság jelképévé.

Mivel ezen nem tudunk változtatni, mi is jól tesszük, ha **iskolázott** emberek társaságában, ill. **nagyobb közönségnek** szánt közlésekben **kerüljük** a megbélyegzett formákat. Nem azért, mert nyelviileg rosszabbak volnának, mint a standard formák, mert semmivel sem rosszabbak, hanem – amint már fentebb is utaltunk rá – **önvédelemből**.

Szerkesztőként – ha nem környezetfestés céljából alkalmazzák a szerzők – az **írott nyelvben** a suksükölő formák **javítandók** a köznyelvi normának megfelelően, nemcsak a **formális** és a **választékos**, hanem még a **bizalmas stílusú** szövegekben is, hacsak nem stíluselemként alkalmazza a szerző a suksükölést.

A suksükölés egyes válfajainak (süksükölés, szukszükölés, csukcsükölés) teljesen **azonos** a nyelvművelői megítélése, érdekes viszont, hogy a beszélői megítélésük **nem teljesen egyforma**.

A **szűkebb értelemben vett suksükölés** és a **csukcsükölés** egyértelműen az **iskolázatlanság** jelképe, ám a **szukszükölés sokkal kevésbé feltűnő** és **megítélése is enyhébb**. Ennek az az oka, hogy a szukszükölés **szélesebb körben van elterjedve**, mint a suksükölés és a csukcsükölés, és használata részben kiterjed az értelmiségi (talán elsősorban műszaki értelmiségi) beszélőkre is; ezt részben empirikus kutatások is igazolják.

Ebből kifolyólag az interneten található olyan „szukszükölő” szövegeket is, amelyekben nem látszik, hogy iskolázatlan beszélőktől származnának:

A konnektivizmus elméletét alátámasztja a web 2.0 (webkettő) internetes szolgáltatások, ahol a tartalmat a felhasználók közösen alkotják és megosszák egymással, azaz egy aktív tudásalkotási folyamat megy végbe.

Endless Darkness címmel 2015. december 4-én egy 4 dalt tartalmazó új kiadvány jelent meg a srácoktól, a hanganyag pedig a GarageLive Records gondozásában digitálisan az összes nagyáruházban elérhető. A Blizzard most újabb meglepetésre készül, melynek részleteit talán már műsorunk első órájában megosszák Veletek.

A Chopard 150 éves évfordulójára új férfiillattal jelentkezett befolyásos és ugyanakkor elegáns férfiak részére, akik megosszák szenvedélyük a szép és minőségi dolgok iránt.

Az asszertív programon résztvevők a saját céljaiknak megfelelően, csoportfoglalkozás keretében, instruktori irányítással gyakorolnak. A mindennapokban nehézséget okozó egyéni szituációkkal és az arra adott konkrét reakciókkal foglalkoznak, megoldási módokon gondolkodnak, megosszák a véleményüket és a tapasztalataikat egymással. Számos izgalmas gyakorlat, az elméletre a megértést segítve, visszautalás szintjén támaszkodunk.

A suksükölésnek **mind a három fajtáját javítani** kell a **kéziratokban**, hacsak nem **stíluselemként** használja a szerző.

B) A suksük túlhelyesbítése

Egy nyelvi változás általában kitermeli – kisebb mértékben – az **ellentettjét** is, különösen ha a közösség az új változást megbélyegzi. Épp ez a helyzet a suksük esetében. Így aztán nem csodálkozhatunk, hogy megjelent a nyelv művelők által „**ELLENSUKSÜKNEK**” is nevezett jelenség, azaz **kijelentő** módú igealakok használata **felszólító módúak helyett**.

Ebben az esetben nem mondhatjuk, hogy a kijelentő és a felszólító módnak azonos alaki kitévője lenne: az egykor kijelentő forma, mivel ezek nem társadalmi érvényű alakok, hanem nyelvbotlásnak számítanak, legalábbis a köznyelvben. (Némely nyelvjárásban úgy néz ki, hogy vannak más megállapodottnak látszó esetei is.)

(1) Viszonylag ritkán jelenik meg a túlhelyesbítés a **ténylegesen felszólító módú** mondatokban, például az ilyenekben:

<i>túlhelyesbített</i>	<i>standard</i>
Látjuk a medvét!	Lássuk a medvét!
Lyukasztjuk ki a jegyet!	Lyukasszuk ki a jegyet!
Akinek egyedi igénye van, már most <u>választja ki</u> ajánlatunkból a neki tetsző utazást.	Akinek egyedi igénye van, már most <u>válassza ki</u> ajánlatunkból a neki tetsző utazást.

Az ilyenek az iskolázott beszélőknél többnyire **nyelvbotlásnak** tekinthetők (ki tudják magukat javítani), akinél nem az, annál viszont az **iskolázatlanság** árulkodó jelének tekintik. Ebből következően annak, akinek az anyanyelvjárása suksükölő, ill. aki suksükölő környezetben él, bizonyos beszédhelyzetekben érdemes ilyen szempontból tudatosan **monitoroznia** a nyelvhasználatát.

(2) Az iskolázott beszélők inkább csak **összetett mondatok mellékmondatában** túlhelyesbítenek, amikor a felszólító módú igealak nem fejez ki felszólítást, hanem inkább ún. **kötőmódról** beszélhetünk.

a) Ilyenek mindenekelőtt a **célhatározói mellékmondatok**:

<i>túlhelyesbített</i>	<i>helyes</i>
Azért jöttek korábban, hogy <u>meglátogatják</u> a kórházban fekvő nagyapjukat is.	Azért jöttek korábban, hogy <u>meglátogassák</u> a kórházban fekvő nagyapjukat is.
A tiltakozással az a célunk, hogy a felelősök <u>ne mulasztják</u> el az intézkedést.	A tiltakozással az a célunk, hogy a felelősök <u>ne mulasszák</u> el az intézkedést.

A célhatározói mellékmondatokon kívül még két jellemző esetet említhetünk meg, amely mintegy **vonzza a túlhelyesbítést**.

b) Felszólító módú igealakokat használunk a **szükségesség** kifejezésére és a *kell, hogy* (+ felszólító módú igealak) ... mondat szerkezetben:

<i>túlhelyesbített</i>	<i>helyes</i>
Szükséges, hogy <u>megmutatjuk</u> nekik az egész munkafolyamatot.	Szükséges, hogy <u>megmutassuk</u> nekik az egész munkafolyamatot.

El kell, hogy <u>hitetjük</u> velük, hogy az ilyen kemény vizsgálatnak van értelme.	El kell, hogy <u>hitessük</u> velük, hogy az ilyen kemény vizsgálatnak van értelme.
---	---

c) Felszólító módú igealak használatos olyankor is, amikor a mondat valaminek a **meglétét** vagy **hiányát** fejezi ki:

<i>túlhelyesbített</i>	<i>helyes</i>
Most van időm arra, hogy <u>meglátogatjalak</u> .	Most van időm arra, hogy <u>meglátogassalak</u> .
Nincs most lehetőségem arra, hogy <u>szétosztjam</u> köztetek a zsákmányt.	Nincs most lehetőségem arra, hogy <u>szétosztzam</u> köztetek a zsákmányt.

Némely igealak meglepően elterjedtnek tűnik. A *fogyaszt* ige túlhelyesbített formáira például ilyen adatok találhatók az interneten, igaz, többnyire kevésbé rendezett szövegekből:

Indul a szülinapi sütizés a kertészetben, van süti bőven, nem csak, ami a képen van. Jöjjön, igyon velünk egy kávét és <u>fogyasztjon el</u> egészségemre egy sütit is. / Önnek milyen a kedvenc süteménye?
Az alkalmazás módja: 3 kapszula naponta. <u>Fogyasztjon</u> 15 perccel étkezés előtt.
Nem ajánlott a fogyasztása: a hámozatlan gyümölcsnek, a nyers zöldségnek, a félnyers halaknak és a sok fagylaltnak. Az utcákon árult étel ízletes szokott lenni és olcsó is, egyetlen hátrány, ahogy kinéz. Víz az utcai kutakból nem szennyezett, de mégis tanácsos palackozott vizet vásárolni (sértetlen tetővel). Semmiképpen ne <u>fogyasztjon</u> utcán kínált vizet és italába ne kérjen jeget. Amit nefeledjen, magas faktorszámú napozókrémet vásárolni.
Igyon egy pohár vizet kávé előtt, és egy pohár vizet a kávé után. Igyon legalább 3 liter vizet a nap folyamán. Csak napi egy adagot <u>fogyasztjon</u> reggelije előtt 6 nap és 1 nap szünet. Kövesse az ivási rendet.
Keverjen el egy adagot 30 g (1 adagolókanál) 300 ml vízzel. Napi 1-3 adagot <u>fogyasztjon</u> a napi fehérjebevitelnek megfelelően. Alkalmos edzés után és utolsó étkezés előtt lefekvés előtt.
Székrekedés. A növekedő méh nyomást gyakorol a végbélre, ezáltal székrekedést okozhat. Ennek megelőzése érdekében <u>fogyasztjon</u> rostos ételeket, és figyeljen a folyadékpótlásra.
A fő étkezések, tehát a reggeli, ebéd, vacsora megfelelő arányban állati eredetű fehérjéből tevődjenek össze. Olyan ételeket <u>fogyasztjunk</u> , amelyek energiát adnak. Kerüljük a finomlisztből készült kenyerek, pékáruk, tészták, édességek fogyasztását. Ha valamilyen „nasira” vágyunk, akkor a chipsek, snacket, csokoládé, sósak helyére illesszünk inkább gyümölcsöt. Iktassuk ki a bő zsírban sült ételek fogyasztását.
Miért <u>fogyasztjunk</u> nyúlhúst? / – a nyúl húsa rendkívül gazdag fehérjében, ellenben koleszterintartalma nagyon alacsony / – húsa könnyen emészthető, allergizáló hatása nincs, így alkalmas diabetikusoknak is / – kifejezetten ajánlott kismamáknak is, mivel jelentős forrása a vasnak és B12 vitaminnak / – hasznos tápanyagokból a lehető legtöbb jut belőle a szervezetünkbe, 30%-kal jobb a csirkehúsénál.
A mozgás és a magnézium bevitel mellett nagyon fontos, hogy rendszeresen olyan ételeket <u>fogyasztjunk</u> , amelyek gazdagok kvercetinben. Az antioxidáns flavonoidok családjába tartozó kvercetin kutatások szerint képes csökkenteni a vércukorszintet azáltal, hogy növeli az inzulinszintet. Kvercetinben gazdag ételek: hagyma, zsálya, meggy, olíva olaj, áfonyafélék, alma, citrusfélék.
Körte egy olyan gyümölcs, amelynek nagyon sok jótékony hatása van. Gazdag vitaminokban és ásványi anyagokban egyaránt. Érés ideje: augusztus és szeptember. Súlya 160–220 g között mozog. Hogy <u>fogyasztjunk-e</u> körtét, a válasz máris kiderül...
Igen, én cigarettáztam, ami nem jó persze, de a dokim is megmondta, hogy nem szabad egyből letennem a cigit, még ha terhes is vagyok, mert az még jobban fog ártani a babának, mert elvonási tüneteim lesznek, és rosszul is lehetek, ezért azt javasolta nekem, hogy ha fokozatosan te-

szem le a cigit, akkor nem lesz baj, persze én nem tudtam letenni, de nem is cigiztem annyit, naponta szívtam el 3-4 szálát, viszont ha azt szeretnék hogy a babátok imádja majd a gyümölcsöt, akkor én azt ajánlom hogy a terhességetek alatt rengeteg gyümölcsöt fogyasztjatok.

„Februárban szárazon” címmel kampány indult, melyben arra ösztönzik az embereket, hogy egy hónapig ne fogyasztjanak alkoholt. Nem szeretnék sem jó, sem rossz példával fellépni, de én az ilyen „Ne borotválkozz novemberben” nevezetű akcióban sem szoktam részt venni, így ezt a száraz februárt sem tudom megígérni. Állítólag az országban minden 15 éven felüli lakos átlagosan 11 és fél liter alkoholt fogyaszt évente. A kampány arra irányul, hogy felhívják az emberek figyelmét az alkohol káros hatására.

(Képaláírásként:) világháborús plakát, amely arra biztatja az Egyesült Államok állampolgárait, hogy a húskészítmények alternatívájaként túró fogyasztjanak.

Amikor a felhasználók bekapcsolják az Adatcsökkentő módot, a háttérben lévő alkalmazások nem tudják feldolgozni a mobiladatokat, sőt, a fejlesztők észlelhetik, hogy a telefon ebben az üzemmódban van-e, és lehetővé teszik, hogy alkalmazásaik kevesebb adatot fogyasztjanak még aktív használat közben is.

A Happy héthez kapcsolódóan figyeltünk arra, hogy felsős tanulóink is lehetőség szerint csak vizet fogyasztjanak az iskolába. A víz világnapja alkalmából két témában plakátokat készítettek felsős tanulóink: az egyik a tudatos vízfogyasztásra hívja fel a figyelmet, a másik a vízivás fontosságára. A plakátok iskolánk aulájában megtekinthetők.

Érelmeszesedés, magas vérnyomás ellen / 12 dkg fokhagymát zúzzál össze és egy élesztőt morzsolj rá. Ezután keverj hozzá 3 evőkanál mézet és 1 liter ásványvizet. Hagyd állni 9 napig, de minden nap rázogasd meg. Ha kész 3x1 evőkanállal fogyasztjál belőle étkezés előtt.

A kijelentő módú alakok használata az ilyen mondatokban, akár létező nyelvi formákról van szó, akár nemlétezőkről, egyelőre **nyelvbottlásnak** tekintendő, s az **írott** nyelvben feltétlenül javításra szorul, **formális, választékos és bizalmas** stílusban egyaránt. **Bizalmas** stílusban persze csak akkor, ha a beszédpartner iskolázott nyelvhasználatot vár el.

Divantis

SAJÁT MENÜ

Egészség > Táplálékkiegészítők > Afrodiziákumok, szexualitás > Detail: z60074

Fogyasztjon plusz gélt a fogantatás támogatására 75 ml

GYAKORIKÉRDÉSEK.HU Új kérdés Véletlen

Fogyasztószerek

Kezdőoldal » Fogyókúrák » Fogyasztószerek » A lenmag pelyhet, hogy lell...

A lenmag pelyhet, hogy lell használni, hogy fogyasztjon?

de lehet hulyesget irok es nem is fogyaszt.

2009. apr. 19. 22:19 Privát üzenet

2. Váltakozások felszólító módban

Amint a Nyelvművelő kézikönyv írja, **FELSZÓLÍTÓ MÓD** általában a beszélőnek a cselekvésre, történésre vonatkozó **akaratát, óhaját, buzdítását, engedélyét** fejezi ki az **egyszerű**, ill. a

főmondatban, de használatos a **megengedést, választást, szükségességet, lehetőséget, célt, tervet** jelentő **mellékmondatban** is.

Egyetlen nyelvhelyességi kérdéssel fogunk foglalkozni a felszólító mód kapcsán is: a rövidebb és hosszabb 2. személyű felszólító módú alakok váltakozásával. E kérdés egy részével érintőlegesen már foglalkoztunk az ikes igék kapcsán, itt egy kicsit részletesebben térünk ki rá, s összekapcsoljuk egy másik jelenséggel.

Adj : adjál, add : adjad

1. Eredetileg az **iktelen igéknek** csak **rövid** felszólító módú alakjuk volt egyes szám 2. személyben, amely zéró igeragot tartalmaz, pl.:

adj, taposs, kérj, lépj, kérdezz

Ezzel szemben az **ikes igéknek** mindig **hosszú** volt az alakjuk, vagyis 2. személyű igei személyragot is tartalmazott, pl.:

álmodjál, dolgozzál, lakjál, emlékezzél, törülközzél

Ma már attól függetlenül, hogy ikes vagy iktelen-e az ige, **mindkét ragot tartalmazhatja**, pl.:

<i>Iktelen igék</i>		<i>Ikes igék</i>	
<i>eredetibb forma</i>	<i>újabb forma</i>	<i>eredetibb forma</i>	<i>újabb forma</i>
adj	adjál	álmodjál	álmodj
taposs	tapossál	dolgozzál	dolgozz
kérj	kérjél	lakjál	lakj
lépj	lépjél	emlékezzél	emlékezz
kérdezz	kérdezzél	törülközzél	törülközz

Vagyis **minden igében, attól függetlenül, hogy ikes-e vagy iktelen, váltakozás** van a rövidebb, zéró személyragos és a hosszabb, **-ál/-él** második személyű személyragot tartalmazó formák közt.

Ez a kettősség lehetőséget teremtett arra, hogy az eredetileg szinonim kifejezések közt **enyhe jelentésbeli különbség** kezdjen kialakulni: A nyelvújítók szerint **a)** a **rövidebb** alak inkább **erőteljesebb felszólítást** vagy **parancsot** jelent, **b)** a **hosszabb** pedig inkább **enyhébb, udvariasabb** felszólítást, kérést. Valószínű azonban, hogy a helyzet ennél jóval bonyolultabb. Hálás kutatási téma lenne a két forma közti tényleges jelentésbeli megoszlás feltárása.

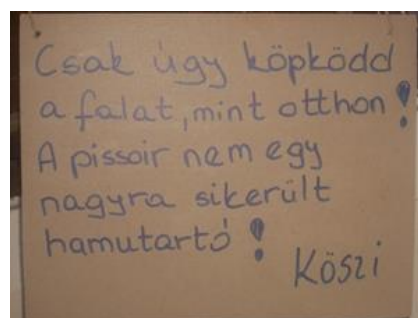
2. Hasonló kettősséget találunk az **igék határozott ragozásában** is, szintén **második személyben**, ahol **a)** a rövidebb formát a **zéró felszólítómódjelet** tartalmazó alakok (*zárj, mondd, védj, küldd*) alkotják, **b)** a hosszabbat pedig a **-j felszólítómódjeles** alakok (*zárjad, mondjad, védjed, küldjed*), ezek váltakoznak egymással.

Általános ragozásban:

<i>erőteljesebb felszólítás</i>	<i>enyhébb, udvariasabb felszólítás, kérés</i>
lakj!	lakjál
aludj!	aludjál!
ülj le!	üljél le!
ne árulj el!	ne áruljál el!
ne szólj bele!	ne szóljál bele!

Határozott ragozásban:

<i>erőteljesebb felszólítás</i>	<i>enyhébb, udvariasabb felszólítás, kérés</i>
mond meg!	mondjad meg!
írd le!	írd le!
ne kapsold ki!	ne kapcsolj ki!
ne áruld el!	ne árulj el!
figyeld meg!	figyelj meg!

Példák kontextusban:

<i>erőteljesebb felszólítás</i>	<i>enyhébb, udvariasabb felszólítás, kérés</i>
<u>Aludj</u> már el!	<u>Aludjál</u> el, kislány!
<u>Feküdj</u> le rögtön!	<u>Feküdjél</u> nyugodtan!
<u>Add</u> ide!	<u>Adjad</u> szépen ide! Adjad nekem!
<u>Nézd</u> meg azonnal!	<u>Nézzed</u> meg, kérlek!
<u>Edd</u> meg rögtön!	<u>Egyed</u> meg szépen!

3. A nyelvművelők többsége pozitívan viszonyul ehhez a nyelvi fejleményhez, **elfogadja**, sőt **támogatja**. Álljon itt szemléltetésül egy idézet Lőrincze Lajostól (1953: 211)!

Még nagyobb jelentőségűnek tartom azt a gazdagodást, amely – az ikes-iktelen ragozási rendszer felbomlása következtében – azáltal jön létre, hogy a felszólító mód második személyében az ikes igék ikes és iktelen alakja is használatos. Tehát azt is mondjuk, hogy *nyugodj*, azt is, *nyugodjál*.

De nemcsak az ikes igék esetében szokásos ez a kétféle használat! Ikteleneknél ugyanígy előfordul: *légy—legyél*; *hozz—hozzál*; *adj—adjál* stb.

Az az érdekes, hogy a felszólító módnak ezzel a két formájával a felszólításnak kétféle árnyalatát tudjuk kifejezni. A rövidebb forma a szigorúbb: a parancsolás; a hosszabb pedig az enyhébb: a kérés.

Ez a megkülönböztetés a magyar nyelvjárásoknak igen nagy területén él, s a köznyelvben is terjedőben van. Sokan magyartalannak tartják, pedig semmi okuk sincs rá. Igen régen megvan ez már a magyar nyelvben. Hallgassuk meg Csokonait: „Jer, kies tavasz! *bocsássál* | Éltető lehelletet, | Hogy kihalt mezőnkbe *lássál* | Újra vidám eletet” (A tavaszhoz). Vagy egy másik versében: „Csak te is hívedre *nézzél*, Kedvesem | Csókra új csókot *tézzél* | Szívesen (Két szerető dalja). — Reméljük, nem sikerül visszaszorítani sem a magyartalanság, sem a pestiesség vádjával. Nagy hasznára, gazdagodására lesz nyelvünknek.

Egyedüli kivételnek a Nyelvművelő kézikönyv látszik, melynek meglátása szerint a **választékos** fogalmazásban – a jelentéstől függetlenül – **inkább a rövidebb változatot** kell használni.

Elképzelhető, hogy valóban van olyan tendencia, melynek értelmében a **rövidebb** alakok **formálisabb**, ill. **választékosabb** stílusértékűek, mint a hosszúak; a **hosszúak** inkább a **besznyére**, ill. **bizalmasabb stílusra** jellemzőek, bár ezt a megfigyelést fontos lenne empirikus adatokkal alátámasztani.

Ez azt jelenti, hogy a kétféle igealak közt kétféle különbség kezd kialakulni, s a kettő bizonyos esetekben ütközik egymással:

a) A rövidebb alakok egyrészt – ha igazuk van a nyelvművelőknek – **erőteljesebb felszólítást, parancsot** fejeznek ki, s **közömbös** stílusértékűek, vagyis mindenfajta stílusváltozatban előfordulnak. Ezért az erőteljesebb felszólítás kifejezése semmilyen stílusú szövegben nem ütközik akadályba.

b) A hosszabb alakok – ha igazuk van a nyelvművelőknek – **enyhébb felszólítást, kérést** fejeznek ki inkább, de ugyanakkor bizonyos (egyelőre közelebről nem ismert) esetekben **bizalmas, informális** stílusértékűek, így előfordulhat, hogy bizonyos típusú **formálisabb** vagy **választékosabb** szövegekbe valamivel **kevésbé illenek bele**.

Egy további szempont, melynek esetleges szerepét érdemes volna megvizsgálni, a **hangtani**: elképzelhető, hogy azokban az esetekben, amikor a rövidebb forma használata nehezen kifejezhető mássalhangzó-torlódással jár (pl. *kérj tőle*), a beszélők esetleg nagyobb készletet érezhetnek arra, hogy jelentésétől és stílusértékétől függetlenül élőbeszédben a hosszabb formát válasszák (*kérjél tőle*). Annak ellenére is, hogy a probléma a *j* törlésével is megoldható (*kérj tőle* [kér tőle]).

Mivel csupán **tendenciákról** van szó (a Nyelvművelő kézikönyv is jelzi az **inkább** határozószóval, hogy nem szigorú előírásra, hanem csak tanácsra gondolnak), bátran támaszkodhatunk a **nyelvérzékünkre**, s csak ha a nyelvérzékünk alapján nem tudnánk dönteni, tudjuk ajánlani, hogy **nagyon formális** stílusú szövegekben (és esetleg a nagyon **választékos** stílusú szövegekben is) **inkább a rövidebb** igealakokat válasszunk.

3. Váltakozások feltételes módban

A Magyar grammatika szerint a **FELTÉTELES MÓDÚ** igék **lehetséges állapotra, folyamatra, cselekvésre** stb. vonatkoznak (tehát nem tényről közölnek). A Nyelvművelő kézisótár alapján a feltételes módú igék lehetséges funkcióit így foglalhatjuk össze:

a) a cselekvés, történés, állapot **feltételhez kötött**, ill. **kívánatos** voltának kifejezése:

Elmennék, ha elengednének.

Ha ő is eljönne, szívesen elbeszélgetnék vele.

b) óhaj, javaslat:

Bárcsak én is ott lennék!

Holnap megkereshetnék.

Olykor ti is besegíthetnétek.

Bárcsak minden olyan egyszerű lenne, mint az elhízás

c) szerény kérdés (kérés):

Adnál egy szelet kenyeret?

Megcsinálnátok ezt a munkát helyettem?

d) óvatos, szerény(kedő) közlés:

Gáspár volnék, afféle / Földi király személye (József A.: Betlehemi királyok)

Ennyit szerettem volna mondani.

e) megbánás, tagadás:

Csak ne hagytuk volna magára!

Miből is adhatnék?

A) Analóg illeszkedésű feltételes módú alakok váltakozása illeszkedés nélküliekkel (nákolás)

A „nákolás” vagy „nákozás”: a *-nák/-nék* toldalék *-nák* változatára utal, melyet a nyelvjárások egy részében és a kevésbé iskolázott beszélők köznyelvében **veláris tövű igék után** használnak **feltételes** mód, **jelen** idő, **általános** ragozású **egyes szám 1. személyben**.

A „nákolás” vagy „nákozás” **megbélyegző** jellegű kifejezés, de **rövidsége** miatt akkor is használni szoktuk, ha nem áll szándékunkban senkit megbélyegezni. A Magyar nyelvhelyességi lexikon „analóg illeszkedésű feltételes módnak” is nevezi, melynek előnye, hogy **nem megbélyegző**.

A magyar nyelvben a ragozás, azon belül igeragozás egyik jellegadó sajátága az **illeszkedés** jelensége, melynek következtében számos toldaléknak **két** vagy **három változata** van. A bonyolultabb szabályokat leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy a **palatoveláris** illeszkedés értelmében a **palatális tövű** igékhez általában a több változatú toldalékok **palatális** változatát kapcsoljuk, a **veláris tövű** igékhez pedig a toldalékok **veláris** változatát.

<i>veláris tő + veláris toldalék</i>	<i>palatális tő + palatális toldalék</i>
ad-unk	kér-ünk
vagy-tok	lesz-tek
jár-j-anak	jö-jj-enek
(ők) tudnák	(ők) értenék

Ez alól a törvényszerűség alól a köznyelvben és a nyelvjárások egy részében **kivételt** képez az **egyes szám 1. személyű, általános ragozású igék feltételes módú** toldaléka, amely egyalakú, csak *-nék* változata számít szabályosnak, ez kapcsolódik mind a veláris, mind a palatális magánhangzójú tövekhez:

<i>veláris tő + palatális toldalék</i>	<i>palatális tő + palatális toldalék</i>
ad-nék	kér-nék
vol-nék	le-nnék
jár-nék	jön-nék
(én) tudnék	(én) ért-enék

Némely **nyelvjárásban** és a **kevésbé iskolázott beszélők köznyelvében** ez a rendhagyóság **kiküszöbölődött**, s az igék feltételes módú toldaléka egyes szám 1. személyben, alanyi ragozásban is illeszkedik:

<i>veláris tő + veláris toldalék</i>	<i>palatális tő + palatális toldalék</i>
ad-nák	kér-nék
vol-nák	le-nnék
jár-nák	jön-nék
(én) tudnák	(én) ért-enék

A magyar nyelvhasználati szótár így fogalmazza meg ezt a jelenséget: „A mindennapi nyelvhasználatban és a nyelvjárások némelyikében szokásos a nákolás, vagyis a feltételes mód

egyes szám 1. személy alanyi (határozatlan) ragozásban a *-nék* toldalék helyett a *-nák* használata.”

A jelenség ilyen leírása a **nyelvi standardizmus** és a **nyelvi platonizmus** ideológiáját tükrözi, ugyanis ha azt mondjuk: *én látnák*, nem valami más „helyett” mondtuk így, hanem egyszerűen így mondtuk, a hangrendi illeszkedés szabályát követve.

Még erőteljesebben jelentkezik a **nyelvi standardizmus** és a **nyelvi platonizmus** a Nyelvművelő kézisztár megfogalmazásában: „Az általános ragozás jelen idő egyes szám 1. személyében nincs illeszkedés: (én) *fáznék, bocsátanék, húznék*. A *-nák* toldalék (én) *fáznák* stb. igen durva hiba!”

Az a megfogalmazás, hogy az adott személyben „nincs illeszkedés” azért **standardista, totemista** és **platonista**, mert bár a standardban nincs illeszkedés, a magyar nyelv számos más változatában van. A megfogalmazás tehát **azt sugallja, mintha a nemstandard változatok nem is tartoznának a magyar nyelvhez (nyelvi standardizmus, nyelvi totemizmus)**. Másfelől az, aki egy ideális nyelvben gondolkodik, amikor azt mondja, hogy „nincs illeszkedés”, erre az **ideális nyelvre** gondolhat (**nyelvi platonizmus**); a kettő összefügg, mert ez az „ideális nyelv” a standard ideális formája.

Példák:

<i>illeszkedett toldalék</i>	<i>illeszkedés nélküli toldalék</i>
Én <u>megbocsátanák</u> .	Én <u>megbocsátanék</u> .
Ha jól <u>látnák</u> , megtalálnám.	Ha jól <u>látnék</u> , megtalálnám.
Úgy <u>behúznák</u> neki egyet!	Úgy <u>behúznék</u> neki egyet!
Szívesen <u>olvasnák</u> egy kicsit.	Szívesen <u>olvasnék</u> egy kicsit.

Vicc is született a jelenségről: *Eladnák fölöslegessé vált nyelvtankönyvet*.

Bizalmasabb stílusú szövegekből az interneten könnyű a nákolásra példákat találni. Sok esetben a megszövegezésből, a helyesírási és tipográfiai hibákból látszik, hogy kevésbé iskolázott beszélők a szerzők. (A hibák jelentős része didaktikai okokból itt is ki lett javítva.)

Mindent <u>megbocsátanák</u> az anyósomnak, csak egyet nem tudok megbocsátani, hogy nem dobott ki, amikor megkértem a leánya kezét.
Házilag biztosabb a meander, cikk-cakk meg a távolságtartás. A hőleadás is jobb. Általában nem kell több 10-15 cm-nél. Egy állandóan változó terhelésű villanymotornál (eszterga) meg nem kell 1% pontosságú mérés. / Más a tápegységen, inverteres hegesztőn belüli áramkorlát vagy digitális kijelzős mérés. Bár hegesztőnél nem <u>ragaszkodnák</u> a 10%-nál nagyobb pontossághoz.
Főnök asszonyék felkínálták már hogy dolgozzak teljes munkaidőben, minden nap reggeltől estig. De mivel én 5-ös adó kategóriában vagyok, csak 200-300€-val keresnék többet. Minden nap 9:30-tól 19 óráig <u>robotolnák</u> és aztán még az otthoni tennivaló... Mindezt hogy kb. 300€-val többet keressek.
<i>Kérdés: Te túléléd az Éhezők Viadalát?</i> <i>Részlet az egyik válaszból: Szerintem első dolgom lenne, hogy elején <u>elszaladnák</u> jó messzire, és <u>felmásznák</u> egy fára vagy valahova. Azt várnám gyilkolásszák egymást. :D Utána marad egy két ember, és majd eldől. De nem tudom. :D (gyakorikerdesek.hu)</i>

Itthon van meló ezerrel, + a gyárba is <u>túlóráznák</u> ha <u>melóznák</u> , de a héten tp vagyok! Pedig lenne maszekom a gyárba amit csak túlórába tok megcsinálni!
Olyat szeretnék hogy kultivátor, de ha kell akkor a kapák átrakásával kombinátor legyen. Kellene vagy 5 db fecskéfarkú és vagy 10 db lúdláb. De csak a kések, minden mást én <u>megoldanák</u> , a szárat is. Nem tudom újonnan mi pénz lehet?
Az volt a legrosszabb, hogy én, Valenttel együtt Los Angelesben edzőtáboroztam, mikor lemondták a részvételt. Tavasszal három versenyt megnyertem, s reménykedtem. Idehaza azt írták, milyen veszélyes Amerikában, de nem láttam ott semmi veszélyt. Tőlem nem kérdeztek semmit, azt se kérdezték, hogy beleegyezek-e. Jeleztem a sport nagyfőnökének, hogy engem aligha keresnek fel az újságírók, mert amit én <u>mondanak</u> , azt nem írják meg. Így is történt.
Egy kérdésem lenne hozzád Zoltán: Most akkor lehet nevelés oldalakat létrehozni? Vagy még mindig nem? Csak azért is kérdezem mert ha lehet akkor én <u>csinálnák</u> egyet. Remélhetőleg látogatott is lenne ☺
Az a problémám, hogy néha az alhasamban, nagyjából húgyhólyag tájékon nagyon erős szúrást érzek, de úgy, hogy összegörnyedek szó szerint. Vízelnem igazán tudok, mert majd felrobbanok, de nem jön szinte semmi. Az a kevés ami jön, az pedig olyan iszonyatos fájdalommal, mintha pengéket <u>hugyoznák</u> .
Szóval örülök, hogy te otthon MacGyver vagy, az nagyon jó. Csak itt nem épp arról van szó, hogy az otthoni userek mit használnak; azt gondolhatod, hogy jómagam is magasról letojom (én pl Lubuntut használok és akkor mi van?). Hanem arról, hogy ezt a szart tették még a hyper-v 2012-re is persze szerencsére abból van core verzió is. / És amúgy <u>tojnak</u> rá. Csak, tudod, nincs választás. Mert a programjaink javarészt még Winen futnak. Még...

A **nyelvjárásokban** a nákolást a nyelv művelők **tudomásul veszik, elfogadják**, ám – amint főntebb is kiderült – a **köznyelvi** beszédben **erősen megbélyegzik**: „durva hibának”, sőt „igen durva hibának”, s így kerülendőnek tartják.

A Magyar nyelv helyességi lexikon „eléggé makacs hibáról” beszél; ennek a kijelentésnek az a **valós alapja**, hogy a palatoveláris illeszkedés annyira **erősen beidegződött jelenség**, amelyet olyan sok analógia támogat, hogy annak, aki az illeszkedett formákat anyanyelveként sajátította el, **nagyon nehéz levetkőznie**. Ez az oka annak, hogy a nákozás **nyelvbotlásként iskolázott beszélőknél is** előfordul.

A nyelv művelők **nyelvi érvekkel** próbálják megmagyarázni a nemstandard forma „helytelen-ségét”, azt állítva, hogy a *tudnák, várnák* stb. formák kétértelműek, s ezért félreértést okozhatnak: míg a közmagyarban a *tudnák, várnák* csak többes szám harmadik személyű, határozott ragozású forma lehet (*ők tudnák a leckét, ők várnák a barátjukat*), a nákoló nyelvhasználatban viszont emellett egyes szám első személyű, általános ragozású is lehet (*én tudnák segíteni, én várnák valami jót*).

Ez az érvelés azért **álságos**, mert a **palatális hangrendű igékben ugyanilyen egybeesés van** a közmagyarban is, mégsem okoz soha zavart (*én kérnék valamit – ők kérnék a fizetésüket; én küldenék egy csomagot – ők küldenék a csomagot*).

Mivel – ha nem tekintjük a nyelvbotlás eseteit – a „nákozás” valóban inkább az **iskolázatlan** beszélőkhöz kötődik Magyarországon, azaz iskolázottsági kérdésről van szó, az **írott** nyelvben, továbbá a **formális** és a **választékos besznyében** is csakugyan jól tesszük, ha kerüljük a nemstandard formákat, szerkesztőként pedig a kéziratokban **kijavítjuk**.

Ugyanakkor **informális helyzetekben** nyugodtan nákolhatunk, kivéve, ha az a célunk, hogy begyakoroljuk a formális helyzetekben elvárt standard formákat, vagy ha attól tartunk, hogy a hallgatókat megbotránkoztatjuk, hogy szerkesztő szakos létünkre ilyen „súlyos hibákat” követünk el.

B) Az általános és a határozott ragozású toldalék egybeesése

A klasszikus 19. századi szépirodalmi alkotásokból minden művelt magyar ember ismeri a **feltételes** módú, **határozott** ragozású, **többes szám 1. személyű -nók/-nők** toldalékot:

<i>régebbi forma</i>	<i>mai forma</i>
várnók (azt)	várnánk (azt)
néznők (azt)	néznénk (azt)

Idézzünk emlékezetbe két jól ismert 19. századi verset, illetve ezek egy-egy részletét!

Vörösmarty Mihály: Vén cigány

Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos testvér botja zuhanását,
S az első árvák sirbeszédeit,
A keselynek szárnya csattogását,
Prometheusz halhatatlan kínját.

Tompa Mihály: Levél egy kibujdosott barátom után

Lelked mit érzett, hogy elhagyád e hont,
Midőn úgy hagytad el, hogy sohse lásd viszont?
Nem állított meg a határnál valami...?
Honszeretet, ha azt ki tudnók mondani!

A következő idézetben egymás mellett látjuk a kétféle toldalékot, de nem váltakozásként, hanem mindegyiket a maga hagyományos funkciójában: a **-nók/-nők** toldalékot, amikor a *szeret* igéhez tárgyi mellékmondat vagy főnévi tárgy kapcsolódik, a **-nánk/-nénk** toldalékot pedig akkor, amikor a *szeret* igéhez kapcsolódó főnévi igenévi, ill. a főnévi tárgy határozatlan.

Kiskatonákkal elegyedik szóba, akikkel hamarost a jövő útjain tűnődnek? Önök is gajdolnak és kombinálnak? Mit szeretne a kurucz? Szeretnők, ha könnyebb lenne az életünk, szeretnők, ha tiszták lennének az utak, a körutak, a sztrádák, a mellékutcák, a síkátorok, semleges utcák találkozásából születő véletlen terek és a Hősök tere, az allék, a sugárutak, a függőfolyosók, a mellvédék töve, közlépcsőházak, a buszmegálló, a vécéklik, a nyakunk, a hátunk, az ágyékunk, az Achilles-ín környéke, szeretnők, ha nagyobb lenne a fantáziánk, me-

részek lennének és nagystílűek, mint Svejka, kétségbeesettek, merészek és vonzóak, szere-
nők a mezítelen járkálást udvarházak mélységes mély szobáiban, szere-
nénk együtt lenni és szere-
nénk bízhatni egymásban és szere-
nénk egyedül lenni, s hagyni a francba az örökös
udvariasságainkat, zárt jólneveltségünket és kitartó fegyelmeztségünket, szere-
nők le-
hányhatni a szenteskedő álorcákat, szere-
nénk több szenvedélyességet és igazságot, szere-
nők, ha kurvanya loboncza nemcsak egy hatalmas égbemeredő eszme volna, mely de-
mokráciázni akar, szere-
nők, ha köszönésre köszönés volna a válasz, hát Isten áldjon és
Isten hozott, édes egy komám? (Esterházy Péter)

A *-nók/-nők* toldalék a közmagyar nyelvből visszaszorult, jobbára már csak az **erdélyi nyelvjá-
rásokban** maradt meg az élő nyelvhasználatban, máshol az **általános ragozású -nánk/-nénk**
toldalékkal **helyettesítődött** (*mintha újra hallanánk a pusztán; ha azt ki tudnánk mondani*).

Bár a fél évszázaddal ezelőtt keletkezett Nyelvművelő kézikönyv szerint **az erősen választé-
kos irodalmi stílusban él**, valójában ma már valószínűleg abban is **mesterkéltnék, keresett-
nek** hatna, ha netán előfordulna.

Érdemes lenne empirikusan tesztelni, mennyire található meg mai szövegekben.

Példák a nyelvművelő kiadványokból:

<i>elavult, ill. nyelvjárási</i>	<i>közhasználatú</i>
Hiába <u>vádolnók</u> az illetőt csalással, ha nem tudnók rábizonyítani.	Hiába <u>vádolnánk</u> az illetőt csalással, ha nem tudnánk rábizonyítani.
Mi azt <u>tartanók</u> természetesnek.	Mi azt <u>tartanánk</u> természetesnek.
Folytatni <u>szere- nők</u> az etnobotanikai vizsgál- latokat.	Folytatni <u>szere- nénk</u> az etnobotanikai vizsgál- latokat.
<u>Megtárgyalnók</u> az ügyet, ha itt volna minden érdekelt.	<u>Megtárgyalnánk</u> az ügyet, ha itt volna minden érdekelt.
Ha volna elegendő anyagi eszközünk, máris <u>megkezdhetők</u> az építkezést.	Ha volna elegendő anyagi eszközünk, máris <u>megkezdhetnénk</u> az építkezést.

Ismét idéznünk kell egy **megejtően, szakszerűtlenül megfogalmazott** jelenségleírást a Magyar nyelvhelyességi lexikonból (MNYL. 2001: 70), hogy megtanuljuk, hogyan NE beszéljünk a tárgyalt jelenségről:

Mi a jelenség lényege? A tárgyas ragozás többes szám 1. személyének eredeti, hagyományos alakja a *-nók/-nők*. Ezeket azonban a nyelvközösség nagy része már így alanyi ragozásban használja: *-nánk/-nénk*.

Amikor a tárgy határozott, és a mai beszélő a *-nánk/-nénk* ragot használja, akkor ő egyáltalán nem „alanyi ragozásban” használja ezt a ragot, hanem tárgyas ragozásban, csak éppen a mai nyelvben az alanyi és a tárgyas ragozású toldalékok hangalakja **egybeesik**.

A nyelvművelők – nem meglepő módon – teljes mértékben **helyesnek** fogadják el az eredetileg csak az általános ragozásban használt *-nánk/-nénk* toldalékot. Ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy **az iskolázott beszélők is ezt az új formát használják**. Hiszen egyébként ugyanúgy lehetne érvelni „a közlés pontossága érdekében” a két rag egybeesése ellen, ahogy érvelnek

a nyelvművelők a fenti két esetben, a suksük és a nákozás ellen. Itt azonban nem ezt teszik, hanem azonnal észreveszik, amit a másik két jelenség esetében nem akarnak tudomásul venni.

A Nyelvművelő kézikönyv (NyKK. 1983: 626) így fogalmaz:

Ezt mint a közlést nem zavaró analógiás változást nem helytelenítjük, de mivel így az általános ragozású alakok kettős szerepet töltenek be, ajánlatos, hogy a régies és választékos íű tárgyas alakokat is felhasználjuk az irodalmi igényű, ünnepélyesebb stílusban, ill. a változatosság, esetleg a ritmus vagy a rím kedvéért.

Látjuk, hogy a kézikönyv még **erényként** említi a két funkció alaki **megkülönböztetését** (de nem a két funkció összemosását ostorozza, mint a suksük és a nákozás esetében), ami **nyelvi izomorfizmus**, és megpróbálja rávenni a nyelvhasználókat, hogy legalább az **ünnepélyes** stílusban (sőt a változatosság, esetleg a ritmus vagy a rím kedvéért, nyilván a versekben) megőrizték, ami **nyelvi konzervativizmus**.

Ám a két funkciót „egybeemosó” új forma helyességét egy pillanatra sem vonja a kézikönyv kétségbe. Ez egyértelmű **nyelvi doktrínus**, **nyelvi elitizmus** és **nyelvi belletrizmus**, hiszen az elfogadásnak nem lehet más alapja, mint az, hogy az iskolázott beszélők is az új formát használják és a mai szépirodalomban is általános. Hasonló álláspontot képviselnek az újabb nyelvhelyességi kiadványok is.

Azzal, hogy jó lenne, ha visszahoznák ☺ a nyelvhasználatba a *-nók/-nők* ragot vagy visszahoznánk bármilyen más nyelvi eszközt, nehéz egyetérteni. Az ilyen törekvés – amely a **nyelvi konzervativizmus** megnyilvánulása – semmilyen jó célt nem szolgál, s ha az írók megfogadnák a nyelvművelők tanácsát, alighanem **tévesztések** és **túlhelyesbített** alakok sokasága volna az eredmény.

Erre a veszélyre maguk a nyelvművelők figyelmeztetnek, a következő példával szemléltetve a fenyegető túlhelyesbített nyelvhasználatot:

<i>helytelen</i> Mi <u>szeretnők</u> így beszélni.	<i>helyes</i> Mi <u>szeretnék</u> így beszélni.
---	--

A bal oldali oszlopban található forma azért helytelen (túlhelyesbített), mert ebben a mondatban nincs tárgy, így az igének általános ragozásban kell lennie, annak ragja pedig korábban is a *-nánk/-nénk* volt, és most is az.

A **nyelvi izomorfizmus** híveinek szemében nagy erény, hogy két eltérő funkciónak két eltérő toldalék felelt meg, ám tudni kell, hogy a nyelvekben gyakran előfordul, hogy egy funkcionális megkülönböztetés eltűnik. A *-nók/-nők* elavulása folytán létrejövő egybeesést, egyetlen toldaléknak (a *-nánk/-nénknek*) kétféle funkcióban való használatát, aligha érzi zavarónak bárki, akinek az anyanyelvéből (anyanyelvjárásából) hiányzik ez a megkülönböztetés.

Mivel a *-nók/-nők* toldalékkal ellátott formák (az erdélyi magyar nyelvváltozatokat nem számítva) a mai nyelvben **stilisztikailag erősen jelöltek**, **csak stíluselemként** javasoljuk őket használni, főleg **erősen választékos** (azaz **emelkedett**) stílusú szövegekben, de humoros vagy

ironikus hatás kiváltás céljából elképzelhető még a **bizalmas** stílusú szövegekben való használata is.

C) A feltételes mód „modoros” és „idegenszerű” használata

A Nyelvművelő kézisztár **öt fajta helyzetben helyteleníti** a feltételes mód használatát, s helyette – a kontextustól függően – kijelentő vagy felszólító módú igealakokat javasol.

1. Ha a feltételes módú igealak **bizonytalanságot** fejez ki, de erre „nincs szükség”, mert a mondatban van egy, szintén a bizonytalanságra utaló határozó, vagy pedig összetett mondatban a főmondat is kifejezi a bizonytalanságot:

<i>feltételes mód</i>	<i>kijelentő mód</i>
Állítólag az állomáson <u>látták volna</u> a gyanúsítottat.	Állítólag az állomáson <u>látták</u> a gyanúsítottat.
Állítólag jövőre <u>meglátogatnának</u> .	Állítólag jövőre <u>meglátogatnak</u> .

<i>feltételes mód</i>	<i>kijelentő mód</i>
Nem hiszem, hogy estére <u>megjőnnének</u> .	Nem hiszem, hogy estére <u>megjőnnek</u> .
Kétlem, hogy <u>találkozhatnánk</u> .	Kétlem, hogy <u>találkozhatunk</u> .

A helytelenítést nem fogadhatjuk el. A feltételes mód használata ilyen mondatokban **stíluskérdésként** kezelendő. Az első oszlopban található mondatok semmiképpen sem tekinthetők helytelennek, legfeljebb némelyek **modorosnak** érezhetik. Ugyanakkor lehetnek olyan emberek, akiknek a habitusához, stílusához **illik** az ilyen fogalmazás. Nem beszélve arról, hogy a két változat közt a stilisztikai különbségen túl értelmi különbség is érzékelhető: a feltételes módú igealakot tartalmazó fogalmazás nyomatékosabban fejezi ki a bizonytalanságot, kétkedést.

A fentiekből következően a feltételes módot ilyenkor kéziratokban **nem szükséges** kijavítani. Saját fogalmazásunkban pedig **ízlésünket, hangulatunkat** követhetjük.

2. **Bizonytalanság** kifejezésére értesülésre való hivatkozásban:

<i>helytelenített</i>	<i>helyesnek mondott</i>
Egyesek véleménye szerint a felek rövidesen <u>megegyeznének</u> .	Egyesek véleménye szerint a felek rövidesen <u>megegyeznek</u> .
Hír szerint a szerződést még ez évben <u>megkötnék</u> .	Hír szerint a szerződést még ez évben <u>megkötik</u> .
Azt javasolja, <u>eszközölné ki</u> a vezetőség, hogy...	Azt javasolja, hogy <u>eszközölje ki</u> a vezetőség, hogy... [ha nem nagyon szerény a javaslat]
Úgy tájékoztattak bennünket, hogy a válság már <u>megoldódott volna</u> .	Úgy tájékoztattak bennünket, hogy a válság már <u>megoldódott</u> .

Nem világos, miért kifogásolják a nyelvújítók azt, ha a beszélők a nagyobb fokú bizonytalanságot vagy kétkedést nyelvi eszközzel is ki tudják fejezni.

Ha például közelebbről megnézzük az utolsóként idézett mondatot, látjuk, hogy jelentése nem azonos a másikkal, amit helyette használni javasolnak. A mondat feltételes módban azt sugallja, hogy a beszélő **nem hiszi el** azt az állítást, hogy a válság már megoldódott, míg a másik, helyesnek tartott változat ezt nem sugallja.

A más esetben érvként használt **nyelvi necesszizmus** és **nyelvi izomorfizmus** ideológiája is a hibáztatott alakok elfogadása mellett szólna (pardon: szól! 😊).

A fentiekből következően bármilyen stílusú szövegben nyugodtan használhatjuk a feltételes módot, ha jelezni akarjuk, hogy kételkedünk az állítás helyességéről.

3. Kétkedő vélemény vagy tagadás esetén:

<i>feltételes mód</i>	<i>kijelentő mód</i>
Valószínűtlen az az állítás, hogy a vezetőség még ma <u>összeülne</u> .	Valószínűtlen az az állítás, hogy a vezetőség még ma <u>összeül</u> .
Tagadta, hogy <u>ő törte volna be</u> az ablakot.	Tagadta, hogy <u>ő törte be</u> az ablakot.
Aligha valószínű, hogy a kísérlet <u>sikerülne/sikerüljön</u> .	Aligha valószínű, hogy a kísérlet <u>sikerül</u> .
Valótlan az az állítás, hogy az elnök Párizsba <u>készülne</u> utazni.	Valótlan az az állítás, hogy az elnök Párizsba <u>készül</u> utazni.

Mivel az idézett példákban a kétkedés, tagadás stb. nyíltan is meg van fogalmazva, **kevésbé szükséges** feltételes módot használni, ám itt is lehet **nyomatékosító** szerepe.

Ha nem volna is nyomatékosító funkciója, akkor is csak a **nyelvi invariabilizmus**, ill. **nyelvi homogenizmus** ideológiájának fényében baj az, ha ugyanazt a dolgot kétféleképpen fejezhetjük ki.

A feltételes módot ez esetben is használhatjuk, ha **szükségét érezzük**, s természetesen mások kéziratában sem javítjuk. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy sok esetben a **kijelentő** módú forma talán **természetesebb**, de ezt a feltételezést empirikus adatokkal kellene alátámasztani.

4. Egyes **határozói** – különösen célhatározói – mellékmondatokban:

<i>feltételes mód</i>	<i>kijelentő mód</i>
Kérte, hogy <u>helyettesítene</u> őt.	Kérte, hogy <u>helyettesítse</u> őt.
Követelte, hogy <u>állítsák</u> bíróság elé.	Követelte, hogy <u>állítsák</u> bíróság elé.
Elment, hogy <u>megkérné</u> őt.	Elment, hogy <u>megkérje</u> őt.
Megkérte, (hogy) <u>mondana</u> véleményt.	Megkérte, (hogy) <u>mondjon</u> véleményt.

Ez a használat a **régi** nyelvben volt elterjedve, ma már a legtöbb szövegtípusban, stílusrétegben **elavultnak** tekinthető. A nyelvújító kézikönyv szerint irodalmi használatban ennek „**régies, latinos**” a **stílusértéke**, ami valószínűleg így is van (más szövegtípusokban inkább elavult, mint régies).

A mai nyelvben inkább csak **stíluselemként** javasoljuk a feltételes módot használni, attól függetlenül, hogy milyen stílusú szövegről van szó. Mások szövegében is **kijavíthatjuk**, ha nem egyértelmű, hogy stíluselemként használja a szerző.

5. „Fölöslegesen” szerénykedő töltelékmondatokban.

A Nyelvújító kézikönyv szerint ez a használat nem más, mint „újabb modorosság”, amely előadók, hozzászólók nyelvhasználatát jellemzi. Meglátásuk szerint divatjelenségről van szó, „a lépten-nyomon használt, fölöslegesen szerénykedő, tartalmatlanul óvatos” feltételes mód divatjáról.

<i>feltételes mód</i>	<i>kijelentő mód</i>
<u>Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy...</u>	<u>Felhívom a figyelmet arra, hogy...</u>
<u>Megjegyezném még, hogy...</u>	<u>Megjegyzem még, hogy...</u>
Csak ennyit <u>szerettem volna mondani.</u>	??? Csak ennyit <u>akartam mondani.</u>

Nem biztos, hogy a bal oldali oszlopban lévő formákat az átlagos nyelvhasználó **szerénykedésnek** érezné (elnézést: érzi ☺), lehet, hogy inkább csak **udvariasnak**, s épp azért használja.

A nyelvújítók által javasolt forma „**rámenősebb**”, **nem minden helyzetben megfelelő**, pl. a *Felhívom a figyelmet arra, hogy...* eléggé **autoritatív**. Különösen olyankor, amikor a beszélőnek jóval kisebb a tekintélye, mint a címzetteknek, **sokkal inkább a feltételes módú alakokat ajánlatos használni**.

Ha egy főnök mondja a beosztottjainak: „felhívom a figyelmet arra”, az még rendjén van, de ha egy beosztott beszél a főnökével, lehet, hogy jobban teszi, ha elfelejti ezt a nyelvújító tanácsot, és inkább feltételes módot használ: „felhívnam a figyelmet”.

A magyar nyelvhasználati szótár (MNySz. 2007: 75) szerencsére nem osztja a kézikönyv álláspontját. Így fogalmaz:

Az előbeszédben a feltételes mód a szerénység jele. Az ilyen szövegkezdést, illetve szövegbevezetést fölösleges kárhóztatni, bár egy retorikailag megszerkesztett szövegben ügyetlen hatást kelthet, és túl gyakori alkalmazása is kerülendő.

A szótár példái:

Arról <u>szeretnék</u> most beszélni, hogy...
<u>Feltennék</u> Önnek egy kérdést.
Arról <u>szerettem volna</u> beszélni Önöknek...

A szótár szerzőinek igazuk lehet abban, hogy a feltételes mód „túl gyakori” alkalmazása nem járul hozzá a szöveg stílusosságához. Egy-egy nyelvi forma helyénvalóságának megítélésében a gyakoriságot érdemes volna fontos szempontként érvényesíteni.

Mindenesetre az olyan **helyzetmondatokban**, mint az idézettek, egyáltalán **nem fenyeget**, hogy „túl gyakran” alkalmazzánk a feltételes módot, így **teljesen szabadon** használhatjuk, amikor szükségét érezzük.

A szótár még megjegyzi, hogy a kezdő riporterek gyakran kérdeznek feltételes módban, s hozzáteszi, hogy ezt a médiában szakmai (kérdéstechnikai) hibának tartják.

& AZ IGEIDŐK HASZNÁLATA

A jelen, a múlt és a jövő időhöz többféle váltakozás kapcsolódik; ezekről lesz szó ebben a fejezetben.

1. Igeidők váltakoztatása

1. Jellegzetesen **stilisztikai** (azaz nem nyelvtani) kérdés az igeidőknek **nem alapjelentésben** való használata.

A **legjellemzőbb** a **jelen idő használata múlt idő „helyett”** mint **stilisztikai eszköz**, melynek segítségével **élénkebb, szemléletesebb**, hatásosabb lehet a leírás. Az ilyen használatot metaforikusnak szokás tekinteni.

Példaként nézzünk meg egy cikket egy székelyudvarhelyi internetes lapból. A címe: „Átverték a boltban. S még egyszer, s még egyszer.” Alatta mintegy alcímszerűen ezt olvassuk: „Vigyázat, átcseszéshullám! Még egy hónap sem telt el 2016-ból, s máris többször átverődtem, mint máskor 10 év alatt.”

A szerző, Egyed Ufó Zoltán, öt „átveréses” esetet mutat be. Az ezeket megelőző, egymondatos bevezető így szól: „Bemutatok öt esetet, amit leszívtam a boldog új év első három hetében. Remélem, ennyi elég is volt idénre.” Ezután következik az öt eset, külön-külön címmel ellátva és beszámozva. Ezek közül az első lényegi részét idézzük.

Decemberben csillagok háborúja, januárban lézer

Olvasom az „ilyen jót ilyen olcsón” üzlet katalógusában, hogy van lézeres távolságmérőjük bagóért. Már régóta akarok venni egyet, mert segítene a frissen beoltott gyümölcsöeim térképének felvázolásához, de nem szívesen adtam volna félhavi fizetésem oda érte. Most itt a nagy alkalom, megnézzük az asszonnyal, hányadikán lép életbe a „promóció”, s aznap reggel bepattanok az autóba, berobogok a városba, törtetek az üzlet bejáratánál, mint azt Udvarhelyen szokás, szerencse, hogy nem kerül elém senki, akinek a homlokára lenne írva, hogy „lézeres távolságmérőt vásárolok”. Becsszóra, hogy fellökném. Már távolról érezem, hogy melyik polcon kell lennie, ott is van, megragadom. Fellélegzek. Nem vette meg senki előlem.

Ránézek a dobozra, írja rajta, hogy Ultrasonic Range Finder. Hát ez ultrahangos, nem lézeres. A kinézete egyezik a katalógusában szereplővel, az ára is ugyanaz. Átverték.

Azaz nem teljesen. Mert abban is van lézer, de csak azért, hogy mutassa, honnan mér az ultrahang. [...]

Látjuk, hogy a cikkíró egy nyilvánvalóan **már megtörtént eseményt** ír le a **szemléletesség** kedvéért **jelen időben** (*olvasom, akarok, megnézzük, bepattanok* stb.). Csak ott használ a szerző múlt időt, ahol az elbeszélte történet idejéhez viszonyítva korábban történt vagy történt volna a leírt esemény (*adtam volna, vette meg, átverték*). Érezzük, hogy élvezetesebb így az elbeszélés, mintha a szerző mindenütt múlt időt használt volna.

A jelen idő ilyen használatát **átképzelésesnek** nevezik.

A jelen idő átképzeléses használatával kapcsolatos tanácsot szó szerint idézhetjük a Nyelvművelő kézikönyvből (NyKk. I. 1983: 978), mert a tanács helytálló, és jól is van megfogalmazva:

A kijelentő mód jelen ideje átképzeléses használatban gyakran áll múlt helyett az előadás, az elbeszélés élénkítésére, az izgalmas, gyorsan pergő események érzékeltetésére, a történetek hatásos megelevenítésére. Nyugalmasabb vagy leíró részleteknél, alkalmas ponton visszaválthatunk múlt időbe, de ügyeljünk arra, hogy ez természetes legyen, ne váltogassuk ötletszerűen, logikátlanul a két időt.

2. Más dolog az igeidők ötletszerű, logikátlan váltogatása, amit **IDŐUGRATÁSNAK** vagy **IDŐKEVERÉSNEK** lehet nevezni.

Szemben az előző esettel ez **fogalmazási hibának** tekintendő, és ha zavarónak érezzük, mások kéziratában is javíthatjuk.

A Nyelvművelő kézikönyv **különösen zavaró hibának** tartja, ha múlt idejű esemény elbeszélésekor csap át a fogalmazó jelenbe. Pl.:

<i>időugrattal</i>	<i>időugratás nélkül</i>
Magára <u>kapkodta</u> ruháit, előbb azonban még sebtében <u>kitölti</u> a lottószelvényeket.	Magára <u>kapkodta</u> ruháit, előbb azonban még sebtében <u>kitöltötte</u> a lottószelvényeket.

Teljesen egyetérthetünk a nyelvművelőkkel abban, hogy az ilyen időugratás **zavaró. Stilisztikai hibának** tarthatjuk, amely az **írott nyelvnek minden válfajában javításra szorul**, legalábbis ha **gondozott** vagy **rendezett** szövegekről van szó. A zavaró időugratás mások kéziratában is javítandó.

Arra is ügyelni kell a nyelvművelők szerint, hogy az igeidő **ne kerüljön ellentétbe** a mondatban lévő **egyidejűséget, előidejűséget** vagy **utóidejűséget** kifejező **kötőszókkal** és **határozószókkal**. Pl.:

<i>hibás</i>	<i>helyes</i>
A nagykövet a <u>közelmúltban utazik</u> állomás-helyére.	A nagykövet a <u>közelmúltban utazott</u> állomás-helyére.

Ez csakugyan hibás, ám szerencsére ilyen normálisan nem is mondunk, nem is írunk. Ha mégis ilyenrel találkozunk, azt **fogalmazási botlásnak** tekinthetjük és mások kéziratában is javítjuk.

2. A múlt idő régies alakjai

Tudjuk, hogy a régi magyar nyelv igeragozási rendszere jóval gazdagabb volt a mainál. Még **19. századi** klasszikus íróink és költőink is rendszeresen használták például az **elbeszélő múlt** időt. Példák a Himnuszból:

őseinket <u>felhozád</u> Kárpát szent bércére
zászlónk gyakran <u>plántálád</u> vad török sáncára
<u>elsújtád</u> villámidat dörgő fellegedben
szertenézett, s nem <u>lelé</u> honját a hazában
szánd meg, Isten, a magyart, kit vészek <u>hányának</u>

Alkalomadtán más, azóta teljesen elavult igeidők is előfordulnak a 19. századi klasszikusok írásaiban, pl. Petőfi A tintásüveg c. versében a szintetikus jövő idő:

Kari, Vigyázz! Kedved majd követendi gyász, amint mondom, majd követendi gyász.

A mai élő köznyelvből kiavult igeidők egy része ebből következően **hozzátartozik nyelvi műveltségünkhöz**, különösen **a múlt idő különféle változatai**:

folyamatos múlt	jár
befejezetlen múlt	jár vala
közelmúlt	jár vala
régebbi múlt	járt vala
régmúlt	járt volt

Az idézett igeidők emlékének fenntartását az is megkönnyíti, hogy egy részük némely **keleti nyelvjárásban** még ma is hallható. Mivel azonban a köznyelvben elavult igeidők többsége – mivel nem használatos – nem hoz létre váltakozást, nem szükséges foglalkoznunk velük.

Kivételt képez az egyik összetett múlt idő, valamint a felszólító mód múlt időben, amelyek olykor-olykor előfordulnak mai szövegekben is, ezért ezek nyelvhelyességi, ill. nyelvi helyénvalósági kérdéseket is fölvethetnek. Alább ezekkel foglalkozunk.

A) A mentem volt típusú összetett múlt idő (régmúlt)

1. A múlt idejű alakoknak a *volt* segédigével való kiegészítése, a régmúlt idő, **szélesebb körben maradt fenn**, mint a többi igeidő: megvan a **Tiszántúlon**, **Erdély** számos nyelvjárásában, sőt az **erdélyi köznyelvben** is, de **szórványosan máshol** is előbukkan még.

A régmúlt időt olyan cselekvés kifejezésére használják, amely **a múltban történt, és már nem vonatkozik a jelenre**.

Nézzünk meg néhány példát az internetről!

Mindenesetre van egy történetem, egy régen kezdődött történetem, talán nem is a matematikával, hanem a tanulással, a tanulásával. Én a budapesti Piarista Gimnáziumba jártam volt, ott ismertem meg a tanulást, annak a kalandját, szenvedélyét.

A szintén névmási eredetű *ni, bi* és változataik a jelöletlenül hagyott akkuzativusra hívják fel a figyelmet, a hallott vagy olvasott szövegben. A 4-5. pont alatt közölt névmási formánsok szoros egyezését ural-altáji dativusz és akkuzativusz képző formánsokkal már a névragozásnál megismertük volt.

Egy fővonalai csatlakozás és kényelmes átszállás azért nem hülyeség a felcsúti madzagvasút ügyében. Amúgy valóban csúnya dolog volt az elvtársak részéről az 1968-ban megindított felszámolási hullám, amely számos kistelepülést tett „szerep nélkülivé”, ahogy az akkori tudálékos tudósok mondták volt.

Vagyis Sowinska asszony mellélőtt bírálataival. Méghozzá azért, mert a probléma egy csöpp-ségnyt nagyobb, mint azt sejtette volt: a műsor – melegekkel vagy nélkülük – éppen hogy nem a gyermek érdeklődésének felkeltésére, hanem szedálására hivatott. Össznépi alató, amelynek káros mellékhatásairól nem kérdezheti meg orvosát, gyógyszerészét.

Az idézett példák arra utalnak, hogy ennek az összetett múlt idejű alaknak a használata nem feltétlenül régies, **inkább csak választékos** stílushatású. Érdekes, hogy a beszélők annak ellenére készletet éreznek ennek az igeidőnek a használatára, hogy **a kontextusból az egyidejűség többnyire egyértelműen kiderül**.

Az ilyen használatot egyéni **stílusjellegzetességnek** tekinthetjük, és **nincs okunk mások kéziratában kijavítani**. Bátran használhatjuk, különösen gondozott, ill. választékos, emelkedett stílusú szövegekben, ha úgy érezzük, hogy a szövegbe beleillik egy ilyen stíluselem.

2. Van egy ige, a segédigei szerepű *szokott*, amely mellett a *volt* segédige **jóval gyakoribb**, mint más igék mellett.

Ennek az az oka, hogy a *szokott* – amint alább látni fogjuk – a köznyelvben a **jelenben szokásosan ismétlődő** cselekvést fejez ki. Mivel múltbeli megfelelője nincs, a **múltban** szokásosan ismétlődő cselekvés kifejezésére némelyek a ***szokott volt*** formát használják. Ebben az esetben tehát a *szokott volt* használatának egyértelmű és fontos **funkciója** van.

Nem szeretem az áthallásos előadásokat, általában nem, konkrétan gyakran milyen jók, mégis mindig arra emlékeztetnek, hogy aki kimondja úgy direktbe, az mehet kapálni. Mohácsi János ki szokta mondani direktbe, anno még Kaposváron, aztán a Nemzetiben, most nem tudom, idén hol kapál, de sem itt, sem ott, talán valami védettebb senkiföldjén. Schilling is ki szokta, azaz szokta volt, most már újságba ír idehaza és ott mond ki, darabot, színházat külföldön rendez. Pintér Béla is ki szokta, talán ki fogja, és nyilván vannak még, de fogyóban.

A rengeteg betervezett munka mellett, amelyet egyszerűen ki kellett engednem a kezemből, számomra tulajdonképpen az volt a kérdés: fogok-e tudni újra „igazán” dolgozni? Hiszen mindig ezt szoktam volt mondani: „Én annyi mindent kell még tegyek, én annyi mindent beterveztem már a következő időre.”

Végül olyan házit is szoktam volt adni, amikor arra kérem a szülőket, hogy keressenek a szavak között kapcsolatot a mindennapi életükkel.

Jogosan szoktuk mondani a hazai egészség ellátási rendszerünk kapcsán, hogy technikai és személyi feltételeink sok helyütt szenvednek csorbát. Az előbbi leginkább gazdasági helyze-

tünk függvénye, ám az utóbbi – s erről szeretném megosztani tapasztalatomat az olvasóval – gyakran nem pénz kérdése. Azt is szoktuk volt hirdetni, hogy „fejétől bűdösödik a hal” – kölcsönözve a sokat hangoztatott szólás-mondást, patinásan a Fertő-tó szomszédságában.

A legősibb magyar bálvány vagy zászló, vagy ahogy őseink nevezték: „istenfa” (az istenség jelképe, fája) egy meggyfa-bot volt. Ez lehetett fehér is mert szokták volt kérgét lehántani, de maradhatott kérgében is. A bot egyik végén a kivágott fiatal fácaska tövéből képezett gömb, bunkó volt.

A koszorú kör alakú levél- és/vagy virágfüzér, mely vágott vagy újabban utánzott művirágból készül. Már az ókorban ünnepi díszül szerepelt az áldozatok és a lakomák alkalmával; a harcban vagy a versenyjátékban a győztest vagy a kiváló polgárokat is koszorúval szokták volt megtisztelni. Kegyeleti sírdíszként is szolgál. (a Wikipédia „koszorú” szócikke)

Mivel a *szoktam volt*-féle alakok **nem pusztá stíluselemek**, hiszen határozott **funkciójuk** van, még kevésbé lenne indokolt kijavítani őket, ellenkezőleg: kijavításukkal a mondat normasértővé válna a köznyelvi norma szempontjából. Úgyhogy **még abban az esetben sem** kellene javítani, amikor esetleg **stilisztikailag nem tökéletesen illik a mondatba** (mert az például informális stílusértékű).

B) Múlt idejű felszólító mód

1. Bár a mai magyar nyelv nem ismeri a múlt idejű felszólító módú alakokat, **szükségesség** kifejezésére, **múltra** vonatkozó **óhajtó** mondatban vagy **megengedő mellékmondatban** mégis lehet még velük találkozni.

A Nyelvművelő kézikönyv szerint ezek a formák régiesek vagy „hivatalos ízűek”, s előfordul, hogy „modoros fontoskodásnak hatnak”, ennek ellenére támogatják terjedésüket, azt remélve, hogy idővel stilisztikailag jelöletlenné válnak.

Ugyanakkor a kézikönyv hangsúlyozza, hogy ezek ma **stilisztikailag jelöltek**, s helyettük stilisztikailag jelöletlen megoldásokat is javasol: múlt idejű ige és egyszerű felszólító módú ige kombinációját, ún. **feltételes múltat** vagy **megengedő kötőszót**).

A kézikönyv példái:

<i>stilisztikailag jelölt</i>	<i>stilisztikailag jelöletlen</i>
Kell, hogy itt <u>járt legyen!</u>	<u>Kellett</u> , hogy itt <u>járjon!</u>
Csak meg ne <u>tudta legyen!</u>	Bár meg ne <u>tudta volna!</u>
Mindent megevett, <u>lett legyen</u> az a legsilányabb maradék.	Mindent megevett, <u>akár</u> a legsilányabb maradékot is. Mindent megevett, <u>még</u> a legsilányabb maradékot is.
Nem szeretett ez a tudós / Semmit a világon, / <u>Járt legyen</u> bár égen-földön, / Két avagy négy lábon (Arany: A tudós macskája)	

Ezek a formák nyilván azért élvezik a nyelvművelők támogatását, mert **régi elemei** nyelvünknek, és **sajátos funkciójuk** is van (**nyelvi konzervativizmus, nyelvi izomorfizmus**).

Ha a **szöveg stílusába beleillik, nem szabad ezeket javítani**, bár valószínűleg csakugyan **modorosnak** hathatnak sokszor (érdemes lenne ezt a feltételezést empirikusan tesztelni). **Stíluskérdésről** van szó: lehetnek beszélők, akikhez az ilyen **régieskedő, választékoskodó** nyelvhasználat kifejezetten illik.

2. A létige *lett légyen* felszólító módú, múlt idejű alakja **jóval szélesebb körben** használatos, mint más igék felszólító módú, múlt idejű alakjai, de megváltozott funkcióban, nem igealaként, hanem **kötőszói szerepben, megengedő mondat bevezetésében**.

Mindent megevett, lett légyen az bármi is.

A kifejezésben szinte kizárólagosan a jelen idejű felszólító módként elavult **légyen** forma jelenik meg, nem pedig a mai nyelvben jelen idejű felszólító módban szokásos *legyen*. A kötőszószerű használat tehát **mintegy konzerválta** az amúgy elavult formát.

Néhány példa a *lett légyen* mai használatára az MNSZ2 „szépirodalmi „ alkorpuszából:

1. Amikor valaki a származását kénytelen meghatározni, válogatni kezd az ősei között. Ha tőlem kérdik, akkor azt szoktam magamról mondani, hogy katonacsaládból származom. Mintha azt állítanám vele, hogy minden őszám, lett légyen tábornok vagy baka, hivatásos harcos lett volna. Ami mutatós elképzelésnek tetszik, de sajnos nem fedti a valót. Egy kicsit olyan ez, mint mikor azt mondjuk erről vagy arról a családról, hogy régi család. Holott minden család egyformán régi. (Nádas Péter)
2. Ugyanekkor az ilyen perek meghallgatását ünnepségeknek tekintették, mint az eretnek égetését a középkor végén, az újkor elején. A püspök és az inkvizitor ilyenkor az emelvény magasán trónolt, némán és mozdulatlanul, míg a csőcseléktől elvárták, hogy az elítélteket sárral dobálják, fenyegetik és elátkozzák, kínjaikon pedig nevéssenek. Volt azonban valami, ami akkor is, most is, a régi szertartásnak népünnepély jellegét kölcsönözte. Előzőleg hetekig, hónapokig folytak a letartóztatások, amikor éjfélről éjféltre az emberek az ÁVO dörömbölését várták ajtóikon, bármely kevés közük lett légyen Rajk Lászlóhoz. (Faludy György)
3. Úgy látom, ennek a furcsa darabnak jócskán elhibázott a címe. Egyszerű az ok, amiért a szerző ekkorát tévedett. A szerző, bárki lett légyen is, nem tudta, mit írt, mit is akart gondolni. Jó, ha kiigazítjuk. Épp itt az ideje. Íme az új, a darabot pontosan fedő cím: A négy kicsi Jago. Szerencsém van, itt egy új cím, s a darabot mégis ismerem. Azt rég megírták, eljátszták, meg is dicsérték kellőképpen. Csak a cím új, de mert így pontos, az embert nem érik meglepetések. (Fejes Endre)
4. Büszkén állíthatom, hogy a Soros Alapítvány irodalmi ösztöndíjaira tett javaslatokban bárki másnál jobban kivettem a részem, ez statisztikailag is bizonyítható. Szorgalmam és munkabírásom e téren nem ismert határt, tőlem nem távozott senki ajánlatlanul, lett légyen író, költő vagy egyéb irodalmi munkásság ígéretes művelője. Megjegyzendő, hogy az „ígéretes” jelzőt szinte valamennyi ajánlásomban felhasználtam, jegyzeteim szerint száztizenkétszer írtam le a következő meghatározást: „A fiatal magyar irodalom egyik legígéretesebb képviselője”. (Kardos G. György)
5. „A szenvedély nem elkerülhető”, mormolta a félmeztelen lektorijelentésíró, úgy gondolt a térre most, mint a forró, lüktető életre: amely betört hozzá, földúlja kialakult ilyen-olyan kis életét, s ő most lényegében gyávaság és nyíltság közt hanyódik, de immár úgy tetszik, hogy, ha kis szótöbbséggel is, győz a nem tudni pontosan micsoda, s ő magára veszi azt, ami reá méretett, lett légyen ez bárminő kockázatos is. (Esterházy Péter)

<p>6. Gyűrű, talán fehérarany, és két, talán rubinszív, egybeforrasztva, mi ez, ha nem jelkép? Nagyon jól illik Rezső karikagyűrűje mellé. Szinte kiegészítő. És megálltam, nem böffent fel belőlem, hogy a jegygyűrűnek még jobban örülnék, <u>lett légyen</u> akár rézből... Ezt én már nem kapom meg a sorstól. És csak kiröhögtetném magunkat az anyakönyvvezetőnél, két koporsó-töltelék! Az oltár előtt pláne... ez már nem jár... ez már nem jár... (Jókai Anna)</p>
<p>7. E követelmények mibenlétével Konkoly úr nincsen tisztában, de minden idegszálával azon van, hogy megfeleljen. Konkoly úr tizenkét éves szolgálata alatt naponta élethalálharcot folytat azért, hogy megfeleljen. Minden egyes feladat, <u>lett légyen</u> néhány sor gyöngybetűs lemásolása, egy kartoték kikeresése, avagy egy üveg bor ünnepélyes kinyitása valamely névnap alkalmából, mindez mérhetetlen lelki energiáit emészti föl. (Spiró György)</p>
<p>8. A tapasztalatnak persze nincs eleve igaza az új kísérlettel szemben. De a kísérletezőnek, ha jó szándékú, nincs joga eltekinteni a mások tapasztalatától. A tapasztalatcsere egyik formája épp a vita. Ezt a vitát ugyan nem mi akartuk, de nem folytatjuk a szelektív válaszadás politikáját. Ha igaztalannak érzünk egy bírálatot, általában válaszolunk, <u>lett légyen</u> szó bármiféle orgánumról. (Fekete Sándor)</p>

Az 1–4. sz. idézetben a *lett légyen* jelentéstani szempontból is indokolt, mivel múltbeli eseményre vonatkozik. Az 5–8. sz. idézetben a szövegrészlet denotatív jelentését tekintve tökéletesen megfelelne az egyszerű *legyen* alak is.

Találatok a többi alkorpuszból:

<p>Még a felszín alatt parázsló, bármikor felszítható és háborúskodással fenyegető nacionalizmus is beletartozik a NATO új ellenségképébe. A NATO létezésének jogosultságát ma abban látja, hogy lehetőséget keres és talál a tagállamok területén kívüli beavatkozásra is, hogy megvédje az euroatlanti térséget. Nem véletlen, hogy minden nacionalista megnyilvánulásra, <u>lett légyen</u> az uszítás, propaganda vagy szervezkedés, igencsak hevesen és egyértelműen reagál. (sajtó)</p>
<p>Az eset nem érdemelne különösebb figyelmet, a Kerényit ismerők tudják, hogy hosszú futására mindig számíthatnak, bár még nagyon sok jó pontot kell hangyszorgalommal gyűjtenie, amíg feledtetni tudja chartás múltját, s az engesztelő ajándékot átveheti a Parlamentben (valamelyik) március 15-én. (2002-ig bezárólag.) Ha egyáltalán. Bármennyire öreg róka <u>lett légyen</u> is a színidirektor, a fiatal farkasok nehezen felejtene. (sajtó)</p>
<p>A második blokk Fogalmak és elméletek címmel a kultúra és a mindennapok, az identitás és az etnicitás, a rétegek és a nemek, a kontinuitás és a változás, a szimbólumok és a rítus kapcsolataival, fogalmi meghatározásaival foglalkozik. Olyan kérdések ezek, amelyekkel a néprajztudománynak, <u>lett légyen</u> az hagyományos „nemzeti néprajz” vagy európai etnológia, mindenképpen foglalkoznia kell(ene). (tudományos)</p>
<p>Minden eddigi támogatási rendszer azt igazolta, <u>lett légyen</u> az bármilyen ügyben kialakított támogatás, hogy rendszerint azok a haszonélvezői, akik egyébként akár messze az átlagkereset felett keresnek, de a kimutatások szerint a jövedelmük valahol a létminimumon van. (hivatalos)</p>
<p>Tehát én a magam részéről, pontosan garanciális okokból ragaszkodnék az ügyészi értesítéshez, mint egy olyan törvényességi ellenőrzéshez, amely a nagyon komoly eszközökkel bíró rendőrségi munkának egy bizonyos kontrollt adna, azzal együtt, hogy én nagyon remélem és biztos tudom azt, biztos is vagyok abban, hogy intézményesen senki ezzel a joggal nem fog visszaélni. Annak pedig, kérem, bármilyen garanciát építünk be a törvénybe, mindig ki leszünk téve, hogy valaki megbotlik, <u>lett légyen</u> az rendőr, tűzoltó vagy országgyűlési képviselő. (hivatalos)</p>
<p>Mert ott a probléma, nem fogom tudni megoldani, ott van a kölcsön jön a csekk, a gyerekek cipő kell, kinőtte stb. stb. És hát persze ha beállok a cucctól és <u>lett légyen</u> ez folyadék</p>

vagy tabi formája ez teljesen mindegy, akkor a problémát nem érzékelem. Ugyanott van, de én kikapcsolom magam a történetből és ha visszakerültem mert kiürül belőlem, akkor ott a probléma és megint őrlődök bele és megint inkább azt mondom hogy nem érdekel. Megiszom, beveszem, nem fog ebbe aktuálisan belehalni, de nem fogja javítani ugye sem a saját maga állapotát, sem a gazdasági környezetét. (besznye)
Rip.: – És nő is már a kedves fia, vagy csak szeretné, hogy legyen? / Nem, nem, nem. Sajnálatos módon se menyem nincs, se unokám és ezért úgy érzem, hogy hát ha nem tudok a családba így tevékenykedni, akkor másfele. <u>Lett legyen</u> az ezer idegen, nem baj az. Biztos neki ugyanúgy jól fog fogni, mintha a menyemnek tenném, vagy a lányomnak, ha volna. (besznye)
Egyébként csak azért merészeltém az anya szerepére is utalni, mert általában az anyuka az, aki annyira elkapja fiúgyermekét, hogy ezzel szinte lehetetlenné teszi, hogy később a neje elviselje a mama fiacskáját, <u>lett legyen</u> a neje akár a legangyalibb asszonyka a föld kerekén. Az apai minta követését evidensnek vettem, ezért nem foglalkoztam vele. (fórum)
Közölhet ő bármilyen dehonesztáló leleplezést, semmi hatása, senki nem mond le. Megjegyezzük, a főszerkesztő uraknak kellene lemondaniuk ilyen színvonalú leleplezések közléséről. Kovács László pártelnök nyilvánvalóan kínos ügyről beszél hogy mi <u>lett legyen</u> az a bizonyos kínos, az nem derül ki, hogy mi a nyilvánvaló, azt meg tudjuk. A független sajtó témákat gyárt. (fórum)
Ez a szó egyértelműen iszlamofób eredetű, azon tévhitet táplálja a használóiba, hogy a muszlimok Isten helyett egy embert – <u>lett legyen</u> akár próféta, mint Mohamed – tisztelnek. Innentől kezdve a szó blaszfémia egy muszlim számára, kifejezetten az iszlámellenesség leképeződése; még ha, feltételezem, a használóinak zöme nincs is tisztában jelentésével, és így szándékán kívül gyaláz. (közösségi)
A hatalom mögötti hatalom remekül él ezzel, és úgy vezeti meg a jó magyar olvasót, hogy az észre sem veszi. Minden a sajtón múlik, áll vagy bukik, mert a pártsajtó és a pártsajtóban dolgozó pártújságírók komoly pénzeket kapnak a hazudozásért, a félrevezetésért. <u>Lett legyen</u> jobb vagy baloldali lapról szó... (közösségi)

Amint a példákból is látszik, a *lett legyen* kifejezés az új funkcióban nem tekinthető elavultnak, teljesen élő, de **választékos** stílusértékű, s használata nyilván elsősorban a **gondozott** szövegekre jellemző. Az eredeti jelentés elhomályosodásának bizonyítéka, hogy a fenti példák egy részében a *lett legyen* jelen idejű mondatokban fordul elő, ahova a hagyományos szabályok szerint a jelen idejű, felszólító módú *legyen* illene.

Néhány szórványos példa a *lett legyen* formára is akad az MNSZ2-ben, jobbra nem kötőszói funkcióban, hanem eredeti jelentésben:

Csak éppen azon törte az eszét, hogyan lehetne ezt a nehezen görgedező interjút siettetni tőlük? És nemcsak siettetni! Hanem más irányba, szándékainak megfelelő irányba terelni. Mert hogy a hercegnek valamicske köze is <u>lett legyen</u> egy agitátorbandához? Ezt kizártnak vette eleve. A Rika másik barátja, a nagykereskedő Borchida Béla sem rémlett valószínű személyiségnek, hogy politikai fölforgatók manővereihez csatlakozzék. (Tersánszky Józsi Jenő)
Akármilyen finom emberről <u>lett legyen</u> is szó, ez a zavart vihogással kísért mozdulat mindig a hányingerig utálatos, mocskos, egy undor. A vihogás, amely sohasem marad el, irigységet és elismerést tartalmaz, valamiféle helyeslést, miközben a kijelentést magát súlyosan feddőnek és lekicsinylőnek szánják. (Esterházy Péter)
Minden gazdasszony nevelt baromfit; és minthogy sz. Mihály nap körül még a jobb gazdasszonyok közt is kevésnek volt zsiradéka: ekkorra tehát általában véve ludakat hizlaltak, és így majd minden vasárnap kövér ludat öltek, s azt nem úgy sütötték meg, mint a városiak szok-

ják, egészen, hanem a kövérét vagy zsíriját lehántva, megaprítva, a húst eldarabolva, hogy zsiradékuk lett legyen; a lúdtöpörtő, vér, máj reggelire szolgált, a többi hús ebédre. (tudományos)

A Jobbik azt mondja, hogy igen, az adósságot, lett legyen az államadósság, önkormányzati adósság vagy bármilyen, igen is újra kell tárgyalni, át kell ütemeztetni, adott esetben a részleges elengedését kell elérni, de ez minden önkormányzatnak járjon, ne csak a Lázár János vezette önkormányzat legyen egy ilyen kivételezett helyzetben. (besznye)

Az adatok alapján elmondhatjuk, hogy a lett legyen kifejezés eredeti jelentésében valószínűleg **régies**, sőt – amint az igencsak gyér használat mutatja – elavulóban lévő, kötőszószzerű funkcióban viszont **nem régies**, csupán **választékos**. Elképzelhető, hogy a választékos stílusú szövegeken kívül a **formális** stílusúakba is beleillik, de a használat pontosabb megismerésére empirikus kutatásokra volna szükség.

Stílusértékének megfelelően **mai szövegekben is használhatjuk**, azzal számolva, hogy **stilisztikailag jelölt** formáról van szó (ami persze a **választékos**, ill. **emelkedett** stílusú **gondozott** szövegben sokszor nem hogy nem baj, hanem erény).

3. Váltakozás jövő időben

Tudjuk, hogy a magyarban – akárcsak a legtöbb finnugor nyelvben – **leggyakrabban a jelen** idejű igealakok használatosak a jövő idő kifejezésére. Egy 1974-ben végzett kutatás szerint **ezer nyomtatott oldalnyi** szépirodalmi szövegben **jelen idejű** igealak fejezte ki a jövő időt (pl. *bízik majd, elmegy*) az előfordulások **90,5%-ában**, **jövő** idejű (pl. *bízni fog, el fog menni*) az előfordulások **9,5%-ában**.

A) A jövő idő kifejezése jelen idejű igealakkal

Azt, hogy a jelen idejű igealakok jövő időre vonatkoznak, a Nyelvművelő kézikönyv szerint, **többféle** lehetséges **fogódzó** jelzi a befogadó számára

- a) a **beszédhelyzet**,
- b) a **mondatszerkezet**
- c) **időhatározó** (*majd, holnap, jövőre, a következő héten, munka után* stb.),
- d) a **mozzanatosságot** vagy a **befejezettséget** jelző **igekötő**.

Mihelyt készen leszek, elmegyünk.

A hó végén előadást tartunk.

Megyek, megfürdök.

Este felszaladok hozzád.

Elmondod majd, miről volt szó?

KÖZÉLET | 2022. december 31. 09:51

Jövőre olcsóbban vásárolhatunk házat és lakást

Figyeljük meg a jelen és a jövő idejű alakok használatát Vörösmarty Szózatának azon versszakában, amelyek a jövőben bekövetkező eseményekről szólnak:

Még <u>jőni kell</u> , még <u>jőni fog</u> Egy jobb kor, mely után Buzgó imádság epedez Százerek ajakán.	Vagy <u>jőni fog</u> , ha <u>jőni kell</u> , A nagyszerű halál, Hol a temetkezés fölött Egy ország vérben <u>áll</u> .	S a sírt, hol nemzet <u>súlyed el</u> , Népek <u>veszik körül</u> , S az ember millióinak Szemében gyászköny <u>ül</u> .
---	---	---

Egyértelmű, hogy a jelen idő használata jövő idejű cselekvés kifejezésére a **tömörítés** hatásos eszköze is lehet.

A nyelvújítók **akkor sem helytelenítik** a jelen idejű igealak használatát a jövő idő kifejezésére, **ha csupán a beszédhelyzetből derül ki**, hogy a cselekvés a jövőben fog végbemenni. Persze nagyon helyes, hogy nem helytelenítik, ám nyilvánvalóan azért nem helytelenítik, mert a jelen idő ilyen használatát **ősi kifejezőeszköznek** tartják, vagyis az ilyen egyértelmű elfogadásban szerepet játszik valószínűleg a **nyelvi konzervativizmus**.

Más esetekben, amikor új vagy inkább az iskolázatlan beszélők által használt nyelvi formáról van szó, és kifogást keresnek ellene, az egyik leggyakoribb és legsúlyosabb kifogás az, hogy nem egyértelmű, „félreérthető”.

Jelen idejű igealakokat jövő idejűre javítani legfőképpen olyankor lehet szükséges, **ha a kontextus mégsem teszi egyértelművé** a jövőre vonatkozást (ami nyilván ritkán fordul elő). Amikor a kontextus vagy a szövegösszefüggés egyértelművé teszi, hogy a cselekvés a jövőben fog végbemenni, ha **magyaros** és/vagy **tömör** fogalmazásra törekszünk, érdemes a **jelen idejű** nyelvi formát választani. Ha **hangsúlyozni** akarjuk a **jövőidejűséget**, célszerűbb lehet a **jövő idejű formát** választani.

Te is <u>rájössz</u> , hogy nem mindig érdemes a saját elképzelésedet keresztülvinni. Ha nem is holnap, de <u>előbb-utóbb rá fogsz jönni</u> .
Ha most még nem látod is be, egy idő elteltével <u>be fogod látni</u> .
Nem baj, ha most még nem érted, idővel majd <u>meg fogod érteni</u> .

B) Az analitikus jövő idő

1. A *fog* segédigéből és a főige főnévi igenevéből álló, összetett igealak (*várni fog, jönni fog*) viszonylag **új fejlemény** a nyelvünkben. Bár már a **kódexek** korában, a **14. században** is létezett, a **18. század óta terjedt el jelentősebb mértékben** (de – mint láttuk – még mindig messze alulmarad a jövő idő jelen idővel való kifejezésével szemben).

Régebbi nyelvművelők az analitikus jövő időt **németesnek** gondolták, és **helytelenítették**. Ezzel a véleménnyel a mai nyelvőrök már nem azonosulnak, az analitikus jövő időt „hasznos és szükséges” igealaknak tekintik.

Használatát mindenekelőtt olyankor tartják indokoltnak, amikor:

- a) nyomatékos a közlés
- b) valószínűséget fejez ki.

Estére már <u>el fog állni</u> az eső.
Ne félj, <u>el fog menni</u> !
<u>El fogom intézni</u> , ne aggódj!
Még <u>jőni kell</u> , még <u>jőni fog</u> / Egy jobb kor” (Vörösmarty: Szózat)

2. Ebből láthatjuk, hogy az új formát a nyelvművelők – a **nyelvi necesszizmus** ideológiájának megfelelően – **nem szívesen látják**, ha annak **nincs** ilyen, vagy más **sajátos** értelmi **funkciója** a közlésben. Ha tehát a közlés nem nyomatékosan utal a jövőre, vagy nem fejez ki valószínűséget, a jelen idejű formák használatára buzdítanak.

Példa arra az esetre, amikor az analitikus jövő idő használata a nyelvőrök szerint **nem szükséges**:

<i>analitikus jövő idő</i>	<i>jelen idő</i>
Este <u>fel foglak hívni</u> .	Este <u>felhívlak</u> .
Nélküled is <u>meg fogom oldani</u> .	Nélküled is <u>megoldom</u> .

Sok esetben nyilván valóban elegendő jelen időt használni, máskor azonban **oka van a jövő idő használatának**: mintegy „**távolítjuk**” a **cselekvés végrehajtását**. Az utóbbi példát továbbfejlesztve: ha a megoldás bizonytalan, s nem örülök annak, hogy a problémát magamnak kell megoldanom, valószínűbb, hogy jövőt időt fogok használni:

<i>analitikus jövő idő</i>	<i>jelen idő</i>
Nélküled is <u>meg fogom oldani</u> valahogy.	Nem gond, nélküled is <u>megoldom</u> .

Amint már fentebb is elmondtuk, saját fogalmazásunkban, ha **tömörségre, magyarosságra, egyszerűsége, gyorsabb megértésre** törekszünk, valóban elég lehet jelen idejű igealakokat használni a jövő kifejezésére, ha a jövőre vonatkozás a beszédhelyzetből vagy a szövegösszefüggésből egyértelmű, s a jövő idő használatának nincs különösebb funkciója. Ám mások szövegében tartózkodnunk kell az összetett jövő időnek jelen időre **javításától**.

A „különösebb ok nélkül” való használatot nagyon nehéz tesztelni, mivel nem mindig tudhatjuk, csak rutinból használt-e a szerző összetett jövő időt, vagy pedig legalább enyhén nyomatékosítani akarta a jövőidejűséget.

3. Az analitikus jövő idő **elutasításának** van még néhány **sajátos esete** is.

a) A nyelvújítók helytelenítik a **lesz** ige analitikus jövő idejű alakját:

<i>helytelenített</i>	<i>hibátlan</i>
Mikor <u>fog vége lenni</u> ?	Mikor <u>lesz vége</u> ?

Az ilyen fogalmazásmód valószínűleg ritka, aminek az az oka, hogy a **lesz** ige már **önmagában is a jövőre vonatkozik**. Ha mégis megjelenik, feltehető a **nyomatékosítási** szándék. Esetleg előfordulhat, hogy bizonyos nyelvváltozatokban (pl. egyes nyelvjárásokban) az ilyen kifejezésmód elterjedtebb. Ám előfordulhat, hogy inkább analógiás eredetű **nyelvbottlasként** minősíthető a jelenség.

Amikor gyaníthatólag bottlásról van szó, szükség lehet rá, hogy ilyeneket a **kéziratokban javítsunk**. Saját szövegünkben inkább a **lesz** használatát javasoljuk, legalábbis **gondozott** szövegekben, ill. **formális** és **választékos** stílusban.

Néhány példa a **lesz** ige analitikus jövő idejére az internetről:

Tyúkszem- és szemölcseltávolító szert vettem, tyúkszemet el is távolította. Próbáljam meg a szemölcsöt is eltávolítani? <u>Nem fog lenni</u> semmiféle károsodás?
Ez a párt nagyon jó, és nagyon jó is <u>fog lenni</u> ! És nem fogják leültetni! Kaptam fenyegetéseket is az első hónapokban, a Jobbiktól, innen-onnan, hogy álljak le, mert kapok valami első, második emeleti irodát is Budapesten ingyen, de mondtam, semmi nem kell, nincs az a pénz.
Egy felvetésre, mely szerint Európa már néhányszor átalakult, azt válaszolta, hogy „Európa nagy és dicső, és újra az <u>fog lenni</u> ” – ennek egyik feltételének azt tartja, hogy az ilyesfajta szabad, a heteronormativitással nem egyező szemléletet nem szabad megengedni.
Már délután nagy volt a nyüzsgés a Palicsi-tó melletti sétányon. Mihaljevity Margit: „Fél óra vagyunk itt, körülmentünk, megnéztük, hogy mi van, szép, most még csak készülődnek, de biztosan <u>szép fog lenni</u> estére az egész műsor, csak az idő ne rontsa el.”

Hasonlóképpen a *meglesz*:

Pedig úgy álltam hozzá a rankedhez, hogy Gold 5-t jó lenne elérni minimum, bár kétlem, hogy meg fog lenni, nagyobb esélyem van arra, hogy lose után visszaesek silver 4 75 pontra mint hogy nyerjek egy meccset silver 3 ban. (internet)

b) A nyelvújítók az analitikus jövő időt **kerülendőnek** tartják akkor is, amikor használata „nehézkés, rosszul hangzó szókapcsolatot” eredményez.

<i>nehézkés, rosszul hangzó</i>	<i>hibátlan</i>
<u>Ki fog majd kelleni</u> tisztítani a ruhát.	<u>Ki kell majd</u> tisztítani a ruhát.
<u>Meg fogom fogni</u> a korlátot.	<u>Mindjárt megfogom</u> a korlátot. <u>Majd megfogom</u> a korlátot.

Az első esetben a két főnévi igenév hangzik esetlenül egymás mellett, **formálisabb** vagy **választékosabb** stílusú **gondozott** szövegekben csakugyan jobb az ilyet **elkerülni**. A másik példában azért **zavaró** az analitikus jövő idő, mert két homonima kerül szorosan egymás mellé. Valóban jobb ezt elkerülni formálisabb vagy választékosabb szövegekben.

Eduard Heger kormányfő garantálja, hogy az energiaválság miatt nem fog kelleni áttérni a jelenléti oktatásról a távoktatásra. A kormány a mai ülésen egyetlen intézkedést sem fogadott el az áremelkedésekkel kapcsolatban, a kormányfő és több miniszter...

NAPUNK | N

A hétköznapi beszédhelyzetekben nem probléma, ha ilyet mondunk, a gondozott fogalmazásban azonban csakugyan érdemes az ilyen esetlenségeket **elkerülni**; nem nyelvi, hanem **stilisztikai** okokból (grammatikai szempontból az ilyenek nem hibásak). Mások kézirataiban csak akkor érdemes esetleg javítani, ha a szöveg **gondozott** kell legyen.

Néhány példa az MNSZ2-ből:

Nem is, téritelek, csak jelzem: rokonok vagyunk, és meg fog kelleni kísérelni „átbeszélni” egymáshoz az életkor, a látásmód, a temperamentum és a technika elválasztó szűrőin át, quasi azok dacára. Mert van miről, bőven... (Határ Győző)

Rendkívül szükséges lesz, hogy a kormány huzamosabb ideig garantálni tudja az infláció féken tartását. Ezenkívül a lakosok életében nagy szerepet fog játszani az euro bevezetésével járó pszichikai hatás, elsősorban az, hogy az eurós értékek feltüntetésénél a koronás érték töredékével fog kelleni a vásárlónak számolnia, és így beleférti a havi bevételek által megszabott keretbe. Másrészt ez a hatás nem szabad, hogy az eladókat arra ösztönözze, hogy esetlegesen indokolatlanul emeljék az árakat. (sajtó)

„A mostani válság könyörtelenül jelzi, hogy nem lehet közös valutaövezetünk, ha nincs közös pénzügyi, gazdasági és szociális politikánk”, jegyezte meg. A szociáldemokrata volt német kormányfő szerint, az EU tagországainak fel fog kelleni adni saját szuverenitásukat. (sajtó)

<p>A még bizonytalan honatyák egyike Jozef Tuchyňa baloldali, illetve Imrich Sládecek független képviselő. Ezenkívül a Ján Budaj vezette liberálisok is jelezték, különféle javaslatokkal állnak elő, tehát a szociáldemokraták egységes támogatása sem biztosított. Ennek ellenére Bugár Béla bízik benne, hogy meglesz az alkotmánymódosítás elfogadásához szükséges 90 szavazat. „A kormánykoalíciónak a jövő héten valószínűleg nagyon erélyesen <u>fel fog kelleni lépnie</u> és a vitát <u>korlátoznia</u>” – mondta a pártelnök. (sajtó)</p>
<p>Vagyonbevallást a jelenleg még érvényes törvény szerint legközelebb 3 év múlva <u>fog kelleni benyújtani</u> annak, aki 1,5 millió koronánál értékesebb ingatlanra tett szert az elmúlt időben. Ami önt az adott esetben érinti, az az ingatlanadó – lakásadó. Minden ingatlan tulajdonosa köteles a tulajdonában levő ingatlan után adót fizetni annak a községi vagy városi hivatalnak, ahol az ingatlan van. (sajtó)</p>
<p>Ezek a kérdések a 2012 őszi költségvetési tárgyalásoknak egyik politikai szempontból is neurálgikus pontjai lesznek, mivel pénzügyileg is konkrétan <u>még fog kelleni egyezni</u> a kormánypárti frakción belül jelentős lobbierővel bíró képviselővel, és a helyi szinteken is október végéig le kell zárni a járások létrehozásával kapcsolatos egyeztetéseket. (sajtó)</p>
<p>A mérkőzés után Siem de Jong rosszul érezte magát és ezért vizsgálatra küldték, ahol pneumothorax-ot (magyarul: légmell) állapítottak meg nála. Ezért az orvosok szerint legalább 6 hetet <u>ki fog kelleni hagynia</u>. Végül 1 hónap után ismét pályára léphetett. (tudományos)</p>
<p>A DK/CD választási nagygyűlésén Emil Constantinescu ecsetelte, hogy Radu Sarbunak, ha megválasztják polgármesternek, nem lesz könnyű dolga, hiszen kudarc esetén a DK kötelezővénye szerint <u>le fog kelleni mondania</u>. Reméli azonban, hogy erre nem kerül sor, mert a városi tanács többségében konvencióssá lesz, s őszől, a parlamenti választások után a két házban szintén az ellenzékiek lesznek többségben, s így a város nagyobb támogatást kaphat. (tudományos)</p>
<p>Ugyanakkor ez a módszer egyben sejtet egy kitörési pontot is, hiszen abban az esetben, ha az intézményeink racionalizálását egy olyan nagyobb ívű koncepcióval tudjuk egybekötni – amely egyben a felszabadított épületek vagyonon keresztül történő privatizációjában lehetőséget biztosít –, ez a következő két évben az egyik bázis-kiindulópont lehet és egyben felhívja valamennyiünk figyelmét, hogy ezeket a koncepciókat három-négy hónapon belül ágazatonként, külön <u>ki fog kelleni dolgozni</u>. (hivatalos)</p>
<p>Szlovákiában született egy alkotmánybíróági döntés, én úgy gondolom, hogy ez valóban egy nagyon magas szintű döntés, amelyik meghatározza a jövő elképzeléseket is. Ezzel együtt én úgy gondolom, hogy az oktatásban egy meglehetősen lényeges fordulatnak <u>fog kelleni bekövetkezni!</u> Én annak idején őszintén úgy gondoltam, hogy az a típusú oktatás, amit éppen Pécsen a Gandhi Gimnázium végzett, hogy az a típusú oktatás az, ami előrevihet ezen a téren, ezt Szlovákiában maguk a roma aktivisták utasították el, és egy meglehetősen nagy botrány is keletkezett körülötte, az egyik európai hivatal vezetőjének kellett mennie Szlovákiából amiatt, mert ő is úgy látta, hogy esetleg az ilyen kollégiumi megoldások lehetnének a jövőbe mutatóak, de ezt a szlovákiai roma társadalom nem fogadta el. (besznye)</p>
<p>Van néhány olyan kérdés amelyről nekünk nyíltan <u>fog kelleni beszélnünk</u>. Az egyik talán a legfontosabb az állam szerkezetének a korszerűsítése. Románia egy hiperközpontosított állam, és éppen ezért egy nem hatékony állam, egy pazarló állam, olyan állam amely a korrupciónak is a melegágya, ahol a különböző társadalmi kategóriák között a különbségek nőnek, ahol vannak egyszerű polgárok és vannak kivételezettek. (besznye)</p>
<p>Számítások szerint ahhoz, hogy USA visszafizesse adósságát, az ÁTLAG amerikaiak 80% feletti adót <u>fog kelleni fizetni</u>. Most 39% a maximum összállami adó (plusz más adók, de egyszerűsítsük le a dolgot). 80%-os átlagos adóval jólét nem lehetséges (feltételezve hasonló termelést). (fórum)</p>
<p>Egy 2011-ben kötött szerződés értelmében fizetős lesz a parkolás a jövőben két nagy fővárosi kórháznál, a ružinovinál és a ligetfaluinál. Nincs elég bajuk a betegeknek, még a parkolá-</p>

sért is fizetni fog kelleni Az ingyen parkolást még bő egy hónapig élvezhetik a betegek, november 24. után azonban már fizetniük kell a behajtásért. (közösségi)

A példák közt gyanúsán sok a szlovákiai; elképzelhető, hogy szlovák hatásra nálunk gyakoribb ez a szerkezet, mint Magyarországon (a *fog kelleni* formának megfelelő szlovák *bude potrebné* vagy *bude treba* + főnévi igenév) szerkezet a szlovákban közkeletű. A példák másik tanulsága, hogy a két főnévi igenév közelsége jóval kevésbé zavaró, ha a főigéből képzett igenév birtokos személyjelet kap (*ki fog kelleni hagynia, fel fog kelleni lépnie, fog kelleni beszélnünk*). S persze az is segít, ha a két főnévi igenév közé más szavak ékelődnek be (*fog kelleni a vásárlónak számolnia, és így beleférni*)

c) A nyelvújítók szerint ajánlatos elkerülnünk a **mozzanatos** vagy a **befejezett igék** jövő idejének *fog* segédigével való szerkesztését is. Az ilyen esetben az analitikus jövő időt a nyelvújítók „fölslegesnek” tartják.

<i>fölslegesnek mondott</i>	<i>hibátlan</i>
Mindjárt <u>be fog jönni</u> .	Mindjárt <u>bejön</u> .
Ha <u>meg fogsz</u> moccanni, leütlek!	Ha <u>megmoccansz</u> , leütlek.
Ha <u>moccanni fogsz</u> , leütlek.	Ha csak <u>egyed moccansz</u> , leütlek.

Az idézett példákban csakugyan **természetesebbnek** érződik a **jelen** idő, különösen a másodikban. Ennek ellenére nem tűnik indokoltnak az ilyeneket mások kéziratában kijavítani, már csak azért sem, mert nem biztos, hogy mindig meg tudjuk ítélni, nem volt-e a szerző részéről jelen a **nyomósítási** szándék.

& AZ IGÉK RAGOZÁSÁNAK ÉS JELEZÉSÉNEK EGYÉB KÉRDÉSEI

E témakör keretében egyrészt azokat az **igeragokat** tekintjük át, amelyek más ragokkal változhatnak, és így helyénvalósági kérdéseket vethetnek fel. Másrészt megnézzük **három szót**, a *szokik/szok*, a *szabad* és a *muszáj* szavakat, különös tekintettel ezek igeként való ragozására.

1. Szám és személy eltolódása

Nemcsak az igeidők használhatók metaforikusan, más igeidő „helyett”, hanem a **személyragok** is előfordulnak az elsődlegestől **eltérő funkcióban**, azaz más személyragok „helyett”. A következőkben ennek az eseteit tekintjük át.

A) Egyes szám 1. személy („katonapertu”)

Más személyhez vagy **személyekhez** intézett kérdésben az egyes szám **1. személyű** igealakok használata a Nyelvművelő kézikönyv szerint a **katonai nyelvből** terjedt el „a magázás és tegezés semlegesítő áthidalására”.

Az ilyen nyelvhasználatot a Nyelvművelő kézikönyv **logikátlanak, fölényesen udvariatlanak, nyersnek**, a Nyelvművelő kéziszótár **kissé durvának** tartja:

<i>kifogásolt</i>	<i>ajánlott</i>
Értém?	Érted? Értitek? Érti? Értik?
Megjegyeztem?	Megjegyezted? Megjegyeztétek? Megjegyezte? Megjegyezték?

A „logikátlanság” érve nem állja meg a helyét, ez a **nyelvi racionalizmus** és a **nyelvi logicizmus** ideológiájának durva megnyilvánulása. A nyelv eredendően nem logikus, s fokozottan igaz ez a metaforikus kifejezésmódra. A beszédhelyzetből természetesen mindig teljesen világos, hogy a kérdés kire vonatkozik.

Ha ebben az esetben kerülnünk kellene a személyeltolódást „logikátlansága” miatt, más esetekben is kerülnünk kellene, például **nem magázódhatnánk**, mert „logikátlan” valakivel, aki ott van, úgy beszélni, mintha egy ott nem lévő (vagy legalábbis nem neki szóló) **harmadik személlyel** beszélénk.

Ami viszont a többi kifogást illeti, azok helytállóak, ez a használat valóban kifejezhet **lekezelést, fölényességet**, s érezheti a hallgatóság **udvariatlanak, nyersnek** vagy akár **durvának** is. Éppen ezért nyilvánvalóan csak olyankor megfelelő a használata, ha a beszélő csakugyan ilyen magatartást akar kifejezni a hallgatóval, hallgatókkal szemben.

Előfordulhat azonban az is, hogy a beszélő **elkerülési stratégiaként** használja, olyan helyzetekben, amikor nem akar elköteleződni sem a tegezés, sem a magázás mellett. Ilyenkor egy kicsit más a megítélése, s feltételezhető, hogy az ilyen esetekben a beszélő **paranyelvi** eszközökkel (hanghordozással, testbeszéddel) **jelzi, hogy nem kezeli le a hallgatóját.**

B) Egyes szám 2. személy

Az egyes szám 2. személy két sajátos előfordulásáról lesz szó ebben az alfejezetben: **általános alanyként** való használatáról, valamint az etikai szempontból nem helyénvaló tegezésről, azaz „**letegezésről**”.

a) Általános alany

Az egyes szám 2. személy a maga eredeti funkciójából kilépve használható **általános alanyra** utalva olyankor is, amikor beszélgetőtársunkkal nem tegeződünk (vagy őt amúgy nem tegezzük). Példák:

Ügyelj a tisztaságra!
Védd (a) jogaidat!
Óvd (az) egészséged!
Óvakodj a hamis barátoktól!
Vigyázz, lépcső!

Ez a használat az **északkeleti nyelvjáróterületen** gyakoribb, mint máshol; talán az orosz nyelvi kontaktushatás is szerepet játszott elterjedésében. Az olyan emberek számára, akik nem erről a területről származnak, sokszor **sajátos stílusértéket** hordoz.

Köznyelvi hatásával kapcsolatosan figyelembe kell venni ezt a tényt, azt ti., hogy számos beszélő számára ezek a formák **stilisztikailag jelöltek**. Ha **stilisztikailag jelöletlen** formát akarunk használni, jobb, ha másképp fogalmazunk, például **többes szám 1. személyű formákat** vagy **deverbális névszót használunk**:

Ügyeljünk a tisztaságra!
Védjük (a) jogainkat!
Óvjuk (az) egészségünket!

Óvakodjunk a hamis barátoktól!
Vigyázat, lépcső!

Ez a tanács **mindenfajta stílusváltozatra** vonatkozik, ám természetesen a **bizalmas** stílusú **besznyében nagyobb a szabadságunk**, mint más stílusokban.

b) „Csendőrpertu”

Arról az esetről van itt szó, amikor a szokásos magázást **támadó, sértő, fölényeskedő szándékkal váltja föl a tegezés**, vagyis egyes szám 3. személyű igealakok helyett a beszélő 2. személyűeket használ.

<i>durva, hatalmaskodón fölényes</i>	<i>más megoldás</i>
Mit <u>mondtál</u> , te csibész?	(?)
Majd <u>vallani fogsz</u> mindjárt, barátom.	Majd vallani fog mindjárt, barátom. (?)

E használatot **lélektani okok** és a **beszédhelyzet** magyarázzák.

Hangsúlyozni kell azonban: az, hogy mikor kit tegezünk le, egyáltalán **nem nyelvi kérdés**, hanem nyelvi vonatkozású társadalmi, lélektani, személyközi stb. probléma. Mind a tegezésnek, mind a „letegezésnek” megvannak a maga pragmatikai szabályai, de ezeket nem tekintjük *nyelvi* helyénvalósági kérdéseknek: a beszédpartnert sértő használat etikai vétséget eredményez, a megfelelő használat pedig az etikai helyénvalóság tárgykörébe tartozik.

C) Egyes szám 3. személy

Az egyes szám harmadik személyű igealakok két elterjedt funkciója van: az egyik az eredeti, egy **harmadik személyre való utalás**, aki nem vesz részt a beszélgetésben, s többnyire nincs is jelen; a másik a **magázás**. Ezeken a jól ismert funkciókon kívül **még háromról** szól a Nyelv-művelő kézikönyv.

a) Az ember általános alany mellett

Általánosító, távolságtartó formaként, általános alany mellett használatos a 3. személy, hasonló funkcióban, mint az első személy. A harmadik személy használata kevésbé személyesé, „objektívebbé” teszi a közlést

Az ember az ilyet nem <u>hagyhatja</u> szó nélkül.
Az ember azt <u>gondolná</u> , hogy a 21. században ilyesmi nem történhet meg.
Mit <u>csináljon</u> ilyenkor az ember?
Ilyen korban az ember már mindent <u>elfelejt</u> .

Ez a távolságtartó, általánosító nyelvi forma széleskörűen használatos mind **informális**, mind **formális** szövegekben. **Közömbös stílusértékű**, tehát **mindenfajta stílusváltásban** helyénvaló.

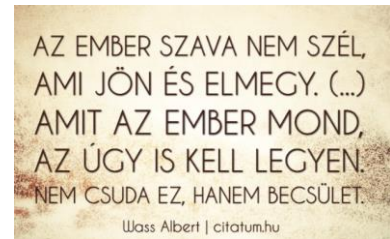

„Az ember azt látja a világból, amit a szívében hordoz.”

— Johann Wolfgang Goethe

Amit vet az ember azt aratja is

No tévelyegjétek, Isten nem csúfoltatik meg; mert amit vet az ember azt aratja is. Mert aki vet az ő testének, a testből arat veszedelmet; aki pedig vet a léleknek, a lélekből arat örök életet. Galata 6,7-8

b) Dajkanyelvi használat (első vagy második személy „helyett”)

Kisgyermekhez szólva egyes szám első vagy második személy helyett is használatos; a **személyt a mondat valamelyik mondatrésze** jelzi:

<u>Anyá főz Marcinak</u> finom leveskét.
Na, mit <u>kap</u> a jó <u>gyerek</u> ?

E formák használatának indítéka a **gyermek életkori sajátságaihoz való igazodás** (a gyermek kicsiny korban harmadik személyben beszél magáról és másokról is). Később, amikor már a gyermek megértené az első vagy második személyű igealakokat is, **kedveskedő** vagy **tréfás** célzattal használatos.

Természetesen ezt a használatot **senki sem helyteleníti**.

c) Kedveskedő használat (második személy „helyett”)

Olyan felnőttekhez szólva, akikkel **tegeződünk**, határozatlan névmási alannal használatos **kedveskedésképpen**, ill. **tréfálkozásképpen**, második személy helyett. Pl.:

De kicsípte magát valaki!

Ez és az ehhez hasonló formák **stilisztikailag jelöltek**; nagyobb valószínűséggel mondja tekintélyesebb személy a kevésbé tekintélyesnek, mint fordítva. Mindenképpen közeli viszonyt feltételez.

D) Többes szám 1. személy

A többes szám első személyű igealakoknak háromféle, a szokásostól eltérő használatát említhetjük.

a) „Fejedelmi többes” (egyes szám első személy „helyett”)

A többes szám első személyű igealakok használata egyes szám első személyűek „helyett” régebben nagyon gyakori volt a **szónoki-előadói** és a **tudományos** stílusban. Az elmúlt évtizedekben **kiment a divatból**. Ma már **szemináriumi dolgozatokban, szakdolgozatokban** inkább **vicces** vagy **fontoskodó** hatást kelt, pedig egykor épp **szereynységből** vagy pedig **„objektivitásra”** törekedve használták.

Mielőtt rátérnénk előadásunk tulajdonképpeni témájára, meg kell jegyeznünk, hogy...

Ám az olyan esetekben, amikor a dolgozat szerzője **mintegy az olvasót is bevonja a fejtegetésekbe**, szemináriumi dolgozatokban, szakdolgozatokban **ma is bátran használható**:

Nézzük most meg a következő példát!

Ilyenkor a többes számú alak nem is „egy az egyben” helyettesíti az egyes szám 1. személyt:

<i>helytelen</i>	<i>lehetséges megoldás</i>
*Nézzem most meg a következő példát.	Most pedig bemutatom a következő példát.

Valójában nincs szükség pótmegoldások keresésére, mert ilyenkor **a többes szám első személyű alak tökéletesen megfelelő**. Itt sem szigorúan vett nyelvi, hanem pragmatikai kérdésről van szó.

A jelenség megnevezése azért **„fejedelmi többes”** (latinul *pluralis maiestatis*), mert korábban uralkodók használták felsőbbrendűségük kifejezésére, ill. annak érzékeltetésére, hogy ők

– úgymond – nemcsak a saját nevükben szólnak, hanem mintegy az egész nép nevében. Pl. *Mi, I. Ferenc József, Isten kegyelméből Ausztria császára, Magyarország, Csehország [...] királya elrendeljük [...]* A feltételezések szerint az európai nyelvekben latin hatásra terjedt el ez a kifejezési forma, ám a „fejedelmi többes” a világ olyan térségeiben is használatos, ahol nem számolhatunk európai hatással.

b) Általánosító értelmű használat

Felszólításban, feliratokon szokásos, ahogy arra már fentebb is láttunk példát.

Nézzünk körül, mielőtt átkelünk az úttesten!
A mosdóhelyiséget tartsuk tisztán!

Ilyen funkcióban, ha nem ironizál a beszélő, nemegyszer a **többes szám első személyű** forma **udvariasabb**, mint a direkt felszólítás:

1.	2.	3.
Nézzünk körül, mielőtt átkelünk az úttesten!	Nézz körül, mielőtt átkelsz az úttesten!	Nézzen körül, mielőtt átkel az úttesten!

c) Megszólítás vagy tegezés elkerülése

Az ilyen formák kissé **kényszeredetttek**. Ha nem elkerülési stratégia részeként használjuk őket, ironizáló jellegűnek is érződhetnek.

Hát <u>hogy vagyunk</u>, <u>hogy vagyunk</u>?

Az olyanokat, amelyek már-már **humoros** hatásúak, jobb elkerülni.

Szíveskedjünk beljebb fáradni!
--

- Kik vagyunk?
 - Iphone-osok!
 - Mit akarunk?
 - Automatikus helyesírás javítást kikapcsolni!
 - Mikor akarjuk?
 - Rost! Fost! Ááá mindegy

2. Egyes szavak toldalékolása

Ebben a fejezetben három szó toldalékolásának a problémáit nézzük meg: a *szokik/szok*, a *szabad* és a *muszáj* szavakét, melyek bizonyos esetekben más nyelvi formákkal váltakoznak, és nyelvhelyességi, ill. nyelvi helyénvalósági problémákat vetnek fel. A *szokik/szok* ige azért, mert a köznyelvben és a nyelvjárások egy részében, ill. a kevésbé iskolázott beszélők köznyelvében eltérő a használata, a *szabad* és a *muszáj* azért, mert ezek az eredetibb névszói szófaji értékük mellett igei értékes is kifejlesztettek, de igeiként való használatuk még nem általános, hanem hagyományosabb, összetett formákkal váltakozik.

A) A szokik ige ragozása és használata

1. A *szok(ik)* ige múlt idejű alakja főnévi igenévvel összekapcsolódva **szokásosan ismétlődő cselekvést** fejez ki. A cselekvés „idejűségét” illetően azonban **különbség** van a **köznyelvi** és a **szupraregionális** (dunántúli, csallóközi) nyelvhasználat között.

a) A köznyelvben annak ellenére, hogy a *szokott* alak múlt idejű, olyan szokásosan ismétlődő cselekvésre utalunk, amely **még ma is tart** (mert a szokás egy múltbeli folyamatnak az eredménye).

Olyan cselekvésre, amely a **múltban szokásosan ismétlődött**, de **ma már nem ismétlődik**, a köznyelvben a beszélők ezzel a szerkezettel nem tudnak utalni, **körülírást** kényszerülnek alkalmazni, vagy esetleg a **régies szokott volt** formát választhatják:

<i>jelenleg is szokásosan ismétlődő cselekvés</i>	<i>a múltban szokásosan ismétlődő cselekvés</i>
Nagyapám is itt <u>szokott</u> horgászni. (A nagyapa még él, és még mindig jár az érintett helyre horgászni.)	A nagyapám is itt horgászott rendszeresen annak idején. Nagyapám is itt <u>szokott volt</u> horgászni. (A nagyapa már nem él vagy már nem horgászik azon a helyen.)

b) Szupraregionálisan, a **nyelvjárások egy részében**, valamint a **kevésbé iskolázott beszélők egy részének** nyelvében a *szokott* olyan cselekvésre utal, amely a **múltban szokásosan ismétlődött**, ma már azonban nem ismétlődik. A **jelenben** szokásosan ismétlődő cselekvésre a *szok* ige használatos (iktelenül ragozva), melyhez szintén a cselekvésre utaló ige főnévi ige-neve kapcsolódik.

<i>jelenleg is szokásosan ismétlődő cselekvés</i>	<i>a múltban szokásosan ismétlődő cselekvés</i>
Nagyapám is itt <u>szok</u> horgászni. (A nagyapa még él, és még mindig jár az érintett helyre horgászni.)	Nagyapám is itt <u>szokott</u> horgászni. (A nagyapa már nem él, vagy már nem horgászik azon a helyen.)

Összehasonlítva a két rendszert egyértelmű, hogy a nemstandard rendszer – amely a Csallóközben is általános – a természetesebb, magától értődőbb és „áramvonalasabb”.

Nagyon árulkodó a jelenség leírása a Nyelvművelő kézikönyvben (NyKk. II. 1985: 863):

A *szokik* ige főnévi igenévvel köznyelvünkben csak múlt időben használatos, mert a szokás egy múltbeli folyamatnak az eredménye. Sokan azonban ennek az eredménynek állapot voltát tekintve, némely nyelvjárásunk módjára, jelen időben is ragozzák, mégpedig gyakran iktelenül: *szokom, szokik* helyett *szokok, szok*.

A szerzőknek nyilván nem tűnt fel, hogy **ellentmondás** van az egyik és a másik mondatban megfogalmazott állítások közt: az első szerint a *szokik* ige csak múlt időben használatos, a másik szerint mégis használatos jelen időben is. Abban a nyelvi tényekkel ellentétes megállapításban, hogy a szerkezet „csak múlt időben használatos”, nagyon durván megnyilvánul a **nyelvi platonizmus** és a **nyelvi standardizmus** ideológiája.

A *szok járni* típust, melyben a *szok(ik)* ige jelen idejű, a nyelvművelés egyöntetűen **elutasítja**, megbélyegzi, „**vulgárisnak**”, **kerülendőnek** minősíti. A *szokott járni* típust, mely a múltban ismétlődő cselekvésre vonatkozik, a nyelvművelés **nem értékeli**, valószínűleg azért, mert nincs róla tudomása, vagy nem tartja elterjedtnek.

A nyelvművelők megítélése szerint tehát csak a *szokott járni* típus helyes, de csak akkor, ha olyan ismétlődő cselekvésre vonatkozik, amely még a **jelenben is tart**.

<i>jelen idejű igealak</i>	<i>múlt idejű igealak</i>
Reggel ötkor <u>szokok</u> felkelni.	Reggel ötkor <u>szoktam</u> felkelni.
Ilyet ő nem <u>szok</u> csinálni.	Ilyet ő nem <u>szokott</u> csinálni.

A nyelvművelők külön kitérnek arra, hogy a jelen időben is folyó, ismétlődő cselekvés kifejezésére használt szerkezetben a *szok(ik)* ige iktelenül ragozódik: a *szokok* formát „nyelvjárási ízűnek”, a *szok* alakot pedig ezen túl **iskolázatlan beszédmódra** vallónak tartják. Egyedül a *szoksz* második személyű formát fogadják el, mert ezt régebről is ki lehet mutatni, ami *nyelvi konzervativizmus*.

Azzal, hogy a kifogásolt szerkezetet inkább a **nyelvjárási**, ill. az **iskolázatlanabb** beszélők használják, egyet lehet érteni. Mivel nemcsak a **nyelvművelők bélyegzik meg**, hanem az **iskolázott beszélők egy része is**, jól tesszük, ha a nemstandard formákat csak **otthoni környezetben** használjuk, azt is inkább csak **szóban**.

Arra, hogy a szokásosan ismétlődő cselekvésre utaló *szokott*, ill. *szok* használata labovi értelemben vett **sztereotípiá** (azaz a beszélőközösségnek legalábbis az iskolázottabb része tudatában van a váltakozásnak), jól utal ez az idézet, amely egy gyerekkönyvről való recenzió részlete:

A Néniről, aki folyton kijavítja a kislány beszédét, eszünkbe juthat Higgins professzor, aki Pygmaliont (vagy Elizát) tanítgatja a jó modorra. „Idefigyelj, te kis Mogyoró! Arra kérek, ne mondd mindég azt, hogy ühüm! Az olyan csúnya szokás!”, vagy egy másik helyen: „most hazamegyek, és krumplit pucolok anyukámnak... – Talán hámozol, Mogyoró? Vagy ahogy a réztükör előtt állva megszólal a kislány: „azért nagyon szép... csak csillogóbbra kellene pucolni” – Ejnye Mogyoró, hát nem megállapodtunk a múltkor, hogy nem mondd többé, hogy pucolni?” – javítja ki ismét a Néni.

De Mogyoró nemhiába cserfes kislány, kacagva mondja: „Hát akkor úgy mondjam, hogy fényesre kell hámozni?”

A szoktál-e olvasni kérdésre is imígyen fele Mogyoró: „De mennyire szokok!” S amikor a Néni ezt is kijavítja, hogy helyesen: szoktam olvasni, a kislány felháborodottan válaszolja: „de hiszen én szokok is olvasni – nemcsak szoktam!” Az efféle didaktikusság az egész műre jellemző. Ez a mai olvasónak akár már zavaró is lehet.

Az akkori diákszlengen (hanta, krumpli az órád, atomi) is csak mosolyogunk már.

Nem metanyelvi példák az internetről:

Én a kutyáimat változatosan etetem. Hetente többször kapnak húst. Húsból csirke darabokat szokok vásárolni a kutyás boltban. Van benne far-hát, mell, szép nagy combok, szárnyak. Most legutóbb csak egész combok voltak benne. Száraz tápból áztatva adok inkább, vagy vízzel, ételmaradékkal leöntve. Gyakran kapnak konzervet, májat, tésztát, riszt, kenyeret, tejet, tojást. A húst táppal, kenyérral, tésztával vagy rizszel adom nekik. Még a virsli, a párizsi és a kenőmájás is nagyon bejön nekik – hát nem csoda. :) Ezeket kenyérral vagy táppal keverem. Ja és még tojást szokok az ételükbe keverni nyersen. A tojásban is sok a fehérje és még a szőrük is fényesebb lesz tőle.

A gyerekek nem ehetnek csokit, dióféléket, mákot, sőt mézet sem! Az volt mondva, hogy az „allergén” és a csöppségek rohamot kaphatnak tőle. Ezt nem igazán értem, én is szokok rohamot kapni, síró rohamot, de csak akkor, ha nem kapok mézet.

Én a jövő héten délig dolgozom az Árpád hídnál, amúgy legtöbbit Zuglóba járok. Esetleg neked mikor lenne jó? Esetleg az Örs vagy a Népstadion felé nem szoksz jární?

Ez az ország azért lép nagyon nehezen előre, mert a szavazati joggal (még) rendelkező polgárok nem képesek nagy számban értelmesen gondolkodni. mondjuk az USA demokrata és republikánus szavazói között milyen összefogást szoksz látni?

Fűtésszerelő általában kábé mennyit szok kérni egy leeresztett rendszer feltöltéséért, ellenőrzéséért, teszteléséért? // A házikómban le lett engedve a radiátorokból a víz tavaly tél előtt, és most lesz aktuális a feltöltése. Van kazánom és gázkazánom is, mindkettőt megpróbáljuk beüzemelni (előbb a vegyest, de az elvileg ki van sülve). Mennyi idő alatt szoktak egy ilyen rendszert megcsinálni? Mennyibe szokott kerülni egy ilyen feltöltés-ellenőrzés, ha nem adódik semmi probléma a fűtésrendszerrel?

Viszont van kert. Csak ide szokunk jární. Illetve még abból az időből mikor még adómentesen volt üdülési csekk ránc ragadt a visegrádi termálhotel. Oda minden évben elmegyünk, már mióta megvan a kicsi, azóta is.

Szóval könyvet nem szoktok olvasni... Se újságot... Na és most az tegye fel a kezét, akinél legalább betűtészta szokott lenni otthon a paradicsomlevesben.

Együtt éltek? Esetleg szoktok együtt aludni a párotokkal? Biztosan vannak olyan helyzetek, mikor furcsa pózokat vesztek fel. Nem gondolok itt az együttlétre. Szimplán csak az alvás hoz olyan helyzeteket, amelyek kicsit furcsán adják le az alvási szokásokat. Nézzünk hát meg 20 tipikus közül, amelyekben biztosan ti is jártasok vagytok.

A malackámnak adható olyan széna amit a lovaknak is szoknak adni? Ha jól tudom akkor a lovaknak a friss hegyi mezőkről szoknak hozni, és nem csinálnak rajta semmilyen ipari beavatkozást. Jó ötlet lenne?

A FÉRFI NEM SZOK BETEGESKEDNI!

A FÉRFI AZ ÉLETÉÉRT KÜZD!

Ti suliba torna óra után le szoktok zuhanyozni?

Figyelt kérdés

Vagy csak dezodor?

2012. jan. 9. 18:59 [Privát üzenet](#)

Szoktok jární kirándulni szórólapokon lévő helyekre? szavazás

igen

19

nem

A bal oldali mém szövegében a *szok* alighanem **stíluselem**: az irónia eszköze, segít még nevetségesebbé tenni „a férfit”, aki élet-halál harcot folytat náthája visszaszorításáért.

Érdekes továbbá, hogy a jobb felső képen látható kérdésre válaszolva és reagálva az egyik válaszoló ezt írta:

Ha 30 ember szerinted le tud úgy zuhanyozni 10 perc alatt, hogy fel is öltözik és be is ér órára, akkor tévedésben vagy. / Amúgy meg: sulibaN.

Vagyis az inessivusi *-ba/-be* rag használatára felfigyelt, és szóvá tette, a *szoktok* alakra viszont nem reagált. Az is lehet persze, hogy elsiklott fölötte, ill. önkéntelenül kijavítva, *szoktatokként* olvasta.

A *szokott* ige ilyen használatával azért is óvatosnak kell lennünk, mert nem mindig lehet tudni, hogy a hallgató a jelenben vagy a múltban ismétlődő cselekvésként fogja-e értelmezni, tehát a közlésünk **félreérthetővé** is válhat – ez azonban akkor is igaz, ha a hallgató a nyelvjárási háttérű formához van hozzászokva, mi pedig a köznyelvit használjuk.

A nemstandard formát kéziratban is **helyénvaló lehet javítani**, ha nem simul bele az írás stílusába.

2. A nyelvújítók a *szokik* ige jelen idejű használatát ma már csak ebben a szerkezetben helytelenítik, ‘hozzászokik’ jelentésben való használatát **hibátlannak** tartják, amivel természetesen egyet is lehet érteni:

Szokik a szeme az erős fényhez.
A házhoz szokik a macska.

Az **igekötős származékokkal** sincs semmi probléma, a nyelvújítók hivatalos álláspontja szerint is **tetszés szerint** használhatók mind a három időben, amivel természetesen egyet lehet érteni:

Rászokott a dohányzásra.
Mindent megszokik az ember.
Vagy megszokik, vagy megszökik.
Könnyen bele fogtok szokni.

Ez nem mindig volt így, **az 50-es években** még ezek a formák is **tiltólistán** voltak, jelenleg azonban már a **nyelvújítók nem helytelenítik őket**. Természetesen ezzel az új állásponttal egyetérthetünk.

B) A szabad névszó igei használata

1. A *szabad* szó **melléknévként a leggyakoribb** nyelvünkben (pl. *szabad ember*); az értelmező kéziszótár 10 melléknévi jelentését és ezeken belül számos jelentésárnyalatát tartja számon.

Emellett a **szabad főnévként** is használatos (pl. *legjobb kint a szabadban*); a szónak az értelmező kéziszótár szerint két főnévi jelentése van. Végül **hiányos ragozású igének** is tekinthető már a *szabad*, mert bizonyos igei toldalékok is járulhatnak hozzá.

Igéként a következő toldalékokkal lehet a *szabad* szót ellátni:

- a) a feltételes mód jelével (*szabad-na*)
- b) a felszólító mód jelével (*szabad-j-on*)
- c) a múlt idő jelével (*szabad-ott*).

<i>újabb</i>	<i>hagyományos</i>
<u>Szabadna</u> egy kérdést föltennem?	Lenne <u>szabad</u> egy kérdést föltennem?
<u>Szabadna</u> tudnom, miért nincs itt minden képviselő?	<u>Volna szabad</u> tudnom, miért nincs itt minden képviselő?
<u>Szabadjon</u> hozzátennem: ezt én is így gondolom.	<u>Legyen szabad</u> hozzátennem: ezt én is így gondolom.
<u>Szabadjon</u> megjegyezmem, hogy én ezt már évek óta hangoztatom.	<u>Legyen szabad</u> megjegyezmem, hogy én ezt már évek óta hangoztatom.
Tavaly még nem <u>szabadott</u> ebben a tóban fürödni.	Tavaly még nem <u>volt szabad</u> ebben a tóban fürödni.
Ezt az embert nem <u>szabadott volna</u> ide beengedni.	Ezt az embert nem <u>lett volna szabad</u> ide beengedni.

5. Közösségi portálok etikettje

- Sokan kihasználják a közösségi portálokat, reklámfilmeket küldenek, ezt nem szabadna.
- Én nem szoktam ezeket elolvasni, mert nem érdekel. De vannak néha hasznos linkek is az üzenő falon. Nem illik meztelen fotókat, undorító videókat feltölteni!
- Nem illik az üzenő falon káromkodni, trágár szavakat használni!

twitter hi5 facebook myspace a place for friends

AMIT NEM SZABADNA HAGYNI

RÉGEN MOST

DÓKAPU
www.idokapu.com

13 önjelölt szakács, akit nem szabadna beengedni a konyhába

Tetszik 98 2017. október 08. - PilarT

Szabadjon rosszul beszélni az állam nyelvét is

(Külön)Vélemény Szerző: Botházi Mária 2017. május 09., kedd 17:30

Örök a kérdés és sok a válasz arra, hogy mi lehet az oka a mi nehézkes románnyelv-tanulásunknak. Most csak egyetlen árnyalatot próbálnék megragadni: a szokványos válaszokon kívül milyen oka lehet még?

A bal alsó képen olvasható címbe, a benne található *szabadna* alakba az egyik hozzászóló így kötött bele:

Csaxólok, hogy a „szabad” nem ige, hanem névszó, jelen esetben melléknév. Tehát úgy nem ragozható, hogy „én szabadnék, te szabadnál, ő szabadna,” hanem egy úgynevezett ‘segédigével’ – itt a „lenni” lét ige feltételes módban álló alakjával kiegészítve képezzük az illető mondatot.
Tehát:
„...akit nem lenne szabad beengedni a konyhába.”
Persze mindez csak akkor érdekes, ha magyarul ír az ember magyaroknak.
Amúgy és egyébként biztosan működik!
A jelek szerint, legalábbis...
Vagy csak engem bosszant, de engem legalább qrvára...

A válasz nem váratott magára sokáig:

Szabadjon megjegyeznem hogy az élő nyelv telibe szarja, amit leírtál.

A válasz szellemes (maga a válaszoló is igei toldalékkal látja el a *szabad* szót), s bár stílusa durva, tartalmilag egyet lehet vele érteni. A „nyelvtannáci” **nyelvi platonizmusa** ütközik itt a **nyelvi uzualizmussal**. A nyelvtannáci megszólalásában a **nyelvi kommunikacionizmus** is megjelenik („biztosan működik”, vagyis érthetőnek érthető), de azt felülírja a **nyelvi purizmus** durva válfaja: azt a benyomást kelti, mintha a szabad ige ragozása valamiféle idegenszerűség volna, amit olyanok követnek el, akik nem is magyarok. A szerző nyelvtudásának megkérdőjelezése **nyelvi kompetencionizmus**, amely rendkívül kártékony nyelvi ideológia.

Bár a fenti válaszban az élő nyelvre való utalás azt sugallja, mintha a *szabad* igeként való ragozása újabb fejlemény, beszélt nyelvi jelenség volna, ez nem így van. Ennek bizonyítására álljanak itt példák a Történeti korpuszból!

Szabadna

Az éhezőknek kenyér vagy munka, a tántorgónak javítóház kell, és nem halál. Vannak ugyan emberek, kiknél sok évi javítás sem mutat sikert. De minél zavartabb a víz, annál későbbre tisztul. S egynéhányért üdvös-e ezrek életét kockáztatni a halálos büntetés elvében; kiket különben is mű rontunk meg. Van mégis eset, hol ölni szabadna, mit Beccaria is meghagy. (1841)

Mit gondolsz: lehet-e Dózsát, mint az arisztokrácia ellenében a népszabadság kivívásában áldozatul esett vitéz és derék hőst szép fényben festenem? És ha lehet, szabadna-e sajtó alá bocsátanom, vagyis inkább tanácsos lenne-e éppen mostan, midőn még gróf Széchenyi is az izgatás ellen panaszkodik, az alkotmányos kedvezeteknek a népre is kiterjesztése pedig minden jelesb főt foglalkodtatja? (1841)

Nevetséges a qui pro quo, a félreértés, mert élőlényeknek és élőlények viszonyainak sohasem kellene hasonlítaniok egymáshoz, sohasem szabadna felcserélődniök: minden ilyesmi visszaesés a mechanizmusba. nevetséges a szójáték is, mert az emberi nyelv is élő dolog, a szavaknak sem szabadna felcserélődniök. (Babits Mihály, 1910)

Gregoriát most is a kellenél többször lehetett látni a szellős lépcsőház alján Fénrichhel, az „intéző” káplánnal, kit ugyan bűn volna gondolatban gyanúval illetni, lévén felszentelt áldozópap, egyházi férfiú és unokatestvére is a szép nővérnek, de túlságba mégsem szabadna vinni, és a betegnek nem használ a hideg folyosón állongás! (Kaffka Margit, 1917)

A bolgár politikusoknak nem szabadna elfeledni, hogy dacára átmeneti szörnyű küzdelmeiknek, a szerb és a bolgár nép természetszerűleg egymásra van utalva, szoros faji és nyelvi

kapcsok által van összefűzve, s a köztük levő ellentét nem nagyobb, de kisebb, mint amilyen például a poroszok és a délnémetek ellentéte volt. (Jászi Oszkár, 1918)

Szabadjon

Mennyire hanyagoltatott el pedig a tárgyalagos kórvizsgálat – hova a hallgatódzás és kontatás tartozik – nem szükség itt bővebben fejtegetnem; csak annyit szabadjon itt mondanom, mi-képp alig van a gyakorlati gyógytan tág mezején egy tárgy is, mely oly soká parlagon hevert volna, s jelenleg is oly mostohául ápolatnék, mint éppen a gyermekkórvizsgálatnak ezen leg- és legfőbb módja. (1847)

Tudom, hogy a Karok és rendek nem mondták ki ezen tekintetben az egész igazságot, és garanciákat kötöttek hozzá, s e részben, mint már fentebb mondtam, megalkudott a jog az önzéssel, és ha az igazság csak ezen úton kiviható, miért ellenzenénk mi is, hogy tehát alkudjunk meg; de azért szabadjon az igazságot teljes tisztaságában is felállítani, s ne bámuljunk azon, mint valami nagy képtelenségen! (1848)

S ím ezen javaslati rovatok szerint van szerkesztve a pesti protestáns tanodának már kétévi hírleménye, jóllehet erre már négy évvel azelőtt elkészült volt a terv, de a kivitel akkoron – és pedig a megkívántató költségek hiánya miatt – a melyeket a gyülekezettől reményile az igazgató kaphatni, meg nem történhetett. A kiadást tehát ideiglen, a maga költségén eszközölje az igazgató. És mivel a pesti hírlemény az említett rovatok szerint van szerkesztve, tehát szabadjon először is erről szólanom. (1848)

A tárgy fontossága miatt szabadjon egy hasonlatot hoznom fel. Tudva van, hogy a vizenyős, savanyú, éretlen gyümölcs, savanyú saláta stb. nálunk embereknel sokszor a vérhas és kole-
ra okát képezik; de csak akkor, ha e kór-okhoz az előkészítés már más úton megtörtént. (1854)

Szabadjon, mondá, egy férfiú, saját tapasztalatomra hivatkoznom: huszonöt év előtt alig néhány százra menő juhalkával kezdém meg a tenyésztést; eladtam tazezret, van még húszezer! (1864)

De hiszen most hoztuk meg nem régen a megvesztegetés és itatás elleni törvényt – mondám mosolyogva; hát a gróf úr ezt olyan kevéssé respektálja? – Én is olvastam, uram, azt a törvényt; de azt nem olvastam benne, hogy szűkölködő hitelezőkön ne szabadjon valakinek segíteni s hogy a magyar vendégszeretet – mert hiszen a gróf úr azt állítja, hogy ő még a jelöltséget nem fogadta el – akinek módjában áll, ne gyakorolhatná. (1882)

Mai napon ínségesek egy küldöttsége jelent meg nálam azon kéréssel, hogy gondoskodnánk már arról előre, hogy február 1-én esedékes házbérfizetés alkalmával a hosszabb idő óta munka nélkül levő bérlők részére indokolt esetben a lakbérfizetés tekintetében halasztás adassék, továbbá, hogy a kilakoltatások a téli időjárásra való tekintettel lehetőleg mellőztesenek. Szabadjon tehát kérnem Méltóságodat, legyen kegyes hatáskörében elkövetni minden lehető arra nézve, hogy a kilakoltatások lehetőleg minél később foganatosíttassanak, hogy így, ezáltal a nyomor túrhetőbbé tétessék. (1931)

Szabadott

Az esztendő – tehát Magyarország – 12 hónapra oszlott, miből 9 Magyarhonra, 3 Erdélyre jött. Mindenik hónapnak volt egy polgári, egy katonai parancsnoka, hol kivihető volt, a kettő ugyanazon személyben egyesítve. A Székelyföld által képzett egyik „hónap” 4 hétre: Maros, Udvarhely, Háromszék és Csíkszékre oszlott; mindenik „hét” saját főnökkel bírt. A hetek napokra, a napok 10-12 órára oszlottak, az „órák” századost jelentettek, kiknek 60, vagy több percek, s szaporodtával másodpercei, vagy közlegényei voltak. A kinevezések az „esztendő” által történtek, de a tagoknak nem szabadott egymást ismerni. Három embernek együtt soha sem szabadott a tárgyról beszélni, az iratokat a holnapok[!] s hetek olvashatták, a per-

<p>cek és másodperceknek csak ennyit szabadott tudni, hogy mikor, s hol legyenek felfegyverkezve készen. (1870)</p>
<p>Indulunk. Odakinn kötésgig érő hó. A buckák, amiket félre hánytak és a roskadozó hajzásokról kotortak le, az ablakok aljágig érnek. Vihogva, lökdösődve botorkálunk át a sikátorokon, bele a sötétbe, ki az utcalámpák gyér fényére. Kiszabadult a bolondokháza. Az ereszekekről jég-csapok s hózuhatagok nyakunk közé, csillapítóul. Így állítunk be néhány ismerős otthonba. Zenebona, kacaj, visítás. Ideggyöngébb családokban kínosságok és kellemetlenségek is. Ott csak épp megfordulunk. Elvünként, beszélni sehol sem <u>szabadott</u>, csak a jelmeznek megfelelő zúrhangokat hallatni. Engelék, mint hasonló búcsújárások legméltóbb s legkeresettebb szentélye, utoljára. Tárt karokkal fogadnak, mint el is várható. (Tersánszky Józsi Jenő 1921)</p>
<p>Csak Imreffyné, aki hallgatva állott az asszonyok között, lett sápadt s a szemére lehullott a szempilla, mint koporsófedél: ő volt az egyetlen, aki látta, tudta, érezte mi történt. – Isten adta Nagyságtokat hozzánk, – mondta a fejedelem s úgy állott középütt, oly óriás, amellet oly ragyogó s nyájas volt, minden szem rajta függött s érezni lehetett, hogy ez valóban a fejedelem, aki itt mindenekkel bír. – Bizony nem mondhatjuk, hogy ez szeréncsét reméltük volna, – szólt Kornis Boldizsár, akinek a legtöbb <u>szabadott</u>, – nem tudtunk Nagyságod itt való lételeül. (Móricz Zsigmond, 1922)</p>
<p>A diplomaták, követek telekürtölték a világot államférfiúi géniuszáról. És volt egy mérnök, aki azt állította, hogy Raganza a század legnagyobb tervezője, aki korszakot alkot az építőművészetben. Ez a mérnök, aki Akropolis tervrajzán dolgozott, megleste Raganzát. Este tíz óra után, mikor munkatársai elmentek, Raganza visszavonult az egyik, számára főntartott asztal mögé, amihez senkinek nem <u>szabadott</u> nyúlui. Egy kastély terve készült ezen az asztalon, helye az általános tervrajzban úgy volt megjelölve, hogy a kilencedik sugárút végén, a Béke negyedben épül: egyike azoknak az épületeknek, amikhez elsősorban fognak hozzá, ha a katonai expedíció sikerül.</p>
<p>A mosókonyha mélyétől az előszoba ajtajágig ugyan csak kis folyosón mozoghatott az ember, szvetterében is benn volt még a szobák nyirka, melyeken előbb ment át föltartott lámpásával, de a vaslemezek közt égett a tűz, a déli fasírozott alatt megrottyant a felmelegített kelkáposzta s a zsámolyok és ládák közül kifejtett asztalra odaférközött a lábos és kenyér. – Keresek kést és tányérokát – mondta Teri. De a tulajdonosnő meg akarta becsülni munkatársait. – Amíg azt előkotorja! A húst a kenyérré vesszük, a főzeléket meg a lábosból kanalazzuk. Kanalunk az van. Lajos a bicskáját! A bugyival lemetszett kenyéren Lajos felé szállt a hús s a két másik kanál után az övének is bele <u>szabadott</u> merülni a langyos kelkáposztába. – Nahát illet – nevetett Teri furcsálón. De a tulajdonosnő jókedvében még tegezte is őt. (Németh László, 1937)</p>

Ahogy a példák keltezése is mutatja, a *szabadott* forma valószínűleg később keletkezett, ill. később talált utat az írásbeliségbe, mint a másik kettő. Azt is látjuk, hogy e szavakat **választékos** és **formális** stílusú szövegekben is használták a 19. és a 20. században.

A fenti formákon kívül szórványos adatok vannak az interneten **egyéb feltételes és felszólító módú alakokra** is, bár ezek egy része metanyelvi:

<i>feltételes</i>	<i>felszólító</i>
szabadnék, szabadnátok, szabadnának	szabadjak

Nézzünk meg egy példát az internetről a *szabadjak* alakra!

A legmesszebbmenőbbekig egyet kell értsek (szabadjak egyetértennem) azokkal a független fideszes pártholdudvaristákkal, akik szerint az elpuhult, eltunyult, elfideszestelenedett nyugati világnak nagyon is Magyarországra, azon belül is Orbán Viktorra kellene függesz-

teni bávatag, zavaros tekintetét, hogy meglássa végre, hol lakik az úristen (egy kibaszott népi hímezéses stadion mellett), merre van az amarra, ki a legény a satöbbin.

A szöveg **durva, ironikus** stílusa itt **kreatív szóalkotásokkal** társul: nyilván nem véletlen, hogy épp ilyen közegben van használva a *szabadjak* mint szokatlan neologizmus. Ugyancsak sajátos stílusú szövegben jelenik meg a *szabadjak* Parti Nagy Lajos alábbi szövegrészletében is:

S e ponton, mivel trágárkodás az élet megrontója, el is köszönünk tárgyunktól. Akit zsenge leánykorában enivalónak hívtak, tiramisunak vagy brassói aprópecsenyének, májas hurkának, velőpirítósnak, és így tovább, az mind ott böfölködik a mélyben, ott minősül át puffadás-sá és szélgázzá, mit nem mondom ki, minek nevez a magyar ember, ha beledöglik is, vagy legalább minek gondol, ha nem is mondhatta ki szabadon, kertelés nélkül a történelem során, de hagyjuk, amit rákentek a századok, melyben az élet tovaszáll, s a sír magába zár, hogy a költővel *szabadjak* szólanom.

Az ilyen stilisztikailag jelölt használat utat törhet a szokatlan nyelvi forma későbbi elfogadásának stilisztikailag jelöletlen kontextusokban is.

2. A nyelvművelők **eleinte elutasították, helytelenítették** a *szabad* szó igejelekkel való ellátását. Később **megengedőbb** lett az álláspontjuk, mivel felismerték, hogy a **szófaji átcsapás nem idegen a magyar nyelvtől**. A jelenség elfogadásában tehát fontos szerepet játszott a **nyelvi szisztemizmus** ideológiája.

Ha egyszer a jelenség elterjedt még az iskolázott beszélők körében is, akkor nem szabadna (volna szabad 😊) helyteleníteni akkor sem, ha nem volna összhangban a magyar nyelv korábbi törvényszerűségeivel. A tudományos nyelvalakítás az **elterjedtséget**, ill. meghonosodottságot tartja az elfogadhatóság legfontosabb kritériumának; ezt a két ideológiát **nyelvi uzualizmusnak**, ill. **nyelvi domeszticizmusnak** nevezzük.

Bár a mai nyelvművelés már megengedőbb a *szabad* igeiként való ragozása iránt, nem lehet azt mondani, hogy lelkesen fogadná. **Kétféleképpen** is igyekszik **visszaszorítani** a használatát:

a) A jelenséget az **informális** nyelvhasználathoz köti, azt állítva, hogy „az irodalmi igényű stílusba” jobban illik a hagyományos szerkezet.

Ebből az állításból annyi kétségtelenül igaz, hogy a *szabadna, szabadjon, szabadott* alakokat bizonyos kontextusokban a beszélők egy része még **stilisztikailag kissé jelöltnek** érezheti, s ezek alighanem csakugyan a **bizalmas** stílusú szövegekben a leggyakoribbak; utána következnek a **választékos** stílusú szövegek; ezek az alakok a **formális** stílusú szövegekben nem nagyon szoktak előfordulni. Ezzel szemben a *szabad lenne, szabad legyen, szabad volt* kifejezések, amelyek közömbös stílusúak, elvileg **bármilyen stílusú szövegbe** beleillenek.

b) A *szabadna és szabadjon* formákat a mai nyelvművelés **jobban elfogadja**, mint a *szabadott, szabadott volna* formákat.

Első pillanatban azt gondolhatnánk, hogy a múlt idejű alaktól való idegenkedésnek az az oka, hogy az ritkább, ám az empirikus adatok ezt a feltételezést nem igazolják. A *szabadott* és a *szabadott volna* együttvéve az MNSZ2-ben gyakoribb, mint a *szabadjon*.

A Nyelvművelő kézikönyv „érve” az, hogy a „(nem) *szabadott* helyett tehát sokkal szebb, igényesebb ez: *szabad volt; nem volt szabad*”. A Nyelvművelő kézisótár a *szabadott* formát „népies-vulgáris ízűnek” bélyegzi, s választékos beszédben és írásban kerülendőnek tartja.

A nyelvművelő kiadványok álláspontja nem tűnik indokoltnak: az „**igényes**” és a „**szép**” **nem tudományos fogalom**, s **nincs is meghatározva** a nyelvművelő kiadványokban, a „**vulgáris**” pedig kifejezetten **megbélyegzésre** használt, kevés valós tartalmat hordozó „minősítés”.

A nyelvművelők álláspontjából annyit fogadhatunk csupán el, hogy **írásban**, ha **nagyon formális** szövegről van szó, valóban célszerűbb a hagyományos **körülíró** formákat használni, esetleg a nagyon formális beszédben is, bár az MNSZ2-ben található példák közt választékosak is vannak (l. alább). A **választékos** stílusú szövegek egy részébe beleillik, így itt a **nyelvérzékünkre** hallgathatunk. A **bizalmas** stílusú szövegekben **minden korlátozás nélkül** használhatjuk az igeragozott formákat.

Egyébként pedig inkább **támogatni kellene** mind a három alak terjedését, mivel még a nyelvművelők szemszögéből is csak a nyelvi rendszer gazdagodásaként lehet őket elkönyvelni; előnyösek a **nyelvi szintetizmus**, **nyelvi szimplicizmus** és **nyelvi brevizmus** szempontjából, mivel **tömörebbek**, **egyszerűbbek**, **rövidebbek** hagyományos megfelelőiknél.

Talán ez a tény magyarázza, hogy a legújabb nyelvhelyességi kézikönyv, a Magyar nyelvhasználati szótár már elképzelhetőnek tartja, hogy a múlt idejű *szabadott* alak is „köznyelvivé válik”.

Ez azonban még a szerzők szerint a jövő zenéje, **jelenleg a hagyományos megfelelőikkel való helyettesítést** javasolja:

<i>igeként</i>	<i>melléknévként</i>
Nem <u>szabadott</u> kimenni az udvarra.	Nem <u>volt szabad</u> kimenni az udvarra.
Nem <u>szabadott volna</u> elfelejteni ezt az ügyet.	Nem <u>lett volna szabad</u> elfelejteni ezt az ügyet.

Valójában olyan stílusú mondatokban, mint amilyeneket a kézikönyv idéz, **egyáltalán nincs szükség semmilyen helyettesítésre**. Legfeljebb a **formális**, az **emelkedett** és részben a **választékos** stílusú írott és beszélt nyelvi szövegekben lehet megfontolni a hagyományos alakokkal való helyettesítést, amennyiben úgy érezzük, hogy a *szabadott* stílusterést okoz. **Mások** kiegyenlített stílusú szövegeiben **semmiképpen sem javasolható a helyettesítés**.

Amint arra fentebb utaltunk, a korpuszadatok **nem igazolják**, hogy a múlt időben ritkább volna a *szabad* ragozása, mint feltételes és felszólító módban. Az MNSZ2 adatai szerint a *szabad* **feltételes módban messze a leggyakoribb**, de utána a **múlt idejű** alakok következnek (egybeszámítva a *szabadott* és a *szabadott volna* típusú formákat), s csak azután a **felszólító módúak**.

Nézzünk meg néhány példát az MNSZ2 „szépirodalmi” alkorpuszából!

Szabadna

Mikor lesz már egyszer vége ennek a fulladásos történelemnek, itt a Kárpát-medencében? A menekülők és az otthontalanok áradásának? Az új év küszöbét átlépve kérdéseim nem a gyűlölet kérdései, hanem a szomorú és válaszra váró tárgyilagosságé. Bizonyára olyanok is akadnak, akik szerint egy magyar állampolgárnak még ennyit sem szabadna ebben a feszült helyzetben kérdeznie. Csakhogy én tudom: akivel közös az anyanyelvem, a kultúrám, a történelmem, a Himnuszom, azzal a sorsom is közös. És ahogy eszmét cserélünk egymással, úgy cserélünk gyakran sorsot is. Életet, keserűséget, reményt. (Csoóri Sándor)

Olykor a vállánál fogva megfordítom, arra! arra! amarra!, mondom például, de neki, elképzeléseim szerint, csak a vállaira szabadna gondolnia. Bonbonokat veszek neki rendszeresen, főleg konyakos meggyet. Vagy az emberek feje fölött rápillantok, úgy érteve, hogy a terem másik sarkából. (Esterházy Péter)

Térden s lapítva hátsó tagom is s nyakam tekerve csak feléd a porból: szabadna szólnom egyet (oh csak ezt még), viszonzásul s a hálától dadogva? Váltasd be amit ígértél! mire kis pissenésem ingerelt s ijesztő magosságodból vesd el lantodat! teljes erővel! (Illyés Gyula, vers)

Mert két egymás melletti kristályszem nem egészen lezárt világ. Nyitottak egymás iránt. S ha van tökéletlenség a kristályoknál, az nem más, mint ez a kapcsolatot áhító és fönntartó nyitottság. De hagyjuk a hasonlatot. Mert más a vers és más a megfestett kép, mivel anyaguk is különböző. De ugyanaz a szellem viaskodik, panaszkodik s kuncog és kényszerül ítélkezésre. Kondor Béla versei máig sem kapták meg a méltó megbecsülést. Ha modern költészetünkről szó esik, nem szabadna az ő nevét elsikkasztani. (Nagy László)

Hát én a magam módján szép is voltam. S mégis más volt, nem emberi az összetételem. Az apám magános sétái, a Szeréna néni aggszűz lelke: két oldalról is gyúlt bennem a csönd, a holdfény, a riadalom. A testem alkalmas volt mindarra, amire más asszonyé. Sőt, ha hihetek Sanyi összehasonlításának, vonzóbb voltam a legtöbbnél. A lelkem nem tudott elegyedni a világgal. Az ilyen embert nem szabadna arra kényszeríteni, hogy megmerüljön abban, amitől riadozik. (Németh László)

Szabadjon

Ez az öröm, ha olykor „civil” is, eléggé fontos dolog, és el is szoktunk ettől. De mostanában mintha egyre többet láthatni azt, hogy megjelennek dolgok, amik ugyan eddig is voltak, csak hátrébb, oldalabb vagy előrébb, nem a helyükön, megjelennek, és szemrevételezik egymást. Ez jó. És ez a kicsi könnyebbség talán arra is alkalom, hogy pontosabban lássuk magunkat. Mert annyi könnyebbség azért nincsen, hogy tévednünk is szabadjon. (Esterházy Péter)

Flóra kiabált. – És mit mondtam? Mi?! Mit mondtam? – Nem lökhetem az utcára. Visszajön erővel. Bejelentett személy. – Elváltak, nem? Jogilag semmi köze hozzá! – Jogilag... – ismételte Panni. – Hagyjon ezzel, aranyom. Csak ezt ne papolja senki: jogilag. De nem téma. Hazajön, fáradt maga is. Elég teher lóg a nyakán. Csak sírni szabadjon. (Jókai Anna)

Más szóval: az irodalomnak semmi se legyen tilos, amit a társadalom törvényei egyébként nem tiltanak. Tehát ne szabadjon az írónak a művében gyilkosságra, gyújtogatásra, rablásra, lopásra, a népi demokrácia megdöntésére, egyes rétegek, vagy foglalkozási ágak elleni atrocitásokra, faji diszkriminációra, bürokratikus kiskirálykodásra stb. bujtogatni, ne szabadjon rágalmazni, sőt ne szabadjon véteni bizonyos, a törvénykönyvben le nem fektetett, de nyilvánvalóan a túlnyomó többségtől elfogadott erkölcsi normák ellen se.” (Méray Tibor)

Akik eddigelé, annyi sok éven át, elnyomatásban éltünk, s jóformán beszélni sem volt szabad érzelmeinket. Most azonban szabad lett! De ahogy mi voltunk, legyetek úgy ti is! Hadd kószoljátok meg a rabigát, s ne szabadjon beszélni érzelmeiteket! Érted-e, én megtiltom neked! (Tamási Áron)

Szabadott (volna)

S mielőtt eltávoztunk volna ebből a nagy templomos és tiszta városból, úgy, ahogy voltunk, öten erdélyi írók, meglátogattuk Móra Ferencet. Őszi levél színű rövid házikabátban fogadott minket s láthatólag nemcsak jólesett neki, hanem boldoggá tette testületi tisztességtevésünk. Csinosan és jókedvűen járt örömünkre, mintha feledtetni akarta volna velünk a fájdalomt és a betegséget. Tele volt a lakás könyvekkel, koszorúkkal és szobrokkal: úgy szerette az ország és a nép ezt az embert, hogy nem szabadott volna neki betegnek lenni. (Tamási Áron)

Hogyan jött rá Pintér tanárnő édesapja, amire nem szabadott volna rájönnie, nem tudjuk. Kár is firtatni. Noha Pintér tanárnő édesapja biokémikus volt, a keze messzire elért. A tanársegéd urat egyik napról a másikra kinevezték adjunktusnak a szegedi József Attila Tudományegyetemre. Kollégái nem kis irigységére. Fel lehet ezt fogni? Túl lehet ezt élni? (Gyurkó László)

El kellett volna jutnia ide Vitéz Mihálynak, ha lenne osztó igazság a sorsban, ide mindenképp el kellett volna jutnia. Nem szabadott volna örökre lehunynia szemét, amíg nem látta ennek az égnek sugártöréseit, azokat az éles napfénycsíkokat, amelyek úgy nyilallnak a leszálló ködbe, mint a reflektor – kihaló és mintegy színpadra emelve a könnyű párákba burkolt táj egy-egy részletét. (Rákos Sándor)

Nehéz helyzetbe hoztam őket, hiszen a saját közegük mimikus szabályai szerint nem szabadott nem mosolyogniuk, ám éppen e szabályozás értelme szerint ki kellett utasítaniok arról a helyről, ahová a félreértésük szerint igyekeztem, mint ahogy üzletük minden előkelősége ellenére se engedhették volna meg nekem, hogy bemerjenek a raktárba [...] (Nádas Péter)

– Keresek kést és tányérokat – mondta Teri. De a tulajdonosnő meg akarta becsülni munkatársait. – Amíg azt előkotorja! A húst a kenyérré vesszük, a főzeléket meg a lábosból kanalazzuk. Kanalunk az van. Lajos, a bicskáját! – A bugyival lemetszett kenyéren Lajos felé szállt a hús, s a két másik kanál után az övének is bele szabadott merülni a langyos kelkáposztába. (Németh László)

Ma már minden gyerek tudja, hogy a '77-es népszámlálás eredményeit milyen módon hamisította meg személyesen Ceaușescu. Mindenki tudja, hogy a nemzetiségi kisebbségi vonatkozású adatokat-számokat a kérdőívre csak ceruzával szabadott beírni, s ezeket az adatokat egy központi valóság-hamisító bizottság alakította, ahogyan azt a politikai érdek kívánta. (Sütő András)

Ez az attitűd vonatkozott az előző időben az erdélyi magyar költőkre és írókra is. A magyar esztéták és irodalmárok nem törődtek vele, hogy Kányádi mit ír, és hogy Szőcsöt Ceauşescu melyik börtönbe szándékszik bedugni, ez a románok privát dolga volt. Velünk még kegyetlenebbül jártak el, hiszen a nyugati magyar írókat – Cs. Szabót, Határ Győzöt, Márait, Zilahyt, engem – a nyolcvanas évekig említeni sem szabadott. (Faludy György)

És elképzelve, hogy Anyus hogyan írt ebbe a Napló könyvbe Apusnak, énnekem is eszembe jutott (hiszen egész életemben magamba beszélek lényegében, úgy szoktam meg, mintha mondanám valakinek, amit gondolva mondom), hogy hozzátok fordulok soraimmal, akik itt előttem való sok-sok oldalon vagytok Apus és Anyus: Mert talán a régen írt fenti Kurilla meséből nem értitek és nem tudhatjátok. Anyus te tudhatnád, mert a te utolsó éveid alatt történt, de nem szabadott meg sem említeni senkinek semmit (Závada Pál)

Szándékosan kerültek bele a válogatásba a **legjelesebb íróinktól** származó idézetek, hogy láthassuk: **nem igaz** az az állítás, hogy akár csak a *szabadott* használata „**igénytelen**” lenne, és a „**vulgáris stílusra**” volna jellemző.

- Baj van, főnök, szabálytalanságot találtak az uniós pénzből finanszírozott projektjeinknél!
A levágott véres lófejeket, amiket a konkurenseink ágyába tettünk, nem szabadott volna költségként elszámolni!

C) A muszáj névszó állítmányi helyzetben

A *muszáj* névszó sajátossága, hogy **eredeti** 'okvetlenül szükséges, elengedhetetlen' **jelentésében ragozhatatlan**, s csak **állítmányi** helyzetben állhat; nyelvtanaink **névszónak** tekintik. A német (*es*) *muß sein* 'kell lennie' igei kapcsolatából jött létre nem nagyon régen: első előfordulása 1805-ből való.

A *muszáj* a 18. század végi szövegekben – még inkább német szóként – többször is szerepel az irodalomban magyarul rosszul tudó németek szájába adva. Pl.:

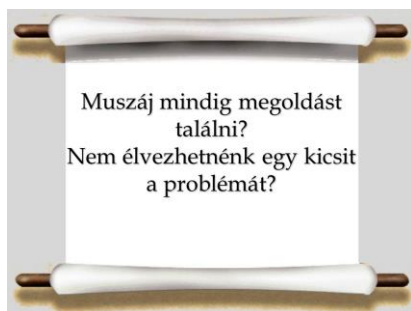
Músz szejn: alló frissen, her kántor tánczolik. (1790)

Úgyhogy lehetséges, hogy ezt a szavunkat a magyarul rosszul beszélő német embereknek köszönhetjük!

A korábban is meglévő *kell* igével összehasonlítva a *muszáj* erőteljesebb, nyomatékosabb, szigorúbb kényszerűséget fejez ki.

A Nyelvművelő kézikönyv szerint e parancsoló súlyát a *muszáj* onnan kaphatta, hogy valószínűleg az osztrák katonai nyelvből vette át a népnyelv, majd onnan terjedt el a 19. század második felétől az irodalomban és a sajtóban is. Klasszikus íróink (Arany, Jókai, Mikszáth, Móra, Krúdy stb.) írásaiban is megtaláljuk; Adynak kedves szava volt.

Megértelek.
De elfogadnom is muszáj?

(1) A *muszáj* névszói állítmányként

A *muszáj* leggyakrabban önmagában és toldaléktalanul fordul elő névszói állítmányi helyzetben. Használata a **bizalmasabb** stílusú szövegekre jellemzőbb, mint a **formálisakra** vagy **választékosakra**, de előfordul nem kis számban **választékos** stílusú szövegekben is, pl. a klasszikus és a mai szépirodalomban.

Csak a „szépirodalmi” alkorpuszból idézünk, azt bizonyítandó, hogy a névszói állítmányként használt *muszáj* **nem idegen a szépirodalmi stílustól** sem.

Muszáj

Nem kell keresni a harcot annak, aki kiáll elébe, ha muszáj: minél vitézebb katonái vagyunk szent hazánknak, a Művészetnek, annál óvatosabban és figyelmesebben vizsgáljuk meg, ki az igazi ellenség. (Fejes Endre)

A fehér homály egyre sűrűsödik a völgyekben és tajtékot vet az egymásba nyomuló köd. Házak, fák, havasok valószínűtlen nagyra nyúlnak az opálos kavargásban. Később szél indul s a hófergetegben elvész az egész világ, mintha a föld lehunyta volna a szemét. Ez így fog tartani legalább egy hétig. Akár le is feketik addig az ember. Az ilyen dühöngő viharban a szomszédig is nehéz elmenni, de muszáj. Az élet kihajtja a székelyeket a házból, akármilyen idő van is. (Nyíró József)

De bármennyire megbecsüli is az ember ezt a kivételes állapotot, szinte az életöztönével érzi, hogy minden részleges célt, minden kiegyezéssel politikát újra és újra fölül kell vizsgálni, éppen azért, mert részleges. És ha ez politikailag lehetetlen, méltánytalan, vagy időszerűtlen, lélektani okok miatt akkor is kötelező. Annál a nagyon egyszerű oknál fogva, hogy másokkal kiegyezni többnyire muszáj, magunkkal azonban tilos. (Csoóri Sándor)

zolgáltunk törököt, németet s most oroszot; két birodalom már szétesett, szét fog esni a harmadik is. De amíg itt vannak, tessék mosolyogni rájuk, még szeretem is őket, ha muszáj. Te is tudod, hogy annak a hegynek a hasa orosz tankkal van tele. Mikor Prágát megszálltuk, három napon át özönlöttek ki belőle, mikor aztán Prágában rend lett, visszaözönlöttek. (Konrád György)

„Ölelj meg. Borzasztó félreértés az egész. Az emberek fiúk, anyák, apák és testvérek, és muszáj szeretniök egymást, a különbözőségük ellenére is muszáj. Tompítaniuk kell a különbözőségüket, hogy kibírják egymást. „De már ez is csak szó, szó. A különbözőség itt csak a hazugság árán tompíthat, s a hazugság éppen a szeretet kiszólóval elvághatatlan szálaire épül. (Nádas Péter)

Soha nőt nőiességében megbántani nem tudtam (hacsak nem kifejezetten ez volt a célom). No de hogy... Mentem; úgy éreztem: muszáj. Hiszen űzött voltam és zavaros, mint a fölka-vart iszap akkoriban, és csak ezekben az „Eszpresszókban”, „Büfékben” érezhettem némi álfölényt a nélkülözés és hajléktalanság valódi nyomorultjai között. (Petri György)

A **publicisztikai stílusban** való előfordulását az alábbi képkivágások szemléltethetik:

BUDAI MIKLÓS | 2022.12.31 10:40 | Frissítve: 2022.12.31 10:56

Ügetőszilveszter 2022: hajtani és fogadni muszáj!

Ajánlom 33

Mentés a Facebookon

Késő, ha már muszáj

A férfiak egészsége, a férfibetegségek megelőzésének fontossága, a kezelés lehetőségeinek bemutatása van fókuszban ebben a hónapban a székelyudvarhelyi kórházban.

Muszáj figyelembe vennünk a természet értékeit, ha meg akarjuk állítani a bolygó pusztítását

Eva Bónágyi • 2022-07-19

MUSZÁJ VÁLTOZTATNI A SZANKCIÓS POLITIKÁN

2022. OKTÓBER 7. 11:28

Nyilvánvaló, hogy a szankciós politikán változtatni kell - hangsúlyozta a miniszterelnök csütörtök este a Facebook-oldalán közzétett videóban.

OLVASS

Pénz a régiért, de nem muszáj új autót venni

2022.09.01 - 17:13

Megosztás:

Mégsem örülhet minden a nyugdíjas a 15 százalékos emelésnek: horror az infláció, muszáj lépni?

PORTFOLIO 2022. december 16. 09:15

Teljesen 122

Látjuk, hogy a bal alsó képen a kiemelt címben a *muszáj* szerepel, alább pedig részleges szinonimája, a *kell*.

2) A *muszáj* névszói-igei állítmány részeként

Mivel a *muszáj* olyan névszóként került be a magyarba, amely csak állítmányi helyzetben állhat, **más névszói állítmányok analógiájára igealakokkal is elkezdett kiegészülni**, vagyis megjelent a névszói állítmányon kívül a névszói-igei állítmányban is.

Muszáj vagyok (fizetni).
Muszáj voltam (fizetni).
Muszáj leszek (fizetni).
Muszáj vagy elmenni?
Muszáj voltál elmenni?

Ez a használat még sokkal inkább a **bizalmas** stílusra jellemző, bár akadnak rá példák a „szép-irodalmi” alkorpuszban is.

Muszáj vagyok (példák az MNSZ2-ből)

Múltkor adakoztam az árvízkarosultaknak, ennyi meg amannyit, nem nagyon sokat, de az utolsó pillanatban egy ötszázast visszavettem, mert akkor nem tudtam volna bevásárolni, illetve előtte haza kellett volna menni. Ezer és ezer módon lehet nem segíteni. Nem tudom, mi volna most a következetesség, például épp most nem írok alá egy Felhívást, mely erről a segítsérről szól, mert... mindegy, az érveimet nem tekintem érvényesnek, de muszáj vagyok követni őket, így, összeviszsa. A helyzet bonyolult, de a baj egyszerű. Segíteni kell, ezer és ezer módon. (Esterházy Péter)
Jólesne aztán valami zsírosabb falat, nem sok, de azért szeretem érezni, hogy ettem is valamit. Aztán mivel meglehetősen édesszájú vagyok, nem lenne ellenemre némi szénhidrát is. Ne sajnálja továbbá tőlem az ásványi sót sem, muszáj vagyok abból naponta magamhoz venni egy keveset, különben nagyon izzad a lábam. (sajtó)
Megírtam már nemegyszer: helyes vagyok. Szeretem a helyeket, szeretem fürkészni, belátni, megismerni azokat, szeretem tudni minden helynek a történetét, múltját, titkait. Szeretem másnak a helyét is, de persze a magaméhoz ragaszkodom már leginkább, gyerekkorom óta muszáj vagyok helyemet belakni, már a Wekerle-telepi ház lépcsője alatt – nyilván kutyaól céljára – kialakított dohos lyukat, ahogy neveztük, a „bunkert” is berendeztem kis polccal, ócska váncosokkal, mimással. (sajtó)
Nem akarok sokat értekezni erről, de annyit muszáj vagyok ismételni most, hogy időről időre pakolászni szoktam, kicsit hurcolkodni, dobozolni, átnézni, selejtezni, kidobálni, aztán elrakni, bedobozolni, borítékolni újra. Ilyes periódusokban mindig kezembe kerülnek anyánk receptjeit tartalmazó dossziék, dobozok is, s ha időm engedi, kicsit selejtezek is ezekből, két-doboznyiból csinálok egyet, a kivágások egy részét eldobom, a kézírással lejegyzeteket megtartom, és nem félek e selejtezéstől, tudom már, hogy mindig marad bőven anyai recept. (sajtó)
Nem állítottam sosem, nem is gondolom, hogy a MÁV egy tökély lenne. Sőt, nagyon sok baj van vele, valóban. De már ezek közül sem mind olyan, ami miatt a MÁV-ot lehetne hibáztatni (pl. kocsihiány). Azonban itt hirtelen mindenki rázúdult a MÁV-ra és sok panasz egyáltalán nem jogos. Ezekre, mint vasútbarát, muszáj vagyok reagálni. (fórum)
Panthenol: még mindig nem sikerült beszereznem, de nagyon szemezek vele. Barátnőmnek bejött, így muszáj vagyok kipróbálni én is: D Teli van vitaminnal, szóval ez lehet a ludas abban, hogy nem csak a megégett bőrre, hanem a hajra is jó. Kíváncsi vagyok rá, szóval mindenképpen írok majd róla, ha végre valahára el tudok jutni venni egyet. (közösségi)

"Valószínűleg, hogy" és "Muszáj vagyok" - Ugye jól tudom, hogy helytelenek?

Figyelt kérdés

Megőrülök, ha meghallom valamelyiket! Vagy lehet, hogy már helyesnek számít?

Súlyos hiba: "Muszáj vagyok"

Evia Dátum: Hétfő, 2010-07-12, 20:24 | Üzenet # 1 · Megosztás:

Néha sajnós "muszály", ami súlyosbítja a helyzetet.

A **muszáj** után nem használunk létigét (vagyok, van... stb.), mert ez a szó nem használható jelzőként, azaz a kérdésre, hogy milyen?, a muszáj nem válasz.
Milyen vagy? - Okos vagyok. Sok tulajdonságom van, de a muszáj az nem a tulajdonságom.

Akkor milyen környezetben használjuk a muszáj szót?
Lehetőleg csak a konyhanyelvben, írott művekben, cikkekben, levelekben kerüljük.

2011. december 12., hétfő

Ezt muszáj vagyok feltenni :D

... még akkor is, ha nem Mózes lett hivatalosan Móziból.

Muszáj vagyunk (példák az MNSZ2-ből)

Ebben az esetben lehet, hogy egy nagyon erős kísértéssel nézünk szembe, hogy a saját struktúránkat erőltessük a többiek kárára. Két megoldás is van. Az egyik, ha egy azonos szemléletű, pontosan meghatározott közösségnek írunk, akkor az ő szemléletüket használjuk a miénk helyett. Ha ez nem áll fenn, akkor muszáj vagyunk mindkét – a magunk és az olvasóink – szemléletéhez igazodni. Amikor egy referenciát iktatunk be valahová, írjuk le pontosan mi az, hogy akinek arra nincs szüksége, azt átugorhassa – akinek pedig pont arra van szüksége, azt megtalálja. (tudományos)

Igen, de mégis két különböző napirendként vettük föl a napirendek közé, tehát muszáj vagyunk szavazni arról, hogy a két napirendet összevonjuk, együtt fogjuk tárgyalni. Hiszen én úgy érzékelem, hogy együtt is tárgyalják már a tisztelt képviselők. (hivatalos)

Ezért kiadónknak nagy a feladata, az, hogy ellássuk a falusi könyvtárakat, minden olyan fontos könyvvel, amire szükség van a helyi közösségeknek. Hittankönyvektől, mezőgazdasági kiadványokon keresztül, szépirodalmiig. Önellátó alapon muszáj vagyunk megjelentetni, mert szükség van rá, a könyveket nem árusítjuk, hanem felajánljuk a kárpátaljai könyvtáraknak, intézeteknek, illetve ünnepélyeken a legnagyobb ajándék, ha ilyen természetkönyvcsomagot nyújtunk át a győzteseknek. (besznye)

Tegnap is három tömlő fagyott széjjel, amit már nem tudunk használni, tehát muszáj vagyunk összeszerelni, de a laktanyában ott meleg helyen kiolvad és akkor reggel vissza tudjuk szerelni. (besznye)

Hát ha ezt irigylik azok az emberek, akik azt mondják, hogy ez szabadság, hát köszönöm szépen. Csínján bánjunk ezzel. Az, hogy a hajléktalanság állapot, és egy rettenetes állapot, mert nagyon kemény világ ez, ezzel együtt kell tudni élni, mert együtt kell, mert addig, ameddig hajléktalan van, addig muszáj vagyunk ezzel a történettel foglalkozni és beszélni is róla és hirdetni, mert van. És az az utca, ahol élnek ezek az emberek, az egy kőkemény világ. (besznye)

Muszáj vagy (internetes példák)

A leltár az a kimutatás, amit minden vállalkozásnak el kell készítenie. (Legfeljebb nem lesz nagyon terjedelmes, ha kis cég vagy.) Ennek elsősorban vagyonzvédelmi-vagyonmegállapítási okai vannak – egyszerűen jó, ha tudod, hogy valójában mid van. De azt is tudod, hogy van olyan helyzet, amikor muszáj vagy leltárt készíteni?

Ezen a ponton muszáj vagy gyorsan finomhangolni a tényezőidet, és megtalálni azokat, amik a legnagyobb potenciállal rendelkeznek. Ha korábban már végeztél kísérleteket, akkor tekint vissza azoknak az eredményeire, és annak alapján válaszd ki a fő tényezőket. Mindegyiknek adhatsz egy egyedi pontszámot az alapján, hogy hány kísérlet volt sikeres, amiben egy-egy ilyen tényezőt szerepeltettél.

Homok eltakarítása: 1 homok eltakarítása=1 akció. Saját vagy szomszédos lapkáról eltávolíthatasz egy sivataglapkát. Ha alattad kettőnél több homokjelölő van, muszáj vagy azt eltakarítani.

A rólunk oldal az egyik legnézettebb oldala a weboldaladnak. Használd ki és mutasd be érdekesen a vállalkozásod. / Mi a sztorid? Mi motivált hogy eljuss oda, ahol most vagy? Milyen nehézségeket győztél le közben? / Hidd el, hogy az emberi oldal közelebb hozza az érdeklődőt hozzád. Muszáj vagy bemutatni magad ebben az online, személytelen világban.

Muszáj vagytok (internetes példák)

Muszáj vagytok ti a sarkatokra állni, mert önmaga nem fog orvoshoz fordulni. Javasoljátok, másnap menjen a házi orvosához. Majd a házi orvos eldönti, merre tovább. Viszont nem elég, ha csak azt mondja elment és nincs semmi gond. Akár arról is beszélhetek, kezdeményezhetitek az üzemorvosi rendelésen a részvételét és a kérésoldalon a köhögését, fulladását fogja feltüntetni a munkáltató. Valószínűleg inkább a házi orvost fogja választani.

A drasztikus módszer ezek szerint nem volt neki elég drasztikus. Sajnos babusgatással, de veszekedéssel sem lehet elérni semmit. Csak, ha őszintén és következetesen elmondjátok neki, hogy szeretitek, és pont ezért nem tudjátok tovább nézni önmaga pusztítását, így muszáj vagytok kizárni őt az életetekből. (Hiszen ti sem mehettek rá az ő életvitele miatt.) Tudom, hogy ilyenkor jön a kérdés, de akkor hogyan legyünk mellette, ha kizárjuk őt, akkor nem lesz ez rosszabb? Hát nem. A tapasztalatok és a statisztika nagy része is azt mutatja, hogy nem annyira önző emberek a függők, hogy nem számítana nekik a családjuk, emiatt képesek meghozni a komoly döntést.

Ha nem tesztek semmit, akkor ez a jövő vár rátok. Bármennyire is komfortzónán kívüli ez nektek, muszáj vagytok beleállni a konfliktusba, a szomszédháborúba. Ehhez – szerintem – bőven tudtok ötleteket meríteni a blog elméleti bejegyzéseiből.

És ne hallgass erre a sok boldogtalanra, akik egyből a családi kötelék elvágására biztatnak, vagy cinizmusra, gúnyra a szüleiddel szemben. Ők a szüleid maradnak, muszáj vagytok kultúraltan megoldani, és ne próbáljátok győzni a másik felett, mert olyan embernek nem jó kellemetlenséget okozni aki ott lesz holnap is. Az sok indulatot, megvetést szül, és nem akarsz így érezni a családod iránt.

Muszáj volt (példák az MNSZ2-ből)

Ekkor János Bendebukkot ebédkor az asztalhoz ültette, a maga helyére. Váltig szabadkozott Bendebukk, hogy nem ül oda, de muszáj volt. Amint bemegy ebédelni a mester, látja, hogy hol ül Bendebukk. (Illyés Gyula, Hetvenhét magyar népmese)

„Háború jön, fiam, Oszkár – tudatta vele az Úr –, s én abban téged, fiam, Oszkár, a legszenvedőbb halállal magamhoz veszek. „ Ezt az értesülést muszáj volt még néhány pohárka szilvóriummal a szívébe mosni. Úgy is lett, katonaszökevényként Oszkár bemenekült egy zsinagó-

<p>gába, s álcának magára csavarta a Tóra csilingelő bársonyhuzatát, a tábori csendőrök azonban utána mentek és belelőttek. (Konrád György)</p>
<p>Jóakaróink mondták eleget, hogy hagyja itt, lelkem, úgy ahogy van vesse tűzre az egészséget, hisz nem maradt már szegénykének semmije, csak a kacatok, eladogatott rendre, ahogy <u>muszáj volt</u>, mindent. (Lászlóffy Aladár)</p>
<p>Valami idegen volt a levegőben, amit nem tudott megmagyarázni, de ingerelte. Mire jó ez a nagy hallgatás? Hirtelen hatalmasat tüszentett. Nem tréfából, <u>muszáj volt</u>. Marinkából kitört a nevetés. – Jaj, nem bírom... ne nevetess! – Kicsoda nevette? Most estig itt akartok szuszogni? – Nem bírok megmozdulni – sóhajtottá újra a kislány, s tovább nevetett. (Mészöly Miklós)</p>
<p>– Tudja mit? Megcsináljuk azt a szállodát, és kis nőcskéket fogunk tartani benne – mondom a barátomnak, mert <u>muszáj volt</u> már szólni valamit. Igaz, a nőcskéék helyett más szót akartam használni, de a normandiai így is megértett, a feleségem szintén. Szedte is mindjárt a papucsait. Meg volt sértve. (Füst Milán)</p>
<p>Hogy nem értettem, miért teszik meg, ami nyilvánvalóan rossz. És haragudtam azokra, akik mégis felvarrták a csillagot. Azt hittem, gyávák és buták, azért. És én akkor mint ostoba taknyos, azt kérdeztem magamban: <u>muszáj volt</u> nekik? Mit tehetnek, ha nem? Mit tehetnek velük? A párhuzam nyilvánvalóan téve De miért? Miért szó nélkül, a legtöbb? (Jókai Anna)</p>
<p>Az alaphelyzet annyira banálisán hétköznapi, amennyire csak lehet: Felicia Hollandiában él már 1989 óta, és még aznap vissza kell érnie Bukarestből, mert nincs aki elhozza a fiát egy táborból. Az elutazás délelőttjén minden összejön, a halálos betegséggel küzdő apától a komótos taxiig, és egy torokszorító jelenetből az is kiderül, miért <u>volt muszáj</u> Feliciának ezt a hús évet emigrációban töltenie. (sajtó)</p>
<p>Történt valami három hónappal ezelőtt, mióta ez bekövetkezett? Mi nem tudunk semmit hogy történt volna vele. Na most, ugye, ő óvodás is, óvodás, oda is szeret járni, nem úgy van, hogy, hogy sírva van otthagya, szeret járni, és ott is elkezdte már ezt, hogy az utóbbi időben, egy hónapban kb. hogy nem beszélt... Mv.: – Ott senkivel? Hát csak amit nagyon <u>muszáj volt</u>, vagy... Különben is ő olyan típusú, hogy ő egyedül szeretett játszani inkább. (besznye)</p>
<p>Egyszerűen a fantázia hiánya, ha az ember állandóan öltönyt vesz fel. (Persze ha muszáj, akkor a főnök fantáziájának a hiánya.) Egyébként olykor szívesen viselek vasalt nadrágot/zakót, de a nyakkendő től hányingerem van. Utoljára egyetemista koromban kötöttem fel az államvizsgán (mert <u>muszáj volt</u>). (fórum)</p>
<p>Rengeteg össz-energia fexik egy házban, amit vagy pénz, vagy munka formájában közölsz vele. Ideális lakóház-méret meg nincs. Attól függ, hányan lesztek benne, esetleges állatokkal együtt. Túl nagyot nem érdemes, mert nem használod ki, berendezni, fűteni, hűteni, világítani, takarítani meg kell. Egyetlen tipp: ha mód van rá, megengedi a telek mérete, akkor tetőteret ne. Nálunk is van, de csak azért, mert <u>muszáj volt</u>. A teljes alapincézés viszont hasznos, és takarékos eljárás, ráadásul később már nem megy... :) (fórum)</p>
<p>Egyik főételnek kacsát ettünk gombával és krumplipürével, amit egy kis sült hagymával boldítottak. Nagyon egyszerű volt az egész: rózsaszínesre sült kacska, ropogós bőrrel, a krumplipüré is finom volt, a hagyma pedig kellően karamelles. A gomba is kellően puha, mégis roppanós és fényes volt, bár ha nem lett volna, nem hiányzott volna. Az adag pont elegendő (igazság szerint a desszertnek már nem maradt hely, de <u>muszáj volt</u>). (közösségi)</p>
<p>Az első 150 oldalt egy az egyben kitörölném, nem, nem, nem bírom felfogni, hogy miért kellett 5 (!) fejezeten át tartó szexjelenetet írni. Miért? Felháborító a részletesség, közönséges, pedig nem vagyok prűd. Megmondom őszintén sokszor forgott a gyomrom és abba akartam hagyni. De nem tettem. Nem tettem, mert <u>muszáj volt</u>, hogy lássam, olvassam azt, ami miatt imádom ezeket a könyveket, ezt a stílust. A könyv közepe iszonyat jó volt, a legjobb, legpörgősebb, már-már elfeledtette velem az első fejezeteket. (közösségi)</p>

Muszáj volt tenni valamit
Bene János — Édesanyám, édesapám + Én (Zenés monodráma)

Song

Muszáj voltam (példák az MNSZ2-ből)

Villamoson nem olvasok soha. Ott nézgelődöm, lesem a népeket, fürkészem a várost. Villamoson, a négyes-hatoson kivált csak emlékezem, révedezek, gyanakodom, szánakozom, szomorkodom és féle. Olvasni nem szoktam ott. Olvasni otthon szoktam, vagy mostanság vonaton. De most muszáj voltam folytatni az olvasást a villamoson is. Ha másról nem, hát innen tudható, hogy Szantelli Júlia író komoly könyvet írt Ami megfogja, magával ragadja olvasóját, olyat. És aztán nem is engedi el. (sajtó)

Van egy mű. Szeret. Reggeltől estig azt kívánja, foglalkozzam vele. Ha este abba hagyom az olvasását, éjjel nem hagy aludni, ha reggelig bújom, akkor meg oda a napom. Tönkre akar és tönkre is fog tenni. Van egy mű. Imád. Állandóan obszcén szavakat suttog a fülembe. Nem bírom. A kocsiiban, ha vezetek, a legváratlanabb kanyarban jön elő, a medencében mindig 1400 méter után, angol órán pedig a gerundnál. A latint muszáj voltam abba hagyni miatta, kéjjel jelentkezett minden konjugáláskor. (sajtó)

Rip: Elmesélte a gyerekeinek ezt a könyvet? – Persze, sokszor, a bemutatókor én olvastam fel, és előtte, már csak gyakorlásnak aztán muszáj voltam, amire rákattannak egy-egy könyvre, erre pedig rákattantak, abszolút. (besznye)

Közölte, hogy választhatok az ugyanilyen árban lévő, lényegesen kisebb lakásokból, ebbe nem voltunk hajlandóak belemenni, a végén már belekeveredett az önkormányzat, bementem a jegyzőasszonyhoz, bementem a műszaki irodavezetőhöz, körbejártam azt, hogy na akkor ebből mikorra lesz engedély, megmondom őszintén, hogy eljutottam arra a szintre, hogy azt mondtam, hogy a kivitelezővel én már nem igazán szeretnék szóba állni, kényszerűségeiből muszáj voltam. (besznye)

Találtam egy tényleg működő beállítást, mostanában amiket újra raktam gépeket muszáj voltam ezt alkalmazni mert egyszerűen használhatatlanok lettek a gépek. (közösségi)

Először a legújabb szerzeményemet szeretném bemutatni! Mivel az én nagyon jó darálóm elromlott, ezért muszáj voltam valamit beszerezni. Nagyon jó kis gépecske! Ami már fehér, ☺ azzal lehet cukrot, mákot... darálni ami nekem a lényeg. Van mixer rész, és jeget, kávét, húst, fűszereket is darál, egyszóval sokoldalú! (közösségi)

Muszáj voltunk (példák az MNSZ2-ből)

A színpad egyik felén a díszelnökség, Biszku elvtárs, szovjet tábornok, veteránok, jobbról pedig a följajnlás. Lemegy a két himnusz, beszaladnak az úttörők a celofános szegfűvel, mi is kapunk persze, kidobáljuk a közönség közé, ahogyan meg lett beszélve, és szaladunk a ping-pongasztalhoz. Átbújunk a piros kötélén, leülünk. Meg van döntve ügyesen az asztal, hogy rendesen lehessen látni, és a közepén a nagy 30-as. Kora reggel raktuk föl, két dekoratőr, meg egy szakács, mutatott is szépen. Negyvenöt kilogramm vörös kaviár, ötvenet muszáj voltunk elgyakorolni, a többi meg elment az orvosnak, a döntnököknek. (Parti Nagy Lajos)

Akkor Anyusom azt mondta, hogy én költöztem a régi házba, hát a korom is megvan hozzá. Meg nehogy a Marka el akarja foglalva perelni azt tőlünk. De Anyus Mártonka gyászolásához is inkább egyedül akart maradni az „ új házban „. Hogy jobban külön éntőlem. A minket gazdákat megszorító 48-49-es „ demokráciai „ előrenyomulás során ellenben muszáj voltunk ezt

az „új házat” leadni, vagyis hát elzabrálták. (Meg persze a Marci féle és a Gregor-tanyát is, meg utána a földet stbbit, de ezek ismert dolgok.) Így jött át Anyus is ide. De evvel a régi házzal volt egy baj. Hogy Osztatní János dédapámnak az ácsmestere 1856-ban elég szerencsétlenül csinálta a tető szerkezetét. Már Apus életében is kezdett reccsegetni. De halála után már sürgősen valamit muszáj volt csinálni. A szarufák be voltak csapolva az összetoldott kisgerendákba. (Závada Pál)

Gyarmati Péter tudósító: – Ez csak az egyik a DEKOM vállalt tevékenységei közül. Az első számú feladat, amiért létrejött a csapat öt éve, a katasztrófák helyszínén történő gyors, pontos beavatkozás bárhol a világon. Idén Thaiföldön jártak. El kellett adniuk az egyesület egyik mentőautóját. Késmárky András: – El kellett adnunk, mert Thaiföldre ki kellett menni, és nem volt meg a keret összeg, és ehhez muszáj voltunk megválni ettől a gépjárműtől. (besznye)

Mindig segíteni kellett, ahhoz, hogy ő pontosan jól értse. Nem jártunk orvostól orvosig, én szakember, én logopédus vagyok, tudtuk, hogy baj van, hároméves volt, amikor elkezdtek az ÉRISZ terápiát. Ez egy olyan terápia, ami a mozgáson és az alapvető érzékelési területeken keresztül próbálja fejleszteni a gyereket, hiszen egy hároméves gyereknek a beszéde, nem nagyon fejleszthető, mert nem nagyon ül meg, a figyelme nagyon rövid ideig leköthető, tehát muszáj voltunk olyan terápiát keresni, ami játékos, kötetlen forma, de mégis csak fejlesztőleg hat rá. (besznye)

A hangzavart az ablak becsukása sem tompította igazán, viszont a szoba levegőzöttségét annál inkább, így végül az ablak nyitva maradt, mi pedig muszáj voltunk felébredni. A reggeli és a kávé után már kevésbé volt bosszantó a lárma, mi több, még érdekesnek is bizonyult madártávlattól szemlélni a nyüzsgő várost. (közösségi)

Nem volt az időjárás olyan kedvező, mint előző nap, de még nem voltunk elégedetlenek. Egy finom kávéra megálltunk ebben a faluban, majd nekivágtunk az igazi Gavianak a szerpentin-es elejével. Erdei utakon kanyarogtunk fel, barátságos időben, de ahogy felértünk a gerinc-re kezdett felhősebb lenni az idő, ami egyre rosszabbodott, ahogy felfelé haladtunk, így muszáj voltunk megállni felöltözni, a felhők egyre lejjebb és közelebb mozogtak. Hiába kajáltam rendesen, ettem a kávészünetben, egyszer csak elfogytam. Muszáj volt egy csokit enni, mert kezdtem nem jól lenni. (közösségi)

Muszáj voltál (internetes példák)

Dehogyan volt bunkóság, nem mondtál semmi rosszat, épp hogy ők erőltették az első nem után, muszáj voltál egyértelműen közölni, hogy nem szeretnéd s ennél finomabban azért nehéz, én se kezdenék füllentgetni.

Bizonyára veled is előfordult már, hogy megéheztél két főétkezés között, és muszáj voltál harapni valamit, hogy újra koncentrálni tudj. Ilyenkor szinte életmentő lehet, ha van valami, amit csak szimplán ki tudsz kapni a hűtőből, és már csillapíthatod is vele az éhségedet. Na persze, ha egészségesen szeretnél nassolni, akkor egyáltalán nem mindegy, hogy mihez nyúlsz a fagyos szekrényben.

Ha felakartál hívni valakit, muszáj voltál kikeresni a számát. Jobb esetben csak a saját telefonkönyvedből, rosszabb esetben a központiból, ami általában rekord vastagságú volt.

Hányszor jártál már úgy, hogy sürgősen el szeretted volna menni fodrászhoz egy nyíratkozásra, de csak sokkal későbbre kaptál időpontot? Vagy egy váratlan találkozó miatt kellett volna szedni a hajadat és szakálladat? Persze, hogy már semmi időd nem maradt elrohanni egy hajvágásra, tehát muszáj voltál bozontos frizúrával megjelenni és nagyon kellemetlenül érezted magad.

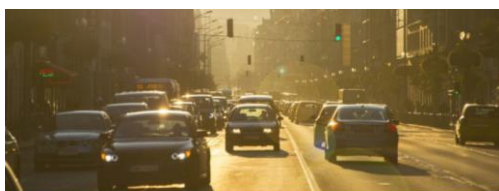

Muszáj voltak (internetes példák)

A tiltásból adódóan annyi bűncselekmény történt, amit már a klasszikus esküdtszéki megoldásokkal nem tudtak kezelni és a gyakorlat alakította ki a még szabályozatlan vádalku első formáit majd egy konkrét ügy kapcsán jutottak el odáig, hogy <u>muszáj voltak</u> elismerni, hogy a beismerési alku nem alkotmányellenes.
A film producerei, Beau Flynn és Hiram Garcia korábban elárulták, hogy igyekeztek tisztelni a karaktert és elmenni vele addig, ameddig csak lehet, de <u>muszáj voltak</u> megválni néhány jelenetet, hogy beleférjenek az alacsonyabb korhatár-besorolásba, amivel kapcsolatban a Szikla is elkötelezett volt.
A jelentés megállapította, hogy a gépet nemzetközi légtérben érte találat, mielőtt még behatolhatott volna a szír légtérbe. (Erre a törökök állítása szerint nem is készült, mivel csupán a saját földi telepítésű felderítőradarok teszteléséhez asszisztált.) / Ez teljesen ellentétes a szír hatóságok által kommunikáltakkal, mely szerint a török gép megsértette a légterük szuverenitását és <u>muszáj voltak</u> reagálni az alacsonyan berepülő, fenyegetést jelentő célpontra.
A mozgatásáról meglepő módon nem a GM-től származó Chevrolet V8-as motor, hanem a másik amerikai óriás, a Ford V8-as szíve gondoskodott. Ennek az volt az oka, hogy a GM a motorokért előre kérte a pénzt, abból meg nem volt sok, így <u>muszáj voltak</u> beszállítót váltani.

Muszáj lesz (példák az MNSZ2-ből)

Ha odaadod magad egy tenálad magasabb eszmének, a te személyes szabadságodnál magasabb rendűként felfogott eszmének, akkor noha amúgy jól ki lehet jönni veled, kénytelen leszel folyton megsértődni, mert úgy képzeled, hogy te eleve valami nemesebbet képviselsz önmagadnál, az egyházat, az államot, a pártot, a nemzetet, és e magasztos dolgok nevében <u>muszáj lesz</u> érzékenykedned. (Konrád György)
A közelmúltban új sínszálak is érkeztek, ezeket csak úgy lelökdösték a vagonból, mind elhajlott, a koronájuk felülete is olyan egyenetlen, mintha fűrészlappal vágták volna ki őket. Egyelőre mindet depóban tartják, csak akkor építik be, ha <u>muszáj lesz</u> . A sínek melléke erősen elszennyeződött, az átrakásnál kihullott vasércdarabok, apró szenek között szívós gazok kapaszkodtak meg. Nincs gyomirtó gép, a szert valamilyen kézi alkalmatossággal kellene szétfújni, a porfelhő visszaszállna a kezelője arcába, nem is vállalja senki ezt a munkát. (Moldova György)
Arra pedig jó volt az 1997-es menesztésemet követő időszak, hogy megtanuljam: ha megakarnak az embertől szabadulni, nincs menekvés, fölösleges tehát pozícióféltésből kétes kompromisszumokat kötni. – Lehet-e véleményformáló sportosztályt építeni fiatalokkal, vagy <u>muszáj lesz</u> a sztárokat visszaédesgetni? (sajtó)
Kérem szépen, írásban tegye meg a módosító javaslatát, hogy szavazni lehessen róla. Nem fogadja be a főjegyző úr, úgyhogy <u>muszáj lesz</u> róla szavazni. A vitát lezárom. Az előterjesztőé a zárszó joga. (hivatalos)
Mondjuk, ha van egy mérlegelési lehetőség, akkor preventívebb lehet az, hogyha egy ilyen szegényebb családnak 5–10 ezer forint ez most csak egy hasra ütés szám, tehát nincsen semmiféle szándék erre, hogy most pont ennyi legyen –, mint, hogy ha azt mondják, hogy 60 ezer forint, amit biztos, hogy nem tud kifizetni, és <u>muszáj lesz</u> vagy közmunkában, vagy börtönben leülni. (besznye)
Ez vitt rá, hogy elhatározom: legközelebbi magyarországi hazaruccanásomkor újból meglátogatom a mi kis aggteleki büszkeségünket. Ha már a köveknél tartunk: a felsorolásból mint ha kimaradt volna a Giant's Causeway (ami igaz, hogy északon van... de akkor is). Itt még nem jártam, de <u>muszáj lesz</u> megnézni. Óriási hatszögletű oszlopok, sorban, különböző méretben, ameddig a szem ellát. Igazi geológiai csoda. (fórum)

2022. AUGUSZTUS 24.

ÁDÁM JUDIT

Ha városokban akarunk élni, muszáj lesz csökkentenünk az autóforgalmat

Európának muszáj lesz csökkentenie a gázfogyasztást, ha túl akarja élni ezt a telet

Portfolio
2022. október 03. 11:42

Ajánlom 01

Muszáj lesznek, muszáj leszel, muszáj leszünk, muszáj lesztek, muszáj lesznek (internetes adatok)

Ha nem vagyok képes szerelmesnek lenni, akkor muszáj lesznek hazudni a nőknek egész életemben, ha szeretnék párkapcsolatot? (internet)

Ha ezt a távolba repkedő képet választottad, muszáj leszel picit változtatni a szokásaidon: rengeteg olyan dolog vesz körül, vagy teszel, ami halálosan untat. (internet)

Viszont ha minden második sziget cucci, akkor ha a lovat fejleszteni akarjuk muszáj leszünk belefogni. (internet)

Ha van pénzed, mehatsz albérletbe, ám így még kevésbé tudsz majd beilleszkedni. A koliban muszáj lesztek együtt lenni, miért „bántanának”? (internet)

Mivel a bankok ezt képtelenek kifizetni, ezért (legalábbis részben) muszáj lesznek továbbhárítani, tehát részben a banki ügyfeleket fogja terhelni az adót. (internet)

Egy napon muszáj lesz megházasodnom...

Nem élhetek boldogan egész életemben !

Muszáj lenne, muszáj lennék, muszáj lennél, muszáj lennének (internetes adatok)

Változtass, mielőtt muszáj lenne. Vezesd le a stresszt és maradj energiával teli a szürke hétköznapiakon is kineziológiai technikák segítségével. / Az alábbi gyakorlatokkal újra lendületbe tudod hozni magad! 4 tipp, hogy egy rohanó napon is tele maradj energiával.

2 dolog nem világos a fejemben. Alanyi áfamentesként tudok ÁFA nélkül nettó áron termékeket rendelni külföldről a nagykerből? Második pedig, hogy én főleg magánszemélynek számlázok, de vannak azért ÁFA körös vállalkozók is, akinek muszáj lennék áfás számlát adni. Egyáltalán nem lehet alanyi adómentesként áfás számlát kiállítani?

Nemcsak jó önéletrajzot nem tudnak írni az emberek, az interjúkra való felkészülés fontos-

ságát sem értik. Mert van mondjuk párszor egy órád, hogy meggyőzd a döntéshozót arról, hogy te vagy a legalkalmasabb jelölt. Szóval nincs sok idő, muszáj lennél jól átgondolni a mondanivalódat. De ehhez is kell profi segítség.

Még egyszer megcsókoltuk egymást és igyekezett, hogy le ne kesse a gépet. Bár én nem bántam volna, ha mégis lekésné, de lehet hogy a sulis nem nézné jó szemmel. Mondjuk, ha műszaki okok miatt nem szállna fel akkor muszáj lennének elfogadni.

Időnként muszáj lenne otthon kenyeret sütnie mindenkinek. Íme egy szuper recept hozzá!

Allsvenskan: Odahaza muszáj lenne győzni

Ellenbush, Zsolt | 2022. október 09.

Ami miatt muszáj lenne...

- egységes fellépés spammerek, vírusírók/terjesztők ellen
- hatósággal, ISP-vel szabványosan kellene kommunikálni, de a géppel, ügyféllel is a későbbiekben
- minden új ötlet leprogramozása minden cég által: pazarlás, ellenőrizhetetlenség
- egyes szolgáltatások (pl. RBL) amúgy is központosítottak, a kereskedelmi gyártók is kihasználják.

Boltonia BENSATH, 2004

Muszáj volna (az MNSZ2 példái)

– Mennyiért jönne ide dolgozni? – kérdezem tőle már kifelé tartva. – Semmiért, de ha muszáj volna, eljárnék, mint ahogy ez a fiatal doktor is itt él velük. Mindent meg kell csinálni, amit az ember elképzelhetetlennek hinne, azt is. Például mikor az apám meghalt, nekem kellett felöltöztetnem őt a sógorommal. Támogattuk, és úgy adtuk rá az ingét, a háta még meleg volt, ahogy feküdt rajta. (Moldova György)

Fölvettem: lehet, hogy nem is a határőr kapja az útlevelekenkénti ezer forintot, hanem a busztársaság sofőre teszi el, aki összeszedi az útleveleket, és ő viszi kezelgetni. Esetleg ezek az „utazásszervezők” akkor is adnak pénzt a határőrnek, ha nem volna muszáj. Krisán Attila azt mondta erre: az útlevelkezelőnél, járőrnel nem lehet pénz, le kell adniuk a szolgálat előtt, és szigorúan ellenőrzik őket. (sajtó)

Ugyanígy a fiatalabb vívóknak is muszáj volna lehetőséget biztosítani, de úgy látja, a szakma mellett a sportág vezetése is előregedett, ezért át kéne adnia a lehetőséget a fiataloknak. Konkrétan a vb-szerepléssel kapcsolatban arról beszélt, hogy komoly problémát okozott egyes versenyzők túledzettsége, akiknek teljesítménye ezért maradt el a várakozástól. (sajtó)

A fanyalgókkal ellentétben én szeretem ezeket a lányzenekarokat. A C'est la vie-t különösen kedvelem. Megvan az albumuk, láttam őket élőben, szóval éppen hogy csak nem vagyok szerelmes az egyik lányba. Mondjuk tudnák választani, ha muszáj volna. Különösen szeretem a tízcentis cipőtalpakat. Amúgy teljesen normális vagyok – papírom is van róla.:) (fórum)

Muszáj volnánk (az MNSZ2 példája)

Ha mostan azt mondaná, hogy ő tulajdonképpen Speibl és Hurvinek reinkarnációja, akinek az égből alászállott rózsaszín, rézfúvós angyalok adtak hatlövetű kardot, hogy kikergesse a fanfárok a templomból – muszáj volnánk hinni neki. Ha azt mondaná, hogy egész élete, az ötvenhatos bíróságok körüli jegyzősködéstől az újpesti ügyvédkarrierig a kommunizmus elleni küzdelem mintapéldája – hinnünk muszáj neki. (sajtó)

Muszáj lett volna, nem lett volna muszáj (az MNSZ2 példái)

– Ah, az úr távozik innen? – kérdezhetné most tőlem valaki. – És mért távozik ez az úr? Megölte talán odafenn a kisasszonyt? – És más ily beszélgetések voltak a fülemben. – És mit csinált veled? – kérdezi tovább. – Levetkőztette? Bravó. Torkoskodtunk egy kicsit? Hogy muszáj lett volna szaladni, vagy ilyesmit, ami a vérkeringésemet és a gyalázatomat is rendbehozza, de nem lehetett. – Hát ide vagyok én szögezve? (Füst Milán)

Ez a ravaszkodó, minden erkölcsi hibát és hazugságot igazoló kismemzeti túlélés-stratégia, ami a Kádár-rendszer egészének fenntartója volt, a kisebbik rossz vállalása, a gyarapodás ellentétéül a kiengesztelődés a valósággal, az ahogy lehet – tényleges korrespondenciában volt a korabeli magyar társadalom mértékadó többségével. Nem lett volna muszáj a Kádár-rezsimnek annyi embert kivégeztetnie. Prágában és Varsóban a demokratikus kísérletek leveretése után nem volt akasztás. (Konrád György)

Csak most, ahogy beléptél a konyhaajtón, pillantottam ismét az üres dopisznicára. Hanyadika is van már? Tizenharmadika. Tizenharmadika már? A mai napon – negyvenben – épp egyhetes voltál. Tizenharmadikán vitt ki bennünket Oromra egyik ismerősünk, a Körmöczi. Apád, ahogy megpillantott bennünket, még mondta is, várhattatok volna bár egy napot, nem lett volna muszáj épp tizenharmadikán kijönnötök. (Tolnai Ottó)

A filmben Damon az FBI-informátornak felcsapó Mark Whitacre-t játssza, aki valós személy, és az interneten rákeresve rögtön kiderül, hogy manapság kissé túlsúlyos, kopasz és szemüveges, mint Damon a film végén. Mivel azonban a legtöbb embernek fogalma sincs, hogy hogyan fest Whitacre, nem lett volna muszáj utánozni a megjelenését, viszont Steven Soderbergh rendező szerint ez fontos volt a szerephez. (sajtó)

Olyan volt, mint egy állat, egy sebesült bölény. Itt viszont csak beszél és beszél és beszél, ráadásul nagyon szószátyár és kifinomult módon, sajátosan használja a nyelvet. Ami a külsejét illeti, először kitaláltuk, hogy szörnyű sérülések érték az arcán, és onnan haladtunk visszafele: ha nincs arca, akkor talán az egész, amit látunk, egy mű dolog, és akkor összeraktuk elemeiből, hogy milyen legyen. Javier az egész forgatás alatt viselte a műfogsort, bár nem lett volna muszáj neki, és az megváltoztatta kicsit az arcát és a beszédét is. (sajtó)

(3) A muszáj igeként való ragozása

A *muszáj* szóra nemcsak az állítmányi helyzetű névszók analógiája hatott, hanem az **igéké** is, különösen a **kell** igéé. Ennek köszönhetjük, hogy a *muszáj* az informális nyelvben **ugyanazokat a jeleket vette fel, mint ilyen jelentésben a kell**, továbbá (más jelentésben) a főntebb említett **szabad**:

- a) a feltételes mód jelét (*muszáj-na*, vö. *kell-ene*)
- b) a felszólító mód jelét (*muszáj-j-on*; vö. *kell-j-en*)
- c) a múlt idő jelét (*muszájt*, ill. ragkettőzéssel *muszáj-t-ott*).

A *muszáj* esetében az igei toldalékokkal ellátott formák használata **szűkebb körű**, mint a *szabad* esetében. Ezt jól mutatják az MNSZ2 adatai.

Muszájna (az MNSZ2 példái)

Kímélnének inkább hagynák erőmet Féreg fagyottan kóbor macska éhen ez most a rang mely adatna kilépnem Gubbadva fekszem legjobb lenne váltig s bambán durmolni virágfakadásig: hogy mozgó földbe mégis ha muszájna mégis mozdító nap alól kiválva mégis az itt s ott között valamennyi közzel a végső éjbe belemenni. (Csorba Győző)

Mindennap iszik, folyton iszik, egyedül, pálinkát. Bújik és szövik mindenki előtt. Csak velünk és még egy-kettővel közösködik... Megvész magában!... De teheti! Ha esetleg neki is ebédre és cipőre kellene a pénz, amit a képeért kap és muszájna neki eladni? Akkor igen, a ti ipsétek is úgy dolgozna! (Tersánszky Józsi Jenő)

– Mit rázod a fejedet? Fogd a kosarat, oszt indulj a tejér. – Muszáj enni! – mondta Zsófi. – Majd tülled kérek tanácsot. MÉR muszájna, ha utálok még a gondolatát is? – Mert beteg. Ha nem eszik, nem gyógyul meg. – Asse vóna kár. Pista bácsi lehunyta a szemét. – De okos egy jány vagy te, hallod. Még szétcsattan a fejed. Elmehetel doktornak. (Szabó Magda)

Megkérdeztem: És mit mondott? S közben egy nocsak! – szemöldök-felvonással elkaptam nejem pillantását. Hogy... engedelmet kér, de a tekintetes asszonnyal muszájna váltania pár szót. Itt van?, kérdezte Jadviga. Nem... elment... Hogy a szála kapujában fog várni... ha megfelel. Jól van, drágám, köszönöm, bocsátotta el Ancit a feleségem. S nekifogott, hogy egye tovább a vacsoráját. (Závada Pál)

Kis, hülye sztori ez, de annyira benne van az egész, a polgári miniszterelnökről, aki a check-in-time röpké egy órája alatt rádöbben, hogy mégiscsak ő a miniszterelnök, és nincs, aminek ne muszájna reszketni előtte. Most a Malév-menetrendben bukkant fel, már megint: legközelebb talán egy kólaautomata előtt fog példát statuálni. (sajtó)

A stilizálás kényszerét azért valószínűleg nemcsak a rendező művészi világképe hozza, hanem az is, hogy a darab maga iszonyú: olyan szájbarágós, lapos szövegeket, mint amik itt hömpölyögnek, lehetetlen csak úgy átélősen elmondani, még egy Zsótérnél kevésbé csavarós rendezőnek is muszájna csavarni rajtuk valamit. És e csavarásnak talán a lelkesen vastapsoló nézők is részei. (sajtó)

Muszájjon

De a másik oldalról meg a finánc tölti a fejem az ő zokszavával: – Hát én szenvedjem el valakitől, hogy akármi söpredék előtt röhgicséljen rajtam? Ennek mit szóljak? Semmit se! Rajtam keresztül muszájjon csak nektek egymás fejét beverni? De kisvártatva megint a finánc szólal meg: – Ki a fene hisz ilyen vajákosságban? (Tersánszky Józsi Jenő)

Tessék csak, Salgó úr és kedves húgom, előjönni a farbával! Hulljon le a lepel rólatok is!... Azzal Jenő úrfi leugrott a székről, és összenyomta Mártikát Salgóval, a nyakuktól fogva a fejüket is, hogy muszájjon nyilvánosan csokolóznok. De ez a Salgó olyan finom, mint egy illemtanár, és még így is, miután Jenő összenyomta Mártikával, megkérdezte tőle: – Megengedi? (Tersánszky Józsi Jenő)

Az adatok alapján úgy tűnik, hogy a jelezett formák ritkák, nyilván valóban szinte csak a **bizalmas** stílusú szövegekben élnek.

A régebbi nyelvművelők a 20. század elejétől kezdve **üldözték** már magát a *muszáj* szót, **akkor is, amikor nem kapcsolódott hozzá sem létige, sem mód- vagy időjel**. Az elutasítás **purista** („németesség”) és **szisztemista** („bizonytalan jellegű nyelvi alak”) nyelvvideológiai alapon történt.

A *muszáj* sikeresen túlélte az üldöztetést, s tovább terjedt, a **kevésbé iskolázott** beszélők informális nyelvéből átterjedt az **iskolázottakéba**, sőt bekerült az **írott nyelvbe** és a **(szép)irodalomba** is.

Ehhez nyilván hozzájárult az, hogy **eltérő funkcióra** tett szert, amely nem volt azonos szinonimáéival, a *kell*, a *szükséges*, a *kénytelen (vagyok)*, a *kötelesség(em)* stb. szavakéival.

A Nyelvművelő kézikönyv már nem utasítja el a *muszáj* alapalakot, de használatát még mindig feltételhez köti: a szerzők véleménye szerint a **formális** vagy **választékos** nyelvhasználatban akkor szabadna csak használni, **ha szükség van rá „stiláris okból”**, de akkor is csak a **ragozatlan** *muszáj* formát kellene használni, a **ragozott** és **összetett** változatokat a kézikönyv továbbra is **kerülendőnek** minősíti.

A nyelvművelő kézisztár „**pongyolának**”, ill. „**vulgárisnak**” minősíti a *muszáj*nak mind névszói-igei állítmány részeként (*muszáj vagyok*) való használatát, mind pedig az igeként való jelezését (*muszáj vagyok*).

Természetesen a jelenségnek ez a megbélyegző minősítése **elfogadhatatlan**; egyik használat sem nevezhető **sem pongyolának, sem vulgárisnak**: a bizalmas stílus bizalmas, nem pongyola (pongyolán formális stílusú szöveget is meg lehet fogalmazni), s az empirikus adatok fényében azt az állítást is el kell utasítanunk, hogy a *muszáj* névszói-igei állítmányként való használata vagy jelezése kizárólag az iskolázatlan beszélők sajátja volna.

Ennek ellentmondanak az alább ismertetett példák is: a *muszájra* – főleg névszói állítmányként való használatban – számtalan példát lehet idézni íróinktól. Amint a fentebbi példákban látható, az idézetek közt **kifejezetten választékos fogalmazásuk is vannak**, s nem rí ki belőlük a *muszáj*. Ugyanakkor **kétségtelen**, hogy a **kevésbé választékos** és **kevésbé formális** stílusú szövegekre jellemzőbb a használata. **Formális** stílusú szövegekben a *muszáj* valószínűleg nem nagyon használatos. Hasznos volna azonban a kérdést empirikusan vizsgálni.

Mihez érdemes hát tartanunk magunkat, amikor a *muszáj* szót akarjuk használni vagy kéziratokban találkozunk vele?

Mindenképpen **különbséget** kell tenni a fenti három eset közt.

(1) A *muszáj* – amint láttuk – leggyakrabban **önmagában** fordul elő névszói állítmányi helyzetben. Mivel ez a használat a **legerterjedtebb**, ebben kell a legkevésbé tartanunk attól, hogy stílustörést követünk el. Bátran használhatjuk **írott nyelvi szövegekben is**, ám **minél formálisabb a szöveg**, a *muszáj* **annál kevésbé illik bele** (például a jogi szaknyelvtől és a hivatalos stílustól teljesen idegen). A **választékos** stílusba ugyanakkor **sokkal jobban** beleillik, **mint a formálisba**, főleg az **expresszív**, érzelmileg telített szövegekbe. Mások szövegeiben csak akkor lehet szükség a *muszáj* eltávolítására, ha **nagyon feltűnő stílustörést** okozna.

(2) **Névszói-igei állítmány részeként** a *muszáj* **kevésbé gyakori**, mint névszói állítmány részeként, így itt tágabb azoknak a szövegeknek a köre, amelyekbe nem feltétlenül illik bele. A **választékos, expresszív, érzelmileg telített szövegekben elő-előfordulnak** a *muszáj voltam, muszáj leszel, muszáj volna*-féle alakok, de a **formális stílusba nem nagyon illenek bele**;

azokban legegyszerűbb a **kénytelen** melléknevet használni. Ha úgy érezzük, hogy a *muszáj* + létige kapcsolata nagyon kirí a szövegből, mások kéziratában is lehet a *kénytelen* + létige kapcsolatával helyettesíteni.

(3) A *muszáj* igeként való **toldalékolása** a korpuszadatok szerint **ritka**, és valószínű, hogy az **bizalmas stílusra korlátozódik**; különösen a **beszélt nyelvre** lehet jellemző. Éppen ezért írásban inkább a *muszáj* + létige kapcsolatát használjuk (vagyis pl. *muszájna* helyett *muszáj volna*). **Bizalmas** stílusú szövegekben másoknál **nem kellene javítani**, **formális** stílusú szövegekben nagyon valószínűtlen, hogy találkoznánk vele.

& AZ IGÉKBŐL KÉPZETT IGÉK

Miután áttekintettük a **jelezés** és a **ragozás** problémáit, nézzük most meg az **igeképzésnek** azon kérdéseit, melyek a nyelvhasználatban gondot okozhatnak! Először az **igenemekkel** foglalkozunk, a visszaható és a műveltető igékkal, majd a **ható** igékkal, áttekintésünket végül egy sajátos kérdéssel zárjuk, a **nehezen képezhető alakok** problémájával.

1. Igenemek

A szenvedő igékkal a személytelenség kifejezése kapcsán fogunk foglalkozni. Most – amint fentebb jeleztük – a **visszaható** és a **műveltető** igékkal kapcsolatos nyelvhelyességi kérdéseket tekintjük át.

1.1. Visszaható igék

A **VISSZAHATÓ IGÉK** olyan cselekvést fejeznek ki, amely magára az alanyra irányul.

Visszaható ige nagyon kevés van a magyarban, ilyenek pl. a *fésülködik, mosakodik, méredz-kedik, kenekedik; borotválkozik, törülközik, ajánlkozik*. Amint látjuk, a visszaható igéket cselekvő igékből hozzuk létre (*fésül, mos, mér, ken; borotvál, törül, ajánl*), s maguk is cselekvést fejeznek ki. A visszaható igék képzője a *-kod(ik)/-kedik/-ködik* és a *-koz(ik)/-kezik/-közik*, ezenkívül előfordul az *-ód(ik)/-őd(ik)* is.

A **visszaható** igének mindig van valamennyi **szenvedő jelentése is**, mivel a **cselekvő a saját cselekvésének az elszenvedője**. Ennek ellenére ezek **nem mediális** vagy **mediopasszív** igék, hanem **cselekvő** igék.

Mivel a cselekvés az **alanyra** irányul (így az alany tulajdonképpen **tárgy** is), a visszaható igék **nem lehetnek tárgyasak**.

A) A fésülködik : fésüli magát típus

Visszaható jelentésű igék kétféleképpen jönnek létre a magyarban: **szintetikusan szóképzéssel** (*megtörül-közik*) vagy **analitikusan, visszaható névmás** segítségével (*megtörüli magát*).

A képzéssel létrejött formákat hagyományosnak mondja a nyelvművelés és **kifogástalannak** tartja; ezzel szemben a visszaható névmás segítségével létrejötteteket, **amennyiben képzős szinonimájuk is van, helyteleníti**, mivel úgy tartja, hogy idegen nyelvek hatására jöttek létre.

Látjuk, hogy az elutasításban a fő szerepet a **nyelvi purizmus** és a **nyelvi konzervativizmus** játssza.

A nyelvújítók további érveket is felhoznak az analitikus formák használata ellen. A Nyelvújító kézikönyv például idegenszerűnek és terjedősnek mondja őket, vagyis a negatív értékítéletben a **nyelvi purizmus** mellett a **nyelvi szintetizmus** is szerepet játszik.

A kézikönyv elismeri ugyan, hogy némely analitikus formák „erősen meggyökereszkedtek már a mindennapi nyelvben”, mégis helyteleníti használatukat, mivel „stílusértékben is alig különböznek képzős igei párjuktól”, ráadásul „lazítják nyelvünk tömörségét”. A szerzők szerint tehát még a **nyelvi domeszticizmus** ideológiáját is felülírja a **nyelvi szintetizmus**. Ezenkívül erősen érvényesül a **nyelvi invariabilizmus** és tágabban a **nyelvi homogenizmus** és a **nyelvi necesszizmus**, mintha baj volna az, ha egy szónak szinonimája is van.

A kézikönyv szerzői félelmetes veszélyeket vizionálnak: szerintük az analitikus szerkezetek használata „könnyen utat nyithat a hasonló idegenszerűségek seregének, s ezek egyhangú szürkeséget hoznak nyelvünkbe a kifejezés változatossága helyébe”. A **nyelvi purizmust** itt a **nyelvi expresszivitás** ideológiájával próbálják enyhíteni.

Néhány példa a helytelenített kifejezésekre:

<i>hibásnak mondott</i>	<i>helyesnek tartott</i>
Mióta beteg, nehezen mossa <u>magát</u> .	Mióta beteg, nehezen <u>mosakodik</u> .
Sohasem tükör előtt <u>fésüli magát</u> .	Sohasem tükör előtt <u>fésülködik</u> .
Lefeküdt, <u>betakarta magát</u> egy pléddel, és nyomban elaludt.	Lefeküdt, <u>betakarózott</u> egy pléddel, és nyomban elaludt.
Józsika <u>unja magát</u> egész nap egyedül.	Józsika <u>unatkozik</u> egész nap egyedül.
A gép <u>felemelte magát</u> .	A gép <u>felemelkedett</u> .
A vendégek <u>elhelyezték magukat</u> .	A vendégek <u>elhelyezkedtek</u> .

Nem biztos, hogy az analitikus formákat kizárólag idegen nyelvi hatásnak kell betudni. Az sem biztos, hogy terjednek.

Ezenkívül **különbség** van a példák közt: az eddigi empirikus adatok arra utalnak, hogy vannak köztük **nagyon elterjedtek**, olyanok, amelyeket valószínűleg nem éreznek idegenszerűnek a beszélők, de vannak **ritkábbak** is, melyeket a legtöbben nyilván csakugyan idegenszerűnek éreznek.

Éppen ezért ezek használatában legjobb, ha a **nyelvértékünkre** támaszkodunk, s ha bizonytalanok vagyunk, utánanézzünk az adott kifejezésnek az interneten. Mások szövegében többnyire nem indokolt az analitikus szerkezeteket javítani, hacsak nagyon nem szokatlanok.

Néhány internetes példa az analitikus alakokra:

Fésüli magát

Szép lett a hintaló... Máté levágta a sörényét a kis körömvágó ollóval. Magyarázott Ő nekem, hogy szép a haja, de azt hittem csak megfésülte magát. Aztán megláttam a kezében az ollót! Szerencsére csak fufrut igazított szegény paripán ☺ Még jó, hogy nem Petrát fodrászolta meg, mert Ő is ott volt a tett színhelyén.

A használhatatlan vízcsapnál látott egy törött mosdót, mellette műanyag palackban vizet. Ezt biztosan Runny hozta fel, mosdási céllal. Ő mindenesetre arra használta. / Kimosta kis sebeit, ujjaival megfésülte magát, és ruháját igazgatta éppen, amikor meghallotta Magda hangját: – Merre vagy, idegen? (Nemere István: Mull nem adja fel)

Azt is regélik, egy ember azért lépett ki korábban az ott dolgozók közül, mert az „anyag” attól is robbanásveszélyes lett, ha az ember megfésülte magát és az elektrosztatikusan felöltődött fésűvel a kezében közelített a dolgokhoz. (fórum)

Lehet, hogy elsőre furcsa gondolat, de hasonlót osztott meg velünk Varga Gábor, a térség országgyűlési képviselője. Régi történetet idézett egy öreg traktorosról, aki ötven hektár után levette a micisapkáját, nyeles fésűvel megfésülte magát, és a gyönyörűen elművelt területre mutatva csak annyit mondott: Ez vagyok én! (sajtó)

Megmossa magát

Visszaballagott a fürdőszobába. Derékig vetkőzött és jó alaposan megmossa magát. Szagos szappannal. A haját is, hogy menjen ki belőle a beleivódott füstszag. Gondosan, vízbe mártott fésűvel megfésülködött, a választékra vigyázva. Könnyen ment, alig volt már valamit szétfésülnie. A nyikorgó ajtajú sifonból kiakasztotta a régi fekete öltönyét, s egy fehér inget. Nehézkesen bújt bele, már fájtak a lábai, a háta is sajgott.

Végre felébredt a nagyí, és mindenki elmehetett aludni. Már aki bírt. Fater speciel nem bírt, mivel a hányás kerülgette. Kiderült a rongyról, hogy nagyí azzal mossa magát alulról. Naná, hogy azé' volt vizes, mert az ágy alatt tartotta, lavórban. Néha lenyúlt, és megmossa magát. Na és! Mosakodni kell! Muter is mindig azt mondja! Csak fater volt rosszul. Állt a hiszti. Tiszta király volt! (Szabó István: Nekünk a Balaton.)

Jézus megkeresztelésére a Biblia által oly gyakran határként említett folyóban került sor. Miután jelképesen megtisztult, elindult, hogy betöltse küldetését. A hagyomány szerint a keresztelés ott történt, ahol a Jordán kiömlik a Genezáreti-tóból. Elmondhatjuk, hogy mi is megmostuk magunkat azon a szent helyen, ahol annó Jézus is megtisztult. (blog)

Ez pedig már az első vizesés amiben megmostuk magunkat, kezünket és lábunkat. (blog)

Ahogy megmostuk magunkat teljesen, Louis kilépett a tusolóból és egy törölközőt nyújtott felém. Elfogadtam és magam köré tekertem. Louis pedig egy másikat a dereka köré és megvárta a fejét, mintha egy kutya lenne, hogy megszabadítsa magát a felesleges vízcseppektől.

Az első idézetben az analitikus *megmossa magát* mellett a szintetikus *megfésülködött* formát is megtaláljuk.

Vakarja magát

Forgolódott, <u>kaparózott</u> , <u>vakarózott</u> , smirglivel, reszelővel, ceruzával, vonalzóval <u>vakarta magát</u> szünet nélkül. (Szász Miklós György: Lovak a ködben.)
Az egész karját és a combját borogatással és kötéssel kellett ellátni, mert visketett és égett, és az is fájdalmat okozott, ha a levegő hozzáért (az idegvégződése szabadon voltak). Rettegett elaludni, mert álmában sokszor letépte magáról a kötéseket és véresre <u>vakarta magát</u> . De túl van rajta, és ugyan még egy darabig diétáznia kell, örül, hogy két hónap kihagyás után járhat iskolába, és tervezi a nyári programot :).
Beka bement a szobájába, és véresre <u>vakarta magát</u> , de tudta, hogy ezt reggelre nem szabad a szüleinek észrevenniük. (Polgár Lea: A damaszkuszi mester.)
Talán azért mert az előző kutyánk beteg volt, és emiatt a betegség miatt nagyon sokat <u>vakarta magát</u> .
A közelmúltban a kutatók videofelvételt tudtak készíteni arról, hogy egy északi lunda megragad egy kicsiny gallyat és megvakarja vele a hasát. Amellett, hogy ez az első bizonyíték egy tengeri madár eszközhasználatára, ez az első megfigyelés arról, hogy bármilyen madár eszközt használ arra, hogy <u>vakarja magát</u> .
Azért írok, mert van egy kilenchetes csivavám, és folyton vakarja magát, már húsig kivakarta a bőrét. Elvittem az orvoshoz, de azt mondta, hogy nem bolhás vagy ilyesmi. A Royal Canin Junior tápot adom neki. már meg is fürdettem, hátha. de nem. Mi lehet a baj? Van egy hároméves kislányom, ő nagyon imádja. Lehet rá így veszélyes a kutya?
A kicsi lány ma már kevesebbet <u>vakarta magát</u> , és mindezek ellenére nagyon jókedvű volt a héten. (blog)

Az első mondatban mind a szintetikus *vakarózott*, mind az analitikus *vakarta magát* formát használja a szerző, s mellette még a szintetikus *kaparódzott* formát is.

Az átnézett példák alapján úgy tűnik, jelentéstani okai is lehetnek az egyik vagy a másik változat választásának. Pl. a *véresre vakar* kifejezésre nagyon sok példa van, a *véresre vakarózik* formára csak egyet sikerült találni, ezt:

Persze a válással sem simultak el a közöttünk lévő torzalkodások. Én elégedetlen vagyok, mert úgy érzem, nem veszi ki eléggé a részét a gyereknevelésből. Ő azt mondja, elváltunk és már nincs közünk egymáshoz. Talán mindehhez köze van a kislányunk szörnyű ekcémájának. Olykor szegényke véresre vakarózik. Velem sem teljesen gömbölyű a kapcsolata. Mint ahogyan anyámmal sem volt az.

Az is lehetséges, hogy ha külsődleges eszközzel történik a vakarás (nem az ember a saját kezével, az állat a saját mancsával, csőrével stb. teszi), inkább az analitikus *vakarja magát* a természetes.

Nincs rá okunk, hogy stilisztikai vagy más alapon kárhoztassuk a fönti mondatokban az analitikus formákat. Ezért **bátran használhatjuk** azokat, amelyeket **megszokottnak, közhasználnak** érezzük; a **szokatlanokkal** legyünk **óvatosak**, nézzünk utána a használatuknak az MNSZ2-ben. Mindez elsősorban a **gondozott** beszédre, ill. a **formális**, de főleg a **választékos** stílusra érvényes.

Kínjában vakarja magát a baba

EGÉSZSÉGTANÁCSADÓ FORRÁS: WEBORVOS

Az ekcémás tüneteket nappal vagy éjszaka rohamszerű viszketési ingerek kísérik.

Két tanulmány egy macskáról, amely megmosta magát

(To studier af en kat der vasker sig)

Ludvig Find

Keltetés nélkül · Kép azonosítója: 1284957

Nem minősített művészek
Statens Museum for Kunst

A nyelvújítók által is elfogadott analitikus szerkezetek

Vannak esetek, amikor a nyelvújítók egy része **elfogadja** az analitikus szerkezetet akkor is, amikor elemek szerinti pontos megfelelője van – visszaható képzős ige, ám ennek a jelentése nem teljesen azonos, hanem a visszaható névmással létrehozott szerkezet nyomatékosabb, ill. erősebb, hatásosabb cselekvésre utal, jobban kifejezi a cselekvés szándékosságát.

Az alábbi táblázat a **némely nyelvújító által elfogadott** szerkezeteket tartalmazza. Vannak köztük olyanok is, amelyek a főnti, a helytelenített formákat tartalmazó táblázatban is szerepelnek, mivel más nyelvújítók némelyiküket elutasítják.

<i>analitikus szerkezet</i>	<i>szintetikus forma (nem jelenti ugyanazt)</i>
szégyellid magad!	szégyenkezik
unja magát	unatozik
vigasztalja magát vmivel	vigasztalódik vmivel
védi magát	védekezik
elbízja magát	elbizakodik (elvontabb)
vhová veti magát	vetődik
hanyatt veti v. vágja magát	hanyatt vágódik
izgatja magát	izgul
magát csalja meg	csalatozik
becsapja magát	becsapódik
üti magát	ütkezik
megüti magát (személy)	megütődik (pl. gyümölcs)
rázza magát	rázódik
barátunknak mutatta magát (= csak színlelte)	barátunknak mutatkozott (= barátunknak látszott)
hányja-veti magát (= henceg)	hánykolódik (= nyugtalanul forgolódik)
jól viseli magát („szinte gyakoribb”, de csak a nyelvújítók szerint)	jól viselkedik (ez a helyesebb, választékosabb a nyelvújítók szerint)

Ajajj!

- Ez jött ki? Hát nem találta el. 4090+10 az maga szerint 5000? Hát én szégyenemben már elástam volna magam, de azért kap még egy esélyt, hogy tisztára mossa magát.

Az apa nagyon elszégyellte magát, térdre ereszkedett, és átölelte gyermekét és elnézést kért tőle.

Úgy látszik, a **szintetikus** szóalkotásmód **visszaszorulóban** van: az újabb keletű igékből már nem nagyon alakulnak ilyenek. Pl.:

<i>standard</i>	<i>így nem mondjuk</i>
krémezi magát	*krémezkedik

Azt is tudni kell, hogy az **igekötős igéknek** általában **nincs képzős visszaható alakjuk**; ilyenkor **csak visszaható névmásos kifejezést használhatunk**. Pl.:

befészkei magát vhova	meg- v. elunja magát
leveti magát vhonnan vhova	megvágja magát
megérteti magát vkivel, vhogy	kivágja magát vmiből, vhonnan
rászánja magát vmire	megadja magát
elhatározza magát vmire	feláldozza magát
elszégyelli magát	

B) Egyéb visszaható névmásos (tükör)szerkezetek

Nemcsak olyan analitikus visszaható szerkezetek léteznek, amelyeknek azonos tövű képzett megfelelője van (mint amilyenek a fönti példáink), hanem olyanok is, amelyek csak **eltérő tövű (és szerkezetű) szinonim kifejezésekkel** adhatók vissza.

Ezek a legtöbb esetben valószínűleg **tükörfordítással** keletkeztek, ám ez **semmit sem von le az értékükből** azok szemében, akik nem hisznek a **nyelvi purizmusban**.

Sajnos a nyelvművelők hisznek benne, ezért **helytelenítik** ezeket a kifogástalan kifejezéseket, s különféle szinonimákat javasolnak helyettük (olykor nem is javasolnak):

<i>helytelenített</i>	<i>helyesnek tartott</i>
kiismeri magát (vhol, vmiben)	ismerős vhol, ért vmihez, tájékozott, jártas, jártas vmiben, eligazodik, jól tájékozódik, ismeri a dörgést, tudja a járást (vhol), ért vmihez
előadja magát	előadódik, megesik, megtörténik, előfordul
eltalálja magát	1. jól, otthonosan érzi magát, 2. nem jut zavarba, kivágja magát vmiből;
túlteszi magát vmin	nem törődik vmivel, nem bántja vmi, nem zavarja vmi, nem akad fenn vmin
jól veszi ki magát vmi	jól áll, illik, fest, mutat, ill. jó, szép, csinos vmi
teszi magát	tetteti, mutatja, színlel, színleli (hogy v. mintha), úgy tesz, mintha
tartja magát vmihez	vmihez igazodik, alkalmazkodik, ragaszkodik
azon veszi észre magát, hogy	arra eszmél, döbben (rá), azt veszi észre, azt kell megállapítania, hogy
megnézheti magát	bajba, kellemetlen v. szomorú állapotba, helyzetbe jut
elszámítja magát	téved
kifizeti magát	megéri (a kifizetődik a nyelvőrök szerint „csak egy fokkal jobb”, mint a kifizeti magát)
kiadja magát valaminek	
veszi magának a fáradságot	

Empirikus kutatások nélkül nem tudjuk, hogy a beszélők ezek közül melyeket érzik idegennek, de bátran támaszkodhatunk **nyelvérzékünkre**, amikor a rendelkezésünkre álló szinonimák közül választani szeretnénk.

Látjuk, hogy ezek **többsége bevett kifejezés**, ráadásul a javasolt **szinonimák nem is mindig jelentik ugyanazt**, s nemegyszer a **stílusértékük is más**.

Ezért egyáltalán **nem szükséges** e kifejezések többségét **mással helyettesíteni**. A felsoroltak közül legföljebb az *előadja magát* és a *kifizeti magát* tűnhet szokatlanak (de ez utóbbi helyett valójában kifogástalan a *kifizetődik*, semmi okunk sincs a helytelenítésére).

"A gonosz ember nem veszi észre magát, nem veszi észre a hibát, amit vét. Mikor bajban van akkor már késő, de akkor is, mint veszett kutya mar abba, aki körülötte van. Tenni vele sokat nem lehet, csak annyit, elkerülni messzire."

E kifejezések **helytelenítése** melletti további **nyelvművelői „érv”** az, hogy „a magyar nyelvnek más a szemlélete”. A nyelv nem személy, így nem is lehet szemlélete; legfeljebb azt mondhatnánk, hogy a magyar embereknek más a szemlélete. Ám ha más a szemléletük, akkor miért használják széleskörűen e kifejezések legtöbbszörét? Ez a felfogás a **nyelvi idiomizmus** ideológiáján alapul, de a háttérben a **nyelvi purizmus** és a **nyelvi platonizmus áll**.

Az „idegen szemléletűnek” beállított megoldás nem feltétlenül rosszabb. Ráadásul **jelentéskülönbség** is van köztük. A *túlteszi magát valamin* sokkal specifikusabb jelentésű, mint a *nem törődik valamivel*, tehát szegényíti a nyelvet, aki az előbbi használatáról le akarja beszélni a nyelvhasználót. Ugyanúgy számtalan kontextusban **mást jelenthet az elszámítja magát** és a *téved*.

Ezért épp az **ellenkezőjét** tanácsolhatjuk, mint amit a nyelvművelők mondanak: az eltérő jelentésűeket ne használjuk egymás helyett, hanem azt a formát válasszuk, amely az adott szöveggörnyezetbe a legjobban illik.

Egy további érv az analitikus szerkezetek nagy része ellen, hogy „több jelentésárnyalatot olvasztanak magukba”, s ennél fogva „nyelvünket színtelenítik, kifejező értéküket rontják”.

Ez egyáltalán **nem igaz**: a helytelenített kifejezések között éppúgy **vannak sajátosabb, szűkebb jelentésűek**, mint **tágabb jelentésűek**. Például az *elszámítja magát* sokkal szűkebb jelentésű, mint a helyette javasolt *téved*, ez esetben épp a *téved* „mos össze több jelentésárnyalatot” (persze ettől még nem helytelen, hiszen tágabb jelentésű szavakra, kifejezésekre is szükségünk van).

Ebből következően **bátran használhatjuk** a kifogásolt kifejezéseket, természetesen stílusértéküknek megfelelő környezetben. Mások kéziratában sincs semmi okunk javítani őket, ha stílusértéküknél fogva belesimulnak a szövegbe.

A nyelvújítók által is elfogadott analitikus szerkezetek

Azok között a visszaható névmásos analitikus szerkezetek között, melyeknek **nincs elemek szerinti szintetikus megfelelőjük**, szintén vannak olyanok, amelyeket a nyelvújítók **elfogadnak**, épp azért, mert nem tudnak olyan szinonimáról, mely alkalmas volna a helyettesítésükre. Példák az ilyenekre a nyelvújító irodalomból:

eszi magát bújában
jól/rosszul érzi magát
megérteti magát
rászánja magát
áltatja, ámitja magát vmivel
fogja, kapja magát
kelleti magát
kéreti, kínáltatja magát
jól tartja magát
rátartja magát
vesz magának kenyeret
megteszi a magáét

Természetesen ezeket is **minden további nélkül használhatjuk**, persze stílusértéküknek megfelelően. A *megteszi a magáét* kifejezésnek nincs köze az előbbiekhöz, nyilván tévedésből sorolták nyelvőreink a visszaható szerkezetek közé.

Az alábbi kifejezésekről a Nyelvújító kézikönyv szerzői úgy tartják ugyan, hogy idegen mintára keletkeztek, de elismerik, hogy **meghonosodtak**, vagy **bizonyos jelentésárnyalatban** nélkülözhetetlenek:

<i>tükörfelfejtés</i>	<i>más megoldás</i>
magához jön	magához tér
magán kívül van	nincs észnél
magánál van	észnél van
szégyelli magát	szégyenkezik

Sajnos azt nem tudjuk meg, hogy melyek azok a jelentésárnyalatok, amelyekben nélkülözhetetlenek, de nem olyan nagy probléma ez, mivel **semmi okunk** sincs rá, hogy ezeket a kifejezéseket **ne használjuk bármilyen megszokott jelentésben**, akár „nélkülözhetetlen” az a jelentés, akár nem.

Ennek ellenére érdemes lenne empirikusan megvizsgálni e kifejezések gyakoriságát.

Van olyan kifejezés, amelyet már elfogadnak, de a **kevésbé választékos fogalmazáshoz** kötik:

<i>bizalmas</i>	<i>választékos</i>
megjátssza magát	alakoskodik, színlel, kétszínűsködik, képmutatóskodik, színészkedik

A *megjátssza magát* valóban **kissé bizalmas** stílusértékű. A **formális** stílusú szövegekben tanácsosabb más szinonimát használni. A **választékos** stílusú szövegekre nézve egyelőre empirikus adatok híján nem adunk tanácsot; legjobb, ha a nyelvérzékünkre támaszkodunk.

Figyelem! A Tini párkapcsolatok kategória kérdése 16 éven felüli látogatóinknak szól! Amennyiben még nem vagy 16 éves, a böngésződ Vissza gombja segítségével hagyd el az oldalt.

Szerintetek csak megjátsszotta magát?

Figyelt kérdés

C) Képzőtlen és képzős formák váltakozása

Az ikes igeragozás háttérbe szorulásával, eredeti jelentésének elhomályosulásával némely ikes igét a beszélők megtoldottak egy **visszaható képzővel**. Így **váltakozás** jött létre a korábbi képzőtlen és későbbi képzős alakok között, pl.:

<i>képzőtlen</i>	<i>képzős</i>
mosdik	mosakodik
öltözik	öltözködik
tükrözik	tükröződik
látszik	látszódik
hallatszik	hallatszódik

„Az indítás hangján is hallatszódik, hogy már a jövőbe mutat”

Mennyire hallatszódik rajta?

Figyelt kérdés

Mennyire hallatszódik egy 50cm3-es motoron, ha nem 50-es, hanem 80-as henger van benne?

Amint a nyelvújítók is hangsúlyozták, a két forma közt **stílusbeli különbség** van, ám azt, hogy milyen, nem lehet mindegyikre egységesen megállapítani, s ráadásul még az egyes nyelvtani alakok gyakorisága közt is lehet különbség.

a) A *mosdik* és a *mosakodik*, valamint az *öltözik* és az *öltözködik* közt **nincs jelentős stílusbeli különbség**; az egyes változatok gyakorisági aránya még nyelvtani alakonként is más és más. a kisebb különbségek megállapítására érdemes lenne empirikus vizsgálatot folytatni.

Szerencsére nem szükséges a gyakorisági különbségekkel foglalkoznunk, mivel **egyik forma sem stilisztikailag jelölt**, így tulajdonképpen **bármelyik használható** bármilyen stílusváltozatban.

A különbség köztük inkább **jelentésbeli**. A Nyelvművelő kézikönyv szerint a képzős változatokba – hosszabb alakjuk, ill. a *-kod*, *-ked*, *-köd* gyakorító képző folytán – „beleérzünk valami **tartósabb, huzamosabb** cselekvést vagy folyamatot”.

b) Szemben az előző kettővel a *tükrözik* : *tükröződik* párral más a helyzet. A *tükrözik* **régies, elavulóban** lévő, sőt ragozva alighanem a legtöbb beszélő hibásnak érezné pl. ezt a mondatot: „A tócsában tükrözött a templomtorony.”, s erre javítanák: „A tócsában tükröződött a templomtorony”.

Ha nem törekszünk sajátos stílusértékre, mindenképpen a **tükröződik** változatot érdemes használni. Amikor fennáll a félreértés veszélye, vagy ha egyértelmű a stílustörés, kéziratban is érdemes **javítani az elavuló formát** (ha ugyan valakinek eszébe jut használni).

c) A *látszik* : *látszódik* és a *hallatszik* : *hallatszódik* nyelvi változó esetében a helyzet épp elentétes, mint a b) alatt említetté. Itt a *látszik* és a *hallatszik* a **stilisztikailag jelöletlen, megszokott**, igencsak **gyakori** forma, ehhez képest a *látszódik* és a *hallatszódik* **újabb, stilisztikailag kissé jelölt**; a jelöltség mértékét nehéz megítélni, mivel az új formák rohamosan látszanak (látszódnak?) terjedni. Kutatások nélkül lehetetlen megállapítani, milyen kontextuális különbségek vannak (ha vannak) a két forma használatában (ha vannak).

Nádasdy Ádám (2003: 266–267) így magyarázza ez utóbbi alakok létrejöttét:

A mai nyelvben leginkább az *-Ód* képzővel fejezzük ki, ha a cselekvést az alany nem végzi, hanem csak átéli, elszenvedi, történik vele, azaz ha az ige „nem-aktív”. Például: *A tanár megbántotta Bözsit; Bözsi megbánt-ód-ott*. Az első mondat aktív: az alany (*a tanár*) csinált valamit. A második mondatban az alany (*Bözsi*) nem „csinál” semmit, csak elszenvedi, amit más végez rajta (ezért hívjuk „szenvedőnek”, passzívumnak). De ez se pontos: a szenvedő szerkezetben még van cselekvő és van cselekvés, csak éppen az elszenvedő szemszögéből fogalmazunk, tehát „Bözsit megbántották” egyenlő *Bözsi meg lett bántva* vagy *Bözsi megbántatott*. Az *-Ód*-dal viszont a cselekvést úgy állítjuk be, mintha azt senki sem végezné, csak úgy „magától” történne: ezt hívjuk „félszenvedőnek”, azaz mediálisnak, esetleg „visszahatónak”, „szenvedő árnyalatúnak”. *A kútügy a tegnapi gyűlésen is fölvetődött*. Itt félszenvedőben fogalmazunk, mintha a fölvetés cselekvő nélkül következett volna be (pedig valaki nyilván fölvetette). Nagyon termékeny az *-Ód* képző félszenvedő használata: *Egyre-másra vivődnek színre a cseh darabok. Mihelyt egy könyv lefordítódik, megszűnik a varázsa. A törvényt meghozták, de nem alkalmazódik*. Figyelik, ez utóbbi milyen finom: az első félmondatban a *törvény* tárgyi szerepű, formailag van cselekvő, csak éppen az üres többes szám harmadik személyvel (*-ták*) fejezem ki; a másodikban már

incs is cselekvő!

A *látszik*, *hallatszik* tipikusan félszenvedő értelmű igék: a mai nyelvérzék kezdi hiányolni ezekben az *-Ód* képzőt, hiszen ma már a félszenvedő igék szabályos „kaptafája” az *-Ód* képzővel való ellátottság. Ezt analógiásan rákényszerítjük olyan tövekre is, melyek eredetileg már tartalmaztak hasonló értelmű (-sz) képzőt, de ez elhomályosult, s így nem tudja eltorlaszolni az új képzési folyamatot: megszületik a *látszódik*, *hallatszódik*. Ez történt régebben az *érzik* „érezhető”, *képzik* „képként látható” igékkel: *Érzik rajta a szenvedély*, *Megképzik előttem egy látomás*. Ma már ezek *-Ód*-dal mennek: *éződik*, *képződik*.

A használatukról saját nyelvérzéke alapján ugyanott így nyilatkozik:

Számomra egyébként a *látszódik*, *hallatszódik* igék (egyelőre) nem tartoznak a gondozott nyelvhasználatba. Mondom őket, de csak a fesztelen, sőt enyhén bizalmas stílusban, valahol a *Menjé a másik bankba* és az *Ordított, mind a ízé* környékén.

Nádasdy szerint tehát a *látszódik* és a *hallatszódik* használata inkább a **rendezetlen** szövegekre jellemző, bár ő talán inkább **bizalmas stílusra** gondol, ahogy arra a példái is utalnak. Ezt az állítást empirikus adatokkal kellene igazolni; ezek valószínűleg gyorsan válnak egyre inkább elfogadhatóvá.

Az interneten **ellentmondó véleményeket** találtunk. A gyakorikerdesek.hu egyik kérdése így szólt:

Létezik olyan szó, hogy látszhat?
Mert szerintem a látszódhat a helyes. Ha nem létezik „látszhat”, akkor a „tetszhet” miért helyes mégis? És ilyen alapon, létezik olyan, hogy „tetsződhet”? :D

Az egyik válasz így hangzik:

És amúgy akik parasztosabbak (senkit nem bántok, magambú' indulok ki) azoknak 100, hogy helyes

Úgy tűnik, hogy ez megjegyzés a *látszhat* formára vonatkozik, hogy ti. azt tartják helyesnek azok, akik „parasztosabbak”, hiszen a kérdező kérdése erre irányult. Így értelmezte egy másik válaszadó is, aki ellentétes véleményt fogalmazott meg:

Hát szerintem a „látszódhat” parasztosabb. De amúgy mindkettő helyes.

Nézzünk meg néhány **internetes** példát ízelítőül; ezek közt bőven találunk olyanokat, melyeknek a stílusa elég távol áll a *Menjé* és *a ízé* stílusától:

1. Az ünnepek, amelyek összekötnek az otthoniakkal, a szeretteinkkel. Elénk tárul az utca, ahol lakunk, az emberek mosolya, a béke áldott nyugalma, a szeretet megfoghatatlan hazulról jövő köteléke. Karácsonykor *éződik* a bejgli illata, Húsvétkor a torma homlokunkba maró ereje. *Látszódik* az éjféλι mise lehelete, és *hallatszódik* a kisharang és a sekrestyés monoton horkolása is.

2. Kinyitotta a fürdőszobai ablakát, melyen keresztül *látszódott*, hogy a portán legalább egy-

másfél méter magasan tornyosodtak a kukás zsákok: üveg, ételmaradék, mindenféle lakosági szemét folyt ki belőle. / Orrfacsaró búzra panaszkodott, ami miatt nem is lehet szellőztetni. Az említett Kemény Zsigmond utcai ingatlan előtt végighaladva valóban érződött, hogy valami erjed a környékben. Az érintett családi ház kívülről teljesen lepukkantnak festett, omlott a vakolat, a redőnyök le voltak húzva. A rozsdás kapu mögött, a szemétkupacon ülve pedig feltűnt a férfi, aki felhalmozta a hulladékot. Babrálhatott valamit, mert üvegek koccanása is hallatszódott.

3. Ha nincs elérhető menekülési útvonal rejtőzzünk el egy jól zárható helyiségben, a lényeg, hogy kikerüljünk a támadó látóköréből. Zárkózzunk be, toljunk nehéz tárgyakat az ajtó elé (pl.: asztal, szekrény) és bújjunk el azon bútorok mögött, amit nem mozgattunk meg. Némítsuk le mobiltelefonunkat és kapcsoljuk ki a szobában található egyéb eszközöket (pl.: rádió, TV), illetve oltssuk le a lámpát. Kívülről ne látszódjon és hallatszódjon, hogy a szobában tartózkodik valaki. Maradjunk a lehető legnagyobb csendben. Amint tudjuk, értesítsük a rendőrséget a 112-es vagy a 107-es segélyhívó számon.

4. A fogvatartottak zárkáit terveiben Bentham körkörösén rendezte el, egymástól elválasztva, úgy hogy egy központi toronyból mindenki jól látható legyen. A zárkák két oldalról is megvilágítottak, egyrészt a torony oldaláról, másrészt a külső oldalról, így az ellenfényben a toronyban lévő őr pontosan ki tudja venni a fogvatartottak sziluettjét bármely időben. Ugyanekkor a fogvatartott nem láthatja a toronyban elhelyezkedő őrt, és nem is hallhatja őt, mert a megfigyelőhely zegzugos folyosókkal van lehatárolva ajtók nélkül, hogy az őr mozgása ne hallatszódjon, és lécredőnyökkel van kívülről fedve, hogy ne is látszódjon.

5. Itt nemrég még klasszicista stílusban épült portál állt, mely hat korinthuszi oszlopával büszke tanúja volt annak, hogy a valóság álomlátás alakjában „reálisabb és igazabb a valóságnál”. / Tudat alatt mintha hallatszódna a pöfögés és látszódna a szárnyalás aeroplánja. Elképzelhető, hogy az 1912-es lila előjelek az éj sötétjébe öltöztek. / Szorongás tölt el itt, a föld szintjén, 2012-ben. / Tempus fugit!

6. Kurt nem látszódott a nagy kuplerájtól, csak a hangja hallatszódott. Dee mosolyogva figyelte, ahogyan szerencsétlenkedik, majd egy idő után megsajnálta és odament hozzá segíteni.

7. A nemrég átépített Kossuth Lajos téren tapasztaltam olyet, hogy egyszer alig van hangja a villamosoknak, máskor meg messzire hallatszódik a kerekek „éneklése” (és nem az időjárástól, csapadéktól függ, hogy mikor milyen). (WebCorp)

8. XIV. kerületben, Herminamezőn megvételre kínálok, a Thököly úton, egy 49 m²-es, 1+1 szobás, újszerű, igényesen berendezett, szuterén téglalakást. / A 7 lakásos társasház, remek lakóközösséggel rendelkezik, az osztatlan közös kertet karbantartják. A telken a parkolás igény esetén megoldható. / A lakás felújítása idén fejeződött be, minden ablak műanyagra cserélve. A villany és vizesblokkok szintén felújítva, minden helyiségben LED világítással szerelve. / A főút zaja egyáltalán nem hallatszódik be, mivel nem utcafrontiak az ablakai, ezáltal rendkívül csendes. (WebCorp)

Azt is érdemes lenne megvizsgálni, nincs-e jelentéskülönbség a két forma közt. Például a 6. sz. idézet, melyben Kurt nem látszódott a nagy kuplerájtól, egy (ponyva)regényből való (Fekete Liza: Az ötödik emelet). Ebben négy sorral lejjebb a következőket olvassuk:

– Komolyan elhittem. Máskor olyet ne csinálj! – eljátszotta a sértődött kisfiút, de a szeme sarkából természetesen látszott, hogy nagyon élvezte a dolgot.

Folyóvizek

- az ábra félrevezető, mert ez csak igen ritkán látszódik így (és az már elég baj)
- a keresztshelvény legalább 3 pontjából kell minta
- és/vagy hosszshelvényben a szennyezés irányában

Hivatali öltözet - nőknél

- **Fehérnemű**
  - Mindig kötelező
  - Nem látszódhat ki
- **Cipő**
  - Hagyományosan mindig zárt orrú
  - Vékony talpú, vékony bőrből készült, sarka nem túl magas, de nem is lapos, nem téli talpú
  - Nem világos, nem élénk színű

1.2. Műveltető igék

A **műveltető igék** olyan igék, amelyek műveltető képzőt tartalmaznak; a műveltető képző azt fejezi ki, hogy az alany nem maga végzi a cselekvést, hanem valaki mást bír rá arra, hogy azt végezze el.

A) A műveltető igék alakja

A magyarban ilyen műveltető képzőket ismerünk:

<i>Képző</i>	<i>Példa</i>
-at, -et	mos-at, fest-et
-tat, -tet	csinál-tat, fűt-tet
-t	kel-t
-ít	áll-ít
-aszt, -eszt	fagy-aszt, él-eszt
-al, -el	forr-al, term-el
-lal, -lel	hiz-lal, ér-lel

Ezek közül az első kettő, az *-at/-et* és a *-tat/-tet* a gyakori és produktív.

Nyelvhelyességi problémát azok az igék vethetnek föl, melyekhez **mindkét képző** kapcsolódhat. Főleg az egytagú igék közt vannak ilyenek:

folj-at (edény)	folj-tat
hány-at (vmit)	hány-tat (vkit)
járat (pl. újságot)	jár-tat (lovat)
pattog-at (kukoricát)	pattog-tat (ostort)

Amint látjuk, a képző más-más változatát tartalmazó igealakoknak **más-más a denotatív jelentésük**, így **nem cserélhetők föl** egymással. Tehát ezek nem is alkotnak nyelvi változót, **nincs váltakozás**. A nyelvhelyességi problémát az jelenti, hogy hangalakjuk hasonlít egymás-

ra, bár jelentésük eltér, vagyis valójában **paronimákról** van szó, amelyek könnyen összetéveszthetők.

Mint általában, a paronima használata **nyelvbötlésnek**, ill. **fogalmazási bötlésnek** minősül, és **mindenfajta írott nyelvi szövegben** javításra szorul.

B) Műveltető igék váltakozása szókapcsolattal

Némely esetben a **műveltető igék** mellé – valószínűleg **német** hatásra – **szókapcsolat** is kialakult, azonos vagy hasonló jelentésben. A szókapcsolat igei tagját a *hagy*, ritkábban az *enged* ige alkotja (vö. ném. *lassen*), ehhez kapcsolódik az igeből alkotott főnévi igenév, valamint a visszaható névmás tárgyragos alakja, a *magát*.

A nyelvművelők ezeket az analitikus formákat **helytelenítik**; szerencsére ezek nem okoznak nagyobb problémát, mivel nagy részük – talán a német nyelv és nyelvtudás visszaszorulásával párhuzamosan – eléggé **visszaszorult**.

Az alábbiakat a Nyelvművelő kézikönyv a pongyola köznyelvben gyakorinak mondja, ám a megállapítás helytállóságának igazolása empirikus kutatásokat igényel:

<i>analitikus forma (szókapcsolat)</i>	<i>szintetikus forma (képzett ige)</i>
Nem sokáig <u>hagya</u> magát <u>kérni</u> , leült a többiek közé.	Nem sokáig <u>kérette</u> magát, leült a többiek közé.
Ne <u>hagyd</u> magad <u>kínálni</u> !	Ne <u>kínáltasd</u> magad!
Megint sokat <u>hagy várni</u> magára!	Megint sokat <u>várat</u> magára!
Kár, hogy parlagon <u>engedi heverni</u> a tehetségét.	Kár, hogy parlagon <u>heverteti</u> a tehetségét.

Érdeemes megjegyezni, hogy voltak nyelvművelők, akik a *kéreti magát* kifejezést is németesen tartották, de a *kéreti magát* használatát kisebb bűnnek tartották, mint a *kérni hagyja magát-ét*.

Empirikus kutatások híján nem tudjuk, hogy az analitikus formáknak ma milyen a stílusértéke, mennyire és milyen közegben használatosak; az egyes igék közt is lehetnek jelentős használatbeli különbségek.

Mindenesetre a **szintetikus**, a nyelvművelők által is támogatott forma mindenképpen **kifogástalan**, így bátran használhatjuk. Mivel ezek **közömbös** stílusértékűnek látszanak, **mindenfajta stílusváltozatban** elfogadhatóak lehetnek. Ez azonban még nem jelenti azt, hogy az analitikus formákkal baj lenne; ezek státuszának megállapításához azonban empirikus kutatásokra van szükség.

Arra is van példa, hogy a kétféle szerkezet egyaránt helyesnek mondatik, csak más-más a jelentése.

<i>Analitikus</i>	<i>Szintetikus</i>
Nem <u>hagyja magát zavarni</u> 'nem engedi, hogy zavarják, nem tűri, hogy zavarják'.	Nem <u>zavartatja magát</u> 'nyugodtan, zavartalanul folytat, végez valamit'.

A **táblázatban feltüntetett jelentésben** tehát a nyelvújítók az analitikus szerkezetet **nem helytelenítik**, viszont a többihez hasonlóan helytelennek tartják olyankor, amikor „a *hagy* csak súlytalan, formai elem, s a mondat értelme: nyugodtan, zavartalanul folytat, végez valamit” (Nyelvújító kézikönyv). Ilyen esetben a kézikönyv szerint „az udvariassági kifejezés-ként is használt *zavartat* műveltető ige használata a helyes”.

Kásler nem zavartatja magát a pályaelhagyók tömegeitől, szerinte történelmi előrelépés történt az egészségügyben

Az emberi erőforrások minisztere csupa jó dolgot lát a kormányzati átalakításában.

Nem zavartatja magát az omikron a vakcina miatt: múlt héten a fertőzöttek közel fele oltott volt

2022. február 10. 10:24, utolsó frissítés: 10:24

Keveredés

A kétféle szerkezet olykor **össze is keveredik**, de ezt **nyelvbtlásnak**, ill. **fogalmazási botlásnak** tartjuk, amely feltétlenül **javítandó**, nemcsak saját (írott nyelvi) szövegünkben, hanem másokéban is, ha szerkesztőként nyúlunk hozzá.

<i>keveredésszerű (tévesztésszerű) forma</i>	<i>kifogástalan forma</i>
1. <u>Be hagyta írni</u> a fiát a zeneiskolába.	<u>Beíratta</u> a fiát a zeneiskolába.
2. Új ruhát <u>hagy csináltatni</u> magának.	Új ruhát <u>csináltat</u> magának.
3. Luca kissé el <u>hagyta ragadtatni</u> magát.	Luca kissé <u>elragadtatta</u> magát.
4. <u>Sejtetni engedte</u> , hogy valami nincs rendben.	<u>Sejtette</u> , hogy valami nincs rendben. <u>Sejteni engedte</u> , hogy valami nincs rendben.

A 4. példában azért engedik meg a nyelvújítók az analitikus szerkezetet, mert **a sejtette kétértelmű**, s a mondatból **nem derül ki, melyik jelentésre kell gondolnunk**: 1. a mondat alanyának volt sejtése arról, hogy valami nincs rendben; 2. a mondat alanya úgy viselkedett, hogy a beszélőpartner vagy beszélőpartnernek megsejtsék, hogy valami nincs rendben.

A biztonság kedvéért érdemes megjegyezni, hogy a *hagy* és az *enged* igéket a nyelvújítók csak a **műveltető** szerkezetben kifogásolják, más helyzetekben természetesen helyesnek számítanak. A Nyelvújító kézikönyv például hangsúlyozza, hogy „a valaminek a megengedését vagy eltűrését kifejező ún. **álműveltető igék** helyett használható, sőt többnyire jobb is a *hagy*, *enged* igével való körülírás”. Pl.:

<i>analitikus szerkezet</i>	<i>szintetikus szerkezet</i>
Nem <u>hagyta magát rábeszélni</u> a biztosításra.	*Nem <u>beszéltette rá magát</u> a biztosításra. (nemlétező)

Patrícia <u>nem engedte magát elcsábítani</u> .	Patrícia <u>nem csábította el magát</u> (szokatlan, furcsa)
Tibike nagyon önfejű, <u>nem enged parancsolni</u> magának.	Tibike nagyon önfejű, <u>nem parancsoltat magának</u> . (szokatlan)

A Nyelvművelő kézikönyv szerint a *nem csábította el magát* és a *nem parancsoltat magának* **szokatlan**, valójában inkább **hibás**, de szerencsére ilyeneket valószínűleg nem is szoktunk mondani.

2. Ható igék

HATÓ IGÉKNEK a *-hat, -het* képzővel ellátott igéket nevezzük. Az alapigével megnevezett cselekvés **lehetőségét** fejezik ki. Ez a ható igék alapjelentése.

vár – várhat	kér – kérhet	megy – mehet
várat – várathat	esik – eshet	vesződik – vesződhet

Egy további fontos funkciója a ható igéknek a **bizonytalanság** vagy **feltételezés**, kifejezése:

<i>ható ige</i>	<i>körülírva</i>
Mérges <u>lehetett</u> , mert három napig nem is írt rám.	<u>Valószínűleg mérges volt</u> , mert három napig nem is írt rám. <u>Feltehetőleg mérges volt</u> , mert három napig nem is írt rám. <u>Bizonyára mérges volt</u> , mert három napig nem is írt rám. <u>Talán mérges volt</u> , mert három napig nem is írt rám. <u>Nyilván mérges volt</u> , mert három napig nem is írt rám.
<u>Elfelejtette</u> , ki vagyok, mert magázni kezdett.	<u>Valószínűleg elfelejtette</u> , ki vagyok, mert magázni kezdett. <u>Feltehetőleg elfelejtette...</u>

Érdeemes áttekinteni a **rokon értelmű kifejezésmódokat**, utalva az egyes szinonimák közötti jelentéskülönbségre. Ilyenek a *bír, tud, győz, képes*. Közös bennük, hogy **cselekvést, képességet** fejeznek ki, azonban a következőkben **különböznek**:

a) **bír**: 'elég ereje van hozzá, hogy valamit megtegyen vagy elviseljen':

Még mindig fel <u>bír</u> emelni ötven kilót, pedig már hetvenéves.
<u>Nem bírja</u> a tempót.

b) **tud**: 'tanulással vagy gyakorlással megszerzett képessége van':

Antónió már <u>tud</u> írni, olvasni.
Annyira hasonlítanak egymásra, hogy nem <u>tudja</u> őket egymástól megkülönböztetni.

c) **képes**: 'adottsága, tehetsége van valamihez, rátermett' (a szó bizonyos elszántságot jelez):

Mire nem <u>képes</u> ez az ember!
A szerelem mindenre <u>képes</u> .

d) **-hat, -het** képzős alak: 'a cselekvés elvégzése lehetséges, megengedett':

A kiállított tárgyakat meg <u>lehet</u> vásárolni.
A kiállított tárgyakat nem <u>lehet</u> megvásárolni.
<u>Elárulható</u> neki, mennyi a cég bevétele.
Nem <u>árulható</u> el neki, mennyi a cég bevétele.

A) A ható igék váltakozása más igékkel

Mivel azokban a nyelvekben, amelyek a magyarral érintkeznek, ismeretlenek a ható igék, érthető, hogy a magyar nyelv kontaktusváltozataiban (ideértve a fordított és tolmácsoló szövegeket is) **csökken** a ható igék **gyakorisága**, s helyettük bizonyos esetekben inkább **analitikus szerkezetek** használatosak.

Egyértelműen ez a helyzet a **vajdasági** (szerbiai) magyar nyelvben, ahol rendkívül gyakoriak az analitikus megoldások.

Az analitikus szerkezetekben a fent említett *bír* és *tud* igék, valamint a *képes* melléknév mellett előfordulhat még a *lehet*, *szabad*; *alkalmas*, *képes*, *lehetséges* stb.

Előfordul, hogy az analitikus és a szintetikus forma közt **jelentéskülönbség** van, ilyenkor nem cserélhetők föl egymással:

<i>szintetikus</i>	<i>analitikus</i>
Kérdésére nem <u>válaszolhatok</u> (mert nincs rá felhatalmazásom).	Kérdésére nem <u>tudok válaszolni</u> (mert nem ismerem a választ).
Sajnos nem <u>mehetek</u> el vele (mert nem érek rá).	Sajnos <u>nem bírok elmenni</u> vele (mert fáj a lábam).
Sajnos nem <u>mehetek</u> el vele (mert nem érek rá).	Sajnos <u>nem szabad elmennem</u> vele (mert megtiltották).

Mivel egyelőre nincsenek adataink az analitikus szinonimák társadalmi hátterére, elterjedtségére, stílusértékére nézve, nyelvhasználati tanácsot sem tudunk adni.

B) Ható ige megengedést vagy tiltást kifejező mondat után

A nyelvújítók szerint is, a valóságban is **pleonasztikus** hatású lehet sokak számára, ha **megengedést** vagy **tiltást** kifejező **mondat után ható igét** használunk.

<i>pleonazmus</i>	<i>kifogástalan</i>
A tanács <u>megengedte</u> , hogy kevesebbet <u>fi-zethessünk</u> .	A tanács <u>megengedte</u> , hogy kevesebbet <u>fizessünk</u> .
<u>Megtiltották</u> , hogy erről <u>nyilatkozhassak</u> .	<u>Megtiltották</u> , hogy erről <u>nyilatkozzam</u> .

Az ilyen mondatok **státusza bizonytalan**, empirikus kutatások nélkül nem tudjuk, mennyire elterjedtek. Lehetséges, hogy csak **fogalmazási botlásról** van szó, de az is lehet, hogy bizonyos kontextusban – mindenekelőtt az informális besznyében – elterjedtek, s pleonasztikus jellegük ellenére sem tekinthetők hibásnak.

Mindenesetre annyi biztos, hogy a ható képző nélküli ige használata nem okozhat semmilyen problémát, az **mindenfajta stílusváltozatban helyénvaló**.

C) A ható igék alakjainak kérdései

a) Az ikes igék ható alakjainak ragozása

Amint arról az ikes igéknél már volt szó, a ható igék ragozásának elvben a **ható képzőt is tartalmazó tőhöz** kellene igazodnia:

<i>alapige</i>	<i>ható ige</i>
alsz-om	alhat-ok
esz-ik	ehet-Ø

<i>alapige</i>	<i>ható ige</i>
vereksz-el	verekedhet-sz
nyugodj-ék	nyughass-on

Az **ikes formák** egy része is **létezik** még (*alhatom, ehetik, nyughassék*), de **régiesek** vagy **elavultak**, ma a **választékos** vagy **formális** stílusú szövegekben is **erőteltetett** hatásúak.

A régebbi irodalomból ismerhetjük az **ikes ragozású** formákat:

Áll néma csend; légy szárnya bent, / Se künn, nem hallatik: / „Fejére szól, ki szót emel! / Király nem alhatik.” (Arany János: A walesi bárdok)

Az interneten található példák egy része is **régebbi keletű**. Akadnak ugyan **újabbak** is, de azok egy része inkább **túlhelyesbítés** (hiperkorrekción) vagy **modorosság**, mint a szerző szokásos, természetes használata.

Meg azután azt is elmondták az öregnek, hogy mit izent súgva: látogassa meg őt az édesapja, kocsit küldenek érte, selyemvánkásra ültetik, mézes pálinkát ihatik éjjel-nappal, megbecsülik, tisztelik, maga az úr is szívesen cserél vele parolát, csak jöjjön el minél előbb, mert Terka már nem mer elmenni többé (Mikszáth Kálmán: Az a pogány Filcsik).

Az emberi test telt idomai nemcsak esztétikai szempontból becsesek, hanem az egészségre nézve is szükségesek, mivel a soványság bizonyos fokon túl mindig betegség jele, s egyúttal az anyagcsere hibás voltát jelenti. Az elsoványodásnál ugyanis nemcsak a testben levő zsír pusztul el, hanem a fehérjetartalom egy része is, melyek következtében az izomerő megapad, s az egész test elgyengül. Akinek testében nincs elegendő zsír, az nem járhat, nem ülhet és nem fekhetik kényelmesen, mert a zsír mint valami légpárna óvja a csontokat az ütődéstől és nyomástól. (Vasárnapi Újság, 1896)

Ha éhes, a pénzéért kész örömmel adnak neki parizert, sonkát sőt tormás virslit is, hogy könnyebben lecsuszszék bort is ihatik; ha bornemissza, kap sört vagy pálinkát (Pápa és vidéke, 1906).

Ki csodálkozhatik azon, ha gyöngébb kezek munkáin az elvek ily analógiája magával hozza a dísz hasonlóságát, a formák apróbb változatainak utánzását is? Minden jel szerint divattá válik ily réven a holtak mondott empir. De minden jel szerint nem a java mesterek kezén, mert ezek tudnak majd oly formákat is teremteni, amelyeket nem a kongresszusi időkre, hanem Igazában a XX. század művészi hitvallására fog egykor a művészettörténet visszavezetni. (Művészet, 1910)

A rövid ősipuli standard nem a gyermekem, mert nem tisztán szerénységemnek alkotása, hanem a szakosztály többségének véleményét kellett határozottá emelnem s így nem csodálkozhatik a standarddal elégedetlenkedő, hogy a sok bába közül a gyermek elvesztett.» (A magyar kutyák, 1924)

Elmentem egyszer Önhöz édes,/ sok sok ígéretés után, / e diszkrét célra Ön kibérelt / egy kétszobás lakást Budán. Oh, nem valék szerelmes Önbe, / ettől nyugodtan alhatik. / De hát nem tudtam mit csinálni / háromtól hatig. (Heltai Jenő: Háromtól hatig).

Csupán Mihály, feje a karján, / nem alhatik nyomoru vackán, / szólogatja egyre susogva, mintha tulajdon szíve volna, / tulajdon szíve, szívverése, / egy öreg diófa beszéde (Pilinszky János: Aranymadár).

Cocó estében a fejét is megütötte, minden érzése tompább volt, mint máskülönben. Inkább tudta, mint érezte, hogy nagy fájdalmai vannak, s a langyos valamiről, amely a homlokáról szivárgott, sejtette, hogy vér. Nem ijedt meg tőle, kábult volt. Próbálta kiszámítani, mennyi ideje fekhetik már itt, de összezavarodtak a gondolatai (Szabó Magda).

b) A ható igék főnévi igeneve

A ható igékből is képezhető főnévi igenév, ez azonban **elavulóban** van. A Nyelvművelő kézikönyv alighanem helyesen állapítja meg, hogy „leginkább **érezkelést, észrehevést, közlést** kifejező állítmányként fordul elő”.

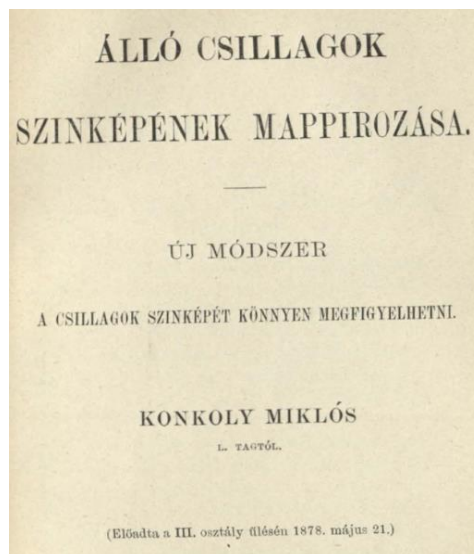
Az ilyen igékben még **nem avult el**, legfőljebb **régies**, illetve **nagyon választékos**, hétköznapi stílusú szövegekben **modoros**.

<i>stilisztikailag jelölt</i>	<i>standard</i>
Innen jól <u>láthatni</u> a falut.	Innen jól <u>lehet látni</u> a falut. Innen jól <u>látható</u> a falu.
Jól <u>megfigyelhetni</u> , hogy...	Jól <u>megfigyelhető</u> , hogy... Jól <u>meg lehet figyelni</u> , hogy...
Hogy <u>mondhatni</u> illet?	Hogy <u>lehet</u> illet <u>mondani</u> ?

Az interneten jobbra **régi** adatok találhatóak, bár akadnak maiak is, nagyon ritkán. Néhány régebbi példa:

A meleget mind az ütéskor, mint pedig annakutána szorgalmatosan el kell távoztatni, mely az olajat leghamarább megvesztegeti. A nyálklás matéria az ütés után önként elválí az olajtól, az edény fenekére sz állván, melyről <u>letölthetni</u> a tiszta olajat. (1809)
Azoktól pedig, kik mások hatalma alatt valának, <u>kérdezhetni</u> : vajon illendően tisztelék-e előljáróikat? Vajon engedelmeskedének-e mindenkor? Vajon nem valának-e valamely tárgyra nézve hívtelenek? (1842)
Azért véljük a katolikus pedagógiákat (az eddigi igen tökélyetlen preparandiák helyett) a felsőbb reáliskolák mellé <u>tervezhetni</u> Aradra, Budapestre, Egerbe, Esztergamba, Székesfejervárra, Győrbe, Kassára, Kolozsvárra, Pécsre, Rozsnyóra, Nagyszombatra, Szombethelyre, Temesvárra, Nagyváradra, Veszprémbe. (1852)
A házban csak ülőhelyek lesznek s körülbelül 1400 ember fogja az előadásokat kényelmes támlányokból <u>végignézhetni</u> . (Vasárnapi Újság, 1884)
Én az Önök pártjához nem tartozom és Önök sem számítanak magukhoz, az üdvözlő iratban is, mellyel születésem évfordulója, alkalmából megtiszteltek, igen prononciált módon válaszfalat emeltek köztem és maguk között. De Önök a magyar hazát nem Österreich-Ungarnnak, hanem szabad független államnak akarják, a módra nézve, mellyel ezt <u>megvalósíthatni</u> hiszik, köztünk különbség van, de a célra nézve nincs. (1893)
Én abban a nézetben vagyok, hogy ez a faj inkább északi, mint déli madár s ha délen költ is, rendetlenül teszi. Hazánkból alig néhány tojása ismeretes, megfigyelőink fészkeléséről alig tudnak s ha igen, legtöbbször a következő faj fészke az, melynek tojója igen hasonlít a kormos légykapóhoz. Nekem még nem volt alkalmam a költés idejében nálunk <u>megfigyelhetni</u> . (1899)
Egész könyvtárakat irtak össze a madár repüléséről, a miből természetesen napjainkig csak azt a tudást merítettük, hogy a madár tud repülni, az embernek pedig a vágya van meg <u>repülhetni</u> . (1911)
Érthető izgalommal vártuk őt vissza; kora délelőtt meg is érkezett. Úgy látszott, hogy a dolog nem sikerült, de ő ismét megnyugtatót, hogyha későn is, de mindenki haza fog <u>mehetni</u> . (1945–1946)
A tejfölös-paprikás csirke tetejébe még jégbehűtött görögdinnyét is <u>ehetni</u> . Pattanásig lakom a sok finomsággal. (Naplóbejegyzés, 1946)

Példák mai szövegekből:

Láng, gyöngy, anya, ősz, szűz, kard, csók, vér, szív, sír – ezek voltak a kiválasztottak 1933-ban. Kérdezhetni persze, hogy miért tíz, miért nem tizenkettő, s miért pont ezek, továbbá mi tartja össze e szép füzért, amire kézenfekvő a válasz, hogy hát a madzag, vagyis Kosztolányi tartja össze és ez elég.

A cink.hu egyik olvasója különös dologra bukkant: egy náci zarándokhelyet fedezett fel egy Tök község melletti temetőben. Minderről fotót is küldött a hírportálnak. / Az biztos, hogy erre vezet a magyar természetjáró nácik legnagyobb éves programja, a kitörés emléktúra útvonala. Ezen az eseményen a Budapestenél bekerített német és magyar csapatok 1945 február 11-ei kitörési kíséretére emlékeznek a nenenácik azzal, hogy végigjárják az útvonalat, amit a katonák annak idején – írja a cink.hu. / A titokzatos emlékművet itt nézhetni meg fotón.

A kormány fontolgat. Ami örvendetes, ritka természeti jelenség, mivel az elmúlt két évben nem volt sok alkalmunk megfigyelhetni. (mai szöveg, valószínűleg ironikus)

Ez a fajta harcos, a tolerancia nevében szabadságjogokért küzdő liberalizmus ugyanis már elég régóta nyelvi háborút hirdetett, s az általa képviselt világnézetet úgy gondolja megvalósíthatni, hogy legszívesebben kiirtana a nyelvből mindent, ami nem idomul az általuk helyesnek gondolt valósághoz.

Szintén fontos dolog, hogy ma már nem olvashatni olyan híreket, amelyek az én gyermekkoromban még mindennaposak voltak, hogy valahol a világban százezrek haltak éhen. Amint egy ilyen helyzet fenyeget, a különböző segélyszervek közbelépnek. A világ ezt már nem viseli el, és ez egy nagyon pozitív új dolog.

Legitim képviseletünk szorgalmazta a párkányi híd megépítését és az Ipolyság–Drégelypalánk vasúti pályaszakasz újraépítését, miközben nem tudni (csak szomorúan valósíthatni), hogy mi lesz a kettő közti „híddal”, a Párkány–Ipolyság vasútvonallal. „Hídfők” „híd” nélkül? Egy újabb csonka „híd”, csak most a Dunától északabbra? Szakadék két régió közt? Persze, ez csak egy a több példa közül, hasonló helyzeteket idézhetünk más (dél-)szlovákiai régiókból is.

De nemcsak a puszbolt furcsa, hanem portékája is: a boldogság, akár egy nyálkás, fickándozó harcsa – ahogy megfogjuk, már ki is csúszott a markunkból. Igaz lenne, hogy az élet arra való, hogy csendben elmulasszuk? Vagy ordíthatni is közben a fájdalomtól? (szépirodalmi szöveg)

A maiak többnyire valóban **érzékelést, észrevezést, közlést** kifejező igék. A mai használat szempontjából az sem mindegy, hogy a ható ige főnévi igeneve **milyen mondattani szerepet** tölt be. A Nyelvművelő kézikönyv szerzői megfigyelték, hogy **állítmányi helyzetben élőbbek**, mint más helyzetben.

Néhány internetes példa:

Nem állítjuk ezzel, hogy télvíz idején az asszonyembernek keresnivalója sincs a konyhában, ellenkezőleg: megtisztelő feladata volna elnyújtani a rétestésztát, továbbá leheletkönnyű pogácsát sütni borkorcsolyának ura és parancsolója asztalára, ámde mindezt nem cselekszi, három okból. Elsőben is, a mai lakásokban nincs hely rétestésztát nyújtani, másodsorban nem kaphatni hájat a pogácsába, harmadsorban pedig az asszonyszemély manapság mindehhez nem is ért.

Az alsóbb kategóriákban is nagyjából hasonló a helyzet. Míg 800-1000 forint körül már többnyire, korrekt, fehérborszerű fehérborokat kaphatni, addig a korrektebb vörösök árfolyama ennél általában feljebből startol. Az élet, a marketing és a szín presztízse így árazta be. Felvörösök, proletárok. Éppen ezért látatlanban nem sok jóval kecsegtet, ha azzal a szándékkal szervezünk kóstolót, hogy a 2000 forint alatti vörösök világába nyerjünk betekintést.

Szeretném azonban eleve figyelmeztetni az olvasót, ne kérjen számon könyvemtől lexikális vagy irodalomtörténeti funkciókat, tudósi teljességet. Nincs itt jegyzék, lábjegyzet, bibliográfia, semmilyen körültekintő tudományos apparátus. Annyi eligazítás van csupán, hogy a kötet végén megtalálhatni a tárgyalt költők névsorát, kötetük címét (címeit), feltüntetve mellettük azoknak a cikkeknek a címét, amelyekben foglalkozom velük.

A mondás filozófiai jelentése világos: egyértelműen „szenzualista” alapállás, mely elveti a velünkszületett ideák, az *ideae innatae* elméletét, és úgy fogja fel az emberi értelmet, mint valami *tabula rasat*, eredetileg beíratlan fehér papirost, passzívan befogadó viasztáblát stb. A gondolatot megtalálhatni már az antikvitásban, például Platón *Theaitetosában* vagy Arisztotelésznél is.

A kérdés bővebb empirikus vizsgálatot igényel, de már most megállapíthatjuk, hogy a ható igék főnévi igeneve a legtöbb szövegben **stilisztikailag jelölt elem**.

Ha **bizonytalanok** vagyunk, célszerű inkább **közömbös stílusértékű**, azaz bármilyen stílusú szövegben használható szinonimát használni. Ugyanakkor megfelelő helyen **elegáns** is lehet a ható ige főnévi igenevének a használata, ezért semmiképpen sem volna célszerű eleve lemondani a használatáról. Különösen **gondozott** fogalmazású, **választékos** szövegekben vehetjük nagy hasznukat.

Szemben az előbbi példákkal, van egy ige, a *mondhat*, melynek főnévi igeneve ma is él és virul. Ez úgy tekinthető, mint amely **megmerevedett**, lexikalizálódott; kiszakadva a *mond* ige családjából mintegy határozószóvá vált ‘szinte, úgyszólván, jóformán’ jelentésben.

Internetes példák:

És a sorrendet követve el is érkeztünk a technológiai részleghez, mely mondhatni holtversenyben van a harmadik helyen az ipari cégek csoportjával. Mindazonáltal elmondható, hogy a legjelentősebb figyelmet érdemlik az információtechnológiai cégek, mert amíg az azt megelőző szektorok több évszázados múlttal rendelkeznek, addig a technológia még csak pár évtizede van jelen a piacon, mondhatni gyerekcipőben jár.

A Bankmonitor szakértőinek tapasztalata alapján ilyen helyzetben egy utolsó nagy roham indul: az érdeklődők megpróbálják még kihasználni a lehetőséget. Ezzel teljesen szembenemnek a statisztikák, hiszen októberben az érdeklődés mondhatni padlót fogott.

Csomádhoz mondhatni születésem óta kötődöm, mert a telek a parcellázások kezdete óta a Nagyszüleim tulajdonában van, immár hosszú évtizedek óta. Itt töltöttem mondhatni gyermekkorom legszebb nyarait is, így számomra nem is volt igazán kérdéses, hogy hol szeretnék letelepedni. 2009-ben határoztunk úgy a Párommal, hogy itt szeretnénk élni, így a csomádi nyaralónkból mára már kis családi fészkek lett.

Még a legközvetlenebb dollármilliárdos hírében álló Richardtól is szokatlan módon őszinte, sebezhető pillanatokkal nyit a róla szóló négy részes HBO-s dokumentumsorozat, a Branson. Pedig még azt sem mondhatni, hogy távol állnak a ma már négyszáz céget közrefogó Virgin-birodalom alapítójától az extrém, életveszélyes élmények.

... Profil Mentés
mirelle.hu
Banános apró, mondhatni keksz
Banános apró, mondhatni keksz • Mirelle konyhája
Hozzászólások

Vélemény és vita

A cenzúrázott Kertész Imre

Bűnös, mondhatni tisztességtelen dolog a sajtóban a prekoncepció.

Mondhatni, kiszáradt a Hármashegyi-tó is

Filed under: Hármashegyi-tó — Hozzászólás

2022-07-22

Mondhatni ultimátumot kaptak a kormánytól a francia cégek: emelniük kell a béreket az elszálló infláció miatt

A mondhatni **mellékmondatot** is bevezethet. Néhány internetes példa:

Szeretem az édességet. Mondhatni, hogy jó barátok vagyunk. De mostanában mielőtt kibontok egy csokit, felteszem magamnak a kérdést: ha ezt most kibontom és megeszem, az jó lesz nekem? Jó lesz a testemnek, az egészségemnek?

Ami negatívum volt, hogy a felkészülés során három mérkőzésünket is el kellett halasztani a koronavírus-járvány miatt, ilyenkor improvizálnunk kellett. Szerencsére nem mondhatni, hogy tömeges fertőzéssel kellett volna megbirkóznia a csapatnak, és bár van néhány sérültünk, de a sérüléshullám is elkerült minket.

Ha a roma kultúra, a tehetség kerül szóba, akkor legtöbbünknek a zene, a tánc jut eszébe. A roma gyerekek mondhatni, hogy szinte az anyatejjel szívják magukba a ritmust, a zene szeretetét. Ezt bizonyítja a Roma tehetségek seregszemléje, amelyet a Csallóközi Népművelési Központ (amelynek alapítója a Nagyszombati önkormányzati kerület) immár XV. alkalommal rendezett meg, amelyen több tehetség mutatkozott be.

Sokkal több volt a csapatban, úgy éreztem, hogy a következő fordulóba is bejutunk. Nem mondhatni, hogy a hazaiak beszorítottak volna minket, a góljukat is egy gyors letámadást követően szerezték. Nehéz megemészteni az európai kupakalandunk végét, de a csapat minőségét bizonyítja az a tény is, hogy a hazai közönség megtapsolt minket a lefújás után.

Úszás: „Mondhatni, a 200 pillangó zsebben van” – Milák Tokióról

A *mondhatni* ma is **közömbös** stílusértékűnek vagy legfeljebb **kissé választékosnak** tűnik, s így **csaknem bármilyen stílusú szövegben használható**, beleértve az informális stílusú szövegeket is.

Mivel – amint láttuk – a ható igék főnévi igeneve legtöbbször **stilisztikailag jelölt**, érthető, hogy még kevésbé „kényelmes” a használata a *fog* segédigével szerkesztett **jövő időben**, bár főntebb olvashattunk rá egy példát (*fog mehetni*), igaz, több mint 60 évvel ezelőttről. Itt a stilisztikai jelöltség mellett a **nehézkesség is gátolja használatát**.

A nyelvújítók **jelen idejű** alakok használatát javasolják helyettük, jövő értékben:

<i>stilisztikailag jelölt, nehézkes</i>	<i>közhasználatú</i>
Nem tudom, <u>el fogunk-e mehetni.</u>	Nem tudom, <u>elmehetünk-e majd.</u>
Holnap már <u>fogok dolgozhatni.</u>	Holnap már <u>dolgozhatok.</u>

Bár empirikusan ellenőrizni kellene megfigyelésünket, minden jel arra mutat, hogy az ilyenek ma már a **formális írott nyelvben sem használatosak**, ha előfordulnának, nagyon **modorosnak** hatnának.

Ebből következik, hogy ha nem áll szándékunkban modorosnak lenni, jobban tesszük, ha megfogadjuk a nyelvőrök tanácsát, és **jelen idejű** igealakot használunk a főnévi igenév helyett.

Vegyülékes alakok

Az eddigi vizsgálatok legérdekesebb eredménye, hogy az interneten szinte könnyebben találhatni 😊 mai példát vegyülékes, redundáns alakokra, mint azokra, amelyek megfelelnek az egykori normának.

Számomra, mint edzőnek, ez a mérkőzés taktikai szempontból kiegyensúlyozott volt. Játékszervezésben mind a két csapat védelmét nehezen lehetett megbontani, ezért inkább a középpályán zajlott a mérkőzés nagy része. Hangulat szempontjából fantasztikus élmény volt a lelátóról követni a mérkőzést, azt is lehet mondhatni, hogy olyan volt, mintha otthon lettem volna.

Dézi Zoltán újra megszervezte a dalárdát, amit tehetségénél fogva saját maga vezetett. Mondhatni lehet, hogy akkoriban ez a dalárda volt a leghíresebb a vidéken, mellyel a néhány év alatt, míg itt szolgált bejárják a környező falvakat. Újra indul a Bibliakör, elkezdődik a fiatalok között is a szolgálat, noha ez utóbbi nem járt akkor nagy eredménnyel.

Azt egyelőre nem tudni, hogy melyik hackercsapat állhat a támadás mögött, és azt is csak valószínűsíthetni lehet, hogy milyen fajta támadást hajtottak végre. Többen az oroszbarát

<p>Killnet csoportot sejtik a palermói incidens mögött, aminek tagjai a közelmúltban többször is megfenyegették az ukrajnai háború ellen fellépő országokat, úgy Olaszország kormányát is.</p>
<p>A statisztika szerint a társas vállalkozások 73 ezer főt foglalkoztatnak. Ha a fenti kényszerű mezőgazdasági termelés-csökkenés e körben bekövetkezik – különös tekintettel arra, hogy a legnagyobb csökkenést az állattartás szenved el -, összesen legalább 40 százalékos létszámcsökkentéssel kell számolnunk. (Ebből az állattenyésztésből a létszámleépítés meghaladja az 50 százalékot, míg a növénytermesztésnél 20-30 százalékos létszámcsökkenést <u>lehet valószínűsíteni</u>).</p>
<p>Ő adta elő a „Globális felmelegedés hatása a méhcsaládokra” című előadását! / Éghajlatkutatással is foglalkozik. / Csak <u>valószínűsíthető tudom</u>, hogy ezzel összefüggésben lesz a mostani mondandója.</p>
<p>A holdak a pálya alatt elforduló Föld relatív mozgása következtében folyamatosan pártázzák a földfelszínt. A mérések 24 órásak, folytonos üzeműek, következésképpen folytonosan nagy mennyiségű adatinformáció lesugárzására van szükség. Problémát jelent, hogy az alacsony pályás holdakat egy preferált földi pontról csak ritkán és rövid ideig <u>lehet láthatni</u>, jellemzően naponta 10–16 alkalommal körülbelül 10–15 percig.</p>
<p>Úgy hallottam, hogy Munkácsy Mihály életét megfilmesítik és 2012-re tervezik a bemutatót! Mi lesz a film címe? Valóban idén már <u>láthatni lehet</u> majd a mozikban?</p>
<p>Persze egy választási programnak igazából nincs túl nagy szerepe Romániában, azt csak akkor <u>lehetne</u> tényleg <u>megvalósíthatni</u>, ha a párt egyedül képes lenne többségi kormányt alkotni, vagy egy olyan párttal együtt kormányozna, amelynek a maga részéről a programja semmiben sem mond ellent ennek.</p>
<p>A világgá mennél gondolat sokat fejében megfordul, amikor már kiszakadnának az otthoni mókuserékből vagy éppen a mostani zárkából, amit a vírus okoz. Hát <u>tervezhető lehet</u>, ha éppen utazni nem is.</p>
<p>Az elszámolási összesítő a számlákon megjelenő költségek összegzésére szolgál, amelyhez az űrlapot honlapunkról <u>lehet letölthetni</u>. A táblázatos részben kizárólag a számlák adatait kell feltüntetni a számlák sorrendjében.</p>

A nyelvbortlást elősegítheti a ható képzős főnévi igenevek régiessé, sőt számos ige-tő esetében elavulttá válása. Aligha véletlen, hogy viszont a régebb találatok közt mutatóba sem találtunk ilyen vegyülékes alakokat, holott nyelvbortlásként régen is létrejöhettek volna ilyenek.

Természetesen, mint minden más nyelvbortlás, ez is **javítandó bármilyen stílusú gondozott** vagy **rendezett** szövegben.

Továbbképzett alakok

A ható ige-k főnévi igenevének **főnévi származéka** is van, de ez a Nyelvművelő kéziszótár szerint „ritka, hivatalos vagy irodalmi használatú”.

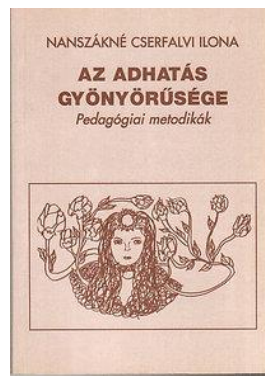
Néhány régebbi példa az internetről:

1. Azt gondolhatná valaki, hogy engem vagy a gazdaság szelleme, vagy az íráskodás, vagy éppen a szerelem láncolnak oly szorosan házamhoz, és íme, édes barátom, a gondolhatásnak mindezen módjai valóságos csalódások volnának. (Kölcsey Ferenc, 1824)
2. Ha az erőművek szélesben elterjedő használata, az emberi munkának sem becsét alább nem szállítja, sem a dolgozhatás alkalmát senkitől el nem veszi, sőt becsét szerez az elme és tudományok közhaszonra intézett törekvéseinek, alkalmat nyújt pedig még azoknak is mind

<p>a magok élelmök megkeresésére mind a közjóra nézve hasznosan <u>munkálkodhatásra</u>, kik különben testi gyenge erejüknél fogva, mind kettőre tehetetlenek volnának; ha bővülködést áraszt el szerte széllel a népesedés minden osztályai között; közössé teszi egymással a távol eső vidékek és tartományok különböző javainak feleslegét; ha az embert a durva állati munkák terhes nyomása alól felmentvén, lelki méltóságához képest foglalatostkodtatja, s az által terjeszti a köz értelmességet, józanabb gondolkodást, és így semmi tekintetben meglegedetlenségnek szülője nem lehet: nyilván által kell látnunk a sokaktól elfogadott hibás vélemény ellenére, hogy a közlekedés könnyebhítése hasznait, s az erőművek sokat tehető munkálatainak hasonló okokból származott hasonló következéseit most már egy nézet alá foglalván: sem egyiknek sem másiknak a köznép és dolgozó osztály boldogtalanságára s meglegedetlenségére ártalmas kihatása nem lehet, sőt annak valódi, mind testi, mind lelki jó létét igen tetemesen elősegíti. (1834)</p>
<p>3. A bevett vallásfelekezetek iskoláiba <u>járhatás</u>, valláskülönbség nélkül mindenkinek kölcsönösen megengedhetik. (1848)</p>
<p>4. Mi volna a pokolnak minden kárhozatja, ha az emlékezet örökélete nem volna benne! Örülj szerencsétlen, kit az élet gondolatja bánt, áldd az istent és féld a halált, mert az életnek álmai vannak, mikor az emlékezet elhagy, de az örök életben nincs felejthetés, sem álom, sem szórakozás... (Jókai Mór, 1855)</p>
<p>5. Úgy az észnél, mint akaratnál az elvont egyetemesség, a tudatra tekintetben a „gondolhatás” a tevékenységi teren pedig az „akarhatás”; fő dolog azonban a vallásban az istent nemcsak gondolni, nemcsak akarni, hanem valóban bírni. (Religio possidet, mondá már a reformáció előtti korban Picus a Mirandola.) (1859)</p>
<p>6. Sok függ a szabad mozgástól, a könnyen <u>fordulhatás lehetőségétől</u>. Tudnivaló, hogy ha ül az ember, kivált elnyújtott lábakkal, jobb oldalra lőni szinte lehetetlen. Azért legjobb, ha állhat, de vízilezen, bokor vagy part hiányában ez csak gödörben történhetik. (1859)</p>
<p>7. Az önismeretnek hatása mindig nagyon áldásos. A mellett nehéz a <u>félrevezethetés</u>. Azok a hatalmak, melyek Magyarországot dúlni akarták és azután dúlták is, inkább a hízelkedésnek, mint a valónak szózatát használták. (1902)</p>
<p>8. Neked én vagyok neked-szántan / És hogyha nincsen örömed / És hogyha nem érted a mát, / Mindegy: én meg nem bántam. // Az <u>adhatás</u> gyönyörűsége / És a ma öröme telít / És hogyha véget mondanál, / Hát – akkor sincsen vége. (Ady: Akkor sincsen vége; 1914)</p>
<p>9. Az adó kulcsát a törvényjavaslat már csak a könnyebb <u>ellenőrizhetés</u> végett is egységesen tíz százalékban állapítja meg. Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a fényűzési adók túlságos mértéke ugyanabban az elvbe ütköznek, mely a szegények túlságos megterhelését tiltja, t. i. az arányosság elvébe. (1920)</p>
<p>10. Ő az általa említett számokat, kétségkívül tendenciózus szándékkal, a haditanácsnak könnyebb befolyásolhatása céljából használta. De azért még sincs kizárva, hogy az általa említett 70.000-rel fején találta a szöveget, mert körülbelül ennyi, vagy nem sokkal több lehetett a Mohács alá érkezett igazi török harcos állomány. (1928)</p>
<p>11. A házi ingóságokat (bútor, stb.) és a gazdasági felszerelési tárgyakat (szerszámok, gépek, stb.) a biztonságosabb <u>megőrizhetés</u> céljából nagyobb üres lakóházakba vagy gazdasági épületekbe összegyűjtve kell elhelyezni. Az élelmiszer, takarmány és egyéb terménykészleteket olyan helyiségekben (raktárakban) kell elhelyezni, ahol azok a romlástól meg vannak óva és szakszerű kezelésük is biztosítható. Ugyancsak gondoskodni kell a visszamaradt tüzelőkészletek biztonságba helyezéséről is. (1946)</p>
<p>12. Hasonlóan: a népdal parlando-dalai közt jócsomó alárendeli hangmenetét a versnek, de már az ilyen rubato-típus is akárhányszor kiegyenlíti a társművészetek súlyát; egyébként a legtöbb népdalban egyenlően fontos a vers és dallam s csak ritka az olyan — többnyire tánc típusú — népdal, melyben annyira elsődleges a hangforma, hogy szövege csak éppen könnyebb <u>énekelhetés</u> végett van jelen, váltakozva lallázással. (1947)</p>

A 6. sz. példában a találati szó vegyülékes, redundáns formának tűnik, „a könnyen fordulhatás lehetőségétől” elég volna „a könnyen fordulhatástól” vagy „könnyen fordulás lehetőségétől”.

A **láthatás** és a **lakhatás** a **köznyelvben** is elterjedt **szakszóként** él **ma**, önállóan, továbbképezve és állandósult szókapcsolatokban:

A gyermek **láthatása** azt jelenti a gyakorlatban, hogy meghatározott időnként, például hetente, kéthetente a különélő szülő egy-két napig együtt lehet a gyermekével, sőt az iskolai szünetek, illetve az ünnepek időtartamából is jár neki egy meghatározott hányad.

Az eljáró gyámhivatal, illetve bíróság a felróható magatartást tanúsító szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy korábban megállapított kapcsolattartási jogát a gyermek érdekében korlátozhatja vagy megvonhatja. Ez az eljárás kérelemre indul, önmagától, hivatalból nem jár el a gyámhivatal ill. a bíróság. / A **láthatás megváltoztatását** – ha a kérdésében a bíróság döntött – a határozat jogerőre emelkedésétől számított 2 éven belül csak a bíróságnál lehet kérni.

A **láthatási jog** lehet **folyamatos (rendszeres) láthatási jog** vagy **időszakos láthatási jog** vagy **felügyelt** (külön helyszínen történő) **láthatási jog**.

Ha a különélő szülő részére már szabályozva van a kapcsolattartás, és a különélő szülő és a nagyszülő között a kapcsolat jó, akkor a fő szabály szerint a külön önálló nagyszülői kapcsolattartási időt a bíróság általában nem rendeli el. Ha a szülők nincsenek jó viszonyban, akkor a gyámhivatal a már elrendelt szülői **láthatási időből** – kvázi – von el időtartamot, és azt az időtartamot a nagyszülők részére biztosítja.

Válóper, gyermekelhelyezés, házassági vagyoni jog, **láthatási ügyek**, élettársak jogi problémái, örökbefogadás. Családjogra specializálódott ügyvéd vagyok. Foglalkozom a válópereken kívül örökbefogadással, a nagyszülők jogaival, az emberi reprodukciós eljárások problémáival, külföldi költözés a gyerekekkel, vagy a gyerek jogellenes külföldre vitele – mindennel, ami a családjoggal összefügg.

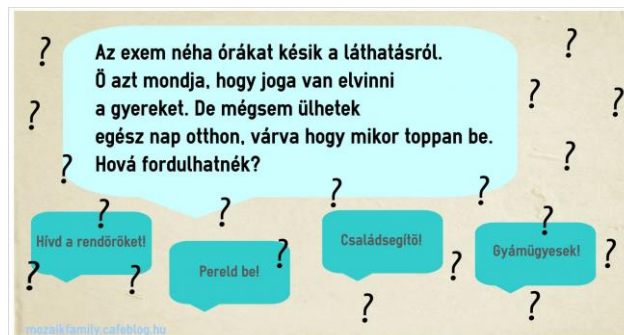
Érdeemes megjegyezni, hogy a magyarországi jogi szaknyelv a **láthatás** helyett már jó ideje a **kapcsolattartás** terminussal él. Ez **szemléletváltást** fejez ki: nemcsak a külön élő szülő joga számít, hanem a kiskorúé is, azaz a korábbi egyoldalú nézőpontot felváltotta a kölcsönösség.

A nagyszülőknek is van láthatási joga

A törvény szerint a gyermek valamennyi hozzátartozói jogosultak a kapcsolattartásra, ugyanakkor a gyermeknek is joga van arra, hogy nagyszüleiével fenntartsa a kapcsolatot – mondta a Rádió Orientnek Pálvölgyi Ákos.

Soron kívül szülehetnek ítéletek az elvált szülők láthatási ügyeiben

BELPOLITIKA +

Gyermek láthatás: kinek és mennyi joga van hozzá?

Figyelem! Ez a cikk több mint 60 napja íródott, ezért előfordulhat, hogy a benne lévő információk már nem hatályos joganyagot tartalmaznak!

Egy anyuka nem akarta elengedni kislányát volt férje haldokló kutyájához a láthatási időre hivatkozva

Lakhatást és munkát tudnék adni egy rászoruló párnak, egy állattartó telepen. A lakhatás teljesen ingyenes, a munkáért fizetés jár!

A támogatott lakhatás mint alternatív lakhatási forma értelmileg akadályozott személyek esetén a gyakorlatban azt jelenti, hogy az érintett személy nem kell, hogy speciális lakhatási formába költözzön. A támogatott lakhatás az érintett lakóhelyén is megvalósulhat a saját lakásában, vagy bérelt lakásban, egyedül, vagy az érintett által választott lakótárral.

A használatbavételi engedély vagy köznyelven lakhatási engedély tulajdonképpen csak egy néhány oldalas dokumentum, beszerzése mégis rengeteg veszélyt okoz mind a tulajdosoknak, mind a beruházónak.

Most megállapodtunk, hogy a mi családunk segítségével és ők, felesbe vennék egy kicsi, kissé leromlott lakást. Az örökös fiú ragaszkodik, hogy az ő nevében legyen, nehogy el tudja majd adni az öcsém. Először haszonélvezeti joggal beszéltük az öcsém javára. Most meg kitalálta, hogy csak lakhatási jogot adna.

INTÉZMÉNYTELENÍTÉS,
ARCCAL
A TÁMOGATOTT LAKHATÁS FELÉ

Budapest, 2014. január 31.

Mohácsi Mária
nfb. Hozzájáruló helyettes
Szociális és Gyermekvédelmi Főosztály

Más példa **hivatali** használatra az internetről:

Ez jutott eszembe, amikor ezt a javaslatot olvastam, hiszen itt jogilag ketté kell választani a szabályozásokban két különböző intézményt. Az adatvédelmi szabályozás alapvetően a személyes adatok védelmét az élő személyek jogaként rögzíti, és ebből az aspektusból kell vizsgálni. Más eset a levéltárak esete, amelyek esetében a tudományos kutatás és az egyéb ku-

tatás-megismerhetés fontossága a legfőbb érdek. (parlamenti felszólalás, 2013)

Példa **szaknyelvi** használatra az internetről:

Nyilvánvaló, hogy a levegőben sokszor igen magasban tovasurranó gépről sok olyan fontos dolgot nem lehet meglátni, amit a hadvezetőségnek minden áron meg kellene tudnia. A repülőknél tehát kapcsolatot kellett az ellenség földjén tartózkodó ügynökökkel és kémekkel találnia. De ez se volt könnyű feladat s megoldhatása nagyrészt a lakosság hangulatától és viselkedésétől függött.

Példa a **szépirodalmi** használatra az internetről:

Múljon e kavarom, e keverem! / S igyekezd elvégezni röviden, / mondd magadnak már, öcsi! / Bizalmad érdemelheti / akárki más? Sok iksz évtized hozama: unás, / meg lassú rájövés, / bár nincs új ösztönözhetés, / csak anorex gyakorlatok, / hasad feszíted, tűnik potrohod. (Tandori Dezső: Hetediksziglen, 2005.)

Mai példák az internetről:

1. Nincs menekvés, nem lehet kilépni, nincs új élet, nincs *happy end*, a szenvedés szenvedést szül, hiába képzelgünk a valamiből való kiléphetés árnyas pálmafáiról. Szenvadás van. Ez a hazánk. Honunkból az ember(i)ség háború pusztította övezetére menetelünk, a bagdadi Abu Graib börtönében elkövetett gyalázatot, Charles Graner megalázott emberekből épített gúláját, Lynndie England kegyetlenkedéseit vetíti elének a Krétakör.

2. Isten a Földet alkalmassá tette arra, hogy megéljünk rajta. Akik vállalják az „életközösséget”, biztosítani tudják azt, ami az élet, az emberhez méltó és az Isten szándéka szerinti élet fenntartásához szükséges. Akik vállalják, képesek lesznek befogadni minden jelentkezőt, s nekik lakást, ruhát, enni s innivalót, orvosi ellátást, szakmát tanulhatást biztosítani.

3. Ez a kettősség jelentéstani és retorikai megformáltságban a záró négy sorban teljesebb ki. Benne van a történet elbeszélés hagyományos minőségi különböztetése: a történésben résztevéhetés szempontjából való értékelés, amely az emberi létezést az élő és halott létformára különíti el („In balance with this life, this death”), tehát a történelmi-politikai küzdelemben való részvétellel, jelen esetben a *nemzeti problematikára* is utal; ugyanakkor már mindkét létforma tartalmaként a kiüresedettséget jelöli meg („waste of breath”).

4. A két legnépszerűbb – a 110 lovas 1.6-os és a 75 lóerős 1,4-es – motorral szerelt modellek most 3.470.000 forint illetve 3.230.000 forintért hívogatnak egy franciásan kényelmes, légkondicionált utastérbe. A Xsara kiforrott műszaki megoldásai, kiváló menettulajdonságai könnyed és biztonságos vezethetést garantálnak.

5. Áttekinthető kezelőpanel LCD-kijelzéssel, 2 előválasztó billentyű, 8 termékbillentyű, legfeljebb 32 termékválasztás lehetőségével. Fokozatmentes őrlés- és vízadagolással termékbillentyűnként. / Duo-őrlő a második kávéfajtához. A két őrlőn keresztül 3. fajta keverhető. / Rugalmas alkalmazhatóság lehetősége mozgatható kocsival beleértve a tiszta- és szennyvíz tartály ellenőrzését is.

6. A nemzeti-népi ellenzéknek ebben az időben csak az Írószövetség elnökségében és választmányában volt bázisa. Állandóan védelmi harcokat kellett folytatnia. Megtartani a folyóiratokat, szót emelni az eltiltott írókért, küzdeni a valamit kimondhatás jogáért és lehetőségéért. A nacionalizmus volt a fő vád, Aczél György csak per: „a mi nacionalistáink”-nak nevezte a társaságot.

7. Azt hiszem, nekünk városszépítőknél egyik fontos feladatunk, hogy kitérjünk a megismerhetés kapuit, s ha nem is teljes mértékben, de némileg mégis közelebb vigyük városunk történetét, művészetét, földrajzát és egyéb vonatkozásait az Új Dunántúli Napló olvasótáborá-

hoz azzal, hogy tízfordulós vetélkedőt hirdetünk.
8. A csapadékos idő az ízületi fájdalmakat is felerősítheti. A panaszokon borogatással és <u>tornázással</u> enyhíthetünk. Emellett a fülledt levegő tovább ronthatja a komfortérzetet. A légzési nehézségekkel és asztmával küzdőknek ajánlott inkább az otthonukban maradni a vihar elvonulásáig.
9. A párnak több gyereke is van, akikkel mind egy háztartásban éltek, hatéves kislányukat azonban augusztustól kezdve egész álló nap egy mocskos szobába zárva tartották, ahonnan csak éjjelente engedték ki – mindezt azért, hogy a csöppség ne érintkezessen a többiekkel. A gyermek börtönéül szolgáló helyiségben egy tönkrement matrac biztosította az <u>alhatást</u> , melyre egy mindössze 5 centiméter vastag szivacsot terítettek. Ezt leszámítva csak némi szemét volt a gyermek „szobatársa”.
10. Édesanyám június 2-án elhunyt a miskolci Semmelweis kórház covidrészlegén, nem volt covidos! Tünete sem volt, sem nekünk. Valószínűleg a nem megfelelő ellátás miatt hunyt el édesanyám, mert a covid gyorstesztje enyhén, alig láthatóan pozitív mutatott, így covidosként covidosztályra került szívinfarktussal, majd 5 óra múlva került sor szívkatéterezésre, aztán 25 km szállítás egy alacsonyabb felszereltségű és szaktudású városi kórházba, ahol 3 nap múlva agyvérzést kapott, majd vissza mentővel a miskolci kórház covidosztályra... Ott 3 nap múlva elhunyt. Úgy érzem, nem kaptam sem időben és nem megfelelően ellátást! Kórházba kerülés után 3 nappal újabb covidtesztje már negatív lett!!! Mégis covidosztályra vitték. Segítséget kérnék, hogy hova fordulhatnék panaszommal. Mivel úgy érzem, emberi jogokat sértettek, a megfelelő orvosi kezeléstől, szakmai hozzáértéstől fosztották meg, illetve attól, hogy időbe megfelelő orvosi kezébe kerüljön, megfelelő orvosi műszerekkel felszerelt kórházba, illetve osztályra, továbbá a <u>látogathatás</u> jogát is elvették tőle, tőlünk.
11. Mostanság nagyon ellustultam, de van, hogy csak így rám jön a <u>takaríthatás</u> , és akkor órákig képes vagyok takarítani.
12. Lajos, Lajos... nem a fenntartás van a célkeresztben, hanem a <u>lophatás</u> . Az uniós norma bőven takarja a fenntartást, de lopni többet szeretnének, ugye...

Családsegítői és gyermekjóléti szolgálat látogathatása

2020. május 27.

Figyelemre méltó, hogy ezek a példák **nem érződnek avítottak**, s a szövegek közt, melyekben előfordulnak, akadnak bizalmas stílusúak is (11. és 12. sz. példa). A 10. sz. példa szerzője nyilvánvalóan iskolázatlan, fogalmazásban gyakorlatlan személy (a szövegrészlet nagy számban tartalmazott kevésbé iskolázott beszélőkre jellemző helyesírási és tipográfiai hibákat), ennek ellenére használja a látogathatás szót.

A mai adatokra valószínűleg az a magyarázat, hogy mind a **ható igék képzése**, mint az **-ás/-és képzővel való képzés** nagyon **termékeny** a mai nyelvben, így az egykori formáktól függetlenül **alkalmilag ma is létrejöhetnek újabb alakok**.

Az elavulás ténye azonban itt is tetten érhető: a 4. sz. példában az *alkalmazhatás lehetősége* vegyülékes, redundáns forma; elég volna helyette *alkalmazhatás* vagy *alkalmazás lehetősége*. A 6. példa ugyan nem tekinthető redundánsnak, de indokolatlannak tűnik a ható képző, a mondat értelmét tekintve elegendő volna a *tornázással*. (Persze főntebb láttunk példát a vegyülésre régi szövegből is, ez nyelvbotlásként gyakori használat esetén is létrejöhet.)

A vegyülékes formák itt is **nyelvbotlásnak** tekinthetők, s javításra szorulnak.

3. A csuklik igetípussal kapcsolatos váltakozás

Van egy olyan **igetípus** – a *siklik, csuklik, fénylik, hanyatlik, rejlik, rémlik, porlik, sejlik, vedlik* és még **mintegy hatvan** más ige tartozik bele –, melynek töve a szótári alakjában *-ik* ragot, előtte *-l-*et, előtte pedig még egy mássalhangzót tartalmaz. Ezek **bizonyos alakjainak ragozása és képzése gondot okoz**, ugyanis a szabályos képzés során nehezen ejthető hármas mássalhangzó-torlódás keletkezik:

- a) felszólító mód: **sikljon, *hanyatljon*
- b) határozói igenév: **siklva, *hanyatolva*
- c) ható igék: **sikolhat, *hanyatlhat*

Emiatt ezek a szabályos képzésű alakok többsége **nem használatos**. Kivétel a *sikolhat*, amelyre nem teljesen jelentéktelen számú példát találhatni az interneten. Idézzünk néhányat!

Ugyanide ül be andalogni a két testvér, Ranyevszkaja és Gajev. Majd az első felvonás díszletével együtt – amely műfűszőnyegek révén mintegy átvezet a szabadban játszódó másodikba – elfelejtünk szekrényt, mosdót, múltat és jövődőt. A szépreményű nyaralóhely bukkan fel, hátul nádas, mögötte csónak sikolhat keresztül a színpadmélyen. (A nádas, meglehet, vándormotívum, amely Milenković tavalyi, újvidéki Sirály-rendezéséből települt ide.)

A csomagtartót sem a majdani zöldségesek igényeinek figyelembevételével alakították ki, azt a célcsoportot a BMW most is meghagyja a Mercedesnek. Ha nagyon, de tényleg nagyon muszáj sokat szállítani, a raktérben, a kalaptartó alján van egy-egy kallantyú, ezeket meg-rántva ledőlnek a támlák, és szabadon sikolhat az utastérbe a hó- avagy vasalódeszka.

Ezt a fabiciklit kb. 2,5 éves kortól ajánljuk. Bordázott gumijai lehetővé teszik, hogy „terepen” is megállja a helyét, mint pl. kavicsos, földes utakon. / A futókerékpár kormányja úgy van kialakítva, hogy a kormány hirtelen mozdulatoknál sem foroghasson körbe, így nem sikolhat ki a gyermek kezéből. / A futóbicikli összeszerelése egyszerű, az ahhoz szükséges szerszámok a csomagolás részét képezik.

Blake beismerte, hogy a családjának az érdeme, hogy önmagára lelt – ezt a leckét szeretné majd továbbadni a gyerekeinek. // „A családom tartotta bennem a lelket, bármi is történt az életemben. Állandóan ott voltak nekem, amikor ez a szeretet állandó, akkor a magasságok és a mélységek, akkor nem sikolhat ki az életed”.

A szóbeli vizsgálat azért is rendkívüli fontosságú, mert ekkor tudja észlelni az orvos, ha esetleg valami komoly betegség okozza a tüneteket. Azokban a rendelőkben, ahol az alapos szóbeli vizsgálat nem történik meg, könnyen elsikolhat az orvos az ilyen komoly betegségek felett.

Az új élet a kicsiny dolgok komolyanvételében látszik meg. Az óember úgy gondolja, hogy a kicsiny dolgok felett átsikolhat; a nagy dolgokra törekvés teszi jobbá. – Az új ember átengedi Istennek a nagy dolgokat és maga a kicsiny dolgokban igyekszik harcolni a bűn ellen.

Aki az aktív pihenést választja szilveszter éjszakáján, szó szerint átsikolhat az új évbe. Az eprestetői, valamint a kavacsányi síközpont este tíztől éjjeli kettőig nyitva tart, sőt a helyszínen pezsgő és káposztaleves is kapható lesz. Nem marad el a tűzijáték, a sízóket pedig különbuszok szállítják haza az est végén.

De a felületes szemlélő tekintete azon is átsikolhat, mennyire kemény ez a rendőrnő, aki társaival együtt kapta el ezt a körözött embert.

Ha eltoltják a légi járművek vezetésétől, akkor csak ernyő nélkül „sikolhat” :D / Az irányításra legalább nem kell figyelnie. :D

Az utolsó példában a szerző az idézőjellel jelzi, hogy a *sikolhat* formát nem érzi teljesen megfelelőnek.

Két régebbi előfordulás klasszikusainktól:

Egy bécsi lap, Ostdeutsche Post a neve, rendkívül szeret minket, mindennap megemlékszik rólunk. Nem múlik el nap, nem <u>sikolhat el</u> egy alkalom, hogy ne harapjon, karmoljon, s ajkai mérget, átkot, szidalmat ne szórjanak ellenünk. (Vajda János)
Kis elkopók és beletörődők, / Szánjatok engem s irigyeljete: / Így nem élhetnek hitvallásban / Csak Jézushoz meghívott gyermekek, / Akik nem félnek élni. // Így lép egy Úr sírjának feléje, / Ki szegényli ranggal a kimulást / S nem <u>sikolhat ki</u> a szívéből / Élete, lelke és az Ifjúság / S ifjan megy a Halálnak. (Agy Endre)

Az MNSZ2 három találatot adott a „sikolhat” szótőre (igekötő nélküli és igekötős adatokat egybevéve):

Az út mély vízmosás mellett vitt, és a ritkán rakott kőcövekek az út szélén legfőllebb a fogatokat óvták attól, hogy a szakadékba zuhanjanak, gyalogos könnyen <u>átsikolhatott</u> közöttük a kanyargó útról. Amint Csaposs húsz-harminc lépést távolodott az erdővédi laktól, néhány pisla fényceskét pillantott meg alantabb a főlzakadó ködben. Egyidejűleg a völgybeli három dudája vert négyszeres visszhangot a hegyzugokból. (Tersánszky Józsi Jenő)
Pethő a japán mentalitás „kritikus pont”-jának nevezi önnön vonatkozási rendszere kiépülését (69.), ami miatt aztán nem léha és nem önsorsrontó. Ha itt kritikus pontról van szó, olyan útelágazásról, ahol <u>ki is sikolhat</u> az ember, akkor ezzel a japán mentalitás alapján is okozni lehetne mindazt a hétköznapian is átélt szenvedést, amit a nyugati ember okozni képes (volt). Inkább valamiféle modalitásbeli eltérés fog mutatkozni pl. a mások, önmagunk és környezetünk pusztításában. A japán „lecke” ezek után nem idealizálható, amint Pethő sem idealizálja abban az értelemben, hogy a nyugati ember okozta szenvedésektől való megváltást remélne tőle. (sajtó)
Ezek nagyon fontos ügyek, és gondolom, hogy ezeket nem elég egyszer hangsúlyozni, fontos lenne tehát, hogy ez a törvény megszülessék. Éppen ezért vagyok nagyon bánatos, hogy „Az önkormányzat részvétele az ingatlanárverési ügyletben” című rész miatt esetlegesen ez az egész törvény <u>kisikolhat</u> – ezt a szót nem lehet másképp kimondani –, tehát kisiklik az egész törvény tárgyalása. Őszintén remélem, hogy nem így fog történni. (hivatalos)

Az utolsó példában a felszólaló metanyelvi megjegyzés közbeiktatásával jelzi a *kisiklik* szó általa használt nyelvtani alakjával való elégedetlenségét.

Az e csoportba tartozó igék egy részének **iktelen formája is** van, melyben nincs meg a gondot okozó mássalhangzó-torlódás:

<i>ikes</i>	<i>iktelen</i>
hajlik	hajol
omlik	omol
bomlik	bomol
botlik	botol

Ebből következően ezekben az esetekben rendelkezésünkre áll megfelelő igealak vagy ige-névi alak:

hajolj, omolj, bomolj, botolj
hajolva, omolva, bomolva, botolva
hajolhat, omolhat, bomolhat, botolhat

Gondot okozhat esetleg az, hogy az ikés és az iktelen **forma nem mindig teljesen azonos jelentésű** vagy **stílusértékű**, pl. az ág *hajlik*, de az ember (földig) *hajol*.

A többi igében azonban a **bontóhang beiktatása** sokszor **szokatlan** vagy **félreérthető** alakokat eredményez.

a) szokatlan: *sokoljon, *fényeljen, *rejelve, *rémelhet

b) félrevezető: *porolva (úgy tűnik, mintha a teljesen más jelentésű *porol* igének lenne a -va/-ve képzős alakja), *vedeljen (nem a kígyó vedlésére gondolunk, hanem a *vedel* igére)

Az ilyen szokatlan felszólító módokat valóban célszerű **kerülni** a **gondozott** (és **rendezett**) fogalmazású **formális** és **választékos** stílusú szövegekben, különösen az **írott nyelvben**, **szinonim** kifejezések, **körülírások** használatával.

A nyelvművelő irodalomban ilyen példákat találunk:

<i>problémás</i>	<i>a problémát elkerülő lehetséges változat</i>
Ezt a vitorlázógépet úgy tervezték, hogy kis magasságból is (messze <u>sokolják?</u>)	Ezt a vitorlázógépet úgy tervezték, hogy kis magasságból is hosszú <u>legyen</u> a siklása.
Ebben az ajánlatban (csapda <u>rejelhet?</u>)	Ebben az ajánlatban lehet, hogy csapda <u>rejl</u> ik.
Gyógyszeres kezeléssel elérte, hogy a kígyó évente csak egyszer (<u>vedeljük?</u>)	Gyógyszeres kezeléssel elérte, hogy a kígyó évente csak egyszer <u>essék át</u> a <u>vedlésen</u> .

Néhány javaslat **szinonimák** használatára a nyelvművelő irodalomból:

<i>a gondot okozó ige</i>	<i>lehetséges szinonimái</i>
fénylik	ragyog, tündöklük, fényeskedik
rejlük	rejtőzik, megbújik
porlik	elporlad, porrá hullik, porrá esik szét

A szinonima használatánál figyelembe kell venni azt a tényt, hogy **nem minden szinonima azonos stílusértékű**, így bizonyos szinonimák használatát a kontextus kizárhatja. Ezenkívül a szinonimák közt **árnyalati denotatív jelentésbeli különbségek** is vannak, melyek miatt ezek sem használhatók minden kontextusban.

Foglaljuk össze a tudnivalókat egy Hernádi Sándortól (1963: 13–14) származó idézettel!

A nyári tábor szakácsa – egyesek szerint – úgy főz, hogy mindenkinek *ízellen* az étel. Nem szeretné ugyanis, hogy az *híreljen* majd: *éhen halasztja* a pajtásokat, mert ehetetlen a főztje.
[...] A kiemelt szavak ragozása, továbbképzése nem kívánatos, mert a származék nehézkes, kellemetlen hangzású; esetleg jelentése sem megfelelő. [...] Az igyekvő táborigazgatóról célszerűbb azt mondani: úgy főz, hogy mindenkinek *ínyére legyen*,

fogára való, ízlése szerint való legyen az étel; úgy főz, hogy ki-ki ízesnek, ízletesnek találja főztjét. Teszi ezt azért is, mert nem szeretné, hogy az a hír járja, olyan hírek terjedjenek el, terjengjenek vagy kerüljenek forgalomba, keljenek szárnyra, hogy ő nem ért a fakanálhoz; annyira nem, hogy ehetetlen főztjével éhen veszt, éhen pusztítja, éhen veszejt, halálra éhezteszi, éhhálálba kergeti, úzi jó étvágyú pajtásait.

HA ÉN NYELVTANT TANÍTANÉK

A dolgozatomban az első feladat rögtön az lenne
Írd le a csuklik, rémlík, ízlik, fénylik igéket felszólító módban!

www.demotivalo.com

& A JEGYZETBEN EMLÍTETT NYELVI IDEOLÓGIÁK

Nyelvi autonomizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a közlések megítélhetők nyelvhelyességi szempontból a beszédhelyzetre és a szövegösszefüggésre való tekintet nélkül. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvi formák helyessége önmagában is megítélhető, a használati kontextustól függetlenül.

Nyelvi belletrizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a szépírók által használt nyelvi regiszterek, ill. az írók által létrehozott szövegek nyelvi szempontból különleges értékűek és jelentőségűek. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a szépírók által használt nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a más foglalkozású emberek által használt nyelvi formák.

Nyelvi brevizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a rövidebb nyelvi formák eredendően helyesebbek a hosszabb nyelvi formáknál.

Nyelvi doktizmus. Az a meggyőződés, hogy közvetlen kapcsolat van a helytelennek bélyegzett nyelvi formák használata és a beszélők műveltsége, ill. iskolázottsága között, azaz a helytelennek tartott nyelvi formák használata műveletlenségre, ill. alacsonyabb iskolázottságra vall.

Nyelvi domeszticizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a már meghonosodott nyelvi formák eredendően helyesebbek a kevésbé meghonosodott vagy meg nem honosodott nyelvi formáknál. A „meghonosodottság” alapvetően azt jelenti, hogy az adott nyelvi forma egyrészt széleskörűen elterjedt a nyelvközösségben, másrészt beilleszkedett a nyelv rendszerébe.

Nyelvi elitizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az iskolázottabb társadalmi rétegek nyelvhasználata eredendően értékesebb, jobb, helyesebb a kevésbé iskolázott társadalmi rétegeknél. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az iskolázottabb társadalmi rétegek által használt nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a kevésbé iskolázott társadalmi rétegek által használt nyelvi formák.

Nyelvi expresszivizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a stilisztikailag jelölt, expresszív, az átlagosnál nagyobb érzelmi töltésű közlés abszolút érték. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a stilisztikailag jelölt, expresszív, érzelmileg telített nyelvi forma eredendően megfelelőbb a stilisztikailag jelöletlen, expresszív érték nélküli nyelvi formánál.

Nyelvi homogenizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvi és nyelvváltozati sokféleség, valamint a nyelvi változatosság negatív jelenség. Hívei ezért a nyelvi egységet, ill. egységes nyelvet szorgalmazzák a nyelvi és nyelvváltozati sokféleség, valamint a nyelvi változatosság rovására. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvileg homogén nyelvhasználat eredendően helyesebb a különféle nyelvek vagy nyelvváltozatok formáit vegyítő közveleges, ill. kódváltásos nyelvhasználatnál, hasonlóképpen a nyelvileg egységesebb nyelvváltozatok eredendően értékesebbek a valamilyen szempontból kevert nyelvváltozatoknál. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a homogén nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a kevert, hibrid (pl. két vagy több különböző nyelvből, nyelvváltozatból származó, vagy akár azonnyelvi formákból szöveggyűléssel keletkezett) nyelvi formák.

Nyelvi idiomizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az olyan nyelv, nyelvváltozat vagy nyelvi közlés, amely nagymértékben „őrzi”, ill. tartalmazza az adott nyelvre sajátosan jellemző nyelvi formákat, eredendően értékesebb annál, amely ilyeneket csak

kisebbségben tartalmaz. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az adott nyelvre sajátosan jellemző nyelvi formák eredendően helyesebbek azoknál a formáknál, amelyek sok más nyelvben is megvannak, különösen pedig azoknál, amelyek idegen nyelvek hatására jöttek létre. A magyar nyelv vonatkozásában a magyar nyelvre jellemző nyelvi formák a nyelvi idiomizmus hívei szerint azért rendkívül értékesek, mert „magyar gondolkodásmódot”, „magyar szemléletet” tükröznek, amit az idegen mintára keletkezett közvetett kölcsönszavak „megzavarnak”.

Nyelvi invariabilizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az alakváltattal vagy szinonim változattal nem rendelkező nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a két vagy több alakváltozatban élő, „ingadozó” nyelvi formák. Ez az ideológia megnyilvánulhat magának a lexémának az elutasításában (ha létezik hagyományos szinonimája), vagy pedig az egyik változat kiemelésében, helyesnek nyilvánításában.

Nyelvi izomorfizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az egyetlen funkcióval, ill. jelentéssel rendelkező nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint azok, amelyeknek több funkciójuk, ill. jelentésük van.

Nyelvi kompetencionizmus. Az a meggyőződés, hogy közvetlen kapcsolat van a helytelennek bélyegzett nyelvi formák használata és a beszélők nyelvtudása között, azaz a helytelennek tartott nyelvi formák használata gyöngébb nyelvtudásra vall.

Nyelvi konzervativizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelv hagyományos formái különleges értéket képviselnek, megőrzésük társadalmi, sőt kulturális és nemzeti érdek. Hívei nem riadnak vissza az olyan nyelvalakító tevékenységtől sem, melynek célja a nyelvi változások fékezése, vagy akár visszafordítása. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az archaikusabb, több régies formát tartalmazó nyelvek vagy nyelvváltozatok (pl. nyelvszigetek, nyelvjárászigetek, nyelvcsaládok peremhelyzetű nyelvei, peremnyelvjárások) eredendően értékeesebbek a nagyobb változáson átment nyelveknél, nyelvváltozatoknál. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a hagyományos, a nyelvben régebb óta meglévő nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint az újabban létrejöttek vagy bekerültek.

Nyelvi logiczizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a gondolkodás törvényeinek megfelelő, „logikus” nyelvi forma eredendően helyesebb annál a nyelvi formánál, amely kevésbé van összhangban a gondolkodás törvényeivel.

Nyelvi mentalizmus. Az a meggyőződés, hogy közvetlen kapcsolat van a helytelennek bélyegzett nyelvi formák használata és a beszélők értelmi képessége között, azaz a helytelennek tartott nyelvi formák használata alacsonyabb intelligenciára vall.

Nyelvi necesszizmus. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy két vagy több szinonim nyelvi forma közül az egyik – a hagyományos, kodifikált, standard – forma szükséges és helyes, a később kialakult egy vagy több forma viszont fölösleges, és így kevésbé helyes vagy helytelen.

Nyelvi platonizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelvnek van egy ideális formája, amely mindegy független a tényleges közlésekben található nyelvi alakulatoktól. Egy-egy nyelvi forma helyessége tehát nem függ attól, mennyire elterjedt, és kik használják.

Nyelvi pluralizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelvi és nyelvváltozati sokféleség, valamint a nyelvi változatosság pozitív jelenség. Hívei ezért a nyelvi és nyelvváltozati sokféleséget, valamint a nyelvi változatosságot előnyben részesítik a nyelvi egységgel szemben.

Nyelvi purizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a hagyományos, nem idegen eredetű nyelvi formákat előnyben részesítő beszédmód eredendően értékeesebb, mint az, amely nagyobb számban tartalmaz idegen eredetű nyelvi formákat.

Mikroszinten megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a hagyományos, nem idegen eredetű nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint az idegen eredetű nyelvi formák. Hasonlóképpen az idegen minta nélküli, belső keletkezésű nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint azok, melyeket idegen mintára alkottak.

Nyelvi racionalizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelvi szerkezeteket az emberi elmében található kognitív szerkezetek határozzák meg, azaz a szavak és a nyelvtani formák azért jönnek létre, hogy (eredendően meglévő) gondolatainkat ki tudjuk fejezni. Ebből következik, hogy a szavak (jelentések) és a nyelvtani formák levezethetők az elme működéséből. Ebből a meggyőződésből ered az az elvárás, hogy a nyelvi rendszer legyen összhangban az emberi gondolkodás törvényszerűségeivel, azaz legyen „logikus”.

Nyelvi rekreacionizmus. Az a meggyőződés, amely a beszélőnek a nyelvéhez való aktív viszonyát hangsúlyozza: a beszélő nem egyszerűen használja a nyelvét, hanem miközben alapvetően alkalmazkodik meglévő szabályrendszeréhez, egyszersmind újra is alkotja a maga pillanatnyi hangulatának és szükségletének megfelelően.

Nyelvi ruralizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a falusi, iskolázatlan lakosság romlatlanabb, helyesebb, szebb nyelvet őriz, s ezért a nyelvjárások eredendően értékesebbek más nyelvváltozatoknál, pl. a „mesterséges” és/vagy idegenszerű köznyelvnél. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a falusi, iskolázatlan emberek által használt nyelvi (nyelvjárási) formák eredendően helyesebbek, mint a városi (és falusi) iskolázott emberek által használt nyelvi formák.

Nyelvi standardizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a standard nyelvváltozat kiemelkedő szerepű, a műveltség megszerzésének elengedhetetlen eszköze, a nyelv legfontosabb változata, nyelvileg magasabb rendű más nyelvváltozatoknál, a helyesség zsinórmértéke, a társadalmi előrehaladás pótolhatatlan eszköze, s ezért minden embernek elemi érdeke, hogy azt elsajátítsa és használja. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a standard nyelvváltozat eredendően értékesebb, magasabb rendű, fejlettebb, jobb, sőt szebb a többinél. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a standard nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a más nyelvváltozatokhoz tartozó formák. Képviselői a standard nyelvváltozat normáját „a normának” nevezik, s az összes többi fölé helyezik.

Nyelvi szimplicizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a közlés egyszerűsége abszolút érték. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az egyszerűbb szerkezeti felépítésű nyelvi formák eredendően helyesebbek a bonyolultabbnál.

Nyelvi szintetizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a közlés tömörsége (tartalmi azonosság mellett) abszolút érték. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a szintetikus nyelvi formák eredendően helyesebbek az analitikusaknál.

Nyelvi szisztemizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvi rendszerbe jobban beágyazódó, a nyelv hagyományos eszközkészletével harmonikus egységben lévő nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint azok a formák, amelyek kevesebb nyelven belüli párhuzammal rendelkeznek, netán inkább más nyelvekben van párhuzamuk.

Nyelvi szituacionizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelvi formák helyénvalóságát csak az adott beszédhelyzetben lehet adekvát módon megítélni.

Nyelvi totemizmus. Az a meggyőződés, hogy a standard nyelvváltozat a nyelv egészét reprezentálja, sőt a nyelv és az etnikum, ill. nemzet szoros kapcsolatának következtében magát az etnikumot, ill. nemzetet is. A nyelvhelyességi vétségek ily módon (szinte) a nemzet ellen elkövetett vétségnek minősülnek.

Nyelvi uzualizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az elterjedtebb nyelvek, nyelvváltozatok nyelvileg eredendően értékesebbek a kevésbé elterjedteknél. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az elterjedtebb (azaz nagyobb földrajzi területen, több társadalmi rétegben, több beszédhelyzetben, többfajta nyelvi kontextusban stb. használt), ill. a nyelvhasználatban gyakrabban előforduló nyelvi forma eredendően helyesebb a kevésbé elterjedtnél, ill. ritkábban előfordulónál.

Nyelvi vernakularizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként az a meggyőződés, melynek hívei a helyi identitást „hitelesen” kifejező őshonos nyelveket, ill. nyelvváltozatokat előnyben részesítik a nagyobb hatósugarú, „hasznosabb”, de a helyi identitás kifejezésére nem vagy kevésbé alkalmas összekötő nyelvekkel, ill. a standard nyelvváltozattal szemben. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a beszélő helyi identitását hitelesen kifejező anyanyelvváltozat eredendően értékesebb más nyelvváltozatoknál. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy azok a nyelvi formák, amelyekkel a beszélők leginkább azonosulnak, amelyek leginkább kifejezik az identitásukat, eredendően helyesebbek az egyéb nyelvi formáknál.

& NYELVMŰVELŐ IRODALOM ÉS SZAKIRODALOM

Az igék és az igeragozás általános kérdései

1. Hegedűs Rita 2004. Az ige. Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 39–42.
2. HivKk. 1978. igeragozás. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 146–150.
3. Jakab László 1999. *Tanulmányok az igeragozás köréből*. Debrecen: A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete.
4. É. Kiss Katalin 2008. A „nyelvromlás” – egy szinkron szempontból értelmezhetetlen nyelvtörténeti metafora. Csernicskó István–Kontra Miklós szerk., *Az üveghegyen innen. Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés*. Ungvár–Beregszász: PoliPrint Kft.–Rákóczi Ferenc KMF. 17–29.
5. Kiefer Ferenc 1998. Alaktan. 2.2. Az igeragozás. É. Kiss Katalin–Kiefer Ferenc–Siptár Péter, *Új magyar nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó. 210–220.
6. Kontra Miklós szerk. 2006. A magyarországi magyar nyelvhasználat variabilitásáról. Kiefer Ferenc szerk., *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 577–594.
7. Kovalovszky Miklós 1953. C) 1. 7. 8. 9. (Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései.) Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 139–141, 156–158.
8. Kovalovszky Miklós 1957. Az ige kérdésköre. Deme László–Köves Béla szerk., *Magyar nyelvhelyesség. Előadások, gyakorlószövegek, irodalom*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó. 161–191.
9. MGr. 2000. Általános kategóriák. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 104–112.
10. MGr. 2000. Az ige. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 81–94.
11. Nagy J. Béla 1953. 14. (Nyelvhelyességi babonák.) Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 259.

Ikes igeragozás

Általános kérdések

1. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / Az ikes ragozás. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 64–66.
2. Benyhe János 2005. Ikes, iktelen. *Dohogó. Nyelv-őr-járat*. Budapest: Kortárs Kiadó. 72–73.
3. É. Kiss Katalin 2004. Az ikes ragozás eltűnése. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris Kiadó. 53–56.

4. Grétsy László szerk. 1976. Igeragozásunk néhány problémája. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 46–47.
5. Hegedűs Rita 2004. Az ige. Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 45–46.
6. Hernádi Sándor 1963. *Emelik vagy nem? Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára*. Budapest: Tankönyvkiadó. 16–17.
7. Hőnyi Ede 2002. Az ikes ragozás pusztulása. Balázs Géza–A. Jászó Anna–Koltói Ádám szerk., *Éltető anyanyelvünk. Írások Grétsy László 70. születésnapjára*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 242–243.
8. Jakab László 1999. Az ikes igeragozás a mai magyar nyelvben. *Tanulmányok az igeragozás köréből*, 4–14. Debrecen: A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete.
9. Kalcsó Gyula 2010. Mit tanítsunk az ikes ragozásról? *Anyanyelv-pedagógia* 3/3. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=274>
10. Kálmán László 2007. Ikes igék. Kálmán László–Nádasdy Ádám, *Hajnali hárompercesek a nyelvről*. Internet. 130–131.
11. Kontra Miklós 2003. *(ik)* | Vizsgálati eredmények: a független változók hatásai a nyelvi változókra. (Cím nélküli bevezetés.) | Az ikes igék. Kontra Miklós szerk., *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó. 85–86, 105–125
12. Kovalovszky Miklós 1953. Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései. II. (ikes igék) Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 141–149.
13. Kovalovszky Miklós 1977. Az ikes igék ragozása. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 79–90.
14. P. Lakatos Ilona 2000. Az igeragozás vizsgálata kétnyelvű környezetben: szociolingvisztikai vizsgálatok a hármas határ mentén. | Cím nélküli bevezető. | Az ikes ragozás. Borbély Anna szerk., *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya. 147–149, 151–152.
15. Lanstyák István–Szabómihály Gizella 1997. Az ikes igék iktelen, ill. az iktelen igék ikes ragozásával kapcsolatos változók. *Magyar nyelvhasználat – iskola – kétnyelvűség*. Pozsony: Kalligram. 35–41.
16. Lőrincze Lajos 1953. Az ikes igeragozás kérdéséről. *Magyar Nyelvőr* 77/3–4. 208–212.
17. MGr. 2000. Az ikes igék ragozása. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 118–119.
18. MNyL. 2001. ikes ige | az ikes és az iktelen ragozás. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 113–115
19. MNySz. 2007. ikes és iktelen igeragozás. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 112–113.
20. Nádasdy Ádám 2003. Az ikes igék értelme. *Ízlések és szabályok*. Budapest: Magvető. 301–305.
21. Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 259.
22. NyKk. I. 1980. ikes és iktelen ragozás. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1008–1013.
23. NymKsz.² 2005. felszólító mód | ikes és iktelen ragozás. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 1 77–178, 257–258.

24. Schultz Judit 2012. Az ikes paradigma és a medialitás viszonyáról – funkcionális-szemantikai megközelítésben. Tolcsvai Nagy Gábor–Tátrai Szilárd szerk., *Konstrukció és jelentés. Tanulmányok a magyar nyelv funkcionális kognitív leírására*. Budapest: ELTE. 85–101.
25. T. Urbán Ilona 1992. Ikes ragozás és nyelvi norma. (Az ikes igeragozás mai állapotának vizsgálata újságnyelvi adatok alapján.) Kemény Gábor szerk., *Normatudat – nyelvi norma*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete. 295–243.

Ható igék ikes ragozása

1. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / Az ikes ragozás. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 66.
2. Kovalovszky Miklós 1977. Az ikes igék ragozása. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 81.
3. Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 253–254.

Egyes igék

1. Benyhe János 2005. Könyörgöm! *Dohogó. Nyelv-őr-járat*. Budapest: Kortárs Kiadó. 298–299.
2. Nádasdy Ádám 2003. A szimbolikus rosszaság. *Ízlések és szabályok*. Budapest: Magvető. 189–191.
3. Tótfalusi István [1999]. könyörgöm. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 234.

Általános és határozott igeragozás

Az általános és a határozott igeragozás általános kérdései

1. Bencédy József 1968. Az állítmány. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 87–88.
2. Grétsy László szerk. 1976. A bővítményekkel kapcsolatos nyelvhelyességi kérdések. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 53.
3. Kemény Gábor 1992. Alanyi helyett tárgyasat! Kemény Gábor–Szántó Jenő szerk., *Mondd és írd!* Budapest: Auktor Kiadó. 281–282.
4. Kemény Gábor 1992. Tárgyasat vagy alanyit? Kemény Gábor–Szántó Jenő szerk., *Mondd és írd!* Budapest: Auktor Kiadó. 282–284.
5. É. Kiss Katalin 2004. Tárgyatlan–tárgyas igeragozás. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris Kiadó. 37–40.

6. MGr. 2000. Általános ragozás. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 112–115.
7. MGr. 2000. Határozott ragozás. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 115–117.
8. NyKk. II. 1985. tárgyas ragozás | tárgyas vagy alanyi ragozás birtokos szkevényragos tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás főnévi igenév mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás -ik toldalékos tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás névelős tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás névelőtlen tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás névmási jelzős tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás névmási tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás tárgyi mellékmondat mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás több különböző tárgy mellett | tárgyas vagy alanyi ragozás tulajdonnévi tárgy mellett | tárgyatlan igék tárgyassá válása, tárgyas ragozása. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv II*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 957–959. 959–963. 963–965. 965–966. 966–967. 967–968. 968–969. 970–971. 971–972. 972–973. 974. 974–975.
9. NymKsz.² 2005. tárgyas vagy alanyi ragozás. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 542–543.
10. Velcsov Mártonné 1974. A magyar nyelv verbum finitumainak néhány kérdése. Rácz Endre–Szathmári István szerk., *Tanulmányok a mai magyar nyelv szófajtaná és alaktaná köréből*. Budapest: Tankönyvkiadó. 125–133.

Ragozás vonatkozó névmási tárgy mellett

1. Kemény Gábor 1992. Tárgyas helyett alanyit! Kemény Gábor–Szántó Jenő szerk., *Mondd és írd!* Budapest: Auktor Kiadó. 279–281.
2. NyKk. II. 1985. tárgyas vagy alanyi ragozás névmási tárgy mellett. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv II*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 970–971.

Birtokos személyjeles tárgy ragozása

1. Grétsy László szerk. 1976. A bővítményekkel kapcsolatos nyelvhelyességi kérdések. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 53.
2. NyKk. II. 1985. tárgyas vagy alanyi ragozás birtokos személyragos tárgy mellett. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv II*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 959–961.

A valamennyi határozatlan és általános névmás

1. NymKsz.² 2005. valamennyi. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 590–591.

2. Tótfalusi István [1999]. valamennyi. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 108–109.

Értelmezős tárgy

1. NyKk. II. 1985. tárgyas vagy alanyi ragozás értelmezős tárgy mellett. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv II*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 962–963.

Suksük és ellensuksük

1. Bárczi Géza 1974. A mondattan. / 30. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 80.
2. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / Suksük-nyelv. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 67–68.
3. Grétsy László 1964. Ami méltán „aggassza” az olvasókat. *Szaknyelvi kalauz*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 242–244.
4. Grétsy László szerk. 1976. Igeragozásunk néhány problémája. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 45.
5. Hernádi Sándor 1963. Mint a parancsolat... *Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára*. Budapest: Tankönyvkiadó. 15.
6. Kassai Ilona 1998. Csoda-e, ha suksükölünk? Sándor Klára szerk., *Nyelvi változó – nyelvi változás*. Szeged: Juhász Gyula Főiskola Kiadó. 23–25.
7. É. Kiss Katalin 2004. A suksükölés és szukszükölés. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris Kiadó. 57–61.
8. Kolozsvári Grandpierre Emil 1979. Suksükéktől Jukjükekhez. *Herder árnyékában*. Budapest: Magvető Kiadó. 81–85.
9. Kontra Miklós 2003. (-t végű igék kijelentő módja) és (-t végű igék felszólító/kötőmódja). | Vizsgálati eredmények: a független változók hatásai a nyelvi változókra. (Cím nélküli bevezetés.) | Suksükölés és szukszükölés először: a (-t végű igék kijelentő módja) változó. Suksükölés és szukszükölés másodszer: a (-t végű igék felszólító/kötőmódja) változó. Kontra Miklós szerk., *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó. 73–77. 85–86. 131–145.
10. Kovalovszky Miklós 1953. Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 192–196.
11. Kovalovszky Miklós 1977. A suksük-nyelv. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 204–213.
12. Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella 1997. A -t végű igékkal kapcsolatos típusváltozók. *Magyar nyelvhasználat – iskola – kétnyelvűség*. Pozsony: Kalligram. 31–35.
13. Márku Anita 2004. Nyelvjárási eredetű nyelvi változók a kárpátaljai magyar fiatalok nyelvhasználatában. P. Lakatos Ilona–T. Károlyi Margit szerk., *Nyelvvesztés, nyelvjárás-vesztés, nyelvcseré*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 144–156.

14. Mitring Éva 2001. A hiperkorrekció és a –t végű igék. *Tanulmányok. 11. élőnyelvi konferencia.* Újvidék: Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Tanszék. 223–230.
15. MNyL. 2001. csukcsükölés | suksük-nyelv | szukszükölés. *Magyar nyelvhelyességi lexikon.* Budapest: Corvina. 48. 183–184. 200–201.
16. MNySz. 2007. ellensuksük. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár.* Celldömölk: Pauz-Westermann. 63.
17. MNySz. 2007. suksüközés. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár.* Celldömölk: Pauz-Westermann. 211–212.
18. Nádasdy Ádám 2003. A logika. *Ízlések és szabályok.* Budapest: Magvető. 197–200.
19. Nádasdy Ádám 2003. Engedjétek hozzám a bunkókat! *Ízlések és szabályok.* Budapest: Magvető. 175–178.
20. Nádasdy Ádám 2003. Taki-taki és suk-sük. *Ízlések és szabályok.* Budapest: Magvető. 44–47.
21. NyKk. I. 1983. felszólító alak kijelentő helyett. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 616–618.
22. NymKsz.² 2005. felszólító módú igealak kijelentő helyett. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár.* Budapest: Tinta Kiadó. 178.
23. P. Lakatos Ilona 2000. Az igeragozás vizsgálata kétnyelvű környezetben: szociolingvisztikai vizsgálatok a hármass határ mentén. | Cím nélküli bevezető. | A suksükölés. Borbély Anna szerk., *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében.* Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya. 147–151.
24. Sinkovics Balázs 2006. Állítsátok meg a suksükölést! – Egy nyelvhelyességi ítélet kialakulása. Benő Attila–Szilágyi N. Sándor szerk., *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok.* Kolozsvár: Anyanyelvápolók szövetsége. 298–311.
25. Sinkovics Balázs 2011. A suksükölő igeragozás. *Nyelvi változók, nyelvi változások és normatív szabályozás.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem. (Doktori értekezés.) 89–109. (Irodalom és források 139–161.)
26. Szilágyi N. Sándor 2008. A magyar nyelv a Magyarországgal szomszédos országokban. Fedinec Csilla szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban.* Budapest: MTA MTKEB. 105–117.
27. Tótfalusi István [1999]. Suksük-nyelv. *Kis magyar nyelvklinika.* Budapest: Anno Kiadó. 73–75.
28. Váradi Tamás–Kontra Miklós 1994. A stigmatizált magyar kijelentő mód társadalmi disztribúciójáról. Kemény Gábor–Kardos Tamás szerk., *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában.* Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. 115–124.

Nákozás

1. Borbély Anna 2007. Társadalmi variabilitás és/vagy stílus-variabilitás: a (NVK)₂ nyelvi változó a Budapesti szociolingvisztikai interjú 2. változatában. Guttman Miklós–Molnár Zoltán szerk., *V. dialektológiai szimpozion.* Berzsenyi Dániel Főiskola BTK Magyar Nyelvészeti Tanszéke: Szombathely. 53–58.
2. Borbély Anna 2009. Morfológiai változók a standard nyelvi ideológia örvényében: Elemzések a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú beszélt nyelvi korpuszban. Borbély Anna–

- Vančóné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. Tinta Könyvkiadó. 63–74.
3. Borbély Anna 2021. Két morfológiai változó variabilitásának statisztikai és szociokognitív elemzése a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú beszélt nyelvi korpuszban. Kontra Miklós–Borbély Anna szerk., *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján*. Budapest: Gondolat Kiadó. 205–225.
  4. Grétsy László szerk. 1976. Igeragozásunk néhány problémája. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 45–46.
  5. Hernádi Sándor 1963. Én, te, tő. *Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára*. Budapest: Tankönyvkiadó. 14.
  6. Horváth Péter Iván 2015. Ha én rózsá volnék... *(Ny)elvi kérdések. 100 könnyed ismeretterjesztő cikk*. Budapest: Inter KHT–Tinta Könyvkiadó. 110–111.
  7. Kálmán László 2006. Nyelv és haza. Új lap a sajtó történetében. *Élet és Irodalom* 50/5, 6. | Tasnády T. Álmos 2006. Nyelvszabályok nélkül? *Élet és Irodalom* 50/14, 2. | Szigetvári Péter 2006. Egy az anyanyelv? *Élet és Irodalom* 50/15, 2. | Mészáros Gyula 2006. Tízmillió anyanyelv. *Élet és Irodalom* 50/16, 2.
  8. Király Attila 1998. Tudnák én ez mellett mást is mondani – változás a változók megítélésében. Sándor Klára szerk., *Nyelvi változó – nyelvi változás*. Szeged: JGYF Kiadó. 189–202.
  9. É. Kiss Katalin 2004. Tudnák. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris Kiadó. 62–63.
  10. Kontra Miklós 2003. *(nV_k)₂*. Vizsgálati eredmények: a független változók hatásai a nyelvi változókra. (Cím nélküli bevezetés.) | *Én tudnék vagy tudnák?: a (nV_k)₂ változó* Kontra Miklós szerk., *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó. 52–66, 71–73, 85–86, 126–130.
  11. Kovalovszky Miklós 1977. A feltételes jelen ragozásának kérdései. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 108.
  12. Laczkó Mária 1990. Az igék feltételes mód egyes szám első személyű alakjának (*én tudnék/tudnák*) használata különböző társadalmi csoportokban. Balogh Lajos–Kontra Miklós szerk., *Élőnyelvi tanulmányok*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 20–31.
  13. P. Lakatos Ilona 2000. Az igeragozás vizsgálata kétnyelvű környezetben: szociolingvisztikai vizsgálatok a hármastárter határ mentén. | Cím nélküli bevezető. | A nákolás. Borbély Anna szerk., *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya. 147–150.
  14. Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella 1997. Az *(én) várnék* : *(én) várnák* típusváltozó. *Magyar nyelvhasználat – iskola – kétnyelvűség*. Pozsony: Kalligram. 29–31.
  15. MNyL. 2001. feltételes mód – régi feltételes mód, -nók/-nők. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 70.
  16. MNyL. 2001. nákolás | analóg illeszkedésű feltételes mód. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 160.
  17. MNySz. 2007. nákolás. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 176.
  18. MNySz. 2007. -nók/-nők. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 180.
  19. NyKk. I. 1983. feltételes mód / I. Ragozási kérdések. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 626.

20. NymKsz.² 2005. feltételes mód II. Ragozási kérdések. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 179.

Igemódokkal kapcsolatos váltakozások

A felszólító mód problémái

1. Fercsik Erzsébet 2000. Tegezés vagy magázás? Kapcsolatteremtés a tankönyvekben. *Könyv és Nevelés* 2/2.
<http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=123>
2. Hernádi Sándor 1963. A magyart is tanulni kell. *Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára*. Budapest: Tankönyvkiadó. 13–14.
3. Horváth Péter Iván 2015. 27. Ne fürgyé le! *(Ny)elvi kérdések. 100 könnyed ismeretterjesztő cikk*. Budapest: Inter KHT–Tinta Könyvkiadó. 66–67.
<http://e-nyelvmagazin.hu/feltoltes/2015/06/Bel%C3%ADv.pdf>
4. Lőrincze Lajos 1980. metssze vagy messe? *Emberközpontú nyelvművelés*. Budapest: Magvető Kiadó. 147–151.
5. MGr. 2000. Felszólító mód; jelen idő. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 114–115.
6. MNyL. 2001. felszólító mód. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 70.
7. MNySz. 2007. felszólítás kifejezése | ikes és iktelen igeragozás. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 74. 113.
8. NyKk. I. 1983. felszólító mód. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 618–621.
9. NymKsz.² 2005. felszólító mód. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 177–178.
10. Szende Virág é. n. A felszólító mód és használata.
http://bbi.netrix.hu/data/files/szende_felszolito.mod.pdf
11. Thimar Márta 1994. A felszólító mód egyes szám 2. személyű rövid és hosszú alakjainak használatáról. Kemény Gábor–Kardos Tamás szerk., *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. 147–150.
12. Tótfalusi István [1999]. Könnyű kisiklani. Tessék-lássék. *Kis magyar nyelvklínika*. Budapest: Anno Kiadó. 70. 72–73.

A feltételes mód problémái

1. Bárczi Géza 1974. A mondattan. / 30. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 79–80.
2. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / A tárgyas ragozás. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 69.
3. Grétsy László szerk. 1976. Igeragozásunk néhány problémája. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 46.

4. Kovalovszky Miklós 1977. A feltételes jelen ragozásának kérdései. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 108–110.
5. Kovalovszky Miklós 1977. A feltételes mód modoros használata. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 204.
6. MGr. 2000. Feltételes mód; jelen és múlt idő. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 113–114.
7. MNyL. 2001. feltételes mód | régi feltételes mód, -nök/-nők. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 70–71.
8. MNySz. 2007. feltételes mód túlzott használata. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pautz-Westermann. 75.
9. NyKk. I. 1983. feltételes mód. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 626–628.
10. NymKsz.² 2005. feltételes mód. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 179–180.
11. NymKsz.² 2005. -nánk, -nénk—nők, -nők igei személyragok. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 394.

Váltakozás jövő időben

1. Bárczi Géza 1974. Aggasztó-e nyelvünk mai állapota? / 1. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 8–9.
2. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / A fog segédigével szerkesztett jövő idő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 68–69.
3. Kovalovszky Miklós 1953. Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései. II. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 156–157.
4. Kovalovszky Miklós 1977. A jövő idő alaki eszközei. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 104–106.
5. MGr. 2000. Kijelentő mód; jelen, múlt és jövő idő. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 112–113.
6. Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 259–260.
7. NyKk. I. 1983. jövő idő. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 1107–1108.
8. NymKsz.² 2005. xx. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó.
9. Szepes Gyula 1986. „Még jőni kell, még jőni fog egy jobb kor”. *Nyelvi babonák*. Budapest: Gondolat Kiadó. 136–143.

Az igék ragozásának és jelezésének egyéb kérdései

Igeragok használata

1. NyKk. II. 1985. szám- és személyhasználat az igeragozásban Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv II.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 751–752.
2. NymKsz.² 2005. szám és személy eltolódása. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár.* Budapest: Tinta Kiadó. 505.

A szabad melléknév igei használata

1. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / Szabad – szabadna – szabadjon. *Nyelvművelő tanácsok.* Budapest: Tankönyvkiadó. 69–70.
2. Deme László 2002. Lerágott csontok? Balázs Géza–A. Jászó Anna–Koltói Ádám szerk., *Éltető anyanyelvünk. Írások Grétsy László 70. születésnapjára.* Budapest: Tinta Könyvkiadó. 112–115.
3. Kovalovszky Miklós 1953. Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései. II. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 139–141.
4. Kovalovszky Miklós 1977. Az állítmány. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 78–79.
5. MNySz. 2007. szabad, szabadna, szabadjon. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár.* Celldömölk: Pauz-Westermann. 212.
6. Nádasdy Ádám 2003. Szabadna, kérem? *Ízlések és szabályok.* Budapest: Magvető. 206–210.
7. NyKk. I. 1983. szabad. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 729–730.
8. NymKsz.² 2005. szabad. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár.* Budapest: Tinta Kiadó. 500.

A szokik ige ragozása és használata

1. Bencédy József 1968. Hibák és viták az igeragozásban. / Az ikes ragozás. *Nyelvművelő tanácsok.* Budapest: Tankönyvkiadó. 66.
2. Hernádi Sándor 1963. Ki szokja mondani: mi *lel* téged? *Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára.* Budapest: Tankönyvkiadó. 15–16.
3. MGr. 2000. Sajátos és hiányos ragozású igék. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 119–122.
4. NyKk. II. 1985. *szokik* ragozása, használata. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv II.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 863–864.
5. NymKsz.² 2005. *szokik.* Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár.* Budapest: Tinta Kiadó. 526.

Igéből képzett igék

1. Grétsy László szerk. 1976. Szókincsünk újabb elemeinek vizsgálata és értékelése. / Ismer-
tebb szóalkotásmódjaink és értékelésük. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Ki-
adó. 11.
2. Hegedűs Rita 2004. Az ige. Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések. Budapest:
Tinta Könyvkiadó. 20–30.
3. HivKk. 1978. szóképzés. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest:
Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 277–281.
4. Keszler Borbála 2002 A magyar termékeny képzők jellemzői. Balázs Géza–A. Jászó Anna–
Koltói Ádám szerk., *Éltető anyanyelvünk. Írások Grétsy László 70. születésnapjára*. Buda-
pest: Tinta Könyvkiadó. 277–280.
5. Kovalovszky Miklós 1953. Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései.
II. 3. (szóképzés) Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Aka-
démiai Kiadó. 135–138.
6. Kovalovszky Miklós 1977. A szóalkotás módja; szóképzés. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*.
Budapest: Akadémiai Kiadó. 125.
7. Kovalovszky Miklós 1977. A szóalkotás módja; szóképzés. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*.
Budapest: Akadémiai Kiadó. 125–132.
8. MGr. 2000. Igeképzők. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti
Tankönyvkiadó. 314–315.
9. Minya Károly 2011. Szóképzés. *Változó szókincsünk. A neologizmusok több szempontú
vizsgálata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 28.
10. MNyL. 2001. igeképzés *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 111.
11. MNySz. 2007. díjasítás | igeképzés. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelv-
használati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 52. 110. 196.
12. Nádasdy Ádám 2003. Szenvedni látszódik. *Ízlések és szabályok*. Budapest: Magvető. 264–
267.
13. Nádasdy Ádám 2008. Szépítés és csúfítás. *Prédikál és szónokol. Újabb írások, beszélgeté-
sek a nyelvről 2003–2007*. Budapest: Magvető. 323–326.
14. Nádasdy Ádám 2008. Tőfeltuningolás. *Prédikál és szónokol. Újabb írások, beszélgetések a
nyelvről 2003–2007*. Budapest: Magvető. 126–129.
15. NyKk. I. 1983. szóképzés. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézi-
könyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 860–863.
16. NymKsz.² 2005. szóképzés. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*.
Budapest: Tinta Kiadó. 525–526.

Visszaható igék

1. Bencédy József 1968. Az igefajokkal kapcsolatos nyelvhelyességi tudnivalók. *Nyelvművelő
tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 62–63.
2. Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb
kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 255–257.

Műveltető igék

1. Bencédy József 1968. Az igefajokkal kapcsolatos nyelvhelyességi tudnivalók. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 63.
2. Hernádi Sándor 1963. Király, te tetted ezt! *Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára*. Budapest: Tankönyvkiadó. 17–18.

Ható igék

1. Bencédy József 1968. Az igefajokkal kapcsolatos nyelvhelyességi tudnivalók. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 63–64.
2. Nádasdy Ádám 2008. A *-hat* alkot és gyarapít. *Prédikál és szónokol. Újabb írások, beszélgetések a nyelvről 2003–2007*. Budapest: Magvető. 201–203.
3. NyKk. I. 1983. ható ige. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 841–843.
4. NymKsz.² 2005. ható ige. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 227–228.

& VIZSGATÉTELEK

Jelmagyarázat

÷ gyakorlati kérdés (a megszerzett ismereteket mondatokba foglalt konkrét nyelvi formák nyelvi helyénvalósági megítélésében kell alkalmazni; nem szükséges elméletileg ismerni az érintett nyelvi formák nyelvhelyességi és a nyelvi helyénvalósági megítélését)

IGERAGOZÁS ÁLTALÁBAN ÉS IKES IGERAGOZÁS

1. Az igeragozás mibenléte. *
2. Az igeragozás általános kérdései. *
3. Az ikes ige mibenléte. Példák.
4. Az ikes igeragozás mibenléte. *
5. Az ikes és az iktelen igeragozás egykori állapota és változása – általános áttekintés. *
6. Az ikes igeragozás hagyományos paradigmája kijelentő módban. Példák.
7. Az ikes igeragozás hagyományos paradigmája felszólító módban. Példák.
8. Az ikes igeragozás hagyományos paradigmája feltételes módban. Példák.
9. Az ikes igeragok eredeti jelentése. Példa egy olyan szóra, melyben ez a jelentés a mai napig megmaradt.
10. Az ikes igeragozás rövid története.
11. Az ikes igeragozás mai állapota kijelentő módban – általános áttekintés. *
12. Az ikes igeragozás mai állapota kijelentő mód 1. személyben. Példák.
13. Az ikes igeragozás és a határozott (tárgyas) ragozás közti különbség. Példák.
14. Az ikes és az iktelen formák váltakozása ikes igékben. Példák.
15. Az ikes/iktelen rag választását meghatározó négy tényező. Példák.
16. Az ikes és az iktelen formák váltakozása iktelen igékben. Példák.
17. Az ikes igeragozás mai állapota kijelentő mód 2. személyben. Példák.
18. A 2. személyben bekövetkezett hangtani átrendeződés áttekintése, példával.
19. Az ikes igeragozás mai állapota kijelentő mód 3. személyben. Példák.
20. Az ikes igeragozás mai állapota felszólító módban – általános áttekintés. *
21. Az ikes igeragozás mai állapota felszólító mód 1. személyben. Példák.
22. Az ikes igeragozás mai állapota felszólító mód 2. személyben. Példák.
23. Az ikes igeragozás mai állapota felszólító mód 3. személyben. Példák.
24. Az ikes és az iktelen formák váltakozása ikes igékben. Példák.
25. Az ikes és az iktelen formák váltakozása iktelen igékben. Példák.
26. Az ikes igeragozás mai állapota feltételes módban – általános áttekintés. *
27. Az ikes igeragozás mai állapota feltételes mód 1. személyben. Példák.
28. Az ikes igeragozás mai állapota feltételes mód 2. személyben. Példák.
29. Az ikes igeragozás mai állapota feltételes mód 3. személyben. Példák.
30. A szenvedő igék és az ikes igeragozás. Példák.
31. Az ikes igék ható képzős alakjainak stilisztikailag erősen jelölt ragozása. Példák.
32. Az ikes és iktelen igék ható képzős alakjainak túlhelyesbített ragozása 1. személyben. Példák.
33. Az ikesség mértéke – általános áttekintés. *

34. A tiszta ikes igék fogalma. Példák. *
35. Az állandó (tiszta) ikes igék fogalma. Példák. *
36. Az ingadozó (tiszta) ikes igék fogalma. Példák. *
37. Az állandó álikes igék fogalma. Példák. *
38. Az ingadozó álikes igék fogalma. Példák. *
39. Ikes igék ragozása – összefoglalás. *

ÁLTALÁNOS ÉS HATÁROZOTT IGERAGOZÁS

1. Az általános és határozott igeragozás mibenléte. Példák.
2. Ragozás vonatkozó névmási tárgy mellett. ÷
3. Birtokos személyjeles tárgy ragozása. ÷
4. A *valamennyi* névmás kétféle jelentése, ezek stílusértéke. Példák.
5. Értelmezős tárgy. ÷
6. Többféle tárgy a mondatban. ÷
7. Más mondatrész határozottságának vagy határozatlanságának zavaró hatása. ÷

AZ IGE MÓDOK HASZNÁLATA

1. A mód és a modalitás fogalma. *
2. Igemódok a magyarban s ezek alaki kitevői. *
3. A kijelentő móddal kapcsolatos nyelvhelyességi kérdések – általános áttekintés. *
4. A *süksük* megnevezés jellege, története.
5. Mit jelent az, hogy a nyelvőrök félreismerik a *süksük* lényegét?
6. Miért elfogadhatatlan szakmai szempontból az a mód, ahogy a *süksüköt* a nyelv művelők jellemzik?
7. A *süksükölés* kialakulása mint analógiás változás, példákkal.
8. Milyen egybeesések vannak a kijelentő és a felszólító módú igealakok közt a nem *-t* végű igékben a köznyelvben? Példák.
9. A *süksükölés* három válfaja, ezek megítélésbeli különbsége. Példák.
10. A *süksükölés* általános nyelv művelői megítélése.
11. A *süksükölésre* vonatkozó helyénvalósági tanács, a presztízsváltozat és a megbélyegzett változat társas jelentése, használati értéke. Példák.
12. A *süksükölés* egyes válfajainak nyelv művelői és laikus beszélői megítélése. Példák.
13. Az „*ellensüksük*” mibenléte. Példák.
14. Az „*ellensüksük*” előfordulásának jellemző esetei. Példák.
15. Az „*ellensüksük*” nyelv művelői és helyénvalósági megítélése. Példák.
16. A felszólító módú igealakok mibenléte, funkciója. *
17. Az iktelen igék eredetibb és újabb ragja felszólító mód határozatlan ragozású 2. személyben. Példák.
18. Az ikes igék eredetibb és újabb ragja felszólító mód határozatlan ragozású 2. személyben. Példák.

19. Jelentésárnyalati különbség a rövid és a hosszú formák közt felszólító mód határozott ragozása 2. személyében. Példák.
20. Nyelvhasználati tanács a rövidebb és a hosszabb felszólító módú, határozatlan és határozott ragozása, egyes szám 2. személyű igealakok használatára nézve. Példák.
21. A feltételes módú igealakok mibenléte, funkciója. *
22. A nákozás mibenléte, megnevezései, a megnevezések jellege. Példák.
23. Az illeszkedés mibenléte. Példák.
24. A nákozás nyelvművelői megítélése. Példák.
25. A nákozással kapcsolatos tudományos alapú nyelvhasználati tanácsok, példákkal. A presztízsváltozat és a megbélyegzett változat társas jelentése, használati értéke.
26. Ismertessük és cáfoljuk meg a nyelvművelők nyelvi érvét, mellyel a nákozás helytelenítését kívánják alátámasztani! Példák.
27. A feltételes módú, határozott ragozása, többes szám 1. személyű *-nók/-nők* toldalék régi és mai használata. Példák.
28. A feltételes mód „modoros” és „idegenszerű” használata. ÷

AZ IGEIDŐK HASZNÁLATA

1. Időugratás. ÷
2. A régmúlt idő alakja, jelentése. Példák. ÷
3. A régmúlt idő mai stílusértéke, használata; helyénvalósági tanács. ÷
4. Milyen szerkezetben használatos ma a régmúlt idő feltűnően gyakran? Mi ennek az oka? ÷
5. A *szokott volt* szerkezet helyénvalósági megítélése. ÷
6. A múlt idejű felszólító mód kérdései. ÷
7. A jövő idő kifejezése jelen idejű igealakokkal, a jövő idejű és jelen idejű igealakok váltakozása a jövőre vonatkozóan. Példák.
8. Az analitikus jövő idő használatának általános kérdései. Példák.
9. A *lesz* ige jövő időben való használatának nyelvhelyességi és helyénvalósági megítélése. ÷
10. A jövő idő elkerülése nehézkes, rosszul hangzó szókapcsolatokban. ÷
11. A mozzanatos és a befejezett igék jövő idejének használata. ÷

AZ IGÉK RAGOZÁSÁNAK ÉS JELEZÉSÉNEK EGYÉB KÉRDÉSEI

1. A „katonapertu” mibenléte, nyelvhelyességi és helyénvalósági megítélése. *
2. Az egyes szám 2. személy általános alanyként. ÷
3. A „csendőrpertu” mibenléte, nyelvhelyességi és helyénvalósági megítélése. *
4. A „fejedelmi többes” mibenléte és használata. Példák.
5. A rendszeresen ismétlődő cselekvés kifejezése a *szokik* ige segítségével köznyelvben és szupraregionálisan, a két változat társas jelentése és használati értéke. Példák.
6. A rendszeresen ismétlődő cselekvés szupraregionális kifejezésének helyénvalósági kérdései. Példák.

7. A *szabad* szó igeragozása, a ragozott alakok és az összetett alakok váltakozása, ennek nyelvhelyességi és helyénvalósági megítélése. Példák.
8. A *muszáj* használata névszói állítmányként. Példák.
9. A *muszáj* használata névszói-igei állítmány névszói részeként. Példák.

AZ IGÉKBŐL KÉPZETT IGÉK

1. A visszaható igék mibenléte, általános kérdései. *
2. A *mosdik* : *mosakodik*, *öltözik* : *öltözködik*, *tükrözik* : *tükröződik*, *látszik* : *látszódik*, *hallatszik* : *hallatszódik* helyénvalósági megítélése. ÷
3. A műveltető igék mibenléte, általános kérdései. *
4. A ható igék mibenléte, általános kérdései. *
5. Váltakozás az ikes igék ható alakjainak ragozásában. Példák.
6. A ható igék főnévi igenevének mai használata. Példák.
7. A *csuklik* igitípussal kapcsolatos váltakozás. Példák.

NYELVI IDEOLÓGIÁK

1. A nyelvi autonomizmus mibenléte.
2. A nyelvi belletrizmus mibenléte.
3. A nyelvi brevizmus mibenléte.
4. A nyelvi doktizmus mibenléte.
5. A nyelvi domeszticizmus mibenléte.
6. A nyelvi elitizmus mibenléte.
7. A nyelvi expresszvizmus mibenléte.
8. A nyelvi homogenizmus mibenléte.
9. A nyelvi idiomizmus mibenléte.
10. A nyelvi invariabilizmus mibenléte.
11. A nyelvi izomorfizmus mibenléte.
12. A nyelvi kompetencionizmus mibenléte.
13. A nyelvi konzervativizmus mibenléte.
14. A nyelvi logicizmus mibenléte.
15. A nyelvi mentalizmus mibenléte.
16. A nyelvi necesszizmus mibenléte.
17. A nyelvi platonizmus mibenléte.
18. A nyelvi pluralizmus mibenléte.
19. A nyelvi purizmus mibenléte.
20. A nyelvi racionalizmus mibenléte.
21. A nyelvi rekreacionizmus mibenléte.
22. A nyelvi ruralizmus mibenléte.
23. A nyelvi standardizmus mibenléte.
24. A nyelvi szimplicizmus mibenléte.
25. A nyelvi szintetizmus mibenléte.

26. A nyelvi szisztemizmus mibenléte.
27. A nyelvi szituacionizmus mibenléte.
28. A nyelvi totemizmus mibenléte.
29. A nyelvi uzualizmus mibenléte.
30. A nyelvi vernakularizmus mibenléte.

& JELMAGYARÁZAT

nyelvhelyességi ítélet, szabály, kívánalom

helyénvalósági ítélet, nyelvhasználati tanács

a helyénvalóság megállapításához empirikus kutatásra van szükség

cáfolat, részleges vagy teljes ellenvélemény, korrekció, kiegészítés

stílusérték, használati érték

nyelvi ideológiák, más magyarázat

ellentét; fontos!

nyelvjárási, népnyelvi, népi használat

tudománytalan, elfogadhatatlan megállapítás, rossz példa vagy rossz eljárás, gyakorlat

sokkolóan tudománytalan, elfogadhatatlan megállapítás, rossz példa vagy rossz eljárás, gyakorlat

örvendetesen helyálló megállapítás

humor

ISBN 978-80-974359-0-5
EAN 9788097435905